

ALEXIKE=
PVS SEV AVXILIARIS
ET MEDICVS HORTVS, RE-
RVM VARIARVM, ET SECRE-
torum remediorum accessio-
ne locupletatus.

AVTORE ANTONIO MIZALDO
MONLVCIENSI MEDICO.

COLONIAE.

Apud Ioannem Gymnicum, sub Mono-
cerote, M. D. LXXVI.

VIRO ERVDITIONE
ET PRVDENTIA INSIGNI, IO-
ANNI CAMVSIO, IN SECRETIORE
 Regis confilio Senatori, & Regij ærarij
 Præfecto, ANTON. ML-
ZALDVS Medi.
 cus S. D.

HERBARIÆ medicinas
 admiranda secreta, & au-
 xiliares, vt sic dicam, ma-
 nus, dum olim perpendisse
 sent Imperatorum, Re-
 gum, & illustrium homi-
 num quamplurimi, Vir or-
 natissime, & si in Repu-
 blica administranda, & re-
 gendis prouincijs, tractan-
 disque regnorum grauissi-
 mis negocijs valde essent

occupati, eos nihilominus, captato ocio, non mediocri
 studium colendis hortis, & inquirendis plantis, scrutan-
 disque illarum viribus adhibuisse, fidem faciet [vt herbas
 multas taccam, quæ a Regibus & illustribus viris earum
 inuentoribus & cultoribus, sua adhuc retinent nomina]
 celebre Diocletiani Imperatoris responsum, Herculio &
 Galerio, vt scribit Sextus Aurelius Victor, per appositè red-
 ditum. Quo scilicet tempore ab his sollicitè hortabatur
 ad recipiendum Imperium, quod vltro dimiserat. Vtinã,
 inquit ille, possetis visere olera nostris manibus Salonæ
 instituta, profecto istud tētandū nunquã iudicaretis, nec
 me ad onerosum Imperij diadema repetēdū tā anxie sol-
 licitaretis. Credibile est, sanè, id rei herbariæ studiū, eamq;
 hortensiu curã, tãtos viros nunq̃ inuasisse, q̃ plantarum

EPISTOLA.

cognitio illis iucunda esset ac delectabilis, sed quod salu-
 berrima, & omnium vtilissima videretur, cum ad vitæ cõ-
 munis vsum, tum ad tuendam sanitatem, & præcauen-
 dos, abigendosue morbos, seu instantes, seu præsentis.
 Quæ singula, ad excurrendum ærumnosæ istius mortalis
 vitæ lubricum stadiolum, cum alijs, tum maximè pru-
 dentibus & circumspèctis viris, iuuaudæ Reipublic. natis
 & vocatis summè optanda, omniq̃ ope comparanda
 esse quis neget? Horum itaque virorum albo ascriptus
 cum sis, nec frustra, nec temerè, priscorum memorabili
 exemplo inuitaris & tuapte sdone moueris ad herbariæ
 medicinæ simplicis & hortensis cognitionem adipiscen-
 dam: vt tibi imprimis, deinde tuis, M. Catonis exemplo,
 [sicuti paulò post audies] commodè, & si quando vrge-
 bit occasio, Hippocrati nostro præceptis & lubrica nuncu-
 pata, ex tempore, consulere, ac salubriter prospicere que-
 as. Hoc sane tam præclarum tuum institutum simul atque
 fama mihi nunciauit, imò verò, vbi res ipsa ipsa coram mi-
 hi indicauit, & familiari tuo colloquio aperuit, iam inde
 cogitare non cessauit, quonam modo hac in parte, quali-
 cunque studio meo, & industria prodesse tibi possem:
 Tibi, inquam summopere mihi amico, & veteri meo *σὺμ-
 μαδῆτι*, cum prima in mathematicis disciplinis hic iacere-
 mus fundamenta, sub eximio & incompurabili viro O-
 RONTIO FINAE O, Regio illarum profes-
 sore & illustratore vtrique nostrum amicissimo. Itaque
 dum in eam cogitationem & diu, & multum incubuissem
 & ferè succubuissem, quod nihil in toto inopiæ meæ cor-
 nu & chartacea supellectile se offerret tuo dignum desi-
 derio & iuuando instituto proprium, factum est tandem,
 vt quod diuum promittere nemo audebat, sicuti canit
 poeta, voluenda dies nobis daret vltro. Quid illud est, in-
 quies? nimirum Hortulus hic medicus. Eo etenim du-
 ce, ceu herbario quodam Theseo, & medico *προδρόμω*,
 ac pædagogo, facili manu, faciliore comitatu, ac facilli
 medi-

NVN CVPBTORIA.

medicæ doctrinæ colloquio deducere per omnes hortensium plantarum & arborum familias. Hic ubi & paucis & accuratè doceberis. Quid valeat quæque, & quem morbis præbeat usum. Illo itaque, tuo Hortulo, Vir prudentis. salubriter & foeliciter fruire, aspirante cœlesti Aesculapio, sine quo est omnis medicina venenum. Cuius immensa bonitas faxit, vt Xeniolum hocce nostrum, nouo & ineunte hoc anno, antiquorum more, tibi candidè & ex animo oblatum, gratissimum fuisse perci-

piamus: Auspicio foelix totus vt a-

nus eat. Lutetiæ, Calend. Ia.

nuarij, Anno Do-

mini, 1574.

Aa 3

AN.

ANTONII MIZALDI
IN ALEXIKEPVM, SEV AVXI-
liarem & medicum Hortum, Pro-
legomena.

Hortus hu-
manæ vitæ
auxiliatrix
officina.

Priscos coe-
gisse sylvas,
rura, & mon-
tes in urbib⁹
habitare, &
quonâ modo

ITAE humanę auxi-
liatrix illa & morbo-
rum medicatrix Offici-
na, Gręcorū antiquissi-
mis Αλεξικηπος, nobis
adiutorius opifex, &
salutaris Hortus nun-
cupata, animum meū
in admirationem curę
diligentięq; maiorum
mirum in modum agit. Qui nullo testudinis aut
lyrę sono, vt olim Orpheus & Amphion, vsi, sed
operosa animi & corporis contentione, peruigi-
lię studio, longinquas sylvas, & arduos montes
inuiósque saltus in oppidis & rusticis tuguriolis,
habitare coëgerunt. Quod tum maximè contigit,
quando mortalium generi saluberrimas & bene-
ficentissimas plantas ac arbores à noxijs & male-
ficis secretas, posita omni feritate agresti, cicures
ac domesticas reddiderunt : hoc est, à syluis &
montibus, vbi alendis duntaxat & stabulandis
feris, nidulandisq; volucris & stabant & cade-
bant, in vitæ vsum & alimoniam hominum, pau-
latim ad urbanos & rusticos hortos ædibus vi-
cinos (ne longius posthac esset eundum) ceu auri-
rigę quidam, Δυρανόθεν, hoc est, è cælo missi, dedu-
xerunt, & diligēti cura, cultuq; industrio, pueris
ac senibus familiares reddiderunt. O terque, qua-
terq; beatos homines: qui Herculeis armati viri-
bus,

IN HORTVM MEDICVM.

bus, & Nestorea præditi sapiëntia, nihil intentatū,
 inexpertumque esse voluerunt, nihil denique oc-
 cultatum, & opertū quod posteritati profuturū
 agnoscerent: Hinc scilicet hortorum inenarrabi-
 lis ille prouētus, & hortensiu cōmoda mille, mil-
 le iuuādi arteis, seu vitę subsidia spectes, seu mor-
 borum remedia, ad hæc vsque sæcula, ceu per ma-
 nus patrum in filios, & filiorum in nepotes, nato-
 rumque natos, & quotquoc nascētur ab illis, im-
 mensa Dei Opt. Max. bonitate, tot iam labētibus
 annis fœliciter processerunt, procedentēq; dein-
 cept, nisi hominum obstiterit vecordia. An verò
 nos tot opes & tātam à tantis viris, tanto labore
 partam, & veluti hæreditario iure nobis relicta
 possessionem, comparatamq; fœlicitatem ex in-
 numerata illa hortensium remediorum materia,
 abscondemus, nepotumq; nostrorum vitam etiā
 alienis bonis, nedū nostris, turpiter & iniquè de-
 fraudari patiemur? Ita sanè maiorum inuenta
 & bona publicæ vtilitati inuident, qui posteritatis
 immemores sibi duntaxat viuūt, sibi solis sapiūt,
 & hac vitæ vsura, cochlearū more fruuntur: sæ-
 ua, ita me Deus amet, mercede, aduersus illos qui
 de obscurissimo fumo perspicuam lucē eis dede-
 rūt, & de asperis mōtibus, opacisq; nemoribus,
 ceu de terræ stercoribus, gēmas & preciosissimū
 aurum, gratis, sed non absque puluere & sudore,
 eruerunt: non alio sanè animo, nec spe alia, aut
 concepto voto alio, nisi vt tantorum bonorum
 particeps fieret posteritas, eademq; maneret cura
 nepotes. Ne itaque in hac dijs & hominibus ex-
 osa ingratorum cymba me nauigasse obijceret
 posteritas, ego toto vitæ meæ curriculo manibus
 & pedibus omnem moui lapidem, vt studiū qua-

Priscorū ge-
 oponicorum
 mira diligen-
 tia in iuuan-
 da posterita-
 te.

Nepotes la-
 borū & fœli-
 citatis maio-
 rū participes
 fieri debere.

Hęc videant
 βιβλιοφύλακες
 vel potius
 βιβλιοτάφια,
 nostri tem-
 poris.

secunquæ meum & pertenuem industriam in Reipublicæ vsum & commodum, pro mea Mineruula, sedulo conuerterem: & quæ præciosa, à Deo imprimis, deinde à maioribus meis, & me doctioribus viris accepi, sanè quàm libèter in commune bonum proferrem. Qua in re, cùm ego hætenus totus fuerim, & mira voluntate, animique propensione adhuc sim, & in posterum, superis fauentibus esse mediter, vel neglecta valetudinis & fortunarum mearum iactura, quæ in dies graue hinc mihi facit negotium, ecce, medicum hūc Hortulum publicæ vtilitati offero & depromo. Haud ignarus non defuturos qui illum superciliosè sint excepturi, & fortassis superciliosius lecturi, ad hunc, demorso labro, obmurmurantes modum: Vah quid isti venit in mentem velle hodie morborum remedia per tot annorum centurias in hortis ociosè iacètia, & animalium, hominumque pedibus vbique conculcata, vigente medicaminū omnis generis tanta copia, suscitare, & reditura commonstrare? Non illud est, inquit, irridere, & vnà oleum ac operam ludere? Sanè, & si anceps esse sciam ac lubricum rerum omnium cùm nouarum, tum renouandarum propositum videaturque hocce institutum arduum, & quæstuoso isto tempore admodum operosum, nihilominus tentandum venit: quid enim tentasse nocebit, tam grandi & salutari vitæ pauperum & populariū emolumento, seu præsentis morbos abigere satagant, seu instantes auertere? Quibus per rei familiaris angustiam & prementem inopiam, liberum non est medicos accersere, & ab illis ad quæstuosos pharmacopolas, quoties libet, diuertere. Precium itaq; operæ facturū me putavi, si in

pau-

Autoris mira voluntas & par animus in commune bonū iuandum.

Morosorū, calūniantium, & inuidorū plena omnia.

Pium valde opus & vtile pauperes iuare.

IN HORTVM MEDICVM.

pauperum & popularium gratiam demonstrarē morborum remedia & vitę auxilia, ex eorū Hortulis & viridarijs, statim ac facile posse cōparari: Adhęc, vt cuique manifestum facerem, quòd

*Multa renascentur, quę iam cecidēre: cadent q̄,
Quę nunc vsus habet medicamina: si volet ille,
Et ratio: quibus est & vis & norma medendi.*

Omniū re-
rum statę
sunt vicissi-
tudines.

Cæterum, institutum hocce nostrum nec nouum nec inauditum esse fatebuntur, qui vel legerint, vel saltem audiuerint herbariã & hortensem medicinam omnium primã à Pythagora & Democrito integris voluminibus descriptã fuisse: & ab eodē Democrito ab Aegyptijs acceptã, Hippocrati amico & συγγρόν suo cōmunicatam. Quę, vt inuentis hominum paulatim locupletaretur, autores sunt Herodotus, Strabo, Plutarchus, & alij, piaculum olim fuisse, ægrotos in publicum stratū, Aegyptiorum more, delatos prætereire, nisi prius à prætereunte nunciatum esset, quibus herbis & auxilijs simili correptus morbo ipse vel alius sanitatem recuperasset. Addam ex Pausania, fuisse in Epidauro lucum Aesculapio, successori Apollinis in arte medēdi, sacratū, in quo templū erat rotundum, marmore candido elaboratum, & columnis quamplurimis suffultum, in quibus tum virorum, tum mulierum Aesculapij auxilio sanatorum, nomina insculpta erant: & insertum quo quisq; morbo laborasset, & quibus signis deprehensum id esset, quibusue herbis, remedijs & curationis methodo progressum. Quam methodum aiunt Hippocratem, conflagrato templo, in Aphorismos, sententias et artē digessisse. Hinc nimirū, & ex eo tēpore apud varias genteis templa

Herbaria
medicina
omnium
prima.
Aegyptiorū
mos.
Aesculapij
templum in
Epidauri lu-
co quorsum
institutum
& conditū.

PROLEGOMENA

**Quorū
Aesculapij
templa in
medijs vijs
condita.**

**Medicami-
num plena
omnia.**

**Romanos &
alio, diu abs-
que medi-
cis, sed non
sine medici-
nis vixisse.**

**M. Catonis
Brassica me-
dica.**

**Antonij Ca-
storis Hor-
tus medicus.**

Aesculapio in syluis & medijs vijs extra vrbeis passim condita esse leguntur. Quæ, per deos immortales, quid aliud significauerūt quàm prisca et prima morborū remedia non fuisse in vrbibus & officinis, sed in agris & syluis, vbi vocātur ἰατρίη ἄλιξιμ' ἦος ille implorabatur, et ægrotātibus eò tendentibus, vel, eorū gratia, alijs, quid agendum foret, opportunè suggerebatur? Næ, syluæ, inquit Plinius, horridiorū naturæ facies medicinis nō carent: sacra illa parente rerum omnium nusquam non remedia homini disponente. Quæ quidē remedia summo studio, vt premonuimus, & accuratissima diligentia, à priscis operū naturæ scrutatoribus indefessis & cultoribus excellentissimis, tandē ex syluis & montibus, horridiore naturæ facie, ad vrbanos & rusticos hortos, Deo Opt. Max. viā monstrante, fœliciter concesserūt & cōmigrarunt. Quis, obsecro, inficias iuerit populū Romanū annis sexcētis & amplius, gentiumq; millies millena millia, à mundi exordio salubriter longæuā ætatem vixisse absq; pharmacopolis & medicis, sed non tamen absq; medicina? Quæ, vt simplex erat & suavis, ita inuētū & paratū facilis, quia altilis, vernacula & hortensis. Quis nescit Marcum illū Catonem, triumpho, cēsura, & literarū claritate insignem, herbis quas plantaerat, et maximè hortēsi brassica vsum, se, coniugē, filiū, necnon libertos & familiares ad longæuam senectutem incolumes perduxisse? Quis non legit Antoniū Castorē, cui Plinius in herbarū cognitione omnia, exceptis paucis, fatetur se debere, tanquam ei cui summa esset autoritas in ea arte, plantas quamplurimas in suo horto habuisse & aluisse, quarū subsidijs illeſo sanitatis robore cen-

IN HORTVM MEDICVM.

tesimum transegit annū, ac ne etate quidē memo-
 ria aut vigore cōcussis. Nōne Sabinus Tyro li-
 brū κικπυρικῶν, id est, hortensium, edidit, & tuendæ
 valetudini Mecœnati dicauit? Num Valgius Ro-
 manus, & Pompeius Lenæus Pōpeij magni liber-
 tus, herbariam medicinam è bibliotheca Mithri-
 datis à Pompeio deuicti comparatam, Romanis
 exhibuerunt? Si antiquiora exigis, consule Marc.
 Varronem: ex illo statim audies sapientissimum
 illum & eloquentiss. Nestorem (qui Troiani belli
 temporibus ante Romā conditam annis trecen-
 tis, vel ampliùs, sub Dauidis tēpora floruit) ἀλεξι- Nestoris
 κικπυρ, id est, auxiliare et medicum hortū habuisse, Hortus au-
 eūmque eleganti carmine descripsisse. Fuit itaque xiliaris.
 hortensis medicina antiquissima, & Senecæ am- Cur medici-
 plissimo testimonio, olim paucarum herbarum na olim pau-
 scientia. Quæ deinde in tam multiplicem varie- carū herba-
 tatē peruenit, posteaquam multos & varios du- rum scientia
 biosq; morbos, multa, varia & dubia fecerunt in tantam
 fercula, certo ac merito luxurię supplicio. A quo varietatem
 immunes erant, qui nondum se delicijs soluerāt, venerit.
 & qui sibi imperabant, sibi ministrabant, & sim-
 plici, tenuiq; victu vtebātur. Qui postquam cœ-
 pit non ad tollendā famem, sed potiùs irritādā
 quæri, & hinc mille sunt inuentæ cōdituræ qui-
 bus auiditas excitaretur, tū miserabilior valetu-
 do, vita & facies ex his, quā ex frugalitate & sim-
 plici victu emerfit, multoq; miserabilior ad po-
 steros trāsitura est, nisi voluptatibus vltra modū
 concupitis frenū inijciāt helluones, terræ & ma-
 ris vastatores. Quorū tam varios & multiplices
 morbos, ecquid, obsecro, miraberis, si coquos di-
 ligēter numeraueris, eorumq; artificia sedulò ob-
 seruaueris? quæ, & medicorū, & pharmacopæo-
 run

Coquos cū
 suis varijs
 artificijs,
 morborum
 variorū au-
 tores esse.

PROLEGOMENA

rum multas, iure bono, hinc alunt familias. Sed quò, instituti mei oblitus, digredior? Redeo itaq; è diuerticulo in viam, & hortensem medicinam priscis Romanis summo in precio habitã, reposito. Apud quos, cùm annis à condita vrbe DC, & amplius, vt antea scripsimus, obuijs vlnis, quod aiunt, excepta fuisset, eamq; omnium diligentissimè excoluisset Marc. Cato vsq; ad annum vitæ suæ 85. (ne quis illi tempora ad experiendum defuisse existimet) tandem crescente cum imperio opulentia, & omni gulæ ac veneris scelerata vbiq; licentia, è medio hominum cœtu abire, & longè exulare coacta fuit: accersitis ex eo tempore, cùm nauibus, tū equis, ex Asia, Græcia, Aegypto Sicilia, Arabia, Mafsilia, et alijs exteris nationibus, medicis quibuscunque: contra Marci Catonis oraculum Marco filio, longè antè, ad hunc enunciatū modum: Hoc puta vatè dixisse, Quandoq; ista gens, Marce fili, (de Græcis loquens) medicos suos hic mittet, omnia corrūpet. Iurârūt enim inter se, barbaros omneis (sic enim Græci alias à se nationes nuncupabāt) necare medicina: sed hoc ipsi, inquit, mercede facient, vt facile disperdant. Id quod multorum exitio tandè contigit. Cum enim hi fata regere crederentur, Romã ingressi, imperia sanè quàm sæua exercuerūt, et hinc Plinio ansam præbuerunt scribēdi, medicinam artium omnium vnã esse quæ imperatibus imperet, ac homines impunè occidat. Videbamus, inquit ille, consulares senes hybernis ægros algoribus, in lacus demersos ad stuporè vsq; rigentes: eoq; cæcitatibus tum ventum fuit (perinde atque hodie) vt quibuscunque se medicos, vel de nomine, aut habitu, opinioye profitentibus, sta-

Vnde priscæ
medicinæ
hortensis fu-
ga & exiliū.

M. Catonis
oraculum de
exteris me-
dicis.

IN HORTVM MEDICVM.

tim crederetur: cum in nullo mendacio periculum
 vllum sit periculosius. Hi itaque vt nouitate qua-
 dam, sicuti in medendi arte à plerisque fieri solet,
 famam aucuparentur, cœperunt illico hortenseis **Quando &**
 materias et medicinas publicè damnare, irridere, quomodo
 & inflatis buccis vsque ad nauseam despuere. Quas hortensis me-
 vt prorsus perderent, & ad templum obliuionis dicina è me-
 perpetuò relegarèt, quæstuosissimas officinas, & dio hominũ
 pharmacopolia, in quibus, vt scribit Plinius, sua sublata fue-
 cuique homini venalis promittitur vita, barbaris **rit.**
 & inauditis medicamentis, ac nomenclaturis su-
 perba & illustria paulatim secũ deduxerũt & in-
 troduxerũt. Quæ iam inde radices adeò propaga **Pharmaco-**
 runt, & artifices suos tam longè & latè sparserunt, poliorũ ma-
 vt hodie de illis meritò dici possit, *Quis enim non* **gnus vbiq̃ue**
vicus abundat? In his nemo non videt innumeras **numerus.**
 pyxides argenteo nitore decoras: capsulas miro
 artificio picturatas, & vascula sanè quàm elegan-
 tia, sed quæ alicubi nunquam vel orientem, vel
 occidentem Solem viderunt, & perquàm rarò
 aperta fuerunt: Vt taceam indicibilia artificia, **Artificia &**
 inexplicabilesque misturas et compositiones, quas **compositio-**
 solis hominum ingenijs cõstare, vel antiqua Pli- **nes pharma-**
 nij autoritate, certum est. Non fecit, inquit, ille, **copœorum,**
 cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, **vnde.**
 & id genus alia, parens illa & diuina rerum arti-
 fex omnium Natura, officinarũ & auaritiæ com-
 menta sunt. Nã Naturę opera simplicia, absoluta
 atque perfecta gignũtur. Perperam itaque faciunt,
 qui neglectis simplicibus naturæ bonis, vltro ac **Simplicia**
 liberaliter nobis oblatis, & absque magno artifi- **priora com-**
 cio, sumptu, fūco, labore & apparatu absolutis **positis, & ob**
 ac suauibus, ad externa & longinqua remedia cõ- **id preferēda.**
 posita, dubia, ingrata, nauseabunda, incognita, et
 sæpe-

PROLEGOMENA

sæpenumerò suspecta confugiunt. Quibus comparandis, & vitæ & fortunarum alea, sanè quàm incerta, lubrica & momentanea.

*Impiger ad Gracos, Mauros, Babylonas & Indos,
Velis ac remis pharmacopola volat.*

Quod quàm temerè fiat, ex Plinio audire graue non fit. Nos, inquit, Indicarum, Arabicarumq; mercium, aut externi orbis medicinas nequaquàm attingimus. Non placent remedijs tam longè nascètia, quæ nobis nō gignuntur, imò ne illis quidem, alioquin non venderent. Audis summi viri sententiã longè antiquissimã de exoticis & barbaris medicamentis: quæ hodie apud multos tanti fiunt, adeoque probantur & placent, vt malè facta putetur esse vita, & corporis valetudo parùm firma, nisi barbaris & sæpenumero adulteratis medicamentis, magnòq; emptis & suspectis, miserimè delusa fuerit. ò quantũ est in rebus inane. Hinc scilicet, vlcèri admodũ paruo & leui morbo medicina è rubro mari ac nouis insulis accersitur: cùm vera & neutiquàm suspecta remedia, vt ille idẽ testatur Plinius, pauperrimus quisq; cœnet, ac pedibus suis in proprio hortulo, vel agello, quotidie conculcet. Hæc si ita sunt, vt re vera esse cõstat, quis, per deos immortales, non dicat stultum, imò verò insanũ esse, longiùs quærere quod ante pedes iacet, sumptuq; periculoso ac dubio id comparare, quod sæpenumero impostura & veneficio constat? Multò itaque tutiùs fuerit, vt scripsit ad Antigonom regem Diocles Carystius medicus ab Hippocrate fama & ætate secundus, & à Galeno tantopere commendatus, ijs vti quibus delinqui facilè nō potest. Ex quorum numero

Longè petita & nascètia, non debere remedijs placere.

Barbara medicamenta suspecta.

Vera remedia in hortis pedibus calcari.

Dioclis aureum hoc Opusculum a nobis haud ita pridè in lucè venit.

IN HORTVM MEDICVM.

ro sunt, vt ille idē tradit, beta, aqua mulsa inco-
cta, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle
cōdita: cuncta enim hęc alui deijciunt sedimina.

Arcades, vt autor est Plinius, medicaminibus ne-
quaquā vtuntur, sed lacte circa ver: q̄ tunc succis
maximè turgeāt herbæ, medicenturq; vbera pa-
scuis. Bibunt aut vaccinum, quoniā boues omni-
uoræ ferè sunt, & ob id tunc tēporis medicatum
lac habent. Hinc sanè haudquaquam temerè fa-
ctum crediderim, quòd gentes pleræq; Maijmen-
sis butyrum diligenter sibi comparēt, & ad mul-
tos vsus diligentius condant ac reponant. Dic,
amabo te, non summa est cæcitas peregrinis &
incertis ita subscribere, vt tua certa & probata
negligas? Non deridenda, vel potius commise-
randa est amentia, dum tibi scire non libet, quid
saluti tuæ cōducat, alienis pedibus ita ambulare,
alienis oculis ita inspicere, auribus alienis sic au-
dire, aliorum manibus sic omnia accipere, & de
aliorum præscripto ac iudicio ite pēdere, vt tibi
prorsus aliena ope, arbitrio ac volūtate, miserrime
fit viuendum & moriendum? Siccine vitæ &
morborum patria subsidia in hortis despecta ia-
cebunt, ac si duntaxat ventri saburrando, oculis
pascendis & naribus recreādis, à rerum omnium
parente Deo, & ei ancillante Natura (quā iustissi-
mam vbiq; noster nuncupat Hippocrates) vltro
& data & oblata essent: aut alēdis tātūm vermi-
bus, erucis, limacibus & araneis nata? Quid hoc,
quæso, consilij & prudētix est, egrotos toties re-
petitis pharmacis, visu, gustu & olfactu, imò ve-
rò auditu, & solo nomine iniucūdis, molestis, ac
nauseā mouētibus, excarnificare, quos semel, vel
iterū simplici herbula hortēsi, à morbo iucūde,

Animalium
lac vere no-
uo medica-
mento sum
esse.

Miserrima
est vita, quæ
pendet ex a-
liorum ope
& arbitrio.

Pulchra &
notatu sanè
quàm digna.

tuto

PROLEGOMENA

Dubia & suspecta, pro certis usurpanda non esse.

Remedia & rerum facultates ex farragine et miscellaneis scriptorum æstimari nõ debere.

Auræ Auicennæ, Hippocratis & Platonis sententiæ.

Autoris monitio & consilium pro pauperibus

tutò ac citò possis redimere. Nõ mera est stupiditas, dubia & suspecta ita persequi, sic pbare, amplecti & ambire, vt certã, extemporaneã, et omni tempore vigentẽ domi tuæ medicinã pro nihilo ducas? Medemur, scilicet, aliena fide, & famã exoticorum medicamentorũ autoritate nescio quã, varijsq; rerum (quas vix clitellatus veheret a sel- lus) miscellaneis & centonibus, multipliciã ingredientium, vt dici solet, farragine ostetationis plena, ceu quodã aucupio venamur. Quasi verò facultates rerum aceruatim congestarũ, & veluti geomanticis punctis, fortuitò ab ostetatoribus, veriùs quàm doctoribus plerisq; scriptarum, ex eorũ cadãt arbitrio. Scrupulatum, inquit Plinius, colligere ac miscere rerum vireis, non coniecturę humanæ est opus, sed impudentiæ. Quid illud quod Hippocrates in quadã epistola ad Crateuã herbarium & ἐπιότιμον suum scribit, incertam esse coniecturam eorũ qui in purgationibus etiam cautè procedant. An quòd nullum sit medicamentum purgans, quod non aliquam partem de viribus nostri corporis & substãtia eius deprædetur? Hinc Auicenna rectè dixisse mihi videtur, quòd medicinas bibere, etiam si venenosæ non sint, tamen naturæ laboriosum esse solet. Cui Plato suffragatur ad hunc scribens sensum, Nullo modo sanæ mentis homini suscipiẽda est illa medicorũ purgatio, quę pharmacis, id est solutiuis medelis (præsertim violentis) fieri cõsuevit. Morbi enim nisi periculosissimi sint, pharmacis temerè irritãdi nõ sunt. Hæc dum audit, amice lector, sollicitè quæres ecquid in tã dubio & ancipiti pharmacorum casu & vsu, seriò ac tutò tibi agendum sit: Fruere priscorũ salutari more: elige ex tuo hortulo

IN HORTVM MEDICVM.

tulo & agello medicas materias tibi notas ac fa- & popula-
 miliares, apud te natas, tecū educatas, maioribus ri statu æ-
 tuis assuetas, patriæ probatas, & sub eodē cœlo, grotatium.
 in eodemq; aëre & natali solo tecum degentes, ac
 simili genio gaudentes. Quarū copia, vbi visum
 erit, & quoties desideratum tibi fuerit, recens ac Arnaldi à
 vegeta, illico, ne longiùs sit eundum, & expectan- Villanoua
 do languendum, cōparari poterit. Fallax est me- sententia
 dicus, inquit Arnaldus à Villanoua, aut ignarus, summè no-
 qui quærit inusitata & rara, cūm possit commu- tanda.
 nibus subuenire languenti: addit, quòd prudens
 & pius medicus, morbum in primis expellere fa-
 tagit medicinalibus cibus, potius quā puris me-
 dicinis. Sunt autē medicinales cibi, qui in hortis
 apud nos vigent & nascuntur. Irride itaq; barba-
 rorū medicamentorū vanos ostentatores & im-
 postores. Exsibila exoticorū pharmacorum præ-
 cones, & eorundem, ad nauseam vsq; helluones.
 Quibus nihil potest placere nisi quod Indiam so-
 net, Hesperiam respiciat, Aphricā agnoscat, & no-
 bis opposito Antipodum mittatur ab orbe. Vis
 audire quid Andreas Matthiolus Dioscoridis in-
 terpres diligentis, de exoticis & barbaris medica-
 mentis senserit? Animaduertendum, inquit, quòd
 hoc æuo sincera haud facilè inuenias medicamē-
 ta quæ ex barbaris, & omnium maximè ex Ale-
 xandria Aegypti, & Syria, ad nos conuehūtur. Si
 quidem cūm omnia per Mauritanorū, Turcarū, & barbaris
 Iudæorumq; manus transeant, qui nobis Chri- medicamen-
 sticulis semper dolos fraudesq; moliuntur, Dijs tis, Andr.
 sacrificiū facere sibi persuadent, si nos in re qua- Matthioli
 piam fallere & inficere possint. Subfanna igitur opinio præ-
 eos qui peregrina φάρμακα, tum simplicia, tum cō- clara,
 posita, cum suis barbaris nomēclaturis ad mira-
 culum

PROLOGOMENA

culum vsq; extollunt & prædicant. Quæ, reuera quandoq; expiatione plus indigēt, quàm vt corpora ritè expiare & purgare queant. Sanè si patres nostri circumspectè & æquis animis admiffissent ac sustinuiffent, non nouas inquam, & ex nouo orbe aduenas medicinas, sed veteres & hortenses hospites postliminio sese recipientes, sentiremus vtique non vulgarem vtilitatem, & minimè suspectam ex harum reditu. Agè itaq; vernaculas opes, & auita hortorum tuorum remedia, nequaquam obsoleta, putria, arida, & à foricibus, araneis, vermiculis, tineis, blattis, muscis, marcore ac fitu minimè vitiata, & cum eis rixādo totum quandoque quinquennium, vt fieri solet in quibusdam pharmacothecis, nusquam versata, externis, & huius plumæ alijs, senio, vetustate, & longæua repositione exsuccis, corrugatis ac toto corpore flaccidis & emaciatis, constanter oppone & præpone: ac priscam illam hortensem medicinam extemporaneam, recentem et fidam, è tenebris in apertam lucem promoue, obsidem redime, exulantem reuoca, & iacenti, opemque poscenti, manum libenter porrige, vt resurgat & veterem possessionem suam opportunè repetat. Et vt idem faciant noti, propinqui, familiares & amici tui omnes, contende, insta, & pro viribus adnitere: illisque propone verissimum esse Fabij Quintiliani illud, *Vsitatis tutius vtimur*, noua non sine periculo vsurpamus. Cogita ea remedia optima esse, q̄ pluribus cognita & probata sunt, qualia esse diximus hortensia, non minùs alimētis & medicamētis hodie, quàm olim, & nata, & exposita: nam, si nescis, *Antiquis escas hortus dedit & medicinas*, vt autor est poëta herbularius. Sed illis

**Peregrina
pharmaca
expiatione
indigere.**

**Quantum
differant
hortensia
remedia
& auxilia ab
alijs.**

**Exhortatio
ad hortensem
medicinæ
vsum.**

**Pharmacopolla &
pharmacop-**

IN HORTVM MEDICVM.

tamen sic vtaris velim, vt ne extranea remedia ad **phœorum**
 vnguem nota, selecta, & longo tēpore explorata **artificia &**
 omnino reijcias: nec pharmacopolia & pharma- **materias ab**
 copœorum artificia spernas ac prorsus inutilia **autore val-**
 esse cēseas. Quæ valde probamus, & summoperè **de probari,**
 laudamus modò nacta sint doctos, peritos, fidos, **& qualiter.**
 & cordatos artifices, probis materijs instructos, **Pia & re-**
 & in vtraq; pharmaceutices parte diligenter ver- **ligiosa pro-**
 fatos: & , quod summum est, qui caritatem ex a- **logi huius**
 nimo amplectātur, & fugiant nomē auari. Quod **conclusio:**
 sua benignitate faxit cœlestis ille Aesculapius, si-
 ne quo est omnis medicina venenum: & qui de
 se, veriùs quàm Apollo apud Ouīdium, dicat:

*Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbem
 Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.*

Nec temerè, mea quidē sententia: scripsit enim
 Iesus Syrach inter Hebræos prudētissimus, & di-
 uino præditus spiritu; **παρὰ ὑψίστου ἐσιγίαισι, καὶ γὰρ κύ-**
ριος ἐκτίσθη ἐκ γῆς φάρμακα: quod sonat, ab altissimo
 est medicina, creauit etenim Dominus pharmaca **Cur phat.**
 è terra. Quod lōgè ante Moses Hebreus scriptor, **maca ab al-**
 omnium eorū qui extāt antiquissimus, etiā testa- **tissimo è ter-**
 tus est, dicens, Deum Opt. Max. herbas ac plātas **ra creata:**
 è terra condidisse, vt ijs propagata ab Adamo so-
 boles terrestris cōmodè & salubriter vteretur ad
 propulsandos morbos. Cui subscribit Theodo-
 retus Episcopus suis in Genesim quæstionibus ad
 hunc loquens modum. Præuidens Dominus, q̄
 homines in morbos prolaberentur (vtpotè qui
 sententiam mortis propter peccatum receperāt)
 iussit terram herbas producere non tantum esui
 aptas, sed etiam morbis depellendis idoneas. Ve-
 rum enim uero **θεολογούμενα** hæc Theologis relin-

PROLEGOMENA

quemus, & coronidem hisce *προλεγόμενοις* impone-
mus : vt quod medicorum est promittant medi-
ci, & tractent fabrilia fabri.

Hæc itaque in medicum Hortulum vtcunque
præfati ad auxiliares rerum illius facultates cala-
mum conuertemus, vbi primùm ipsius Hortuli,
ceu de tabella, formam, & quo illum digessimus
modo in proprios campos & congeneres areas,
ordinem tibi propofuerimus, & alphabeticum,
vt loquuntur, Indicem rerum in eo describenda-
rum feriatim subiecerimus. verba itaq; sic in rem
ipsam conferimus.

HORTVM MEDICVM IN CAM- pos vel regiones octo, proprijs areis dis- cretas, quo sequitur ordine disposuimus

*CAMPVS primus olera a-
quot cibaria, decem areo-
lis hac serie complectitur.*

- 1 Lactuca.
- 2 Brassica.
- 3 Petroselinum.
- 4 Portulaca.
- 5 Beta.
- 6 Blitum.
- 7 Oxalis.
- 8 Spinacea.
- 9 Borrago.
- 10 Asparagi.

*CAMPVS secundus radi-
ces aliquot esculentas, qua-
tuor areolis concludit.*

- 1 Porrum.
- 2 Ceba.
- 3 Allium.
- 4 Raphanus.

*CAMPVS tertius herbas
odoratas XI. areolis
distribuit.*

- 1 Saluia.
- 2 Hyssopus.
- 3 Satureia.
- 4 Maiorana.
- 5 Fœniculū.
- 6 Mentha.
- 7 Thymus.
- 8 Ocimum.
- 9 Orualla.
- 10 Rosmarinus.
- 11 Lauendula.

*CAMPVS quartus herba-
ceos & fruticeos fructus*

VI. areis continet.

- 1 Cucurbita.
- 2 Cucumis.
- 3 Pepo, melo & melopepo
- 4 Cinara seu alticocalus.
- 5 Fragaria & Frabœsia.
- 6 Grossulæ.

*CAMPVS quintus flores
aliquot, tam odoros quàm
inodoros, IX. areolis
disseminat.*

- 1 Rosa.
- 2 Lilium.
- 3 Leucoion.
- 4 Viola Martia seu pur-
purea.
- 5 Veronica altilis, seu
Oilhetum.
- 6 Phlogium, seu Pensæa
& Bellis,
- 7 Iris.
- 8 Amarantus.
- 9 Solsequium.

*CAMPVS sextus plantas
XI. non esculentas, areis
totidem recipit.*

- 1 Absinthium.
- 2 Abrotonum.
- 3 Ruta. 4 Urtica.
- 5 Plantago.
- 6 Artemesia & Tanacetū.
- 7 Chelidonium.
- 8 Mercurialis.

9 Parietaria.

10 Malua.

11 Lathyrus seu Cataputia.
& Ricinus, seu Palma
Christi.

*CAMPVS septimus pomi-
feras arbores 13. totidē a-
reis implantat hac serie.*

- 1 Malus & eius pomum.
- 2 Pyrus.
- 3 Cotonea.
- 4 Prunus.
- 5 Cerasus.
- 6 Morus 7 Persica.
- 8 Mespilus & Sorbus.
- 9 Citria malus.
- 10 Aurantia & Limonia.
- 11 Punica malus.
- 12 Ficus.
- 13 Olea.

*CAMPVS octauus arbores
nuciferas & bacciferas
VIII. areis totidem im-
ponit hoc ordine.*

- 1 Iuglans & eius nux.
 - 2 Amygdalus.
 - 3 Pinus.
 - 4 Corylus & auellana.
 - 5 Castanea.
 - 6 Laurus & eius baccæ.
 - 7 Iuniperus.
 - 8 Sambucus & Ebulus.
- Plantæ & frutices in sum-
ma. LVI.
Arbores & earum fructus,
XXIII.

INDEX ALPHABETICVS PLANTARUM
*et Arborum, quarum facultates in hoc
 Alexikapo describuntur.*

Asparagi.	fol. 29.	HYSSOPUS.	53
Allium.	fol. 37.	IRIS.	97
Amarantus.	101.	Iuglans.	172
Absinthium.	104.	Iuniperus.	191
Abrotonum.	109	LACTUCA.	1
Artemisia.	125	Lauendula.	69
Althea.	132	Lilium.	87
Aurantia mala.	158	Leucoion.	90
Amygdala.	177	Lathyrus.	136
Auellanæ.	18	Limonia.	158
BRASSICA	5	Laurus.	184
Beta.	21	MAIORANA.	56
Blitum.	23	Mentha.	59
Borrago.	28	Melones.	76
Bellis.	96	Mercurialis.	129
CEPA.	35	Malua.	132
Cucurbita.	71	Maia.	139
Cumis.	73	Mora.	149
Cinara.	78	Mespila.	153
Chelidonium.	127	NUX & nuces.	172
Cataputia.	136	OXALIS.	24
Cotonea.	142	Ocimum.	64
Cerasus.	147	Orualla.	67
Citria.	155	Olea.	168
Corylus.	180	PETROSELINUM.	15
Castanea.	182	Pepo.	76
Calendula.	102	Portulaca.	19
EBulus.	196	Porrum.	31
FOENICULUM.	57	Phlogium.	96
Fragaria.	80	Plantago.	122
Frambœsia.	ibid.	Parietaria.	131
Ficus.	164	Palma Christi.	136
GROSSULÆ.	81	Pyra.	141

Poma

Poma:	139	Salvia.	50
Pruna.	146	Satureia.	58
Persica.	151	Solsequium.	102
Punica.	161	Sorba.	153
Pinus.	179	Sambucus.	196
RAPhanus.	45	THYmus.	62
Rosmarinus.	68	Tanacetum.	120
Rosa.	82	VIOla Martia.	92
Ruta.	111	Vetonica altilis.	94
Ricinus.	139	Vrtica.	119
SPinacea.	27		

FINIS INDICIS.

Bb 4

ANTO

ANTONII MIZALDI
 MONLVCIENSIS, MEDICI,
 ALEXIKEPVS, SEV AVXI-
 liaris & medicus hortus.

Cur à Lactu-
 ca incipiat
 hæc medica
 historia.

Lactuca à
 morbo D.
 Augusti no-
 bilitata.

INSTITVTI nostri fo-
 res aperiet vna Lactu-
 ca. Non quòd ei olerū
 & hortorum princi-
 patum velim ascribe-
 re, contra M. Catonem
 & Plinium: qui illum,
 vt suo dicemus loco,
 Brassicæ constāter ad-
 iudicant, quin potiùs,
 quòd sciam Lactucam salubrem & euchymam
 esse plantam inter omnes hortenses, & ob id be-
 nedictum olus, ab Auicenna appellari. Qua dote
 & priuilegio, certum est illam priscis vsque adeò
 placuisse, & tanta cura excultam fuisse, vt ab ea
 Lactucinos in Valeria familia, Plinio autore, co-
 gnominari non puduerit. Illa, illa est qua D. Cæ-
 sar Octavianus Augustus, in lōga & ancipiti egri-
 tudine, consilio Antonij Musæ medici excellen-
 tissimi, conseruatus fuit. Vnde statuam collato
 ære iuxta signum Aesculapij, Suetonio Tranquil-
 lo attestāte, promeruit. Sed prætermisso lactucæ
 verbosiori encomio, medicas eius vires, pro no-
 stra tenuitate in medium proferre, & hortulum
 nostrum per suos cāpos areatim, distinguere ag-
 grediamur.

HORTI

HORTI MEDICI CAMPVS
PRIMVS, OLERA ALIQVOT
cibaria, decem areis com-
plectens.

Lactuca altilis, & medica eius auxilia.

A R E A I.

OLeris nomine hîc complectimur plantas
eas hortenses & herbaceas, quæ non solum
condiendis iusculis accommodari solent, sed e-
tiam paruo sumptu & facili apparatu in vsum
cibarium pauperibus quotidie venire, siue in a-
cetarijs, siue aliter id fiat. Quomodo vsurpauit
Horatius, ad Sæuam in hunc scribens modum:

Quid per o-
lus hic intel-
legendum.

*Si pranderet olus patienter, regibus vti
Nollet Aristippus: si sciret regibus vti,
Fastidiret olus, &c.*

Sed hæc Grammaticis relinquemus, & medici
medica lactucæ præsidia tractabimus: quam no-
runt omnes in historijs versati, vsque ad eò priscis
Romanis fuisse commendatam, post D. Augustum
per eam sanitati restitutum, vt seruari, etiã in hy-
bernos menses, ex oxymelite repertum fit. Plan-
ta est admodum salubris, sicut testatur Columel-
la in suo hortensi carmine, de illa propter serua-
tum principem Augustum ita canens,

Lactuca plã-
ta salubris.

*Iamq; salutari properet lactuca sapore,
Tristia quæ releuat longi fastidia morbi.*

Huius succus febricitantis fronti illitus som-
num accersit, quemadmodum scripsit Florenti-
nus, rerum agri & medicinæ interpres Græcus ad
vnguem factus. Qui etiam tradit eum, qui ieiun-
nus

Febris, som-
nus, ebrietas,
gongorhœa,
alui fluxus.

nus lactucam prægustauerit, ebrietatem non sentire: adhæc, semen eius tritum & potum, genituræ effluuia cohibere: quapropter aduersus crebra Veneris ludibria in somno, vtiliter propinatur: sicuti vulgari hoc iactatur disticho,

Semen lactucæ Veneris ludibria tollit,

Cum vino bibitum, fluxum quoq; comprimit alui.

Quod equidem distichon esse astruimus Macri poëtæ & medici non indocti: quem multi, hocce Ouidij dimetro, eius Ouidij οὐρανίου fuisse, & sub D. Augusto vixisse, falsò contendunt,

Sapè suas volucres legit mihi grandior auo,

Quæq; nocet serpens, quæ iuuat herba, Macer.

Sed his dimissis, lactucam repeto, quam idem Florentinus tradit, stragulis suppositam, ægris nescientibus, hac præsertim ratione, vt ante Solis exortum sinistra manu radicitus euulsa sit, somnum illis conciliare. Qui etiam accersetur, eodem autore, si folia quina, terna, aut vnum, cervicali clanculum supponantur: sed ita, vt quæ imo caule decerpta fuerunt, ad pedes: summo vero, ad caput spectent. Admonent insuper Græci

Somni conciliatio.

Lactuca curgeoponici, quòd effusus & assiduus lactucarum fugienda cõiugatis.

Hæc videant lactucarum helluones.

curgeoponici, quòd effusus & assiduus lactucarum fugienda cõiugatis. Nam procreandis liberis operam dare solent. Nam fœcunditatem non modò minuere scribunt (vnde lactucam οὐρανίου, hoc est, spadoniam vocauerunt Pythagorici) sed quos postea sustulerint partus, velut amentes, ineptos ac stupidos à progenitorum ingenio degenerare promittunt. Hactenus illi: à quibus ad nostros deficio Medicos, apud quos etiam lego, lactucas somnos conciliare, ac sanguinem neque improbum creare, neque vndique

Vndique perfectum, multò tamen, quàm à cæteris oleribus, præstantiorem. Quæ duo, Eobanus Hessus poëta elegantissimus, pulchrè expressit in libello de tuenda valetudine, hunc in modum.

*Hortorum lactuca decus, quia friget & humet,
Sæpè leueis somnos conciliare solet.
Atque vt corporibus reliqua omnia vincit alendis,
Sic viui succus sanguinis inde venit.*

Qualè gignat sanguinè lactuca.

Hinc factum arbitror, vt Galenus illam de oleribus solam, in homine temperato euchymam esse dixerit, hoc est, succum bonum gignere, & optimum corpori alimentum sufficere. Quæ, vt calidis ventribus sumpta mirè auxiliatur, ita vsu crebro, oculorum aciem retundit, ac caliginem, vt mox scribemus, inducit. Addo quòd suspiriosis, & sanguinem excreantibus, ac pituitosis summè nocet. Prætereà, quòd tam crudæ, quàm hæmoptoë. coctæ vsus largior, non minùs est periculosus quàm cicutæ. Aestate ea vtimur vt medicamento, potiùs quàm alimento: nimirum ad humectandum & refrigerandù: nam frigida est, ac humida. Quod cùm ita sit, iure quis dubitet, quomodo probum & purum sanguinem in nobis possit gignere: substantia, inquam, nostræ familiaris, quæ illi planè est lactea & dulcis, adhuc moderate cocta, & proinde in sanguinem promptè ac facilè mutabilis, quãobrem etiam lac affatim gignere solet. Prodest eadem aduersus morbum præcipitè & periculosum, quem Græci χολίρα vocant, ab immodica bilis deiectione & implacabili vomitu. Cuius rei testè proferemus antiquissimum poëtam & medicum Quintum Serenum.

Ventres, caligo, asthma, hæmoptoë.

Lac & cholera morbus.

Noxia

Noxia (inquit) si penitus cholera seuire venena

Perspicies, cocta lactuca fronde leuabis:

Proderit & caules assumere saepe madentes.

Lubricã al. Aluum ideò lubricare dicitur, quòd humiditate
uum quomo & frigiditate sua immoderatum hepatis calorem
do faciat la- temperet: qui ob celerem & vehementem cibi ac
ctuca. potus distributionem, & direptionem, aluum re
ficcare plerunque solet. Huius lubricationis &
facilis per lactucam ad excreméta vacuanda ap-
paratus, testem etiã citabimus Martialem hunc
in modum scribentem,

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo

Vtilis, &c.

Et alibi:

Vtere lactucis, vel mollibus vtere maluis,

Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

Quomodo Visionem præterea turbare fertur, vt nunc dice-
visionē tur bamus, & oculis nocere, eisq; caliginem induce-
bet lactuca, re, quòd spiritus visorios denset & increffet, hu-
& oculis no- morem; crySTALLINUM, videnti speculum sum-
ceat. mè tersum, turbidum reddat, & animale spiritum
sua frigiditate offendat, nisi calorificis her-
bis illi remittis, vel rebus aromaticis, aut genero-
so vino superepoto, frigiditas ea temperetur.

Quomodo censeatur esse lactuca, sicuti suprã à nobis adno-
vtebatur la- ratum fuit, & Claudii Galenum sua experimen-
ctuca Gale- to confirmasse intelliges. Pleriq; (inquit) lactuca
nus, & quam vtuntur prius quàm in caulem assurgat, aqua il-
ob rē ex suis lam incoquentes. Quod ego nunc, ex quo dentes
Alimentorū mihi malè habent cœpi facere. Quidam meorum
libris & alijs. sodalium conspicatus olus id iam olim ab ado-
lescentia

lescentia mihi esse consuetum, nunc tamen ipsius esum esse permolestum, autor mihi fuit vt ipsum coquerem. Aetate autem iuuenili cum mihi ventriculus assidua bili infestaretur, cruda lactuca, vt eum refrigerarem, vtebar. Cum verò ad ætatem declinantem perueni, hoc olus fuit mihi remedio aduersus insomniam & dormiendi impotentiam. Tunc enim, contrà ac in iuuentute, somnum mihi dedita opera conciliabam: nam graue erat præter voluntatem vigilare. Quæ res mihi accidebat, partim quòd in iuuentute me aptè spontè vigilijs, studiorum gratia, assueuissem, partim quòd declinantium ætas ad insomniam fit admodum propensa. Itaque, lactuca vespere in cœna, vel somni hora, cocta & commansa, vnicum mihi insomniæ erat alexipharmacum, & remedium. hætenus Galenus: ex quo hanc historiam, quòd pulchra sit, præsentì loco accommodare visum fuit. Veteres initio mensæ, primisve epulis, lactucam, vt solemus, non proferebant, sed postremis: sicuti Martialis hoc disticho eleganter expressit:

Galenus vigilijs assuetus.

*Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic modò cur nostras inchoat illa dapes?*

Quòd, nec temerè, nec citra rationem factum fuit. Cur postrese audies: cum enim lactuca frigida & humidæque sit naturæ, si à cœna sumatur & summis epulis iniiciatur, somnum efficacius conciliat vniuersum futurum lactuca. mos halituosos promptius reprimat, ac ebrietati, inducta cerebro humiditate, facilius pugnat & obstitit. At nostra ætas, ab eius esu cœnas & prædia auspicari salubrius esse duxit, ex aceto, sale, & oleo conditam illam cibis alijs præponens, nimirum

rum vt æstuantem ventriculum recreet, & sopitam per calores appetentiam excitet, sanguinisq; feruorem temperet, ac hepatis & cordis æstum mitiget. Ex quo mirum non est, si ebrietati aduersatur, & capitis grauitatem, quam Græci apposito vocabulo *καρνηβαρία* vocant, insita frigiditate sanat, vapores à nimio vini potu sursum elatos, & caput grauantes, retundendo ac discutiendo. Quod Q. Serenus Poëta ac medicus præstantissimus non omisit, hunc in modum scribens de curanda ebrietate.

Quidam lactucæ huic credunt prodesse saporis:

Curandi modus hic, & suavis, & utilis idem est.

Inde factum crediderim, vt lactuca à Rufo Ephesio Medico, *ἀνρκαπάλη*, rectè nuncupata sit: quòd crapulam arceat, & omnem capitis noxam à vino contractam excutiat. Verum enim uerò, ea cautè vtendum est, nam illius vsus immodicus, vt præmonuimus, Veneris ignes extinguit. Quare his qui matrimonij capistris sunt alligati, parcus ac sobrius debet esse lactucarum cibus, nisi calorificis, vt eruca, nasturtio, mentha, sampucho, et similibus, frigiditas illarum obtundatur, aut generosum vinum aliquod superbibatur. Qui uerò coelibatui addicti sunt, sacerdotes, monachi, vestales, & alij qui claustra sequuntur, calorifica excludere debent, vt pudicitiam illæsam tueantur, & prurire, vrisq; desinant. Lactuca itaq; consulto prius cuiusq; temperamento, prudenter vtendū erit, in qua Callimachus *ἀλληγορικῶς* scripsit, Venerem suum amasium Adonin abscondisse, *ὅτι ἀσθενοῦς εἶσι πρὸς ἀφροδισια οἱ συνεχῶς χρώμενοι θρίδαξι*, hoc est, vt Athenæus exponit, quòd imbecilles sunt ad Venerea, qui assidua vtuntur lactucis. Quare videant

Capitis grauitas & ebrietas.

Quibus prohibeatur & concedatur lactucæ vsus

deant vxores ne earum mariti nimum illis v-
tantur. Hic non tacebo rarum experimentum &
sæpenumerò mihi fœliciter probatum aduersus
albas mulierum fluxiones, quod constat cremo-
re feminis lactucæ priùs macerato in aqua extin-
ctionis chalybis, addito puluere eboris in tenuis-
simum pollinem redactò: Non tacebo prætereà,
quòd semen lactucæ in iusculo tritum & haustū,
dormiendi impotentiam expugnat, & folia in a-
qua hordei cocta, lac potu mirandum in modum
augent, si postea māmæ blanda manu fricentur.
Addam, quòd si vehementer caput incaluerit ab
æstu, & hinc doluerit, aceto miscebitur succus la-
ctucæ, & eo fouebitur, monitore Galeno. Et ad
ardores ac ambustiones, folia diligentissimè te-
rentur, & cum pane inducta, parti affectæ admo-
uebuntur, ac subinde commutabuntur, ne ibidē
incalescant & obrigescant. Sed de medicis lactu-
cæ facultatibus hæc satis erunt, vbi admonuero
quòd tam manducata, quàm admota, æstus, nec-
non ardores internos & externos, vt diximus,
clementer mitigare & restinguere solet. Cuius rei
gnarus Antonius Musa D. Augusti medicus incō-
parabilis, ad desperationem redactus in curanda
distillatione, qua optimus ille imperator, ob vi-
tium iecur, vehementissimè torquebatur, cō-
trariam medendi rationem inire fuit coactus, &
ad lactucæ præsidia confugere, sicuti paulò antè
adnotauimus: quorum auspicijs conualuit Au-
gustus, & hinc lactucam summè nobilitauit.

Albæ mulie-
rum fluxio-
nes, vigiliæ,
lac, capitis
dolor, ardor
& ambustio.

Æstus tã in-
terni, quàm
externi.

Lactuca ab
Augusto no-
bilitata.

Brassica, & medica eius auxilia.

A R E A. I I.

NON sum nescius optimū illum, sine æmu-
lo, agricolam M. Catonem, triumpho, cē-
sura,

Brassica à
priscis valdè
cōmendata
& laudata.

fura, ac literis insignem, oleribus omnibus Brassicam anteposuisse, & Plinium hortorum principatum eidem ascripsisse, adhæc Pythagorã eius laudes ante omneis celebrasse, ac Chrysippũ medicum, priuatum volumen per singula hominis membra digestũ, de eadem composuisse, ipsumq; Catonem eius facultates & medica auxilia summo perẽ nobilitasse, populoq; Romano adeo feliciter indicasse & præscripsisse, vt annis multis absque vllis medicis ac medicamentis alijs salubriter vixerit: Verum enim uerò omnia hæc, magna licet, memouere non potuerunt (ob causas paulò antè memoratas) vt in hac medica hortensium historia, brassica ante lactucam describeretur. Quæ vna, ob insignem truncum & brachiatas virgas, etiam Caulis nomen sibi asciuit, & nunc demũ nobis medicè excutienda venit: sumpto initio à priscis M. Catonis de illa experimentis aliquot. Deijs itaque quibus ægrè fuit lotium, & substillum est, hũc in modum scribit. Sumito brassicam, cõijcito in aquam feruentem, coquito paulisper, vti subcruda fiet: postea aquã defundito, non omnem, eò addito oleum & salsum, ac cumini paululum, inferuefacito paulisper, postea inde iusculum frigidum sorbeto, & ipsam brassicam manducato, ac quotidie id facito. Ad omnes tumores & omnia vlcera, etiam inueterata, brassicam contritam, quæ minutis est caulibus & folijs tenuioribus (Crambem vocãt) ille idem imponit, ac eodem præsidio cancras purgat & sanos reddit: quod facere non potest, vt scribit medicamentum aliud. Verũ, priusquam imponat, aqua calida multa lauat, aut vino tepido, vt legit Macer, postea bis in die,

Substillũ seu
stranguria,
tumores vlce
ra & cancri.

contri-

contritam admouet. Quo remedio etiam ad luxata & contusa, mammaeque ulceratas & cancro Luxata contusa, mammae ulceratae & cancrofae, necnon articularis morbus.
 fas vtitur. Si vlcus acrimoniam ferre non possit, farina hordeaceam miscet, ac ita apponit, restaturque articulare morbum nulla re aequè domari atque brassica cruda, si eam concisam cū ruta & coriandro quis edat: aut salis mica & hordei farina mista, opportunè illinat. Quod herbarius Poëta versibus aliquot complexus est de M. Catonis brassicaria medicina, hūc in modum loquens,

*Hordea quam dederint cauli miscere farinam
 Idem praecepit, rutam quoque cum coriandro
 Et sale per modico: sic omnia mixta terendo
 Apponi dicit docuit cataplasma podagra:
 Hoc etiam morbo medicabitur articulorum.*

Si auribus parum audies (inquit ille idem Cato) cum vino brassicam terito, succum exprimito, & tepidum in aurem instillato, citò intelliges. Si bilis atra est, si lienes turgent, si cor dolet, si iecur, pulmones, aut praecordia, vno verbo omnia sana faciet brassica, quae intus dolitabunt. Qui plura curiosè scire curabit, librum de Re rustica eiusdem consulat, illic inueniet quod placuisse queat. Sed haec, inquires, magna ex parte non quadrant nostrae hortensi brassicae, de cuius vsu hodierni medici inter vtrunque volant. Causam alibi accipies. His sic positis, venio ad geoponicos, apud quos lego brassicae decoctum cum dulci vino haustum, mulieribus menses ducere: adhuc succum eiusdem cum optimo melle remistum, oculos iuuare, si illorum angulis admoueatur. Quod si venenatos boletos quis ederit, poto brassicae

Surditas, bilis atra, lienes, iecur, pulmo, praecordia.

Menses, oculos, boleti.

Splenici, icte-
rici, pfora, &
lepra.

Canis mor-
sus, & laxata
vuula seu co-
lumella.

Succus melā-
cholicus, os
ventriculi,
visus, vipera-
rum morsus,
& articularis
morbus.

Vlcera, ca-
put, menses,
tumores, car-
bunculi, ca-
pilli vlcera,
lienosi, gan-
grenæ & la-
terum dolo-
res.

succo valdè iuuabitur. Addunt prætereà quiddam corpori alimentum ex ea multum præstari solet: adeò, vt pueri brassica vefcentes, citius adolescere credantur. Succus cum vino albo ad dies quadraginta haustus, splenicos & ictericos curat, quemadmodum in Rusticis paradoxis scripsit Paxamus Græcus. In quibus non omittit quòd brassica alumini rotundo, aceto macerato permixta, pforam ac lepram mundat: coctaque & præsumpta, voci atque arteriacis affectionibus medetur. Vnde vocis studiosi hac libentissimè vti solent. Folia perinde atque semen, cum sylphio & aceto trita ac imposita, morsum canis rapidi, vel alterius, perfectè sanant. Et si contigerit à destillatione vuulam aut columellam in guttur laxari, succus crudæ brassicæ summo capiti admotus, illam in sublimem oris partem reuocabit, solitumque locum repetere coget, quod naturæ arcanis & secretis ascribendum est. Hactenus Græci geoponici. Medici vno omnes ore tradunt, brassicam frequenter comestam succum melancholicum plus iusto augere, cuius substantia os ventriculi etiam lædit, & visum, vt mox dicentus, obtenebrat: quare illa, nisi vrgente oleorum meliorū penuria, mensis excludenda est salubribus. Crudus eius succus cum vino potus, viperarum morfibz auxiliatur, & cum fœnigræci farina illitus, podagris, ac vitijs articularum præsentis est remedio. Idem prodest fordidis ac vetustis vlceribus, sed impermixtus: qui etiam naribus immixtus caput purgat, & cum ioliacea farina pudendo muliebri inditus, menses trahit. Folia per se illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus ac tumoribus, & ex sale carbunculos rūpunt

Auen-

fluētesq; capillos retinent. Eadem folia cruda, ex aceto profunt lienosis, & addito melle cocta, plurimum pollēt aduersus vlcera depascentia & gangrænas. Virentes cauliculi cum radice cremati, & vetusto porci adipe excepti, diuturnos laterum dolores mitigant. Quod poëta herbularius nec ignorauit, nec omisit:

Cum veteri pingui (inquit) cineres caulis bene triti,

Profunt ad veteres lateris, coxaq; dolores.

Sit licet hæc vilis, tamen est medicina salubris.

Si humentem aluum ficcare volueris, vbi mediocriter ebullisse videbitur brassica, priore aqua effusa, repentè aliam calentem ei iniicies, atq; ita rursus illā discoques, vsquedum tenera, flaccidaque euaserit: quod non fit cum ventris subducendi causa sumitur. Hinc emerfit Salernitanum illud,

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit.

Hæc omnia, & plura, versiculis aliquot paulò elegantioribus, Eobanus Hessus, pulchrè & ingeniosè sic est complexus,

Brassica ventris onus bis cocta, comestaq; sistit.

Sed semel & modicè cocta, resoluit idem.

Profuit hanc succo conspergere pinguis oliuæ,

Lac auget, multum seminis esse facit.

Non putauit hoc loco prætereundū, quòd omnis brassica, vt diximus, oculis admodū officit. Quæ res lucubrantibus, & literarum studiosis est imprimis notanda. Parum nutrit, & somnia terribilia parit, ob humorem melancholicum, cuius parens, vt monuimus, illa esse solet. Porrò, scitu indignum non est, quòd Athenis olim brassica in cibo parabatur puerperis, amuleti cuiusdam vi-

Lac, sperma
oculi, somnia.

ce, vt autor est Athenæus. Tradit præterea Suidas, priscos in conuiujs crambem adhibuisse, sed recoctam, adeò vt nauseam adferret, ex quo Græcis in prouerbium abiit, *ἄσπετον δάνατος*. Inest brassicæ vis peculiaris contra ebrietatem: cuius noxas non solum antè cibum & à cibo sumpta impedit, sed etiam crapulam & grauedinem inde obortam tollit ac discutit. Cuius rei duos è multis testes proferemus, Marcum Catonem imprimis, hominum, vt scribit Plinius, in omni rerum vsu summum & maximum. Si uoles, inquit, multum in conuiuio bibere, cœnareque libenter, crudam brassicam ante cœnam esto quantum uoles ex aceto: & item vbi cœnaueris, esto quinque folia, reddent te quasi nihil ederis ac biberis, bibesque quantum uoles. Testem dabimus secundum, Cl. Gal. scribentem folia brassicæ, calida aqua macerata, & capiti circumposita, ebrietati naturaliter resistere: quod mirabili fit oleris huius cum vino antipathia, vt admonuit Agrius apud M. Varronem. Ex quo non temerè scripsisse mihi videtur Athenæus, vineas in quibus nascuntur brassicæ, languidius vinum creare, vsq; adeò his pernicialia sunt cum parente & filio, hoc est cum vite & vino, odia, ac dissidia. Hinc nimirum Theophrastus, viuã vitem, oleris huius odore fugari, rectissimè adnotauit: & Plinius, vinũ in dolio huius sapore & odore corrumpi: sed betæ folijs demersis restitui. Quo argumento, Androcides sapientia clarus, vt idem tradit Plinius, brassicam contra ebrietatem, vt præmonuimus, maximè polle-

Ebrietas, crapula & grauedo.

Mira brassicæ odia cum vitibus & vino.

Aegyptij vini amantes.

præmittebant, & primum in symposijs ex eius o-
lere ferculum faciebant, ad inhibendam vini no-
xam & crapulam, quod de ea quæ plus cæteris ru-
bescit multi capiendum censent. Aegyptiorum
vestigijs, defixo (vt aiunt) pede, cum alij, tum præ-
cipuè Germani & Flandri inhærere mihi viden-
tur: brassicam suis cibis & mensis antepONENTES,
& quandoque postponentes, vt dolosas vini in-
fidias fallant: quod & manu liberali propinare
confueuerunt, & impigro gutture haurire, labo-
rum alioquin patientissimi, sed sitis admodum
impatientes. In quam rem cum nostro Geruasio Germani la-
Maftallero Brisgoico, Germano mihi amico vn-
dequaque erudito, sic ludere aliquando solebam
dum nobiscum ageret,

Germani la-
borum pati-
entissimi, sed
sitis impati-
entes.

Germani varios norunt tolerare labores:

O vtinam possent tam bene ferre sitim.

Quæ restant animaduersione digna sunt. Cinis
caulium brassicæ & eorundem decoctum, caput
à furfuribus emundat, si illis abluatur. Et fofus
vberum ex iuscule brassicæ tepido, lac auget: ci-
nis præterea cum albumine oui, ambustis auxili-
atur: & aqua quæ ex eius caule, dum aduritur,
stillat, recètes impetigines delet, non secus quàm
cortex radicis oxylapathi præmansus, & eisdem
illitus. Ad dam quòd brassica cum tenui polentæ
polline trita, & ex aqua rosacea oculis appofita,
calidas illorum fluxiones emendat: & si folijs
coctis ac tufis fæcem aceti addideris, crudorum-
que ouorum lutea duo cum pauco rosaceo, & o-
mnia accuratè miscueris, tepeseceris, admoue-
ris, continuè mutaueris, præstantissimum experi-
eris remedium aduersus podagræ insultus & ac-

Furfures, lac,
ambusta, im-
petigines o-
culorum flu-
xiones.

cessiones. Eadem brassica per se, vel cum axungia trita, phlegmonis induratis & erysipelatibus valde idonea censetur esse, hoc modo: Partes affectæ rhodelæo fouentur, & materia dicta, in cataplasmate fascijs alligatur. Nihil video superesse in hac medica brassicæ historia, nisi ingens & minimè vulgare naturæ miraculum, quòd tacendum non est: nempe hoc olus, quo vitem fugari diximus, cyclamino & origano aduersum, perarescere: naturali & occulto odio, quo plantæ illæ brassicā non minus prosequuntur, quàm vitem & vinum brassica, & contra. Hinc absurdum videri non debet, quòd si feruescenti & ebullienti brassicæ, paululum vini generosi guttatim quis instillauerit, non amplius coquetur illa, sed suis viribus defuncta, mutato colore corrumpetur, què admodum adnotauit Paxamus ex Græcis geoponicis vnus. Quibus ex rebus appositè colliges, eos qui vinum multum bibere volunt, & potandi certamine victores coronari cupiunt, crudam brassicam cibus anteponeere debere, ne temulentia vt paulò antè diximus, tententur. Quod se præfente factum fuisse à quodam docto & philosopho homine, autor est Gulielmus Gratarolus medicus præstantissimus, in libro de tuenda valetudine. Nam dum is in in conuiuio accumberet, probatis & acceptis inuitantium omnium poculis, perstrenuè potauit: quòd foliolum crudi caulis rubescentis præsumpisset. Hæc de brassica satis, vbi addidero, illam nascentem in locis aridis & siccis, terrestrem esse valde & adstringentem: in calidis verò & humidis, contrà. Adhæc Raphanum Græcis etiam κρᾶμβη dictum, iisdem viribus pollere in arcenda ebrietate, quàm brassica: quem-

Phlegmone
erysipelas,

Vinū brassicæ
cocturam
impedire.

Vinum &
ebrietas.

Historia nota
digna,
nō imitanda

quemadmodum proprio loco explicabimus.

Apium hortense, seu Petroselinum, & medica
eius auxilia. A R. III.

A Pium fatium, Græcis. σέλινον, (ac si luna-
ticum dicas, ab horrêdo illo affectu epilep-
ptico, quem, vt mox audies, accersit) vulgò Pe-
troselinum, & nostratibus Persilium dici consue-
uit: cuius facultates & medica auxilia hîc nobis
sunt paucis explicanda. Florétinus in suis Græcis
georgicis, vt hinc auspicer, tradit Apium cum pa-
ne, cataplasmatibus vice impositum, sacris ignibus Ignis sacer.
mederi: eius verò decoctum, calculos infidenti- calculi, vri-
bus deturbare, & foru idem præstare. Adhæc vri- na & renes.
næ difficultatibus, & ægrotantibus renibus, tam
folio, quàm radice auxiliari. Quod ab herbula-
rio poëta etiam adnotatum fuisse reperio, vbi de
apij planta sic scribit-

Prouocat vrinas hæc cruda comesta, vel hausta:

Sed magè radicem faciet decoctio sumpta:

Hoc itidem semen operatur fortiùs haustum.

Subdit præterea idem Florentinus, sugillata co-
lori reddere, si eius semine decocto foueantur, Sugillata, m̄
mammarumque duritias, folijs attritis & impo- m̄, renes, o-
fitis emollire. Plinius semen cum oui albo illitū, ris vlcera, cal-
aut ex aqua coctum & potum, renibus mederi culus, icteri-
scribit: ac in frigida tritū, oris vlceribus prodes- ci & mēstrua
se: necnon cum vetere vino, vesicæ calculos fran-
gere: quod etiam præstat radix. Datur ictericis idē
semen ex vino albo, & ijs mulieribus, quibus sta-
ti menses non procedunt. Radicibus in iuscule
coctis, vel acetariorum modo ex oxelæo appara-
tis licebit per hyemem, veris initia, & autumnii fi-

Colicus do-
lor, flatus, in-
flationes,
sanguis coa-
gulatus.

Lotium, fœ-
tus, secunde,
uterus.

Inflatio &
colicus do-
lor.

Stomachus,
termina, vul-
nera, oculo-
rum & mam-
marum tumo-
res.

nem potius vti, quam æstate: idque prandij, vel
coenæ principio: quoniam materias à superiori-
bus ad inferiora, vrinam proritando, euocant, ac
vehiculi modo deducunt. Sed hoc loco nequa-
quam dissimulandum est, quòd non solùm reni-
bus medetur hortulanū apium, sed etiam colicis
cruciatibus & alijs qui ex flatuoso spiritu egres-
sum non habente generantur. Prætereà, quòd suc-
cus apij cum melle bibitus, coagulatum in ven-
triculo sanguinem, vomitu exhaurit. Et semē ei-
usdem coctum in aceto & aqua, lotium remora-
tū elicit: plantaq; ipsa contusa, & in vuluam mis-
sa, fœtum cum secundis trahit. Quòd si bibatur
succus eiusdem, uterus à superfluis humoribus
purgabitur. Dioscorides ad nullum determinati
morbi genus apium applicat, sed omnibus indif-
ferenter inflationibus vtile esse pronunciat: sic de
eo simpliciter scribens, Solut inflationes. Tradit
nihilominus petroselino vires contra colum in-
testinum, vt diximus, validas inesse: adhæc con-
tra stomachum, sic loquens: Petroselinon stoma-
chi & coli inflationibus, torminibusque mede-
tur. Cui subscribit Galenus, tradens insuper, ori-
fanè quàm gratum esse. Plinius incoctum, aquas
potu suauiores reddere prodit. & Florentinus
Græcus, in cibo sumptum facere, vt propriæ vul-
nerum fluxiones magis pronæ deferantur. Ocu-
lorum tumores, vti etiam mammarum, succus e-
ius mica panis candidi exceptus, emendare solet
ac tollere. Quod non prætermisit herbularius po-
ëta, sic de apio rursus scribens,

Illius succo si candida mica terendo

Panis iungatur, oculis sedare tumorem

Dici-

Dicitur, emplastri, noctu, superaddita more:

Sicq; ferunt mammis prodesse tumentibus illam.

Penè omittebam, quòd neutrum apium (de mare loquor & fœmina) Chryfippus medicus & Dionysius, cibis admittédum censent (licet Plinij tēporibus, vt etiam hodiernis, per iura largis portionibus innataret, peculiaremq; gratiam condimētis accerferet, ex quo ^{ἡ ἰσχυρὴ} Theophrasto vocatur) quoniam epulis feralibus, vt volunt, dictum sit, & ob id nefastū habitum. Vel, vt Plutarchus scribit, quòd Apio sepulchra coronentur: vnde vetus illud prouerbium, *Apio indiget*: de eo qui desperata sit valetudine. Non defunt tamen qui de paludapio Chryfippum & Dionysium id intellexisse contendant: quia propēsius epilepticum paroxysmum excitat. Sed hæc nihil ad apij nostri facultates. Caule fœminini vermiculos innasci tradunt: creduntq; eos in sexu vtroque sterilefcere, qui ederint: adhæc, in puerperis comitiales fieri, qui post apij cibum vbera hauserint: innocentio rem tamen esse marem affirmant, vt Plinius scribit, veterum sententia & testimonijs fretus. Quibus ex rebus mirandum nō arbitror, si recentiores medici, ex Auicennæ cōsilio, comitalibus seu epilepticis apio interdiciant, ac contendāt quòd illorum paroxysmos moueat et excitet: atq; ea causa Græci infantulorum nutricibus, & grauidis, puerperisq; apium in cibo prohibeant. Quanquā alia etiam potest subesse causa, nimirū quòd fœmininos fonticulos resiccet, lactisq; prouentum neget, ac vescentes ad libidinem proritet. Sed ne, quæso, hîc intactum relinquatur, quòd apium, Celso inter ea quæ reprimunt

Cur olim apium cibis damnatū sit.

Sterilitas & comitiales.

Nutrices, grauidæ, puerpera, lac & libido.

Febriles ar-
dores.

munt & refrigerant collocatum, februm ardo-
res ex oleo iniunctum, refrigerare, à multis non
infœliciter expertum fuit. Quod etiam à Q. Se-
reno confirmatum scriptumque audies ad hunc
modum:

Sin autem calida depascent corpora febres,

Tunc apij succus leui soluatur oliuo:

Membra line, fotuq; ferus mulcebitur ignis.

Oris & hali-
tus sua uitas.

Cætera de apij facultatibus conticebo, nisi quòd
pisces ægrotantes in piscinis, illo summè recrean-
tur ac refocillantur. Adhæc quòd nihil equè oris
suauitatem commendat, atque recens apium &
viride commanducatum. Quod meritoria mu-
lieres pleræque non ignorant, apium mandentes
& circumferentes, ut virus tetri odoris, quo im-
buuntur, fallant, & suauiorem aurâ spirent. Hæc
de apio medicam historiam penè claudebã, cum
tria percommode mihi in mentem venerunt. Pri-
mum est, quòd apium manducandum nõ est ubi
scorpionum ictus timetur: sicuti adnotauit Albu-
bater scribens ad Almanforem Sarracenorum re-
gem. Secundum, quòd coci acetum suis obsonijs
apio, & cellarij grauem odorẽ vino, in faccis exi-
mere solent, Plinio autore. Tertium, quòd pe-
trofelinum, hipposelinum, eleoselinum, oreose-
linum & apium rusticum, adeò congeneres sunt
plantæ, ac tanta virium affinitate coniunctæ, ut
altera alterius nomen apud rei herbariæ autores
quandoq; sibi arroget. Quod ad hipposelinum
attinet, ego sanè illud (ut id obiter adnotem) ap-
positè à Gaza equapium interpretatũ fuisse mihi
aliquando persuasi, non ob insignem magnitudi-
nem, ut multis visum est, sed quòd equis ociosis

Tria sum-
moperè no-
tanda.

& de-

& defatigatis, salubre fit ac gratum pabulum. Quod non ignorans ter maximus ille Homerus, Achillé ociofis equis legatorum Vlyffis & Phœnicis, palufre apium, aut fi mauis eleofelinum, quod nonnulli paludapium vertunt, nō temerè exhibuiffe fcribit. Cuius rei caufam Plutarchus in Sympofijs reddidit, quòd vacantes à labore confueto equi, pedum vitio offendātur, cui præcipuum remedium, apium effe tradit. Quo loco illud cum eleofelino & hipposelino, ob virium & auxiliorum cognationem ac fimilitudinem, confundit. Hactenus de hortenfî apio & petrofelino: quod vnum cum vulgari apio, confentientibus vtrinq̃ auxilijs, hic confundiffe, peccatum graue non erit.

Equorum
ocioforum
& fatigato-
rū remedia.

Portulaca, & medica eius auxilia.

A R. IIII.

Portulaca ex hortenfibus vna eft quæ omnium ferè iufculls fuo tempore innatat, & pauperum ac diuitum menfas, oleo, fale & aceto condita, inchoat. Frigida eft & humida, quapropter fluxiones biliofas ac feruentes, commutando & refrigerando emendat, febricq̃ ardente conflictatis summè opitulatur. Quod poëtæ herbulario non fuit occultatum, de illa hunc in modum fcribenti,

Fluxiones
biliofæ &
febris ar-
dens.

Humida vis eius & frigida dicitur effe.

Vnde iuuat febrem quam dicit Græcia caufum,

Trita fuper ftomachum viridis fi ponitur herba:

Præftat idem fuccus fi fumiatur, herbaq̃ manfa.

Dentibus qui ftupore obtorpefcunt ab efu acidorum, aufterorum, vel frigidorum, māfa remedio

Dētium fu-
por, ignis
dio

facer, Ven⁹,
somnia, ca-
pitis dolor,
vulnera, um-
bilicus, den-
tes, tonsillæ,
ginginæ, lū-
brici & dy-
senteria.

dio esse solet, ignibusq; sacris auxiliatur, ac Vene-
ris impetus & somnia frangit. Capitis dolores
insolatione contractos, cum rosaceo mitigat, &
vulneribus syderatione periclitantibus, efficaci-
ter cum polenta inungitur. Prætereà infantibus
umbilico prociduo laborantibus, salubriter ap-
ponitur, ac dentes mobiles commāducata stabi-
lit: orisq; ac tonsillarum vlcera, & gingiuarum
tumores suo opportunè sedat succo. Animalia
ventris rotunda ex decocto, vel stillatitia aqua
pellit, ac dysentericos ex vino hausta liberat.
Vnde idem poëta.

Sanguinis &
alui fluor.

*Mansa vel hausta potest nimium restringere fluxum
Sanguinis, & ventris largum cohibere fluorem.*

Sitis, verru-
cæ, podagra
& mammæ.

Leontinus Græcus, ex geoponicis vnus, scribit
folium portulacæ linguæ subditum, his qui siti
cruciantur, bibendi desiderium restringere, & ver-
rucas multorum dierum illitu tollere: quod etiā
non omisit Plinius: docens insuper, mammarum
& podagræ inflammationes, succo portulacæ
cum melle, aut creta cimolia, sanari. Qui frigido
sunt ventriculo, vim portulacæ frigidā, menthā,
fœniculo, aut simili quapiā herba calorifica de-
bent obtundere. Sed, ô me obliuiosum: penè o-
mittebam quòd portulaca miraculo quodā de-

Ventriculus.

Febris ardēs,
oris vlcera,
fissuræ labio-
rum, vulne-
ra, hæmor-
rhagia, spu-
tum sangui-
nis & ventri-
culi ardor.

mulcet febres estuantes, trita cum hordei farina,
& hypochōdrijs ac hepatis admota. Adhæc, quòd
melli intincta, commansa, & ore retēta, aphthas
ac oris vlcera valde emendat. Insuper, quòd sua
radice ficcata, & cum melle trita in formam vn-
guenti, fissuras labiorum, partiumq; aliarum nō
minùs adiuuat, quàm vulnerum dolores, si illis
cum oleo & polenta imposta fuerit. Quæ si per-
coquatur, ad hæmorrhagias & sanguinis proflu-

uia summè efficax habetur. Postremum id erit. Experti sunt veteres, quòd succus portulacę spu-
ta sanguinis mirificè compescit: imò verò portu-
laca ipsa quouis modo ministrata. Quæ si cum
aceto manducata fuerit, ventriculi ardoribus
valde commodabit.

Beta, & medica eius auxilia. A R. V.

Claudius Galenus hoc olus nitrosa facul-
tate dotatum esse censet, qua etiam sordes **Sordes, ven-**
eluit ac discutit: quæ vis in candida beta effica- **tris excre-**
cior est, adeò vt ventrem ad excernendum inui- **tio, stoma-**
tet, ac stomachum sensu exacto præditum mor- **chus & he-**
deat & vellicet, cum nonnulla hepatis iactura. **par.**
Quæ duo postrema, versiculis duobus elegantif-
simis sic expressit Eobanus Hessus.

Cruda nocet beta, hanc coctam sumpsisse iuuabit:

sumpta frequens stomachum vellicat, atq; iecur.

Diphilus medicus geoponicus tradit, beta can-
dida albos folui, & rubra vrinas proritari. Sunt **Aluus.**
qui nigram vituperent, quòd atrabilarium san- **Vrina.**
guinè gignat. Succus naribus inditus, caput pur- **Caput, au-**
gat: infusus, aurium dolores sedat: illitus, dentiũ **res, dentes,**
cruciatus compescit. Si caput succo illius deter- **porrigo,**
geas & cõfrices, à porriginè & pityriasi vindica- **perniones,**
bis: & si radicis succum naribus iniicias, dèrium **ambusti.**
cruciatus emendabis. Si decocto perniones fo-
uebis, eos mitigabis: si folia coxeris, ambustis
medeberis. Addam q; vsus betarum frequēs ny-
ctalopibus est utilis: & si cum atriplice illarũ de- **Nyctalopes,**
coctum vuluis ritè infundatur, earũ vitia corri- **vulvæ vitia,**
get. Beta nigra seu rubra coquitur cum lente lu- **alui fluor.**
brico

**Vermes, iecoris obstru-
ctio, lienosi,
& flatus.**

**Odor allio-
rum.
Quale nu-
trimentum
à beta.**

**Vinum &
acetum.**

brico ventri cohibendo, quem, vt diximus, candida soluit: quæ cocta, & cum allio crudo sumpta, intestinorum tineas abigit. Iecoris obstru-
ctionibus aptius quàm malua accommodatur, maximè vbi cum sinapi vel aceto estur: lienosos similiter manducata, mirificè iuuat. Vnde quis eam medicamentum potius quàm alimentum dixerit, vbi hoc modo manditur. Menander, vnus ex schola Græcorum geoponicorum & medicorum, tradit radices betæ tostas, tetrum allij odorem ac virus extinguere, si supermanducentur. Quæ rubras vel subrubras habent radices, vt valentiùs nutriunt, ita sanguinem gignunt longè crassio-rem quàm folia: illudque insuper obtinent, quòd flatus faciliè pariunt, cum faciliè per aluum alioquin descendant. Huius oleris, sicuti aliorum, exigua est alimonia: quòd si largiùs sumatur, stomachum, vt paulò antè dicebamus, infestat & mordicat. Habet tamen id commodi, quòd aquâ mullâ incoctum, alui sedimina deijcit, vt scribit Diocles Carystius ab Hippocrate, Plinio autore, fama & ætate secundus, in aurea epistola ad Antigonom, de morborum præfagatione, signis & curatione per Hortensia. Quam nos, haud ita pridem cum Opusculo de Sena plâta omnium saluberrima, & beneficentissima, publicæ vtilitati exposuimus. Cæterùm hîc tacendum non est, quòd sicuti à brassica vini sapor (vt suprâ docuimus) in dolio faciliè corrumpitur, ita odore betæ, folijs eius demersis, faciliè reparatur. Si acetum subitò facere voles, tusam betæ radicem in vinum conijcies, post horas tres in acetum degenerabit: quod si voles in pristinum statum restitui, brassicæ radicem indidisse satis erit.

Sed

Sed hæc ad nostra vinorum secreta & auxilia re-
leganda erant: quorum participes nunquam fi-
ent cœnopolæ, nisi vina in multorum perniciem
temerè confundere & perditè turbare definant.

Blitum & Beta cum medicis vtriusque au-
xilijs. A R. VI.

Stomacho inutile olus censetur esse blitum,
ventrem adeò turbans, vt choleram morbū
aliquibus faciat, & alui fluxiones vomitionesq;
cum intestinorum torminibus, mota bile exci- Venter, cho-
tet: quod de immodico & assiduo eius vsu dictū lera, alui flu-
accipies. Vnde à Plinio iners olus sine sapore & xiō, vomit-
acrimonia nuncupatur: & à poëta Hesso ignauū, tus & torm-
ac ventri mouendo duntaxat vtile, mina.

Ignauum (inquit) sine honore blitum, sine viribus, estur

Hoc solo, ventrem quòd bene deiciat.

Ab hoc inertis olere inertes homines bliteos nun-
cupamus. Quanquam antiqui βλίτος dixerunt,
quos Latini stolidos, fatuos, bliteosq; vocant: &
hinc fit, vt vulgari conuicio nullius frugis aut
ingenij homines, nostratibus Gallis blitres ac be-
litres, vt diximus, passim vocentur. Hinc etiam
conuicium fœminis apud Menandrum faciunt
mariti. Blitum è vino potum fertur prodesse ad-
uersus scorpiones, & clavis pedum vtiliter illi-
ni: adhæc lienibus, & ipsorum dolori ex oleo.
Hippocrates, Plinio autore, menstrua eo cibo
fisti putat. Sed hîc prætereundum non est, quòd
prisci cum blito betam confuderunt: vnde Mar-
tialis hanc fatuam, seu insipidam, hoc disticho

Blitū igna-
uum & fa-
tuum olus.

Vt

*Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia beta,
O quàm sapè petet vina, piperq; coquus?*

cùm re vera sapore fit nitroso, & non fatuo, aut insipido, vt blitū: quo fit vt eius succus naribus exceptus, mucum & pituitam ex eis eliciat, præsertim betæ albæ. Vnum & item alterum bliti auxilium omittebam. Prius est, quòd aqua decoctionis eius, & maximè rubri, cum suis radicibus, furfures capitis amolitur. Posterius, quòd folia sub cineribus cocta, vel elixata, ambustos summè iuuant. Memineris quòd blitis quàm betis gustus insulsior est & humidior: vnde choleram faciunt, quemadmodum cucurbitæ et pepones. Quæ dum nequeunt excitare facultatem expultricem, cunctando corrumpunt cibum, & hinc vomitiones, turbidasq; ventriculi motiones excitant flatu multo mixto: vt doctè adnotauit Petrus Sena.

Furfures &
ambusta.

Oxalis seu Acetosa, & medica eius auxilia.

AREA VII.

Oxalis ab acido succo nomen habet, vnde apud multos *Acetosa* dici solet, & vulgari nomenclatura *Ozella*. Duorum est generum, maior & minor. Vtraque iuribus affatim innatare consuevit, & singularem gratiam in acetarijs habere. Quin & carnibus intingendis iucū dum succi viridis accrementum subministrat: nec aliud in obsonijs maiorem sibi vendicat autoritatem. De oxalide id sum expertus, quòd carnes quantumuis duras, coriaceas ac peruetustas, esui aptas facit, ac tenellas reddit, si illi concoquantur &

Oxalidis v-
sus ad exci-
tandem ap-
petentiam
& alia.

præma-

præmaceratæ elixentur. Nam lubricæ & humen-
tis est naturæ, quâ dura emollit. Quæ facultas cū
multò validior & vegetior fit in oxylapatho &
lapatho, ita rem eā multò certius cū illis sum affe-
cutus, quàm cum hortensi oxalide, quâ nihil fre-
quentius vbiq; nec vilius, ad irritandam appeten-
tiam, si langueat, aut mitigandum ventriculi vel Ventriculi
hepatis æstum immodicum, si opus fit. Quod & hepatis
poëta herbularius nec ignorauit nec omisit, de æstus.
Oxalide hunc in modum scribens,

Hanc auidè multi comedunt in tempore veris:

Expertumq; ferunt sibi quòd fastidia tollit.

Semen vtriusque tritum ex aqua aut vino, vtili-
ter bibitur contra dysenterias, & cœliacorum Dysenteri-
affectus, ac stomachi fastidia & nauseas. Radi- ci, cœliaci,
ces ex aceto coctæ, aut crudæ illitæ, lepras & im- nausea, le-
petigines sanant: sed antea locus aceto & nitro go, erysipe-
in sole est perfricandus. Sunt qui planta tota effi- las, herpes,
caciter vtantur (sicuti etiam aizoo minore) ad- & oculi.
uersus erysipelata & herpetas, necnon tumores
oculorum in cataplasmate: prætereà aduersus Podagra, ce-
calidas podagras cum polenta, & antiquos capi- phalalgia, &
tis dolores, cum rosaceo. Fluxum muliebrem fluor mulie-
vtero apposita, commodissimè sistit, vt tradit bris ac ven-
Dioscorides: sed non menstrua, seu lunares fœ- tris.
minarum purgationes, vt vult poëta herbula-
rius. Ex quo etiam addimus quòd

Omne genus fluxus ventris restinguere mirè

Cum vino potata solet, vel mansa frequenter.

Decoctum radicū eius, pruritus corporis sedat, Pruritus,
si eo foueatur aut cōfricetur corpus in folijs bal- dentes, stru-
nearum: mulcet insuper dentium dolores cum mæ & regius
vino. Nonnulli in strumis amoliendis radicum morbus.

**Abscessus
aut bubo in
guinum.**

Malacia

**Tumores,
suppuratio,
paruulorum
dysenteria.**

**Pestis & z.
stus febrilis.**

gestamine vtuntur, eas collo appendentes: quæ etiam cum vino potæ, regio morbo auxiliantur. Verùm, hæc omnia efficacius præstare solet oxy-lapathi radix. Apuleius ad abscessum qui fit in inguine, oxalidem contundit absque sale, cum veteri axungia, quæ dupla esse debet ad herbam: iisque probè commixtis, pastillum concinnat, quem folio caulis inuolutum sub calidis cineribus sepelit, & mox abscessui aut buboni calentem applicat, lineoque panno tegit, & colligat. In vino austero cocta & potata prægnantium malaciam et deprauatam appetentiam emendat: quod etiam præstat citrij decoctum. Non tacebo quòd radix aqua incocta, vel macerata, rubelli vini colorem mentiri solet, grata & salutari febricitantibus impostura. Folia papyro vestita, et sub calidis cineribus igneum teporem experta, & pauco rosaceo excepta, quosuis tumores ad suppurationem facilè mouent. Noui quendam qui omnes dysenterias in paruulis, ad hunc curabat modum. Oxalidem forti aceto macerabat, deinde stuppis eodem aceto intinctis, sub calidis cineribus modicè decoquebat, postea succum exprimebat, & calidum propinabat. Penè omiseram, quòd oxalis mirabilem habet energieam aduersus luem pestilentem, si ex aceto macerata, matutinis sumatur horis: fœlici experimento probatum, quemadmodum in nostro opusculo de Peste non obscure ostendimus. Verum enimuerò, nec absurdum, nec inutile fuerit hoc loco proferre quid eam in rem scripserit Ant. Gainerius Papiensis medicus de peste differens. Acetosa, inquit, mirabilem habet virtutem aduersus pestem, sicuti ego accepi à fide digno quodam:

apud

apud quem sæuiente peste quauis, nullus vnquam locum mutauit, adiutus præsidio huius plantæ. Cuius bolum ante prandium & cœnam die quolibet ex domesticis vnusquisque sumebat: & si deesset eius copia, puluerem ex ea reficcata, in vino albo præsumebat, vtebatúrque nonnunquam catapotijs Rufini contra pestem. Ex quo nullus è domesticis vnquam peste correptus fuit. Addit ille idem Gainerius quòd oxalis comesta, ictum à scorpione impressum non solum sanat, sed & præsumpta, vel eius semen, nullam noxam venenum relinquere in corpore permittit. Quod Auicenna ante eum testatum esse posteritati etiam voluit. Hoc postremum fit, Nostrates mulierculæ in febrium ardore contusam oxalidem carpo manuum vtiliter imponunt.

Spinacea, & medica eorum auxilia.

AREA VIII.

SANE mirandum est, spinacea olera veteribus incognita fuisse, cum & pauperum & diuitum mensas onerent per verna ieiunia, ac eosdem interficiant & faturent. Aluum emolliunt, & corpori humectant, flatúsque colligunt, nisi humor excrementitius abijciatur, & calidis rebus admotis emendetur. Cæterum, quia in istorum olerum cibaria præparatione à multis peccatur, ideo illam paucis hoc loco ostendisse, inutile fortassis non erit. Abiectis radicum capillamentis citra aquam elixari postulant, nam magnam vim humoris inter coquendum effundunt, proprioque iure contenta, alienum aspernantur: aliter si

Alui lubricatio & flatu.

Quomodo sint coquenda & apparanda spinacea.

Notanda &
in vsum ver-
tenda.

coquas, natiuum illorum succum perdis ac te-
merè inebrias. Abactò post elixationem lentore,
ligneo cultrò, aut aliter, percutiuntur, & sub in-
de versantur, postea in manuales globos & offas
herbaceas (expressa penitus sanie) rediguntur, ac
patinis ex oleo optimo vel recenti butyro, dili-
genter friguntur, addito omphacio & piperis
tusi momento, vt magis palatum titillent, & fla-
tulètam humiditatem exuant. Sed hìc medicum
agimus, non coquum: quare, quæ medicorũ sunt
promittamus, & sua tractent coquinalia coqui.

Borrago, & medica eius auxilia.

AREA IX.

Borrago, quæ verum & legitimum buglof-
sum multis esse creditur, folijs suis, obso-
niorum iuribus salubrem & peculiarem addit
gratiam: estq; hyeme apud nonnullos eius radix,
foliorum vice, quoties anni tempus illa denegat.
Flos in æstate in acetarijs summè gratus habetur.
Olus hoc, suauis suo odore (nam peponem iucun-
dissimè subolet) vires recreare solet, ac animi vo-
luptates, vt tradit Galenus, in vino augere. Ex
quo Græci *ἰοψέουρον*, hoc est oblectans & lætificans,
scitè admodum nuncuparunt: adhæc *ἠντιανθία*, id
est tristitiam discutiens. In quam rem alludit vul-
garis versiculus,

Dicit Borrago, gaudia semper ago.

Tradunt plantam hanc vtilem esse aduersus hor-
rores febrium, eiusq; radicem quæ tres emiserit
thyrsos, cum seminibus tritam, & ex vino deco-
ctam, tertianis prodesse: quæ quatuor, quartanis,
quod etiam confirmat Dioscorides. Alij testantur
abscef-

Borraginem
vires ac ani-
mi volupta-
tes recreare.

Febris ter-
tiana, quar-
tana, abscef-
sus, tussis.

abscessibus valde accommodam esse. Galenus illos, qui ob faucium asperitatem tussunt, decocto eius in melicrato summè iuuari scribit. Plinius addit, quòd si quis borragine aut buglosso inarescente, medullam è caule exemerit, alligaueritq; ei septem folia ante accessionem, à febre liberabitur. Poëta herbularius ex Arabum placitis, de Borragine testatur,

Quòd choleram rubram nimio feruore perustam

Purgat, cum vino fuerit si sumpta frequenter:

Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,

Mixtus aqua tepida si succus sumitur huius.

Subdit prætereà, quòd cardiacis valde prodest, & ijs qui coxendicum labores patiuntur: adhæc, quòd vino sæpè immerfa, memoriam reddit illæsam ac vegetam. Hic non tacebo quod expertum audiui: Si mulier à partu non potest liberè purgari, propina illi succum borraginis, porrorum & petroselini, cum vino, vel oleo dulcium amygdalarum, & videbis rem admiratu dignã. Si addideris suffitum ex cornibus & vngulis capræ, vterum valde commouebis ad excludendū excrementitias gestationis reliquias.

Febris, cholera rubra, pulmonarij, cardiaci, ichiatici, & memoria.

Partus & eius purgatio, vterus & secundæ.

Asparagi, & medica eorum auxilia. AR. X.

HIC mihi monēdus est Lector, quòd Græci germina herbarum & fruticū ante florem erūpentia, nomine largè sumpto, asparagos nuncupare solent. Sed nos hoc loco agimus duntaxat de ijs asparagis qui fatiui sunt & altiles, quiq; propriè ac peculiariter id nominis sunt adepti. Horū cibus stomacho vtilissimus esse traditur: cui si cuminum vel anisum addatur, alui & coli

Stomachus, inflationes alui & coli,

vrinæ, calcu-
lus, vuluæ
pectoris, ac
spinæ dolor,
Venus &
venter.

Stranguria,
dysuria, dy-
senteria, re-
nes & iecur.

Vrina &
dentes.

Quomodo
coquendi &
parandi sint
asparagi.

inflationes discutiet, vrinas mouebit, ac calculos exturbabit. Sunt qui ad vuluæ dolores radicem cū vino dulci propinent, & negent ab apibus illū posse pungi, qui asparagis cū oleo tritis perūctus fuerit. Plinius pectoris & spinæ doloribus sum-
mè prodesse scribit, ac Venerē stimulare, & ven-
trem leniter mollire. Sed ante alios cibos debent sumi. Vndè maximoperè peccant, qui postrema mensa illos apponunt. Dioscorides affos aut eli-
xos, vrinæ stillicidium, difficultatemq̄, ac dyfen-
terias mitigare tradit. Galenus verò renes ac iecur infarctu liberare, maximè radice & femine.
Quod Q. Serenus in sua illa celebri remediorum
poëtica sylua non omisit, hunc in modum scri-
bens de lumbis & renibus sanandis,

Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,

Seu maui appone: modus conducit vterq̄.

Radicis decoctum ægrè meientibus prodest, ac dentibus excruciatibus medetur, si qua dolent parte contineatur. Non desunt qui canes necari scribāt, hausto asparagi iusculo. quod an verum sit, necne, faciet experientia fidem. Cæterum hîc nō dissimulabo, nec tacebo, quod modicam coctio-
nem sustinent asparagi: nam diutiùs percocti, in
tabem abeunt. Ex quo Imperator Drusus, celerè
rei successum demonstrare volēs, dicere solebat,
Citius quàm asparagi coquantur. Si in iure pingui
elixentur, suum condimentum sic apud multos
secum referūt: Si in aqua, oleo optimo, vel buty-
ro recenti, addito sale & aceto, piperisq̄ momen-
to conspersi & imbuti, summa cum voluptate
manducantur. Sed rursus obliuiscor me hîc me-
dicum agere, non coquum.

HORTI MEDICI CAMPVS SE-
CVNDVS, RADICES ALI-
quot esculentas, quatuor areolis
continens.

Porrum hortense, & medica eius auxilia.

AREA. I.

Radices aliquot hortorum esculentas medi-
cè hîc descripturus, à Porro auspicandum
duxî: quod Sotion in suis Græcæ agriculturæ Reptilium
præceptis refert tritum et appositum, morsus re- morsus, dy-
ptilium, alio quouis pharmaco citiùs, curare: furia, fan-
eiusq; semen cum passo potum, urinæ difficulta- guis, oculi
ti mederi. Adhæc vetustis sanguinis reiectioni- & stomach^o.
bus opitulari, si temperato modulo cum pari
baccarum myrti vel gallæ mensura, & thuris fa-
rina, opportunè ex vino, si febris absit, propine-
tur. Hippocrates absque vlla mistura dari iubet,
vsuq; porrorum nimium & continuum pro-
hibet, quòd oculorum aciem hebetet, ac stoma-
chum malè habeat. In quam rem Eobanus Hef-
sus pulchrè & eleganter allusit ad hunc modum:

*Officiunt oculis capitati segmina porri,
Interior a graui viscera mole premunt.*

Vsus illorum innocentior fiet, si tantùm perco-
quantur, vt in rabem ferè soluantur: si enim cre-
duntur non minùs alere quàm carnes: tametsi æ-
grè à ventriculo conficiàtur, ob fibrosum nescio Succus por-
quid, quod illis inest. Crudorum succus largus rorum inter
Plinio inter deleteria recensetur. Nam fama est, deleteria ad-
Melam equestris ordinis reū, ex procuratione à numeratus.

Tiberio principe accersitū, in summa desperatione succo porri ad trium denariorū argenteorum pondus hausto, confestim expirasse absq; cruciatu. Porrū ex melle tritū vlcera purgat: & eius succus paucus cū lacte muliebri haustus, profluvia ex abortu sedat, tussimq; vetustam curat, quemadmodum herbularius adnotauit poëta:

Commixtus (inquit) porri succus lacti muliebri,

Et bibitus, tussim fertur sanare vetustam:

Ac varijs vitijs pulmonum subuenit idem.

Vlcera, fluxus muliebris, tussis, pulmo, punctura venenata & capitis dolor.

Sanguis, thorax, fluor alui & vox.

Pulchra historia de Nerone.

Datur salubriter cū vino his qui à venenatis bestiolis icti fuerunt: imò verò cum melle tritum vtiliter puncturæ earundem superponitur. Si præterea eius succo pars mellis tertia addatur, & per nares vel aures guttatim infundatur, modò id tepidum fuerit, capitis dolores frigidos compescet. Idem succus aceto exceptus, vel cum galla remixtus & fronti illitus, stillantem è naribus sanguinem sistit. Quod etiam fiet si adiecto thuris polline naribus iniiciatur. Quin & thoracis vitia cum melle datus expedit. Hic non est tacendum ex Galeno, quòd porrum acrimoniam deponit, ac minùs inflat, si bis permutata aqua coquatur, deinde frigida perfundatur: quo modo etiam fluentem aluum sistere fertur, & grauem vocem explicare, faucium asperitatem suo lentore deliniendo. Vnde & perdices (si Aristoteli credimus) porro vescuntur, canore vocis gratia. Hinc minùs mirū esse debet, à Nerone mansum fuisse porrum ex oleo, statis mensium diebus, ad cōciliandam vocis præstantiam, dum pro ea certaret cum phonasco: per quod tempus, nihil aliud, ac ne panem quidem, sumebat, quemadmodum

scri-

scribit Plinius, qui de feſtuo porro id intelligen-
dum cenſet: cui ille idem princeps Nero autori-
tatem dedit. Experti ſunt nonnulli, ſuccum por-
rorum ex vino hauſtum, lumborum dolores mi-
dolor & fra-
tigaffe, & fracturas apponendo ſolidaffe. Quid cura
ampliùs?

Contractas vulvas ſucco curabis eodem:

Hocq; hauſto reddes fecundas ſapè puellas.

Diſſimulandum non eſt ex Dioſcoride, Plinio & Sanguis, vul-
Celſo, quòd porris facultas ineſt adſtringendi, & nera & lotij
ſanguinem, vt diximus, ſupprimendi: ex quo difficultas.
vulneribus ritè imponuntur. Quod Q. Serenus
non tacuit, hunc in modum ea de re eleganter
ſcribens,

Præterea nimios reſerati vulneris amnes

Fœniculi cinis adſtringit, vel ſimbria porri,

Semen eiufdem contuſum, & ex paſſo, aut vino
albo generoſo, vt diximus, bibitum, lotij diffi-
cultates ſoluit, ac vrinarios meatus aperit. Et ſi
ſucco porri miſceatur adeps anſeris, ac eo inun-
gatur collum vteri poſt menſtruas purgationes,
contractam matricem relaxabit. Idem ſuccus cū
aqua tepida hauſtus, potèter operatur in euocā-
do & ducēdo foetu parturientium. A nōnullis p
experto audiui, quòd porri ſemina cum mirrha
& aqua, vel ſucco plantaginis trita, ſaluberrimū
præſtant auxilium aduerſus excreationes ſangu-
guinis pulmonarias, vel thoracales. Et eorūdem
drachmæ duæ cum granis aliquot myrti & aqua
portulacæ idem operantur. Præterea vapor de
coctionis foliorum porri, ſaluia & lauri ex gene
roſo vino, per anum exceptus, & calentes herbæ
ventri appoſitæ, eius dolores etiam colicos abo-
lent. Quod experimētis multis teſtatum eſt cum

Vterus, par-
tus, ſanguis
nis ſputum.

Vétris dolor
Colicus do-
lor, vulva,
menſes, tce-

cunditas &
fluor sanguinis.

Membrum
fideratum.

Notatu valde
dignum.

Quomodo
regatur foedus
odor ex
porris.

Quomodo
fiat ex vino
acetum, &
contra.

sequentibus: nimirum. quod succus porri sectiui cum melle vulvas purgat, & cum vino generoso haustus, menses ciet. Cibus ex illis frequenter repetitus, ad foecunditatem prodesse fertur. Et si cum thure, aut galla teratur porrum, & eo nares inferciantur, fluentem ex illis sanguinem sistet. Cæterum, si quis experiri volet num membrum aliquod amputandum, vere fideratum & sphacelismo tactum fuerit, partem eam porrorum quæ virescit, contundat, & vna nocte membro superponat. Id si postridie liuorem aut nigrorem nonnihil exuerit, significabit vitale adhuc esse, sin minus, mortuum & iuste amputandum ne pars syncera trahatur in vitium. Experimentis multis confirmatum fuisse mihi fidem fecit Hispanus quidam arcanorum naturæ explorator indefessus: quod posteris impertitum volui. De medicis porrorum auxilijs hætenus. Sed prius quàm ex hac tabula porracea manum tollam, monuisse iucundum erit, & fortasse gratum, quod qui cuminum prægustauerit, foedum & tetrum porrorum odorem nunquam exhalabit, etiam si larga manu porrum ipsum manducauerit. nam eius esu grauis halitus extinguitur, quemadmodum tradidit Sotion in græcis agriculturæ præceptis. Hoc vnum restat ex petro Crescètio cognoscendum, nimirum quod semen porri in vinum proiectum, efficit ne acescat: imò verò vt acetum in vinum redeat, hoc est acorem omnem exuat. Quod experientia admodum facili & labore paruo ita probari potest, vt inde sequantur commoda mille. Sed indigni sunt nostrates cenopolæ, vinorum pestes, & eorundem perniciosi fucatores ac impostores, qui hæc resciant, & alia item iucunda, æquè ac vtilia.

tilia, quamplurima, in nostris vinorum secretis
& auxilijs describenda.

Cepa, & medica eius auxilia.

AR. II.

VEteres rustici, vt testatur Columella, Ce-
pas *vniones* nuncuparunt: quòd vno & sin-
gulari constant capite, & non pluribus bulbis aut
nucleis coagmentato, vt allium. Quod nomen a-
pud nostrates Gallos, velut triuiiale haectenus v-
surpatur. Hippocrates cepam aspectu, magis quàm
esù, commendauit, visu bonam esse dicens, & gu-
statiu malam, quia est mordax, summè calida, &
æstuosa. Sotion Græcus agricola & medicus, au-
tor est, teneriorem cepam cū melle à ieiunis quo-
tidie manducatam, firmitatem valetudinis custo-
dire. Id quod etiam adnotauit herbularius poë-
ta, de cepis hunc in modum scribens:

quisquis ieiunia soluerit illis,

Vnaquaque die, viuet hic absque dolore.

Tradit insuper idem Sotion, cepas vlcera ad fani-
tatem perducere, & vitiligines in Sole perfrictas vlcera, vitæ
emaculare, purulentisque auribus suo prodesse ligines, aures
succo. Si anginis illinantur, auxiliari ferunt: per- angina, tussis
inde atque tussi, modo sub cineribus coquantur, & canis mor-
& ex oleo comedantur. Sunt qui adfirmant vi- sus.
rides cepas ex aceto tritas & perlitas, canis mor-
sum post diem tertium soluere: nec non in foculo
tostas, & cum hordeacea farina positas, epipho-
ris, genitaliumque vlceribus succurrere: ad hæc
earū succum tepidum cum lacte muliebri instilla Epiphora,
tum, aurium grauitatem ac sonitum emendare. gemma,
Quem etiam ex aqua bibendum multi dederunt aures, obmutu-
repentè obmutescentibus. Hæc omnia ille idem telephus,
poeta

Hippocratis
iudicium de
cepa.

poeta

& morsus ca poëta versibus aliquot expressit, de cepis ita lo-
 quis,

*Appositas perhibent morsus curare caninos,
 Si trita cum melle prius fuerint, vel aceto:
 Apponunt alij cum vino, melleq; tritas,
 Transactisq; tribus solvunt cataplasma diebus.
 Fœmineo lacti commistus succus earum,
 Pellit sæpè graueis, infusus, ab aure dolores.
 Is rursus commistus aquæ, bibitusq; iuuabit
 Illos quos subitus facit obmutescere morbus,*

Dysenterici
 lumborū do-
 lor, hydrops,
 lethargus, tu-
 bercula, na-
 res & caput.

Non defuerunt qui cepas dysentericis exhibue-
 rint, & lumborum doloribus mirifice prodesse
 dixerint: succumque illarum cum succo fœnicu-
 li, incipientibus aqua intercutanea laborare vti-
 liter propinarint. Qui vnus cum ruta & melle,
 etiam lethargicos excitauit: & cum passis vuis,
 vel fico, tubercula maturauit, & confestim ape-
 ruit. Idem naribus exceptus, caput à noxijs hu-
 moribus exonerat: & cum bōbace, in anum mis-
 sus, cunctantes hæmorrhoides euocat. Præterea
 cepa confricata pilos regenerat, & olfacta paraly-
 ticos ac spasmaticos valde iuuat. Quæ alba est,
 sub cineribus cocta & multo butyro recenti ex-
 cepta, vehemētes hæmorrhoidum dolores sedat,
 illis apposita. Cum sale & melle trita, & morfui
 ab homine vel rabido cane impresso, diem vnum
 admota, auxilium non vulgare adfert. Et si cum
 adipe gallinæ teratur, corporis rubras ac liuentes
 maculas obliterat, maximè faciei. Quod etiam
 præstat sanguis gallinæ nigræ. Eadem cepa cum
 sale aut melle trita callos & poros eradicat, præ-
 fertim qui de calceamentorum attritu fiunt. Ad-
 dam ex Galieno, quòd qui ex vetere cepa locū alo-

Hæmorrhoi-
 des, paralysis
 morsus canis
 ac hominis,
 pustulæ, calli
 & pori.

Alopecia, o-
 phiasis, part⁹
 & plagæ be-
 stiarum.

pecia

pecia vel ophiafi glabrum sæpenumero fricabit,
 summum illi præsidium ad pilorum generationē
 adferet. Præterea, si cepa in vino vel aqua parum
 coquatur, deinde teratur, & in oleo cōmuni fri-
 gatur, ac vtero emplastretur, dolores à partu reli-
 ctos soluet. Et qui eandem sub cineribus coctam
 cum fermento & oleo liliorum subiget, præstan-
 tissimum habebit remedium ad maturandum, &
 emolliendum abscessus. Sed ne, obsecro, omitta-
 mus, quod cepa solo odoratu materiam multam
 pituitosam à cerebro elicit : adhæc quod prisci
 bestiarum omnium plagis cepearum succum foeli-
 ci successu instillauerunt: monueruntque cepam
 commanducatam, vel ex vino albo potam, tar-
 dantia menstrua accelerare, & pedum intertrigi-
 nes, gallinarum pingui remisso, emendare. Qui
 foculo percoctam & oliuo exceptam sumpserit,
 morsus ac biliosas erosiones, dysenterix comites
 maximoperè leuabit: necnon squos hæmorrhoi-
 dum labores mitigabit. Sed lucubrantibus, & li-
 terarum studijs addictis summè cauendum est, ne
 cepis ac allijs profusè vtantur : nam oculos viti-
 ant, visum obtenebrant, sitim accendunt, & bilē
 exacuunt : profunt tamen pituitosis vtcunque,
 & maximè hyeme. His adde, ex Galeno, quòd
 cum bis elixa fuerit cepa, acrimoniam deponet,
 viresque imbecilliores habebit, succi prauitatē
 nec retinēs, nec agnoscens. Verumenimuerò, hoc
 loco valde admirandum occurrit, quòd cepa o-
 lerum omnium sola, vt tradit Plutarchus, Lunæ
 damna non sentit, habetque augendi & minu-
 endi vires illi contrarias. Nam reuifciscit ac re-
 germinat decedente & senescente luna, inarescit
 verò ac marcessit eadem redeunte & adolescente.

Menstrua in-
 tertrigenes,
 dysenteria,
 hæmorrhoi-
 des & oculi.

Cepa habere
 vires lunę cō-
 trarias.

Atque

Remedia
contra vstio-
nem.

Pestis aurium
surditas, tuf-
sis, asthma &
capitis dolor
antiquus.

Atque hinc fortasse factum fuit, vt Pelusiotæ Aegyptij sacerdotes, cepas religiosè suis abdicarint mensis. Nam cum fruges, herbæ, arbores & animalia sideris lunaris incrementa & detrimenta sentiant, sola cepa vicissitudines agnoscit aduersas. Pro coronide fit hoc. Ceparum philuræ seu tunicæ sub cineribus coctæ & tepidæ parti ambustæ admotæ, vstionis cuiuscunque dolorè ac sensum tollunt. Quod etiam præstare solet earundè succus expressus & linteolis exceptus, ac non nihil calens per initia adhibitus. Nam acres fuligines & vstionis scintillas sub densata cute delitescètes expedit, & foras laxata cuticula abire finit. Quæ res varijs experimentis, vnà cum his quæ sequuntur probata fuit. Aperitur & excuatur alba cepa, ea parte qua radices spargit : præstantiq; theriaca succo citrij mali subacta, infarcitur, & occluso foraminis ostiolo, ipsamet particula que derasa fuit, papiro, vel pergamena charta inuoluitur, & deligatur, tum demum sub calidis cineribus tantisper coquenda sepelitur, donec probe emollita fuerit, vt cremor ab expressione stillans excipi possit, sanè quàm utilis his qui peste laborant: sed eos illico sudare oportet. Eadem cepa, vt prius excauata & cumini puluere saturata, cocta, & expressa, ad aurium surditatem vtiliter instillatur. Deuoratur etiam salubriter cum saccharo, aut melle, elixa, aut sub prunis tosta, miro auxilio anhelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito recentis butyri momento. Crassior ceparum squamma, cortex aut tunica, sub feruido cinere torrefacta, aduersus antiquum capitis dolorem non temere adhibetur, indito eius frustulo calente in aurem partis effectæ, addito rosaceo & lau-

ino oleo, nec non succida lana quæ totam auriculam vestiatur. Sed hæc rusticis & media è plebe popellis, non locupletibus scripta sint.

Allium hortense, & medica eius auxilia.

AREA. III.

INter ruris pulmentaria, & domestica agri præfidia, allium admodum familiare esse, nemo Lumbrici re est rerum rusticarum studiosus qui nesciat. Hinc pulium ictus de Græcis geoponicis & medicis vnus Sotion tra rabiosi canis dit, allia in cibo sumpta, vel è regione ventriculi morsus, & appensa, lumbricos expellere: & in cataplasma- horu venenatorum. te, morsus à vipera, aut rabioso cane, mirum in modum auxiliari: imò verò si quis illa præsumperit, à serpentum, reptiliumque venenis tutissimum esse. Quarum rerum post Græcos, Arabes & Latinos medicos omnes, testem citabimus Eobanum Hessum, poetam elegantiss. de allij viribus in hunc modum scribentem,

Nanque venenatis melius vix vlla medentur

Pharmaca, serpentis illius arcet odor.

Quod etiam longè ante Eobanum confirmavit herbarius poeta, de eodem allio sic loquens,

--mansum, vel inunctum

Curat quos serpens, vel scorpius attulit ictus.

Sanat & appositum morsus cum melle caninos.

Hinc verè scripsisse mihi videtur Volaterranus, Pulchra & suo tempore inuentum fuisse rusticum, qui cum mirabilis historia, ac nota, serpentem per hiantes fauces in agris dormientem, ac nodosum, ignoranter admisisset, sese statim commantatu summè ducatis allijs, ceu præfenti amuleto curauit: vi- digna. rus tamen ac mortem, vxori (res mira) in coitu stillauit, ac transfudit. Ex quibus facile colligis,

allium

Alliū rustico allium rusticorum theriacam apporissimè dicitur
 rum theriaca quòd illo nec præsentius, nec certius vllum ha-
 & vnde. beant antidotum agrestes aduersus venena & ve-

nenata omnia. In quam rem alluisse mihi vide-
 tur Virgilius philosophus & medicus arcanorū
 naturæ conscius, hoc disticho,

Thestilis & rapido fessis messoribus aestu,

Allia, serpillumque herbas contundit olentes.

Acria & odo **rata, omnia** **serpentibus** **infensa esse.** **Causa esse potest,** quòd odorata omnia vermi-
 bus ac serpentibus sint valde noxia : vel quod al-
 lia defatigatos spiritus recreent, & labascentes vi-
 res firment ac sustineāt. sed versus AEmilij Macri
 super ea re pulchrum erit audire.

Hac ideo (inquit) miscere cibus, messoribus est mos,

Vt si forte sopor fessos depresserit artus,

Anguibus à nocuis tuti requiescere possint.

Suggillata,
vrinæ, renes,
dentes, quar-
tana & oculi

Redeo ad facultates, & medica alliorum auxilia
 quorum spicata & bulbacea capitella melle suba-
 cta, suggillata delere, ac liuentia ad colorem redu-
 cere, experientia docuit: nec non vrinas mouere,
 vitiisque renum pugnare: & dentium dolores, o-
 re contenta, sedare, maximè à causa frigida. His,
 ex Celso licebit addere quòd allium antè accessio-
 nem quartanæ manducatum, calorem mouet qui
 horrorem non admittit. Sed illud de multis est
 memorabile, vt scripsit Serapio, quòd licet sanā
 oculorum aciem lædant allia, nihilominus ean-
 dem humiditate vitiatam ac hebetem refocillant

Pediculi, len **des, vermes,** **papularū eru** **ptiones, len-**
 Cum nitro, sale & aceto inuncta, phthiriasi, seu
 pediculari morbo medentur : quod etiam præ-
 stant per se, tum pota, tum illita, ex Plinij & Aui-
 cennæ sententia. Dioscorides contra pediculos &
 lendes, cum origano vtiliter propinari tradit, si-

ue cruda, siue cocta fuerint. Absque rei alterius ^{tingines liege} permissione in cibo sumpta, contra vermes pro- ^{nes, & tussis.} desse, autor est Celsus: cui subscribens Rufus Ephesius addit, noua antiquatis esse præstantiora. Cum oleo & sale papularum eruptionibus profuisse testatum est: adhæc lentigenes ac lichenas emaculasse. Vetus tussis tam cruda, quam cocta succurrunt: sed cocta crudis vtiliora censentur, & elixa tostis, ac ita voci plus conferunt. Sunt qui pro certissimo experimento mihi nunciarunt, allia tria & cum porci axungia subacta ad formam vnguenti, summum exhibuisse præsidium aduersus tussim ex frigore contractam, quoties plantæ ^{Tussis, febris} pedum eo vnguento, ante focum inunctæ fuerunt, ^{venenâ, con} & in lecto spina dorsi: verum in prandio & cœ- ^{coctio, & o-} na, pectorali decocto vtendum est. Profuit idem ^{culi.} vnguentum etiam contra febriles horrores ac rigores, sed cum supra dictis, carpi manuum etiam inungi debent. Qui allia prægustauerit, si venenû hauriat, nihil ei incommodabit: & qui coctionis munia obire non possunt, magnas vtilitates ab alijs percipient: modo id prodiga non fiat manu: nam sic oculis impense nocerent: quod non prætermisit poëta Hæsus, de allio ita canens:

Præterea, coctumue cibo, crudumue comestum,

Calfacit, & stomachos humiditate leuat.

Verùm oculis persæpe nocet, si copia sumpti

Multa sit, & sicca conficit ora sui.

Praxagoras aduersus morbum regium, cum co- ^{lcterus, sectâ} riandro in vino admiscet. Hippocrates suffitu, ^{dæ partus, ne} secundas partus euocari existimat: quod etiam ^{phritici, vri-} testatur Plinius, apud quem secundos partus per ^{na & hy-} peram scribi existimo. Diocles apud eundem, ne- ^{drops.}

Ee

phriti-

phríticos, si elixum fuerit, iuuare contendit vbi etiam phreneticos malè scribi arbitror. Sententię nostrę astipulatur Didymus Gręcus geoponicus, tradens allia vrinã subducere, & nephritim, siue renum morbum curare. Nunciarunt mihi nonnulli certo experimento, allium elixatum, vel sub cineribus coctũ, & cum pice tritũ, omnia quę in vulnere continentur extrahere. Adhęc, nucleos allij sua tunica exutos, & in muliebri pudendum penitiũs missos, menstrua emulgere: sed filo debent coxę alligari, vt cum visum fuerit retrahi possint. Addebant id iucundius & multò plausibilius fieri, allijs cum oleo de spica vel de Keir vocato tritis, & in rarum linteolum oblongi sacculi & rotundi modo conformatum, intrusis, ac in vuluam profundè pulsis, & dum licebit exclusis: sic enim cessantes menses potenter mouent, & vterum mira voluptate reficiũt ac repurgant: adeò vt hinc facta sit via nõnullis ad conceptum, longo tẽpore desperatum. Hic non tacebo, quòd allij nucleolus decorticatus, assatus, & dẽti excruciatũ appositus, illi egregiè auxiliatur, modò à causa frigida obortus fuerit dolor. Quod etiam experti sumus in radice chelidonię trita & admota. Pręterea, alliũ cum vino tusum & percolatum, valde confert puncturę serpentis, si illico bibatur, & acri cepa locus ictus diligenter confricetur: vel emplastrum ex allijs, folijs ficus & cumino vnà attritis, eidem superponatur. Quę res etiam locum habere poterit in alijs venenatorum animalium morsibus. Eadem porrò allia cum centaureo, vel duplici fico, ad euacuandam & exclusis aquis reficcandam aluum, hydropicis valde conferre testatur Diocles: sed certius id

Vulnus, menstrua, vterus, conceptio.

Dentes, serpens & venenata.

Morsus venenatorum & hidrops.

præstare aiunt viride allium, ex mero cum coriã. Notãda hæc
dro tritum ac epotum. In quam rem $\pi\acute{\alpha}\rho\epsilon\rho\rho\upsilon\nu$ non antiquorum
erit poëte herbularij versus proferre, quibus hæc experiméta.
& superiora pulchrè, sic satis, confirmat: de allio
itaque hunc in modum scribit,

Prodidit Hippocrates educi posse secundas

Fumo combusti, si vulua diu foueatur.

Praxagoras illo fuit vsus cum coriandro

Et vino, morbos sic curans ictericorum.

Cum centaurea Diocles dare præcipit illud

Hydropicis: sic humores desiccant aquosos.

Idem nephreticis elixum sumere iussit.

Sunt qui dentium dolores à frigida causa sopiant Dentium do-
tribus alliaceis bulbulis, in aceto tritis, & in den- lor, prurigo,
tium caua immissis. Alij, sola aqua decoctionis turbidæ a-
eorum os colluunt. His addendum venit, quod que, frigidus
porrigines, ex aceto & nitro tollunt allia, valent- aer & quar-
que plurimum præsumpta, & ore contenta, ad- tanæ.
uersus frigidi aëris iniurias, ac turbidarum aqua-
rum, niualiumque incommoda. Quartanas bul-
bulus vnus, cum laserpitij obolo potus fertur ex
cutere: adhæc in cibo mistus & comminutus,
aduersus pituitam gallinarum, ac gallinaceorum
valde prodesse.

Est id de multis etiam nescire pudendum,

Quod nihil hoc Veneri gratius esse solet.

Vnde si trito allio iumentorum natura tangatur, Vrina, Ven^o
vrinam impeditam expediri, & hinc ad Venerem capitis dolor
proritari aiunt. Si cum faba ad tabem vsque co- surditas, tussis,
quatur, & tempora inde illinatur, hemicraniam suspiria,
capitisque dolores, à frigida causa, de experime- vox rauca,
to sanat: & cum anseris adipe auri instillatur, & teinesmus.
surditati prodest. Elixum, tussim, suspiria, ac & pulmonū
affectus.

raucam vocem emendat. Quòd si pulticulæ inco-
 quatur, aduersus teinesimon mirè confert, ac fri-
 gidis, pituitosisque pulmonū affectibus summè
 auxiliatur. Porrò, Galenus tradit, bis térue cocta
 & elixa allia, acrimoniã deponere, sed alimentū
 corpori paucissimum dare, quod ante elixationē
 omnino negabant. Abstinentium tamen præcepit
 non solū à frequenti illorum vsu, sed acriū omni-
 um, his potissimum qui natura sunt biliosi. Solis
 enim qui succū crudū, crassum, aut lentū acerua-
 runt accommoda sunt, modò opportunè suman-
 tur. Quæ sequuntur omittenda non duxi. Prodit
 Didymus, Græcus rei rusticæ scriptor, vel potiùs
 Sotion, vt meus habet codex Græcus, tædium ha-
 litus à manducatis allijs cōciliatum aboleri, si fa-
 ba cruda illis superedatur. Alij, betæ radicem in
 prunis tostam supermanducare, satis superq; esse
 putant: quo remedio virus eorum tegi, è Græcis
 Menander vnus pollicetur, sicuti in betę medicis
 auxilijs paulò antè adnotauimus. Nostrates apio
 viridi vastidium illud deponūt. Si voles allia ha-
 bere, quæ mandentiū halitū nullo modo vitient,
 & tetrū odoris halitū deponāt, imò verò vt dul-
 cia euadant, consule librū Secundū nostrorū Se-
 cretorū horti, inuenies illic quod placuisse, que-
 at. Duo valdè mirabilia (quod postremum erit)
 hoc loco nō tacebo. Prius est, mustelas & sciuros
 tétato allio dentibus, vix audere in posterū mor-
 dere, cicuresq; hoc modo fieri. Posterius, allia ar-
 borum ramis suspensa, accedentes ad fructuum
 deprædationem auiculas lōgè arcere, si vera sunt
 quæ in Græcorum georgicis adnotauit Democri-
 tus: cum quo hanc alliorū historiam claudimus,
 vt reliquis suus detur locus.

Quomodo
 fœdus hali-
 tus à commā
 ducatis allijs
 possit emen-
 dari.

Duo pulchra
 & valde no-
 tanda.

Raphanus seu radícula & radix altilis, cum medicis eius auxilijs.

AR. IIII.

Raphanum fatium, vulgus Gallicum *Raue*, & *Refor*, aut *Raphe* nuncupare solet: quo plerique omnes vrbani & agrestes, dum cibi fastidio vrgentur, edendi appetentiam vbique excitant, nunc per se, nunc cum aqua & sale. Florentinus Græcus in suis de Agricultura commentarijs scribit, pituitosis valde commodare, & nephreticis calculo vexatis appositè mederi: maxime si quis partem illius externam, cum vino albo & aqua coctam, vel tufam, nec non percolatã, ieiunus diluculo hauriat, & dies aliquot id facere perseueret. Vacuo stomacho ex aqua tepida offertur, vt meatum vomitibus præparet: in quam rem medici potiùs semine vtuntur, quàm carne. Si cum oleo manducetur, eructationes de ventriculo, quas solet, ciere non potest: nam eas exhalare non finit oleum. Succus ex passo potus regium morbum curat, & cum melle, tusses. Quæ res etiam suspiriosis & anhelosis concedetur. Medicus apud Plinium medicus, coctos raphanos dare iubet sanguinem excreantibus. Cui sic subscribit Q. Serenus,

Appetentia,
pituitosi, ne-
phretici, cal-
culosi, vomit-
tus.

Iterus, tuf-
sis, suspiriosi,
anhelosi &
sanguinem
excreantes.

Sin autem rutilus referetur pectore sanguis,

Sorbitio mentha, raphanus vel cocta iuuabit.

Idem Plinius autor est, fatiuos raphanos in posca decoctos, serpentium moribus mederi, si illinantur: sed poscam non addit Q. Serenus, his verbis rem eandem sic persequens,

Proderit & caulem, cum vino, haurire sabuci:

Aut coctum raphani librum, tritumue ligare.

Serpentum
morsus & ve-
nera.

Tradūt alij, quòd tota radix venenis vsque aded
aduerfatur, vt præfumentibus ieiunis non sint
nocitura. Et qui eius succo infectas habuerit ma-
nus, serpentes impune tractabit: quod credendū
potiūs quàm experiundum suadeo. Sed illud de
multis videtur memorabile, quòd qui raphanū
præguftauerit, si à scorpione feriat, citra vitæ
aleam euadet: & si scorpionibus infpergatur ra-
phanus, illos ad mortem adiget. Addunt Græci
geoponici, quòd si quis à tormētis plagas ac vibri-
ces accepit, trito ac imposito raphano emendabit
nam cicatrices ac liuores ad colorem reducit, len-
tiginésque in facie delet: quartanarios liberat, si
continuo vsu ventriculus in vomitiones illo ef-
fundatur. Puerperis ac nutricibus ad augendam
lactis copiam efficaciter exhibetur, ructusq; pri-
mo cibo laxat, & vrinas exhaurit. Hactenus bo-
na ex parte Florentinus, inter Græcos geoponi-
cos & medicos summus. Hippocrates, vt medica-
rusticis coniungā, capillos mulierū defluos tritis
raphanis fricari iubet: adhæc super vmbilicum
poni contra vuluæ cruciatus. Praxagoras iliofis
dādos censet, & Pliftonicus colicis. Cū melle non
solum menses euocant, sed & intestinorū anima-
lia detrahunt, ac anginis opitulantur, cum aceto
mulso gargarifati, vt verbo vtar medico. Sed in
his Galenū audiendū quis dubitat? Radix rapha-
ni, inquit, ex ijs est, quibus assidue vescimur, estq;
obsonium magis quàm alimentū. Scribunt multi
tam cibo quā potu aduersus fungorum strangu-
lantia pericula salutarē esse raphanū. Sanguinē a-
crem & mordacē gignit, proindeq; biliosis corpo-
ribus obest. Sunt qui caco stomachum asserant, ac
ructus eiere dicant, nec non cruditates, si coctrix

Plage, vibri-
ces, cicatri-
ces, létigines
quartanarii,
puerperæ, nu-
trices, ructus
& vrinæ.

Capilli, vul-
ua, iliofi, coli-
ci, méstrua,
lumbrici &
angina.

Raphani fa-
cultates ex
Galeno.

virtus imbecilla fuerit. Quæ omnia intelligi debent de immodico illius vsu, eoq; simplici, vel cū paucis rerū aliarū cibo. Nam vt hodie estur, eius vires facilè obtunduntur. Quanquam passim hic videre licet populares, larga manu ex paucis pane, raphanis innocenter vesci. Miratur Claud. Galenus quosdā crudas raphani radices à cœna māducantes, vt coctionem iuuent. Quod tamen, inquit, dicant se compertum habere experientia, nullus tamen citra damnum potuit eos imitari. Hinc sanè quàm rectè poeta Hæffus scripsisse censetur.

Summè notanda & aduertenda.

Et sunt ante cibum qui magis esse probent.

Sed eam in rem audiendus est Leuinus Lemnius: Raphanus, inquit, quæ antonomasticè radícula dicitur, primis mensis inferri debet: sic enim edendi aueritatem incitat, ac stomacho minus officit. Quocirca culpandi sunt qui peracta propemodū cœna aut pradio esitāt: sic enim melius perfici coctionem sibi persuadent, cū ventriculo infesta sit, nisi aqua saleq; cōspersa, cibo præmittatur: alioqui graues halitus, ructusq; nidorosos & subolidos excitat. Decoctio foliorū utilis est contra obstructions hepatis & icterū. Vnde prudenter farcere mihi videtur, qui folijs raphani loco brassicæ iuscula condiunt sua, gustu æquè ac sapore ex utrisq; admodum iucūda & salubria. Succus radiculæ vel oleū ex seminibus eius auribus instillata flatus & fibila dissipāt: & semē ex vino albo tritū percolatū & potū, non minus est efficax aduersus venena, quàm theriaca. Quod in lue pestilēti sægræna, phlegmone penumero obseruatum vidimus. Idem semē cum mone, lino-aceto tufum & gāgrenis appositū, illas valde emēres, vesicadat. Et si ex percussione, vel flagellatione, vibices, potium, fug-

Hepar, icterus, aures, venena.

Pestis gangrenæ, phlegmone, lino-aceto, vesicadatum, fug-

gillata lac &
dentes.

liuores aut vestigia superfuerint, delebuntur femine raphani cum melle trito & inuncto. Si cum aceto radix teratur, initiantes phlegmonas iuuabit: & si cum radice nenupharis coquatur, vesicę dolores sedabit, ac lotium promouebit, emplastrum modo pubi admota: præterea si succo eius caesus salem expertus miscbitur, suggillata obliterabit. Ad dam quod ex frequenti usu raphanorū, lac augetur: nec omittam Plinium tradere, raphanis acrimoniam inesse pro crassitudine corticis, ac dentibus nocere, quod illos atterant. Est certè hoc admirabile, raphanis & vitibus odia vsque adeo infensa & pernicialia esse, vt si iuxta ferantur, ad sensum diffugere videantur, occulta nescio qua naturarum discordia. Quod si permutatis scrobibus pangantur, nullo modo comprehendent: ex quo, contra ebrietatem, medicinam esse raphanum scripserunt Græci, illum cum brassica, vt in nostris hortorū Secretis adnotauimus, confundentes, & contraria facultate (quod ad vina attinet) dotantes. Nam si in dolium corrupti ac vitiiati vini immittatur raphanus, & paulo post eximatur illud emendare fertur, & vitium in se contrahere. Quod contrario fit modo à brassica, quæ vino immersa, illud vitiat & corrumpit, tantū abest vt emendet ac reparet. Petrus Crescētius (ne quid hinc dissimulem quod legerim, audiverim, vel obseruauerim) tradit ex raphano acetū fieri medicatū hoc modo. Radices raphani ficatas in puluerē redigito, deinde in vas q̄ vinum habeat, infundito, misceto, ac dies aliquot quiescere finito: sic acetum cōparabis raphanatum, ad renum calculos atterendos & deturbandos, aliisque multa, summopere vtile. Pauca restant. Fuit

apud

Mira de vite
& vino cum
raphanis.

Vitiatum vi
nū raphano
reparari.

Quomodo
fiat acetum
raphanatum
& quæ sint
illius vires.

apud priscos in tanto honore raphanus, vt Moschion Græcus de eius laudibus integrum scripserit volumen. In quo illū cæteris cibis in Græcia vsq; adeò prælatum fuisse tradit, vt Delphis in templo Apollinis ex auro dicaretur, beta ex argento, & rapum ex plumbo. Quod hisce quatuor versiculis doctè complexus est Eobanus Hessus, sic de raphano loquens,

Pulchra de raphano, beta, & rapis.

Fabula narratur sacros ab Apolline Delphos

Omimbus hunc alijs præposuisse cibis:

Ex auro vt raphanum sacrarent, pondere betam

Argenti, plumbum rapa fuisse ferunt.

Priusquam manum de hac historia tollam, secretum raphaninum multis experimētis mihi probatum & confirmatum contra nephreticos cruciatus & colicos, à calculis vel flatibus obortos, necnon ad ischurias, cædidis lectoribus, cædidè, vt omnia, hîc proponam: quod tam præcauēdo, quàm curādo summoperè efficax & salutare inueni, ac pecuniā oblata multis recusavi: sic itaq; habet. Accipe corticum acerrimi raphani vnc. vnam: ofsium mespilorum drach. duas: blandè conuassata macerentur horis octo in vini albi generosi vnc: quatuor, deinde percolata & modicè calentia propinentur in egressu lectuli, & eiusdem ingressu: itereturque potio, si opus fuerit, dosim eius augendo vel minuendo pro corporum & ætatum modulo. Non deerūt qui pro tam salutari præsidio, mihi summā sint habituri gratiam, vel potius pecuniam ingētem numeraturi, aut saltem munusculum aliquod missuri. Sed scitu etiā iucundum erit, quòd raphani, eboræ perbellè expolire feruntur: & falsis cumulos

Nephretici, calculosi, colici, & vrinæ suppressio.

quantumuis ingentes, in aqueã falsuginem illicd̄
transmutare, si illis consepeliantur: & si vino im-
mergantur, foetore eius, vt diximus, in se contra-
here. Verum hæc extra medicum Hortum nostrũ
& institutum esse videntur: sequor itaq; reliqua.

HORTI MEDICI CAMPVS TER-
tius, herbas odoratas accipiens, XI. areolis.

Salvia hortensis, & medica eius auxilia. AR. I.

NVlli, vel saltem perpauci, reperiuntur hor-
ti, tã urbani, quã rustici, in quibus Sal-
via non spectetur: sic Latinis dicta quod saluos et
incolumes seruet multos. Ex quo, rythmicus
poëta quem in admirationem rapiebant tam di-
uinæ plantæ huius vires, sciscitatur,

Cur morietur homo cui Salvia crescet in horto?

Huic pulchra datur antiphona,

Contra vim mortis non est medicamen in hortis.

Est itaque Salvia salutaris plãta, vnde ei nomen:
vt ille idẽ poëta innuisse videtur, hoc senariolo,

Salvia saluatrix, natura conciliatrix, &c.

Ad fœcunditatem imprimis summẽ utilis cense-
tur: ex quo Agrippa, illam sacram non temerẽ
appellauit: tradiditq; Lænas eã quærere & man-
ducare ad partus facilitatem. Nec omisit Aëtius
quod grauidæ mulieres, si fluidæ laxæq; sint, illã
vtilissimẽ vesci possunt: nam conceptũ retinet, ac
vitalẽ reddit. Si mulier succi plãtæ huius heminá
cum modico sale, quarto à secubitu die potaue-
rit, deinde viro post horæ quadrantem sese com-
miscuerit, proculdubio cõcipiet, si non sunt men-
daces priscorũ libri. Hinc aiunt in Copto Aegy-
pti post sæuas pestilẽtias ab his qui superfuerũt,
ad eius succum bibendum mulieres coactas fuis-

se,

Salvia plan-
ta salutaris.

Fœcũditas
partus &
conceptus.

se, plurimósque fructus inde productos. Medici Menses, mu-
tradunt. saluix suffitu, menses immoderatè fluen liebre pro-
tes, & omne muliebre profluuiũ fisti, ac neruos fluuiũ, ner-
omnes roborari: quod etiam cõtingit potu eius- ui, & manu
dem: nam humiditates valde exiccat, quibus illi tremor.
relaxatur. Ex quo manuũ tremoribus auxiliari
fertur. His addimus, q̃ folia potui imposita eius
prauitatem & malitiam, si quæ insit, emendant.
Quod vulgato hoc versiculo etiam iactari solet,

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta.

Eadem trita & venenatis moribus superposita, Morsus ve-
illis auxilio esse traditur, ac vulnerũ cruorem re- nenati, tuf-
tinere. Et si cum vino succus eius tepidus hauria- sis, vulnera,
tur, veterem tussim & lateris dolorem compe- lateris do-
scit. Bibita vel supposita matricem purgat, & se- lor, matrix,
cũdas à partu remoratas educit, necnon cunctan- secunda, fœ-
tes fœtus excludit. Potatur insuper salutari hau- tus, dysente-
stu cum absinthio ad dysenteriam: ferturq̃ mor- ria, partus
tuos partus adposita extrahere, & vermes au- & vermes.
rium educere, necnon ex oleo attrita, contra
serpentes prodesse. Capillum denigrat, ac tetra Serpentes,
vlcera purgat, & cum vino menses remoratos capillus, vl-
trahit. Testium præterea, & vuluæ pruritus ex- cera, menses,
tinguũt tam rami quàm folia, si eorũ decocto fo- testes, vul-
ueantur. Quod herbularius poëta his versibus ua, & virile
vtcunq̃ expressit, de illa ad hunc scribens modũ, membrum.

Pruritus vuluæ curat, virgæq̃ virilis,

Si foueas vino, fuerit quo salvia cocta.

Illius succo crines nigrescere dicunt

Si sint hoc vncti crebro, sub Sole tepenti.

Fit vinum ex salvia, saluiatum dictum, ad multa
utile & expetitur: de quo & alijs in vinis nostris
medicatis abundè scribimus. Tabidis pilulas ad
hunc

hunc parat modum Matthiolus : Sumito spicæ nardi & zinziber. singul. drachmas duas, feminis saluiæ affati, triti, et cribrati drachm. octo: piper. longi drach. 12. & cum succo saluiæ pilulas conficito: ac manè ieiunis vnam exhibeto drachmā, eodémque modo vespere, ac postea aquæ puræ quidpiam propinato. Orpheus dare præcipiebat sanguinem excreantibus, saluiæ succū bibendum cum melle, ieiuno stomacho, atq; hinc effrænes illius impetus illicò cohibebat. Sunt qui in condimentis, & falsamentis vtantur saluia, vt semisopitam appetentiam excitent: maximè cū stomachus humoribus prauis & crudis fuerit imbutus. Nolim impræsentiarum omissum, quòd saluia in hortis comitem vbiq; habere debet rutam: alioquin à serpentibus, buffonibus & rubeis vitiabitur, magno vescentium & vtentium periculo: nam propè eam stabulari solent. Id quod pulcherrima et memorabili historia docet Ioan. Boccatus de eo qui cum amasia in horto colludens, & gingiuas folijs saluiæ confricans ac detergens, illicò mortuus corruit. Ex quo in suspicionem porrecti veneni mulier cum qua ludebat & Veneris præludia mouebat, nulla mora incidit. Cū verò in hortum eum à iudice duceretur, et decerpto illiusmet saluiæ ramulo, mortuū hominem eo modo, quo tunc ipsa, gingiuas confricando, corruisse ostenderet, corruit quoque statim & ipsa, magno astantium stupore & miraculo. Vnde iudex sanequàm prudens & arcanorum naturæ haud ignarus, de saluia illa malè suspicari cœpit, & ob id eam actutū effodi iussit. Quod dum fieret, ecce prægrandis & luridus bufo sub ea latitare & stabulari deprehensus est. Qui

viti-

Sanguinis
excreatio,
appetētia &
stomachus.

Saluia vene-
natis anima-
libus obno-
xia.

viroso halitu suo, & vligine, saliuâq; pestilenti totam plantam inficiebat. Quod scriptum hîc volui & monitum, licet in nostra Memorabiliû Chiliade etiam adnotatum sit, vt sibi deinceps cauere discant, qui vel naribus, vel linguæ, satis imprudenter, admouere solent hortorum plantas quasuis.

Hyssopus, & medica eius auxilia.

AREA II.

HYSSOPUS Gallis vel hoc nomine cognita est, quod in vsum condimentariû illis frequenter veniat, & recentibus fabis dũ elixantur, aut friguntur, populariter, ac salubriter, remisceatur, nam flatuosam illarum humiditatem discutit & emendat. Cum vino cocta & gargariffata, Angina, spiria, lumbrici, scabies, peripneumonia, tussis, hepatici, ortho-
 anginæ medetur: bibiturq; vtiliter ad suspiria, & ventris lumbricos deturbandos. Quadrupedum scabiem ex oleo curat: & cum aqua, melle, fico & ruta, peripneumoniacis & hepaticis suo decocto succurrit: necnon tussibus vetustis, orthopnoicis, pleuriticis & destillationibus obnoxijs, vt pnoici, pleurici, distillatio, lumbrici, & vlcera.
 interim nō omittam quod etiam teinias in aluo necat, ac lumbricos cum ficibus, & ad vlcera manantia valde est efficax. Iusculum eius cum aceto mulso propinatû, lentorem, & crassitudines pituitæ dissecat, ac per inferiora abigit. Ad aquã intercutē & lienem tumefactum cum fico, nitro & iride efficaciter illinitur. Cum calente aqua, suggillata emēdat, & aurium inflationes at tinnitus, vaporis sui suffitu discutit. Dētium excarnificationes mitescunt, si illius decoctione tepida cum momento aceti colluantur: maximè si dolor excrucians à causa frigida obortus sit. Vinum decoctio-

Angina, spiria, lumbrici, scabies, peripneumonia, tussis, hepatici, ortho-
 pnoici, pleurici, distillatio, lumbrici, & vlcera.

Pituita, hydrops, lien, suggillata, aures, dētes & vterus.

coctionis eius, vteri suffocationes laxat, & matricē à superfluis humoribus absterget. Singula his versibus nobis expediet herбуiarius poëta,

*In pectus capitis si destillatio fiat,
Quæ persapè solet tussim, phthisimq; creare,
Prodest hyssopi decoctio, sumpta decenter:
Sic vt cocta simul sint mel, ficus quoq; sicca.*

Flatus & pituita.

Thorax, pulmo, asthma, epilepsia, coctio, respiratio, hepar, lien & viscera.

Renum calculi.

Proderit etiã iisdem puluis hyssopi cum melle, in modum ecligmatis, aut cum oxymelite. Quod medicamentum etiam flatus abigit, & viscosum phlegma dissecat, redditq; ad expulsionem facile. Sed pulchrum erit in medium proferre quæ de hyssopo scripsit Ioannes Mesuæ, familiæ Arabicæ medicus præstâtissimus. Hyssopus (inquit) thoracem & pulmones, partésque alias respiratorias pituita, & humoribus putribus ac purè expurgat: & tenuâdo, incidendo ac tergêdo sputum facile reddit. Ob hæc asthmatis & epilepsiæ pituitosæ, cæterisque cerebri affectibus humidis salubris est, si decoctum eius sumatur cum oxymelite scillitico. Coctionem quoque iuuat, respirationem leuat, & cutis colorem floridum facit. Cum vino decoquitur ad soluêdos tumores hepatis, lienis & aliorum viscerum. Quæ odore & sapore est acerrimo, præstantior censetur, & quo floret tempore, eo colligi debet. hætenus Mesues. Hoc loco mihi sanè quàm opportunè in mētem venit secretum cuiusdam doctissimi medici, facile admodū & familiare ad deturbandos è renibus calculos. Id solūm constat syrupo hyssopi cum duplo vel triplo aquæ parietariæ. Quo remedio per dies decē aut duodecim hyeme propinato ieiunis, fidem ille mihi fecit se multos calculos

culos & arenas è corporibus multorum exclusisse. Hæc de hyssopi viribus satis erunt, vbi admonero quòd mediocrem sustinet coctione ac triturationem. Sed iucundum erit hîc adnotare ex Petro Pena, quòd in Anglorum hortis nullo mægonio hyssopus dimidio sui folijs & ramulis adeò candescit absque lanugine, vt quamlibet niuem aut calcem facillè puocet semisse altera viridi manente.

Satureia, & medica eius auxilia.

AREA III.

Satureia Gallis *Sarrieta* dici solet, vrinas ciens, Vrina, mens-
 sac menses euocans. Herba eius cum floribus, ses, veter-
 olfactu, aut coronæ modo capiti imposita, ve- nus, aures,
 ternosos excitat. Succus cum rosaceo auribus coxendix,
 dolentibus ritè instillatur, & cum triticea farina pulmo, tho-
 coxêdicibus vtiliter illinitur: medeturq; cum vi- rax, vesica,
 no, pulmonis, thoracis, ac vesicæ vitijs. Pulices, pulices, par-
 cū aqua trita & resperfa, necat: purgatq; optimè tus & coitus.
 mulieres à partu, ac marcescetes coitus stimulat:
 quare à Satyris salacibus nomē traxisse creditur,
 vt sit satureia, quasi satyreia. Non est omittendū Coitus, ven-
 quòd ventriculi coctiones adiuuat, & eius fasti- tricus, co-
 dia discutit. Subactus illius puluis cum melle co- ctio, pulmo-
 ctio, & delinctus, aut cum vino haustus, tenacem nes, tormi-
 pectoris humorem per sputa educit. Idem cum na, lethar-
 vino tepido, ventris tormina compescit. Lethali gus & Ven^o.
 somno oppressos expergefacies, si aceto calido
 satureiam commisceas, & inde caput frequenter
 foueas. Puluis in ouo sorbili haustus, Venerem
 sopitam excitare fertur. Fabis recentibus & ve-
 tustis cum felino incisa satureia & frixa, eduliū
 gratum tam vrbanis, quàm rusticis præbet. Sed
 cocisua coquinaria tractent.

Maie-

Maiorana, seu Sampfuchus, & medica eius
auxilia. A R. IIII.

Hydrops,
dysuria, tor-
mina, fuggil-
lata, menses,
oculi, tumo-
res, scorpio-
nes, luxata,
cerebrum &
vterus.

Mures radi-
cibus maio-
ranæ insi-
diari.

MAiorana Gallis dici solet, quæ alijs sam-
pfuchus appellatur: nomine, vt videtur,
à Latinis mutuato: fortasse quod maiore cura &
diligentia à mulierculis excolatur, quàm herbæ
multę. Huius vis excalfaciens esse traditur, vnde
iusculum decoctionis eius, ad incipientē aquam
intercutem salubriter propinatur: necnon his
quos lotij difficultas, aut tormina malè discru-
ciant. Folia arida ex melle illita, fuggillata emen-
dant: & remorantes menses, in pessio subdita sen-
sim euocant. Oculorum inflammationes prohi-
bent, & cum polenta, tumores. Scorpionibus ex
aceto & melle inuncta aduersantur, & cum cera
luxatis mirè profunt. Succus expressionis mace-
ratorum in vino, naribus attractus, aut immis-
sus, sternutamenta mouet, & à pituita cerebrum
expurgat. Oleum ex ijs concinnatum, matricis
coarctationem laxat: modò collum vteri, vt scri-
bit Auicenna, illo inungatur. Mirabile sanè est,
nedum memorabile, mures radicibus maioranæ
certatim insidiari (sicuti à nobis sæpius obserua-
tum est) ac si medicamentū & præsens auxilium
ab illis deposcerent: sed in quem affectum, aut
quam in rem, nos adhuc planè ignorare fatemur.
Postremum id est. Ex maiorana quæ tenuior est,
delicatiores ac odoratiores, minuta nuncupata oleū
fit stillatitiū, quod coagulo leporino remistum,
cum tantillo moschi veri, præstantis. auxilium
multis fuisse conceptui sollicitando & fœlicitan-
do autores sunt viri docti, arcanorum naturæ
scrutatores summi.

Fœni-

Fœniculum, & eius medica auxilia.

AREA V.

Hortis omnibus innotescit fœniculum, à serpentibus summè nobilitatum. Nam gustatu eius senectam exuere & oculorum aciem reficere traduntur. Vnde intellectum est, inquit Plinius, hominum quoque caliginem eo præcipuè releuari. In lactis defectu potum illius semen mammas implet: quod vnum etiam præstat, auctore Dioscoride, si cum ptissana exhibeatur, imò verò herba ipsa. Idem semen ex aqua tritum nauiseam sedat, & stomachi æstus compescit, ac dissolutum ventriculum recolligit: estque pulmonibus, ac iocinori laudatissimum. Ventrè sistit, cū modicè sumitur, ac lotium mouet, & tormina, si tostum fuerit, illicò mitigat. Decoctum comæ renum doloribus prodest, ac menstrua soluit: valétque radix cum ptissana ad eadem: quæ etiam hydropicis cum vino pota, necnon cōuulsis mirè auxiliatur. Folia vtiliter illinūtur ex aceto tumoribus quibuscunque ardentibus. Et puluis feminis cum mentha & axungia tritus, mammillarum tumores laxat. Prætereà vētriculo perfrigerato, & ijs quibus crassa pituita est incidenda, summè profunt vnciæ sex corticis radice fœniculi cocti in aceti & mellis libra vna. Post coctionem, facta expressione, abijciuntur radices, & melle superfuso iterū coquuntur omnia ad spissitudinem, & de ijs exhibentur cochlearia tria cū aqua, plus, minus, pro ætate fumentis. Plerique radice vtūtur cum cera ad suggillata: cum melle ad canum morsus, necnon oculorum caliginem, & cū aceto ad tumores ictu illatos. Cuius rei te-

Caligo oculorum, lac, nauis, ventriculus, pulmo & iecur.

Venter.

Lotiū, tormina, renes, menstrua, hydrops, tumores, māmæ, ventriculus.

Suggillata, canum morsus, caligo tumores.

stem citamus poëtam herbulariū, de marathri,
seu fœniculi planta, in hunc scribētem modum,

Radiciſ ſuccuſ oculiſ cum melle perunctuſ,

Pulſa reddit eoſ omni caligine claros:

Illatoſ, ictu ſubito, quoſcunq; tumoreſ,

Apponeſ tritam iuncto ſedabiſ aceto.

Semina ad diſſipandoſ & vacuandoſ ventriculi
ac inteſtinorum flatuſ ſummè profunt, vel vul-
gato id atteſtante verſiculo rythmico,

Semen fœniculi reſerat ſpiracula culi.

Flatuſ, geni-
tura, puden-
dum.

Cæterū, hîc de multuſ tacendum non eſt, quòd
fœniculum quomodocunq; hauſtum, genitu-
ræ abundantiam promouet: eſtque pudendiſ a-
micuſſimum, ſiue ad fouēdum, radice cum vino
cocta, ſiue ad illinendum, eadem cum oleo trita.
Fit ſuccuſ è ſemine adhuc lacteſcente & muſteo,
vna cum foliſ, ramuſ & cauliculiſ tenelliſ trito,
& ſimul expreſſo, qui in ſole ſiccatuſ vtiliſ eſſe
traditur medicamentuſ quæ parantur ad excitan-
dam oculorum aciem. Prodeſt idē ex radicibuſ
prima germinatione contuſiſ. Sunt qui caulem
demetunt vbi floret, igniſq; admouent, vt caloriſ
vi exudantem, vice gummi, liquorem excipiant,
qui vnus oculiſ multò efficaciſ ac præſtantiſ
eſſe ſolet, quàm ſuccuſ præcedenſ. Q. Serenuſ eam
in rem vtitur liquore fœniculi melle excepto:
cuiuſ carmina hîc ſubſcribemuſ.

Si tenebraſ oculiſ obducit pigra ſenectuſ,

Expreſſa marathro gutta cum melle liquenti,

Detergere malum poterunt.

Moduſ con-
ficiēdi aquã
caligantibuſ
oculiſ vtilē.

Pauluſ Aegineta aquam oculiſ caligantibuſ vti-
lem ad hunc cōcinnat modum. In fictile nouum
virētem fœniculum cum pluuiali aqua iniicit, &

ibi

ibi dies aliquot simul esse finit, deinde extrahit, et aquã in vsum seruat perpetuo mense oculis instillandam matutinis horis. Hic non omitam, quòd fœniculo, tanquam alimẽto vtendum non est, quin potius vt medicamẽto : nam tardissimẽ coquitur, ac prauum & exile nutrimentum præstat. Nonnunquam tamen exhiberi solet ad corrigendam ciborum quorundam prauitatem ac malitiam. Quemadmodum enim lactucæ interdum addimus petroselinũ, mentham, maioranã, aut quid simile, vt eius frigiditatẽ obtundamus, vel contemperemus : ita & fœniculum nonnunquam cucurbitis, & napis, vnà incoquimus, vt illorum noxam & prauam qualitatem emendemus. Quod etiam in coquendis piscibus multis, præsertim marinis, locum habere solet: quos fœniculi folijs nunc obuoluimus, nũc infarcimus, ad conciliandã saporis suauitatem, & fallendam marinæ auræ graueolentiam delicatulis palatis plerunque molestam. Sed hæc coquinam potius subolere mihi videntur quàm medicinam, quare verbum non ampliùs addo.

Pulchra & notatu dignissima.

Mentha hortensis, & medica eius auxilia.

AREA VI.

Mentha nomẽ suũ in Gallia retinet, quam Florẽtinus rusticæ disciplinæ apud Græcos professor eximius, scripsit vel ob id inutilem esse, quòd vulnerato exhibita, vulnus illius sanescere & cicatricem ducere prohibeat: datur nihilominus in sorbitionem sanguinem excreatibus, vel Q. Sereno teste, cuius hæc sunt verba, licet à nobis alibi producta,

Vulnus, sanguis, testes, aures, lingua, partus & canis morsus.

*Sin etiam rutilus referetur pectore sanguis,
Sorbitio mentha, raphanus vel cocta iuuabit.*

Plantam hanc diuersis testium morbis occurrere certum est, si eius decocto opportunè foueantur: adhuc aurium dolores & linguæ asperitates cum melle iuuare, & cum sapa, partum accelerare, canisq; morsus, cum sale curare. Si in lac proijciatur, neque illud coalescere, neque spissari permittet, etiam si ei coagulum remisceatur, quemadmodum scripsit Florentinus: qui eadem vi illam generationi resistere, & proinde parum vtilem esse arguit. Alij contrà, perquam salubrem haberi defendunt, adeò quòd si mammis familiariter accesserit, nec coire lac patiatur, nec densari: quare lactis potionibus illam consultò addi promittunt, ne eius coagulatione periculum strangulationis immineat. Multi fidem mihi fecerunt, se probauisse, caseos nec corrumpi, nec putrescere, qui mèchæ succo aut decocto illinerètur. Ex quo non ineptè post Græcos scripsisse videbitur herbularius poëta de hac planta hunc in modum,

*Caseolos succus putrescere non sinit eius
Admixtus, vel si viridis super additur herba.*

Decoctum exhibitum ad tres dies, ita à colico dolore liberare fertur, vt nunquam repetat: auctor est Aëtius, testàs se eo auxilio à colico cruciatu liberatum fuisse. Singultus & vomitiones tam pituitosas quàm sanguineas menthæ succus cum succo granati sistit, vt Democritus in suis adnotauit Georgicis. Cum amylo & aqua, cœliacorū impetus frenat, ac mulierum purgationes immodicas cohibet. Huius odor vt animū excitat, ita sapor auiditatem & appetentiam in cibis prorit.

Lac, mammae
& casei.

Singultus,
vomitus, cœ-
liaci, mulie-
rum purga-
tiones, appe-
tētia, nares,
caput & san-
guis.

rat. Recētis succus spiritu subductus, narium vitia emendat: qui etiam in capitis dolore, temporibus vtiliter illinitur. Idem cum acceto, sanguinis fluxiones internas continet. Quin aiunt plantam ipsam impetigines, vel si teneatur tantum, prohibere: quod alijs de mentastro scriptum placet. Non est hīc tacendum, quōd stomachum valde roborat, eiūsque putrefactiones summoperē emendat, vermes eō reptantes, & ventrem inferiorem obsidentes, susq; deq; exturbando. Cuius rei testem proferemus Salernitanam academiam sic de mentha rythmicis versiculis scribentem,

Impetigo,
stomachus
& vermes.

Mentitur mentha, si sit depellere lenta

Ventris lumbricos, stomachi vermesq; nociuos.

Exhibenda est autem eius decoctio (velut absynthij) & non substantia. Cornel. Celsus de teretibus vermibus qui pueros solent infestare, id accipiendum & intelligendum censet. Dioscorides succum ex aceto propinatum idem præstare pollicetur. Sed pulchrum erit audire Q. Serenum super ea re pulchrè philosophantem.

Quid nō aduersum (inquit) miseris mortalibus addit Pulchri ver-

Natura? interno cūm viscere teinea serpens,

sus.

Et lumbricus edax viuant inimica creanti?

Quod genus assiduo laniat præcordia morsu:

Sapē etiam scandens oppletis faucibus heret,

Obsessasq; vias vitæ concludit anhelæ.

Democritus memorat menthæ conducere potum.

Partus, lac,
& mammæ.

Bibita partū accelerat, lac auget, ac mammarum purities soluit, cocta & emplastrata. Hīc omniten dum non est, cultus mangonio humorem sibi Venerē stisciscere menthā, qui ad Venerē valde stimulos exacuit: quod est omnibus commune rebus quæ

Quomodo
mentha ad
Venerē sti-
mulos exa-
cuat.

semicocto humore, eoque spirituofo ac flatulento participant. Quæ res problematicum hoc Aristotelis Adagium foluet: *Mentha, belli tempore, nec feri, nec edi debet.* Hoc enim cibo largè vefcentes in libidinem ruunt, quæ corpus debilitat, vires frangit, ac animos eneruat. Quæ tria fortitudini & audaciæ ex diametro pugnare nemo eft qui nefciat. Aristoteles tamen aliam arbitratur effe caufam, nimirum quòd mentha corpori frigus adducat: eius rei argumento, quia fermen genitale hauriendo corpus refrigerat: frigus autem fortitudini atque audaciæ aduerfari certum eft. Vt vt fuerit, Dioscorides mentham, vt diximus, Veneris voluptatibus valde commendat. Vnde nihil mirum eft fi antiquitas, flagrante bello, militibus illius efu interdixerit: fcripferitque Aristoteles,

Mentham nec comedas, nec plantes, tempore belli.

Nam frequenti Veneris vfu fortiffimi quique, ceu effœminati ac molles, facilè contorpefcunt. Sed in his verfatum fatis, vel fortaffe plus quàm par fuerit, nam medicis ex mentha remedijs nihil conferunt.

Thymus, & medica eius auxilia.

AREA VII.

THymum vulgò Gallorum *Thym*, nuncupatum, plerique maioranam Anglicam dicunt: cuius flores apibus summè amicos effe norunt omnes: nam gratum colorem & odorem melli addunt iuxta Virgilianum illud,

redolentque thymo fragrantia mella.

Decoctum huius cum melle, orthopnoicis & fufpiriofis valde prodeft: nec non ad pectoris vitia quæuis excreanda. Remoratos fœminarum men-

fes,

Cur olim
militibus
interdictus
methæ vſus.

Orthopnoi-
ci, fufpirio-
fi, pulmona-
rij, pectus,

ses, & enectos partus, ac secundas pellit, vrinasq; menstrua, partus, te-
 promouet. Thymos ac verrucas herba trita tol- cūda, vrinæ,
 lit, & ischiadicis cum vino ac polenta medetur, verruca, is-
 atq; optimè comitialibus datur, quos correptos chiadici &
 olfactu eius excitari sæpè audiuius. Quin & il- comitiales.
 los dormire aiūt oportere in molli thymo. Folia
 trita & lanæ insperfa, luxatis vtiliter ex oleo ap- Luxati &
 ponuntur: & ambustis, ex adipe suillo efficaciter ambusti.
 linūtur. Sed vitari debet is thymus qui niger est,
 & eligi qui flore illustratur cæruleo vel albo. Ve-
 rum enimuerò iucūdum erit hīc audire philoso-
 phantem de thymo Ioannem Mesuæ. Calfacit,
 inquit, tenuat, incidit, resoluit, obstructa aperit, Flatus, pitui-
 ac crassos flatus dissipat. Pituitam clemēter edu- ta, melācho-
 cit per aluū (cum sale & aceto vt Dioscoridi pla- lia, thorax,
 cet) & vt quibusdam libet, etiam melācholiā, cerebrum,
 sed imbecilliter, cum sale gemmeo vel Indo. Pi- nerui, asth-
 tuitam etiam crassam & lentam à thoracis & re- ma, tussis,
 spirationis partibus euocat, necnō à cerebro. Ob pulmo, vi-
 id partium harum et neruorum frigidis & pitui- tus, & aures.
 tolis affectibus mirè succurrit: vt asthmatis, tussi,
 pulmonibus à frigido dolentibus: præsertim sy-
 rupo suo, vel decocto, vel oleo ex eius floribus
 incoctis facto: quod etiam visum acuit & sanita-
 tē conseruat. Partes neruofas calore suo roborat,
 & suffitu auris dolorem ac tinnitum flatuosum
 emendat. Saluber thymus est senibus cōtra hye- Senes, appe-
 mis iniuriā: appetenitā excitat, coctionē iuuat, tentia, co-
 cum melle & nitro lumbricos necat, menses ac v- ctio, lumbrici,
 rinas mouet, et rigori febrili opitulatur. Eius ve- menses,
 hemens caliditas aliorū mistione obtūditur, siue vrina & ri-
 coquatur cum visis passis, siue aceto infundatur, gor febrilis.
 siue mulsæ cum pauco sale gemmeo, qui purga-
 tionem eius auget. Coctionem & triturā medio-

cré sustinet. Præter has thymi vires à Mesue Damasceno descriptas, alias quoq; ei reddidit præclaras Aëtius Cappadox, hîc etiam nobis proponendas. Hæc, inquit, experimētis de thymo comperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus thymi aridi minutissimi drachmas quatuor, cum oxymelitis cyatho: bilem enim, reliquosq; humores, atq; acrem saniem vacuat. Facit & ad vesicæ affectus. Ventre autē inflato, vbi scilicet intumescere cœperit, drachmam vnam dato ieiunis cum cochleari aquę mulsæ. Ad lumborum, coxendicumq; dolorem, ac lateris & thoracis, necnon hypochondriorum suspēiones et inflationes, pondere vnius drachmæ cum oxymelite cochlearis mensura, ieiuno exhibetur. Similiter etiam melācholicis & mente turbatis, timoreq; detentis, drachma cum oxymelitis cochleari præbetur. Datur item ieiunis & ante cœnā aduersus lippitudinem & vehementem oculorum dolorem. Prætereà contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino vtilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis duæ drachmæ salubriter exhibentur. Hactenus de thymo, cuius medicam historiam fusè dilatauimus, quòd magnarū virium plātam esse intelligeremus, ac hortis omnibus passim obuiam & familiarem.

Ocimum hortense, seu Basilicum, & medica eius auxilia. AR. VIII.

OCimum hortense (aliud enim est ocimum pabulare & segetarium) vsq; adeò notum est, vt perraræ vbiq; sint ædium fenestræ, & per-
rara

Arthritis,
bilis, vesica,
hydrops, lū-
bi, coxēdix,
larus, thorax
& hypochō-
dria.

Melācholi-
ci, lippitu-
do, oculi, po-
dagra & te-
stes.

rara viridaria, quæ illo longè ac latè non redoleant, tanta est fragrantia & suauitate : à qua etiam ozimū rectè dici, ac scribi posse contendunt multi: vt sit ab ὄζω, quod est redoleo. Græci recētiores qui de re herbaria scripserunt, Psellum sequuti, βασιλικόν, id est regium appellant : quod nomen apud Gallos passim vsurpatur. Sic fortasse dictū, quòd in folis Regū hortis aleretur, vel quòd Regibus ob præstantiam odoris, dignum esset. Verùm hæc nihil ad medicas eius facultates, de quibus nunc demum seriò nobis agendum. Inter veteres parum conuenire lego, vtile ne sit an noxiū cibus. Chrysippus medicus antiquis. caco stomachum esse dixit. Galenus & Paulus Aegineta ob humorem excrementitium internis partibus officientem, cibus abdicarunt (quod de immodico vsu intelliges) non tamen exteriùs damnarunt. Qui contrariam tuentur opinionē Dioscorides & Plinius, hæc ceu commentitia rident, afferentes stomacho prodesse, quòd eius inflationes discutiat ex aceto sumptum. Sanè sicuti eius vsum largum & liberalem nocere arbitror, ita sobrium & temperatum iuuare credo. Nam si quis eo, perinde ac reliquis oleribus affatim & prodiga manu vti velit, proculdubio intestina sentiet incommoda. Si verò parcius, ac si medicamentum esset, interna percipiet commoda. Ventrem remollit, flatum discutit, lotium mouet, ac lactis prouentum mulieribus adfert. Tritum & naribus inditum sternutamenta ciet: quibus instantibus conuiuere oportet. Odoratu tristes exhilarat, ac timidos animat, mixtoq; atramento sutorio verrucas tollit. Venæ rem stimulat ex quo tam equis quàm asinis, admissuræ tempore, vtiliter ingeritur ac exhibetur.

Stomachus
& eius infla-
tiones.

Venter, flatu,
urina,
sternutamentum, ver-
rucæ & Ven-
nus.

Lipothymia,
caput, pul
mones, distil
latio, dysuria
& atra bilis.

vsu quoque compertum est, ex aceto salutare esse deficientibus animo: adhæc caput dolentibus, de causa frigida, cum rosaceo, vel eodem aceto. Dioscorides cum polline polentæ, aceto & rosaceo illitum contēdit pulmonum inflammationibus auxilio esse: eiusq; succum distillationes exsiccare: & semen potū difficili vrinæ auxiliari, necnō atram bilē gignentibus, opē adferre summā. Refert Plinius, Chrysippum medicum grauiter ocimum increpuisse, & fugiendum hominibus præcepisse, quòd capræ illud aspernentur. Quæ cū cæteris pabulis omnibus auidissimè vescatur, ab hoc vno, etiam famelicæ, cautè abstinēt. Quod à Sotione Græco geoponico etiam adnotatum inuenio. Qui vltra hæc asserit, insanos fieri qui ocimo vtuntur: additq; eum qui ocimum manducauerit, si eo die à scorpione feriatur, feruari non posse. In quem & Chrysippum videtur pugnare Plinius, scribens, capras libèter ocimum esse, nec cuiquam mentē motam qui illud manducauerit: quin & terrestrium scorpionum ictibus ex vino & pauco aceto sumptum salubriter mederi. Dioscorides ex Africanorum placitis tradit, eos qui ocimum ederint, nullo cōflictari dolore, si à scorpione feriantur. Ex quibus opinādum relinquo, num expungenda sit negatio apud Sotionem. Dioscorus in Empeiricis credit ocimum pediculos creare, si quis eo largiùs vtatur, ob excrementitiam humoris superfluitatem quo imbuitur. Mirabile sane, & ob id memorabile, quod à Iacobo Hollerio Medico præceptore nostro doctis. visum & adnotatum fuit: Cuidam Italo ex odoratu frequenti basilicæ herbæ natum scorpionem in cerebro qui vehementes dolores & longos,

Infani &
scopionis
ictus.

Pulchra de
ocimo, & no
tatu dignissi
ma.

Pediculi &
partus.

MOR-

mortem deniq; ei attulit. Postremũ hoc fit, quod ab amico erudito probatum intellexi: Si ex partu laborans mulier, ocimi radiculam cum penna hirundinis tenuerit, absque dolore illicò pariet. Sunt alię plantę huius admiranda secreta, paucis hætenus cognita, quę cum alijs plerisque publicabimus, si isthęc grata fuisse audiuerimus.

Orualla, seu fatium Horminum, & medica eius auxilia. A R. IX.

ad venerem

ORualla herba perquam odorata, Parisiensibus *Totabona* dici solet, quibusdam scarlea, vel scarlea, alijs matrisalua & gallitricũ: necnon herba S. Ioannis. De eius facultatibus hæc in præsentiarum à me accipies. Herba trita aculeos ac spinas extrahit, & remorantes difficilesque partus accelerat. Vino præterea iniecta mentem exhilarat, & Venerem extimulat: verum liberaliùs sumpta, caput tentat. Tam fatium quàm syluestre horminum medicatum habetur: sed vehementius syluestre ad venerea illicita. Vnde illi nomen ἀπὸ τῆς ὀρμῆς. Semen in calyculis nigrum καρβαρία, capitise grauitatem facit, odore quem vniuersa vibrat & spirat planta. Idem semen lipitudines tollit, & oculis immissum, ac multa frequentique reuolutione per illorum orbem raptum, quasi humore prægnans, & tenuibus membranulis onustum, sordibusque conuestitũ, tandem egreditur: secum educens & euerrens quę inciderunt & molesta fuerunt. Id quod multis multorum experimētis, tam est notum, quàm nota fuit canibus casta Diana suis. Insuper *αγρίματα* & oculorum albugines cum melle purgat, tussi-

Aculei, spinæ, partus, Venus, lippitudo, albugo, tussis.

tuffientibusq; vtile cenfetur effe. Mulierculæ præ-
 terea illud caligantibus oculis imponunt, nec ex
 oculo auferunt, nifi caligine foluta. An verò hæc
 planta, Plinij alectorolophos dici poffit viderint
 eruditi. Non omittam, & fi nihil ad medicum
 hoc noftrum institutum, quòd flore hortenfis
 hormini & femine in dolio vini pofito, dum ad-
 huc feruet vinum, tanta gratia ipfi vino concili-
 atur, vt Cretici, aut Maluatici guftum præ fe fe-
 rat. Arrigite aures cænopolæ, fed neminem, obfe-
 cro, veftris improbis & noxijs mifcellaneis de-
 fraudate, animorum & corporum iactura irrepa-
 rabili, & capitali edicto plectenda, in hac præfer-
 tim Galliarum metropoli Lutetia, vbi maximè
 ea peftis viget, fummo ftudentium & lucubran-
 tium incommodo.

Secretū pro
 vinis.

Rofmarinus, & medica eius auxilia.

AREA. X.

Lipothymia
 deftillatio,
 tuffis, icterus
 peftilentia &
 capitis affe-
 ctiones.

RVra & officinæ Rosmarinum appellant,
 quod alijs libanotis dici folet. Frutex eft to-
 piarius, nec non coronarius, cuius odor, refinam
 aut thus vtcunque præ fe fert: tam fuauis ac iu-
 cundo fpiraculo, vt quos animus defecerit, illicò
 recreare poffit. Suffitu deftillationes ac tuffim
 continet, regiumq; morbum fuo curat decocto.
 Et quod illi de multis nobile eft ac infigne, folo
 nidore in peftilentia tutam reddit domum, expi-
 ando & repurgando improbam aëris perniciem
 fuffitu ac vapore falutari. Paratur oleum diftilla-
 tione perquam odorum & vtile ex fummis vir-
 gultis & floribus Rosmarini, paralyticis & indu-
 ratis articulis fchirro detentis apprimè commo-
 dum.

dum. Cordi & stomacho valde prodest aqua: flores caput ac cerebrum maximè roborant: ex quo illorum vsus admodum efficax esse solet contra capitis affectiones. Sunt qui saccharo eos condiât & sibi ac amicis eam in rem diligenter custodiât. **Nervi, oculi**
 Totus frutex utilis est omnibus frigidis ægritudinibus, membra ac nervos egregiè roborans & **structio hepa**
 calfaciens. Sed paulò particularius hîc nobis est **tis, inflatio,**
 medicè philosophandum in expertis & probatis & ventris do
Roris marini auxilijs. Itaque, succus radicum & lor.
 foliorum eius defæcatus, & cum melle despumato in modum collyrij concinnatus, plurimum valet ad defluxiones pituitæ in oculos. Quæ si ca **Defluxio.**
 lidæ fuerint, licebit addere oui albumen, cum succo pomi generosi, & aqua rosacea confusum ac diu agitatum. Semen cum pipere & vino haustû, singulare adfert præsidium contra icterum, hepatis obstructions & inflationes. Radix ficcata, pulverata, & cum vino bibita, vètris dolores, etiam si colici fuerint, perbellè castigat & demulcet. Quod etiam faciunt ruta & fatureia. Reliqua scribentur in opusculo vinorum medicatorum & rerum aliarum hortensium.

Lauendula, quibusdam Pseudonardus,
 & medica eius auxilia.

AREA. XI.

Lauendula quæ Pseudonardus quibusdam Vnde dicta
 dici solet, nostratibus verò *Lauanda* (quod sit Lauendu-
 in balneis, lauandis corporibus summè expeta-
 tur, & elota omnia, si eis permisceatur, odoris
 suauitate commendat) frutex est omnibus notus.
 Qui, quia non minùs placet fragrantia quàm nar-
 dus,

dus, idcirco apud nos Spicæ nomen sibi arrogavit, & *Asspicum* dici consuevit. Licet ad maiorem Lauendulam multi detorquere satagant. Huius spicata cacumina & tonfiles vertices, manipulatim in scopas & muscaria concinnatos, bigis ac clitellis Lutetiæ per æstatem venales vicatim proclamari, & passim à rusticis in varios vsus plenis vlnis certatim comportari, nemo est qui non videat. Sed hæc nihil ad medica lauendulæ auxilia, de quibus nunc demum nobis agendum. Omnibus cerebri frigidis affectibus, conuulsisque ac resolutis illam auxiliari scribunt Arabes, Græci, ac Latini medici: adhæc, ventriculum roborare, & iecur ab infarctu liberare. Obstructos etiam lienes valde iuuat, & vterum calfacit, ac menses secundasque educit. Lauendulæ plurimum inest aromaticæ gratiæ, eoque affectibus matricis semen & folia commendatiora habentur: tum fomentis & lotionibus, tum pulueribus & dilutis intrò sumptis, ad suffocationem & ascensum ex vaporibus putridis, & ad partus accelerandos. Fit è floribus stillatitium oleum vitreis organis expressum, quod vnguentarij oleum de spica vulgo nuncupant, tanta odoris præstantia & fragrantia, vt cætera odoramenta superet ac obtundat. Quò fit vt extra officinas & myropolia illud asseruent aromatarij, ne moschi, ambari, zibbeti, aliorumque vnguentorum & aromatum suauitatem intercipiat. Valet ad eadem quæ planta ipsa, & multò præstantiora, à nobis alibi exponenda.

Hæc sunt quæ de hortorū herbis & fruticibus odoratis in præsentiarū adferre possū. A quibus ad herbaceos & suffruticeos fœtus, eadē medica metho-

Cerebrū, cō-
uulsū, resolu-
ti, ventriculū
iecur, lien, v-
terus, menses
& secundæ
partus.

Oleum de
spica.

methodo explicandos & illustrados opportunè transeo: modò commonefecerim lectorem, me lauandulam inter flores odoratos noluisse transferre, quòd vniuersum folium æquè odoratum habeat, atque florem. Quæ res floribus in quinto campo describendis, planè denegatur. Verum enimuerò quia eius flos absque folio solus potest decerpi, si quis ad florum regionem illam traducere voluerit, vnguem non verterim.

HORTI MEDICI CAMPVS
 QVARTVS, FRVCTVS CARTI-
 lagineos, herbaceos & fruticeos, sex are-
 olis distinguens.

Cucurbitæ, & medica earum auxilia.

AREA. I.

Q Via in censu fructuum herbaceorum qui cartilagineo generi ascribuntur, Cucurbitæ primas tenent in hortis, idcirco de illis primo loco hîc agemus: & si Chrysippus medicus eas in cibo damnarit, ceu stomacho inutiles, contra Diphilum, qui illas affirmat ex aqua & aceto coctas ventriculum roborare. Afri, & item Græci geoponici, aluum lubricare tradunt, earundemq; succum instillatum, auribus dolentibus valde prodesse. Caro interior suis spoliata seminibus, pedum clavis auxiliatur, & decoctæ succus dentes mobiles stalibit, illorum dolores cohibendo, à calida causa contractos. Aluum præterea sua humiditate remollit, tametsi pessimè corpus alat sicuti hoc disticho eleganter expressit poëta Hællus,
*Humida frigoribus cognata cucurbita, paruo,
 Quod vires faciat, pondere corpus alit.*

Ventriculus,
 aluus, aures,
 pedum clavi
 & dentes.

Si su-

**Cucurbita
humida &
frigida.**

Si sumatur vt simplex medicamentum, refrigerabit ac humectabit: si vt alimentum, calida ei remisceri debent, veluti petroselinum, cepa, piper, mentha, thymus, & similia: alioquin humorem gignet aquosum & promptè corruptibilem, præsertim si frigidum nacta fuerit ventriculum. Corticis ramenta, tusa & infantium capitibus illita, ardores extinguunt ex siriasi. Et si quis in crudâ cucurbitam excauatam merum infundat, & sub dio contineat, illudq; temperatum propinet quibus aluus est suppressa, ad excernendum proritabit. Cinis aridæ impositus ambustis, mirè illis opitulatur. Sed hic ne, quæso omittamus, quòd cucurbita in patinis aut sartagine frixa, multò est salubrior quam elixa. Nam inter assandum vini magnam humoris aquosi deponit: ideo valentius ac præstantius exhibet alimentum. Si elixa fuerit, acrium societatem postulat, alioquin fatua habetur, & insipida: gaudetq; acidorû, austerorû, salforum & aliorum contubernio, quorum vires corpori nostro communicat: fitq; ita, vt nausea, quam alioquin creare solet, prorsus vacet: quemadmodum doctè & eleganter scripsit Galenus, post Hippocratem vbiq; magnus. Sed his prælibatis, medica & experta cucurbitarum auxilia repeto. Itaque, si fictili torreantur, & cum anserino adipe terantur, incredibile auxilium vulneribus adferent. Et succus exceptus de ramentis illarum per se tufis, aut cum rosaceo, cutis adustiones quasuis emendat. Sed de omnibus mirabilis est earundè aqua aduersus febres acutas & ardèntes ad hunc modum comparata. Recens cucurbitissima.

Siriasis, aluus, ambusta

**Cucurbita
frixæ & elixa**

**Vulnera &
adustiones.**

Aqua cucurbitæ præstantissima.

ta recenti pasta conuestitur, calente clibano cum pane assatur, aperitur, & aqua intus natans colligitur.

gitur. Si alia via placet incedere, cucurbita tota integra frustulatim secatur, fictili nouo includitur, clibano (vt prius) coquitur, & hinc expressa aqua seruatur. Vfus erit cum saccharo ad restinguendos febriū ignes, sitim temperandam & Febris, aluus aluum clementer mouendam. Quod etiā præsta- & colici cru bit aqua infusionis & macerationis feminū psyllij ciatus. cū saccharo rosato, vel iulebo violaceo, sicuti multis experimentis foeliciter obseruauimus factum. Non tacebo ex Auicenna, quòd qui colicis cruciatibus est obnoxius, religiosè abstinere debet à cucurbita & cucumere, quouis modo paratis: alioquin suo damno acclamare poterit,

Heu patior telis vulnera facta meis.

Cæterum, nec vtile nec ociosum erit admonuisse, quòd cum insipida sit cucurbita, & ex eorum genere quæ græci ἀρβύλα vocant, hoc est qualitatis expertia, tamen dum coquitur, quouis sapore & odore, imò verò colore facile imbui potest, pro natura eorum quæ illi miscebuntur. Quomodo autem fieri debeat deiectoria in suo cucurbitario docemus in opusculo Secretorum hortensium, & methodo comparandorum fructuum, olerū, radicum, vuarum & vinorum, quæ corpus blandè & innocenter purgent.

Cucurbita ex se insipida.

Cucumeres, & medica eorum auxilia.

A R. II.

Cucumis tam est notus vrbanis ac rusticis Cucumis terræ filius. mensis omnibus, vt nihil notius esse possit in tota hortensium familia. Hunc Matron suis carminibus terræ filium nominauit, quòd ex ea veluti prodiens, in illius gremio perpetuò iaceat.

Gg

He

Vrinæ acres
& febrilis
horror.

Syncope, ve
fica tussis,
phrenesis,
dysenteria
& purulenta
excreatio,

Heraclides Tarentinus hedygeon, quasi terrę suã uitatem, nuncupare voluit: quem Diphilus Carystius, medicus apud Græcos doctiss. & agricola optimus, primis mensis veluti noxium damnauit, vt qui raphani modo sursum feratur: sed postremo cibo sumptum, concoctu faciliorem promisit: alioquin epulis illum abdicauit. Semen vrinæ acres contemperare tradunt qui de rebus agri & medicinæ scribunt. Vim habet refrigerandi pulpa tota, ex quo ægrè in corpus dispensatur ac difficulter per vëtris anfractus permeat: febriles horrores nonnunquam hinc mouens, & Venerè consopiens. Quod postremum Græci celebratissimo hoc prouerbio testatum voluerunt, Mulier pallium texens, cucumerem deuoret. Quoniam textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, sunt impudicæ, & Veneri admodum opportunæ. Naribus admotus cucumis valde confert ad syncopen à causa calida. Et semen in lacte vel passo utiliter ijs propinatur, quibus vesica exulcerata est, vel sumptæ cantharides negocium faciunt: adhuc tussientibus, si quantum tres digiti prehenderint, cum cumino teratur, & ex vino bibatur. Prodest etiam phreneticis, in lacte mulieris, & dysentericis, acetabuli mensura: necnon purulenta excreantibus, pari pondere cum cumino. Totus abstergendi & incidendi facultate pollet, ex quo splendida reddit corpora: eoque magis, si quis semine arefacto, tuso & cribrato, vice pulueris absterforij vtatur. Sed vtile erit & pulchrum audire Claud. Galenum de Cucumerum vsu eleganter, suo more, differentem. Quibus cucumeres, inquit, probè concoquere datum est, dum in hoc fisi, intrepidè affatimque ijs sese

ex-

explent, longi temporis tractu, frigidum & vt-
cumque crassum humorem in venis coaceruant,
Qui per eam qua venæ funguntur coctionem,
haud facile in probum sanguinem potest conuer- **Aurea Gale-**
ti. Ob eam igitur causam, omnibus prauis succi **ni verba sũ-**
edulij abstinentum censeo: etiam si ea quibusdã **mè notanda**
concoctu sint facilia. Nobis enim non aduer- **& obseruãda**
tentibus prauus succus ex ipsis post longum tẽ-
pus in venis colligitur, qui postea exiguam ad
putrendum occasionem nactus, febres malignas
accendit. Hæc sunt aurea Galeni verba, omni-
bus qui valetudinem inculpatam tueri satagunt,
alto corde præuidenda, & mordicus tenenda.
Memorable fanè est quod in Græcis Quintillio-
rum georgicis legi, & à multis non infœliciter
expertum audiui. Quid illud, inquires? Si fe- **Febres par-**
bricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, aut **uulorum.**
paulò grandiori, parvis longitudinis cucumeres
dormienti apponantur, & quasi condormiscant,
statim sanabitur, febrili calore omni ab illis pres-
so, hausto & extincto. Athenæus scribit cucume- **Cucumeres**
res plenilunio in hortis maximè gliscere, & ma- **lunares esse.**
nifestum incrementum capescere, necnon more
echinorum marinorum impleri, quod aquei hu-
moris summum est argumentum. Suffragatur
Athenæo Plinius, addens insuper eos velut timo-
re perterritos, quoties cœlum tonat conuerti, &
quasi tabescere: cuius rei certam fidem mihi fecit
experiëntia, præsentibus aliquot amicis meis, qui
rerum naturas & secreta per experimenta quærunt **Cucumeres**
& explorant. Ne, obsecro, prætermittamus quòd **felibus, mu-**
cucumeres à mulis, felibus, & asinis summoperè **lis & asinis,**
expetuntur, mira & incredibili eorum voluptate **summè expe-**
illecti: quorum odorem vel eminus sentiunt. **ti.**

**Aduersus si-
tim & æstus
febriles.**

Quare munienda sunt cucumeraria, ne illuc erū-
pentes, ea depopulentur, conculcent ac proterāt
Sed instituti mei oblitus, quorsum rapior? medi-
ca itaque auxilia repeto. Si quis feminum cucume-
ris, cucurbitæ & citrulorum partes equales acce-
perit, ac feminum lactucæ & portulacæ partem
mediam, adhæc succi glycyrrhizæ, quartam vni-
us, & cum mucilagine psyllij paruos trochiscos
ex his formauerit, ac in ore tenuerit, vel syrupo
aliquo acetoso diluerit cum aqua hordei, habe-
bit præsens auxilium aduersus sitim & febrilem
æstum.

Pepones, melones ac melopepones, & me-
dica eorum auxilia.

AR. III.

**Quando ma-
turus esse di-
catur pepo.**

Quia tres isti hortenses foetus qualitatibus
inter se ferè conueniunt, idcirco, vna (quod
dicunt) fidelia nobis hîc dealbabuntur omnes sub
pepone, qui tum maturus ac edulis esse videtur,
cùm pediculus à corpore secernitur, & suavis o-
dor ab eius umbilico nares ferit. Diocles Carysti-
us scripsit in libris salubrium quos edidit, pepo-
nem concoctu facilem esse, mirumque in modum
cordi placere, sed parum iuuamenti adferre. Di-
philus prompte crassescere tradidit, ac paucam
alimoniam suppeditare, & per aluum agrè exigi.
Phærias eum duntaxat crudum censuit edendum
qui est citra seminium. Galenus pepones omnes
refrigerare, & largo humore imbui dixit: sed nõ
absque manifesta detergendi facultate: vel eo no-
mine quod obsitam pædore cutim illustrent, ac
lentigine: & vitia insolatæ faciei, cum vitiligini-
bus

**Cutis pædor,
lentigo, viti-
ligo, cholera
& pituita.**

bus

bus emaculent, præfertim femine. Addit, improbum creare succum, etiam si à stomacho probè conficiantur. Præterea, choleram morbum præcipitem ac periculofum in multis concitare, & superfluarum humiditatum copiam suscipere deque effundere. Primo cibo sumi debent, ita tamen, vt qui pituitosi sunt, vinum vetus superbibant: & biliosi acidulum cibum præsumant: nam sic omnis abigetur noxa. Peponarius enim cibus sanè quàm facilè in flauam bilem, vel pituitam degenerat. Qua ex re, biliosos prædulcis pepo, pituitosos verò immaturus offendit. Longos rotundis multi præferunt: omnes tamen aluum mouent, & vrinã cient, modò fuerint maturi: proindeq; renibus vtiles esse cèsentur: sed femine magis, ad eò vt cõcretos inibi calculos efficaciter deturbet. Si cortex oculis humore calido vexatis frõti ligetur, ruètes in illos fluxiones pulchrè sistit ac compescit. Succus cum femine in farinã ficcatus smegma facit ad cutè emundandã, & conciliandũ in facie nitorè, sanè quàm illustrem. Cæterùm, pepones omnes in paratis corporibus, vomitum eliciunt, nisi cibus succo bono præditus supermandatur: nam sic festinantius deorsum prouoluètur. Plerique medici tradũt, illos desideria ruentiũ in Venerem frænare, & geniturã minuere. Sunt qui pro comperto scribant melonis frustulum ollæ immisũ, celerem carniũ coctionẽ iuuare. Quod etiam præstare aiunt vrticæ aut sinapis semẽ, vel fici surculum vt suo dicemus loco. Finis hîc esto, Pepones à felibus summè & auide expetuntur: quare à peponarijs longè sunt arcendi, ac procul abigendi. Non omittam quod semina melonum ex corticata & saccharo cõdita, multũ valent ad

Aluus, vrina
renes, calculus
& oculi

Vomitus, Venus & genitura.

Pulchra & notanda.

Vrina, renes, ciendam vrinam & renum dolores demulcēdos. firiasis infantum. Imprudenter omisi quòd ramēta peponum vtiliter fyncipiti apponuntur, contra aduſtionem infantium quam firiaſim vocant.

Cinara, ſeu Carduus horteniſis, & medica eius auxilia. A R. IIII.

Quomodo cinara ex agris in hortos venerit.

PAuci ſunt hodie horti in Gallia, qui longè ac latè non ſylueſcant hac planta, adeò vt oppipara nulla fit menſa, abſque echinato eius cibo niſi anni tempus illum negauerit. Altilem & horteniſem nuncupamus, quòd re vera fit ex carduorum genere : quem culturæ mangonium domita feritate ex agris in hortos venire compulit neſcio qua gulæ audacia, quæ campeſtria terræ portenta, & afinorū pabula, in ganeam & luxum vertit, à quadrupedibus plerunq; neglecta : vſque adeò ventris & veneris deſiderijs ac illecebriſis voluptatibus obſonantur epicurei homines, telluris inutile pondus. Vulgus Gallorum plantam hanc *Alticocalum* nuncupare ſolet : ab articulo Arabū *al & cocalos* : qui Hippocrati, Galeno teſte, nucle-

Quomodo coquenda & paranda cinara.

us eſt pineæ nucis, cuius quidem nucis imaginem pulchrè æmulatur cinara : quam iuribus, aſparagorum modo, incoqui, & ex butyro, fale atque aceto, diuitum menſis apponi, nemo non videt. Sunt qui aſperſo fale, & piperis, aut aniſi vel coriandri addito polline, cruda illa vtantur, & ita natiuam nucleorum eius ſquammatim hærentiū ſuauitatem excipiant. Sed hic ruruſum ad eundem impingo lapidem, oblitus me medicum agere, non coquum. Venio itaque ad facultates cinaræ, quam Galenus tradit prauſi ſucci edulium eſſe, &

Cinara prauſi ſucci edulium.

maxi-

maximè cùm plusculum obduruerit, festinando scilicet ad florem: tunc enim biliosum succum in se copiosum habet: ex quo fatiùs fuerit, eo tēpore elixam mandere, quàm crudam. Recentes Vrinę, venus & tenelli eius nuclei, vrinas ciere feruntur: & & graueolētia alarum. Venerē in vino generoso præmacerati stimulare, Hesiōdo teste: qui florente cinara, cicadas acerri- mi cantus esse scripsit, & mulieres libidinis au- diffimas, virosque ad coitum pigerrimos. Radix emedullata, & in vino decocta, si bibatur, alarū tædia hircosa, ac graueolentiam emendat: quam Xenocrates experimēto promittit per vrinas ob id effluere. Eadem in aqua excocta, stomachum roborat, & vuluis nonnihil confert vt gignantur Stomachus mares: sicuti Cherias Atheniensis & Glaucias af- vulua & ge- feruerunt. Sed hoc loco tibi coniectandum relin- neratio. quo, an vna eademque sit nostra & antiquorum cinara. Restat hic admonendum (quāquam præ- ter institutum) quòd à duobus animalculis sum- mè infestantur, & auidè expetuntur cinarę. A mu Pulchra & ribus primùm, qui radicū voluptate semel ille- notatu di- cti, turmatim vel è longinquo accurrunt. A talpis gna. prætereà, quas crebro defossu & cuniculatione, sæpè vidimus cinareta ac cardueta funditùs vna nocte euertisse. Remedia eam in rem quærenda sunt ex nostris rerum hortensium Secretis. Sed repeto medica scolymi ceu cinarę auxilia. Hu- ius radix in vino cocta & pota, copiosam, vt tra- dit Oribasius, & graueolentem vrinam prolicit, Vrina, alarū alarumque hircos ac virosū corporis odorem, fœtor, Ve- vt diximus, tollit. Quo nomine etiam vene- nus & gono- reæ gonorrhœæ præsens esse, remedium, foelici rhœa. successu se probasse scitabit Ioannes Langius, il- lustris, Comitum Palatinorum medicus doctis.

Cur sollicitè
à mulieribus
colatur cina-
ra.

Cæterùm, asparagi cinaræ cum butyro in iure elixati, sopitam Venerem in vtroq; sexu strenuè excitant: æstate viris ad eius conflictum languentibus, hyeme verò mulieribus ad eam pigris : sicuti ante Plin. adnotauerunt Hesiodus & Aristot. Nil igitur est mirum, mulieres adeò ambire plantam cinaræ, & cura admodum sollicita illam curare & colere.

Fragaria & Fambroësia cum medicis auxilijs
vtriusque. A R. V.

FRagariæ fructum vulgus Gallorum *Fresam* nuncupat, & nomine paterno in auctoritate Fambroësia fœtum, patria lingua *Framboise*, ac si dicas fragum ligneum aut syluosum à rubete moro non valde dissidens, nisi quod sapore & fragrantia indicibili, palato magis applaudit. Vnde cum vinum aliquod à generoso sapore laudare volumus, olere framboesiam, nostro vernaculo sermone dicimus. Vtriusque fructus citam sentit corruptionis labem : quapropter febrim facile experiuntur, qui largius fugaci hoc cibo vescuntur. Fragariæ tamen folia in iusculo cocta & sumpta, lienosis medentur : idemque præstat succus eorum ex melle haustus. Eadem folia cum radice tam vulnera quàm vlcera sanant, muliebresque fluxus ac dysenterias cohibent, & vrinam cient. Decoctum herbæ ac radicis, inflammationibus iecinoris auxiliatur, & renes ac vesicam mundat. Idem ore contentum collutionisque modo agitatum, gingiuas roborat, dentes commotos firmat, & defluxiones continet. Exstillatitia aqua fructuum maturorum mulierculæ erisypelateas, lentigi-

Febris, lien,
vulnera, vlce-
ra, fluxus
muliebris,
dysenteria,
vrina, iecur,
renes, & ve-
sica.

Gingiuæ, dē-
tes, distilla-
tio, lentigi-
nes, calculi,
inflamma-
tio faciei.

lentiginofasq; faciei foedationes leniunt & abi- vlcuscula,
gunt. Eadem epota ad calculofos, & inflamma- vari, oculo-
tiones optimè facit, Petro Pena medico præstan- rum nebulæ,
tiff. autore. Vinum quod ex fragis elicetur distil- icterus & ele
latione & sublimatione, aut putrefactione vlcu- phanticorū
sculis quæ in facie pullulant ab hepatis calidita- maculæ.
te, salubriter medetur, varosq; & oculorum nu-
beculas, ac calidas defluxiones impositum, mirè
tollit. Quin multi etiam de experimento mihi
affirmarunt, elephantorum maculas ac tuber-
cula emendare: adhæc, herbam fragariam cum
sua radice in vino coctam & ieiunis ictericis ex
iufculo dies aliquot propinatam, certum illis
præfidium adferre. Mora framboëfij cærulea
purpura nitentia condiuntur & esitantur ad vo-
luptatem & sitim aspectu amœniore.

Grossularius, tam aibus quàm ruber, & medi-
ca vtriusq; auxilia. A R. VI.

FRequens non solùm in hortis, sed etiam se-
pibus rusticis esse solet grossularij frutex, Grossularū
maximè qui baccis oneratur cādiddis, & ante ma- descriptio &
turitatem iucunda acerbitate gratis: ex quo tam vſus.
pauperum quàm diuitum iuribus suo tempore
innatare consueuerunt, & in dulciarias placētas,
ac farcimina, farctaque passim transire loco vuæ
acerbæ. Quo nomine etiã grauidis summè expe-
tuntur. Est frutex alter hortensis huius ferè plu-
mæ, rubentem ac pendulam ferens acinorū mul-
titudinem racematim congestam: quæ more nu-
cleorum punici mali, abeuntem appetentiam re-
uocare, & nostratibus *grosella rubra vel trās marina*
nuncupari vulgò solet. Non desunt qui putēt id

Stomachus,
 sitis, febris,
 Vomitus, al-
 uus, tormi-
 na, sanguis,
 bilis, men-
 strua, coelia-
 ci, dysente-
 rici & cho-
 lerici.

esse quod Arabes medici *Riben* appellant. Fru-
 ctus vtriusq; candidus nimirū vel ruber, æstuan-
 tem stomachum refrigerat, & sitim restinguit:
 quæ cum alios, tum maximè febricitantes excru-
 ciare solet. Vomitiones sistit, stomachum robo-
 rat, alui profluuium retinet ex flaua bile, ac ven-
 tris rosiones & villicatus hinc obortos emēdat.
 Prætereà sanguinis feruorē demulcet, bilis acri-
 moniam obtundit, abundantiam fœminearum
 purgationum cohibet, coeliacisq; & dysenteri-
 cis, necnon cholera laborantibus valde prodest.
 Salgamari, saccharo, aut melle vtrunq; condiunt
 ad anni totius vsum. Scio non deesse, qui hæc
 ascribenda contendant fructibus oxyacanthæ:
 quod vt obstinatè non nego, ita grossulis nostris
 conuenire de experientia probatum habeo.

HORTI MEDICI CAMPVS QVIN-
 TVS, FLORES ALIQVOT,
tam odoros, quàm inodoros, nouem
Areolis complectens.

Rosæ, & medica illarum auxilia.

AREA I.

Rara rosarū
 excellentia.

Quoniam Rosæ, floris ac odoris raro pri-
 uilegio, inter omnes hortorū flores vbi-
 que nobilitantur, & aspectu perquàm iucundo
 ac vario omnibus arrident, hortorūque orna-
 menta censentur esse: idcirco si de medicis illarū
 facultatibus primo loco inter flores hîc scriberē,
 precium operæ facturum me duxi. In quam rem

gra-

gradum mihi substernent illarum partes paucis animaduersæ : quas antiqui sex nobis proposuerunt, scitu dignas, & in rebus medicis nequaquam neglectas. Duæ in folijs, aut si mauis in floribus reperiuntur. Vna, vbi calyci inseruntur, & vnguui modo albicant : ex quo vnguis rosarum pars ea dici solet. Altera, reliquum foliorum explet. His succedunt aliæ duæ, quæ veluti minutissima femina in rosarum vmbilico flauescunt, tenuissimis capillamentis alligata, quorum partem constituunt granula, partem verò filamenta. Reliquæ, in ipso rosarum alabastro, seu calyce continentur, vna in cacumine, altera in fundo. Quod ad facultates partium istarum attinet, folia, cor, ventriculum, iecur, & vim retentricem roborant, dolores ex caliditate leniunt, & inflammationes discutunt. Vngues vtiliter inseruntur lotionibus, fomentationibus, et clysteribus ad inhibendas fluxiones. Flosculi medijs cum suis fibris ac filamentis, gingivarum defluxus, & alba mulierum effluuia mirifice cohibent. Calyx, quem etiam caput nonnulli dicunt, cum reliqua parte basis, alui fluores & cruetas excreationes sistit. Porro, præter sex iam dictas partes, quæ in florentibus rosis se produunt, tres aliæ in fructu reperiuntur, vbi maturuit. Vna in substantia carnis rubescente, altera in seminibus, tertia in lanugine conclusa, quibus omnibus non obscura inest adstringendi vis. Vnde præstanti admodum remedio & auxilio cæsentur esse contra alui fluores, & fœmininorum excrementorum abundantiam qualemcunque: adhæc aduersus gonorrhœam, in qua præcipuè valêt. His vtcunque propositis, medica rosarum præsidia sigillatim aggredior. Si corona ex nouis & recentibus

Pulchra philosophia sex partium rosæ.

Inflamatio, fluxio, gingivæ, menstrua alba, alui fluor & cruenta excreatio.

Alui fluor, menses, gonorrhœa & capitis dolor.

ribus rofarum floribus cōcinnata, capiti coapte-
 tur, illius dolores ac molestias ex insolatu, ve-
 brietate contractas, salubriter leuabit. Sed recen-
 tiū penuria, veteres madefacere poteris in aqua,
 addito pauco aceto, & illis cōmodè vti, Galeno
 monitore: qui ad æstiuas lippitudines ficcarum
 rofarum decocto etiam vti iubet, palpebras eo
 per spongiam continuè fouēdo. Suadet idem ad
 scabiosas oculorum lippitudines ex sole & pul-
 ueribus obortas, rosis aridis in vino albo tritis,
 & angulis oculorū admotis, vti: modò sub som-
 num oleo inungantur oculi, & ægrotans ab om-
 nibus acribus abstineat. Rosæ ficcæ vino albo vf-
 que ad tertias incoctæ, & ad colluendū continuò
 datæ, cruciatus dentium emendāt, maximè à cau-
 sa calida. Eædem in aqua elixatæ, vel illarū flos,
 summo sunt remedio inflāmationibus oris, gut-
 turis, ac columellæ. Et si rofarum vncias tres, &
 ouorum tostorū lutea duo vino albo læuigau-
 ris ac cerato rosaceo exceperis, igneos & æstuan-
 tes sedis dolores mitigabis, perinde atq; etiā hæ-
 morrhoides. Sed priusquam alia rofarū medica
 auxilia persequamur, iucundū erit audire Dama-
 scenum Mesuen de illarum facultatibus doctè &
 medicè hunc in modum philosophantem. Rosa
 frigida est primo gradu, sicca secūdo, ex diuersis
 substātijs & separabilibus composita: aquea me-
 diocri, terrea adstringente, aërea dulci & aroma-
 tica, deniq; ignea tenui, in qua est amaror, rubor,
 perfectio & forma. Recentes sunt amaræ magis
 quàm adstringentes, & ob eam amaritudinē, suc-
 co præsertim, purgant. Siccata substantiam ad-
 stringentem et constipantē retinent, sed albæ ma-
 gis quàm rubræ. Resoluunt, aperiunt, tergent, ca-
 lidas

Lippitudo,
 dentes, in-
 flammatio
 oris, guttu-
 ris & colu-
 mellæ, sedis
 dolor, & hæ-
 morrhoides.

Rosarū na-
 tura & qua-
 litates ex Io-
 an. Mesuc.

lidas intemperies emendant, & cogendo atq; ad-
 stringendo roborant, maximè pilis & femine in
 calycis medio inuentis. Præstantior est in vtro-
 que genere (albarum, inquam, & rubrarum) cui
 color genuinus inest, & folia adfunt pauca ac pla-
 na. Albæ nihil aut minimum purgant, sed poten-
 tiùs adstringunt & roborant quàm rubræ. Aqua
 vbi recentes sunt maceratæ, vel earūdem succus, **Obstru-ctio,**
 bile flaua purgat venarum & arteriarum sangui- **ictus, fe-**
 nem, obstructions ventriculi & hepatis aperit, **bres, cordis**
 ictero cōfert, febribus biliosis auxiliatur, viscera **tremor, in-**
 roborat, cordis tremorem curat, retentricem fa- **flammatio,**
 cultatem continet, omnem inflammationem ex- **somn^o, vuu-**
 tinguunt, & ab ea dolorem sedat, somnū conciliat, **la, crapula**
 vuulam stringit, guttur roborat, crapulā aufert, **& catarrhus.**
 & catarrhis obest. Cæterum cum sit medicamen-
 tum benignum, sed ad purgandum imbecillum,
 adminiculis quibusdā eget, vt sero lactis vel mel-
 le. Nam succi rosarum vncia vna, cum feri lactis
 duabus vncijs aut tribus, & pauca spica, commo-
 dè vacuat. Foliorum quoq; sero lactis infusorum
 expressio, cū pauco melle, sine molestia purgat. **Rosæ condi-**
 Rosæ melle cōditæ tergent, purgant & roborāt: **tæ, & acetū**
 saccharo autem exceptæ minùs tergent, sed ma- **rosatum.**
 gis roborant & adstringunt. Acetum rosatum in- **Inflāmatio.**
 flammationes omnes sedat, incīdit, purgat, ro-
 borat. Recentes rosæ nullam coctionem, vel
 quamminimam, sustinent: nam facultas earum
 tergens & purgatoria, statim igni resoluitur. Suc-
 cus mediocriter coquendo fit tenuior, & poten-
 tiùs terget. Hactenus Mesues, à quo ad nostrum
 institutum & medica rosarum præsidia commo-
 dū redeo, nihil in his prætermisurus quod apud
 probatos autores legerim, vel ab expertis didice-
 rim,

Autoris modesta excusatio.

Rosarū conserua quomodo fiat.

Oculi, lippitudo, caput, gingiuæ, aures, anus, ignis facer, stomachus, præcordia, venter, matrix & os.

Aqua rosacea quomodo elicienda.

rim, aut ipse diligenter obseruauerim. Si cui autem hinc prolixus esse videbor, id (quæso) factum putet in gratiam popularium, quorum horti & scrinia vbique rosis scatent. Verum enim uero, ne quid in hac historia etiam vulgare omittam, paucis rosarum Cōseruam, vt vocant, describo. Quæ fieri solet rosis tantum rubris, recentibus, exunguatis, in mortario lapideo diligenter tritis, superaddito optimi sacchari duplo. Mox citra insolatum reponuntur omnia, sed vase nō repleto ad cumulū, ne tritura foras exiliat, & sit feruendi locus. His positis, rosarū auxilia medica persequor. Zoroastres in suis de Agricultura obseruationibus Græcis tradit, oculos eius dolorem non sentire anno toto, qui rosarum calyces antequam in florem explicētur, leni tactu lustret, tribusq; earum alabastrulis visum detergat, illis in rosario parente relictis. Quod multi verum esse cōtendunt, in eo qui primus calyces in frutice occultatos viderit. Vt vt fuerit, ros ille qui rosis inhæret, pinnula mūda lectus, & specillo, genarum palpebris illitus, oculorū lippitudini medetur. Cremor è rosis aridis in vino decoctis expressus, ad capitis, oculorū, gingiuarum & auriū dolores summè probatur. Prodest etiā vitijs sedis, ac recti intestini, penna illitus, aut infusus. Trita rosa sacrum ignē, si apponatur, compescit, calentemque stomachum & præcordia mitigat: Fluxum vētris ac matricis cum vino pota, vel infusa, cohibet. His addendum quòd ficcæ rosæ puluis efficaciter medetur oris vitiis, per se, aut cum melle. Rosaceam aquam, vi ignis diuersis instrumentis extractam, hinc conticeo. Quā multò præstantior ac odore fragrantior solet esse, quæ vasis

in aquam feruentem suspensis, aut priscorū more, per balneum calētis aquæ, vitreis organis elicitor, quemadmodum alibi docebimus. Hoc potestremum erit. Rosæ, vt flores alij, Sole blando, vel clibano, pane ablato adhuc calente, siccatæ, & folia quod odorem ac vires magis retinēt, quàm si in vmbra modo siccatæ, siccentur, modò metam moræ non excedant. Idē de r. debeant. de folijs & radicibus odoratis existimare tibi licebit. Quod pro reliquis floribus semel dictū ac scriptum velim. Superfunt multa rosarum occulta miracula, quæ tibi cum alijs plerisque hætenus desideratis, libenter in nostris rerum medicarum arcanis aliquando impertiemur.

Lilium hortense, & medica eius auxilia.

AREA II.

Quia Lilium Rosis nobilitate proximū esse scripsit Plinius, & medio prouētū earum incipere, ideo secundum, post rosas, locum illi dabimus, vt eximium florū par, & vt Græci loquuntur, ἄνθος ἀνθῶν rosa & lilium socio maritentur cōnubio: ob perēnem illum ἔουρ effluuiūm veditiui quem habent odoris. Hilariter itaque de flore illo perquam nobili scribā qui Regibus nostris & frācigenis sceptris auspiciatissimum dedit symbolum: & quibusdam ob insignem præstantiam flos regius, & Iunonis rosa dici consuevit, candore emaculato et odore eximio arridēs. Huius radices ex vino potæ, contra serpētium ictus plurimū valent: & ex mulso propinata, inutilem sanguinem per aluum detrahunt, ac ita lieni summè profunt. Lichenas ac furfures in facie emendant, & corpora erugant. Cum adipe & oleo deco-

Flores odorati, radices

Serpentes, sanguis, liē, lichen, furfures, adusta & matrix.

Vulnera,
vulua, su-
dor, suppu-
ratio, serpēs,
adusta, vlce-
ra, nerui, lu-
xata, vtili-
gines & pe-
dum clau.

Inflammati-
ones testiū.

Faciei de-
cor.

Hæmorrhoi-
des, facies,
combustio,
testiculi, fur-
fures, vlcera
capitis, splē,
& ictus ve-
nenatorum.

decoctæ, adustis profunt, ac ijsdem pilos reddūt, induratâsque matrices remolliunt. Folia in aceto elixata, vulneribus efficaciter imponuntur: & succus ab ijsdem expressus, ad vuluas erugandas utilis est, mouendôsq̄ sudores, et excoquendas suppurationes. Auxiliantur eadem serpentium morfibus imposita, et adustis feruefacta. Radices tostæ cum rosaceo, vlcera cicatricibus claudunt, & cum melle neruis præcis admotæ, luxatîsque partibus, maximè succurrūt, ac vitiligines emaculant. Quod etiam præstant elixata folia, cataplasmate facta: è flore lilij succus exprimitur suppuraciones cōcoquens & vuluas emolliēs: quod mel & syrion veteres appellarunt: non autem syræon vt multi scribunt: quod est melligo è coctis caricis, detergendo, emolliendôque idoneū. Valet radicum bulbus ex vino coctus & intritus, ad pedum clauos: sed hinc amouendus non est, nisi cū lux tertia venit. Testium inflāmationes cum hyoscyami folijs & tritici farina etiā leniunt ac demulcent dictę radices. Fit aqua è floribus liliorum, vitreis organis in Mariæ balneo excepta (vt proprio scribemus opusculo) ad facies mulierū erugandas, & niueo candore illustrādas, summè expetita. Radix quomodocunque ponatur, hæmorrhoides aperit. Et vnguentum ex ea factum cum oleo amygdalarum amararum et cera alba, mirandum in modum erugat, terget & expolit faciem muliercularum. Eadem in aqua elixata, vel sub prunis cocta, & cum dulci oliuo subacta, singulare adfert præsidium combustis tam igni, quàm aqua, ex Galeni & Auicennæ testimonio. Si in aceto coquatur, calida testiculorum apostemata emendabit: & si cum melle teratur, caput à

furfuri-

furfuribus, tonsum & vinctum vindicabit. Prodest etiam ad vlcera capitis manantia. Aceto incocta folia, & spleni admota, vnicè cōferunt contra illius duritiem & scirrhum, modò quid eorū decocti præbibatur. Succus etiam eorūdem cum femine tritus & haustus, pūcturis venenatorum mirè auxiliatur: & expressus de floribus succus, vomicas vteri valde iuuat. Prætereà, radix sub prunis cocta, & oleo subacta, vterocq; per linteolum immissa, menses trahit, matricem emollit, & vuluam aperit: adhæc semen vino albo intritum ac epotum, foetum mortuum celerrimè educit. Oleum ex floribus recēter confectum & croco coniunctum, omnes inflammationes discutit. Fetus pudibundorum mulieris ex aqua decoctionis foliorum, & radice, plurimūm valet ad mouenda menstrua, quæ à partu cum secundis excludi debuerant: sed post fomentum, debet in eodem decocto linteolum tingi, & vsque ad os vteri immitti, & exterius fodus continuari. Sit hoc postremum: Radix cum allijs cocta, & in fæce rubelli vini trita, mulierum faciem, quæ post dolores partus discolorata remansit, perbellè emendat ac restituit, si hisce miscellaneis sero unguatur, & mane aqua hordei detergeatur, idc; toties repetatur, donec pristinum decus, sed maiore cum elegantia, resumpserit. Quod rusticis mulieribus puerperis (quibus allia suauiter olēt) scriptum sit, non vrbanis, & aulicis, quæ moschū olere, ac rosas vbique spirare fatagunt. Sed heustu? non redolet, sed olet, quod redolere solet. Nec cuiuis bene olet, quod bene semper olet. Verūm hæc nihil ad historiam nostram.

Vteri vomica, menses, vulua, foet; inflamatio, menstrua, secundæ, & discoloratio faciei post partum.

Leuconij & Violarum congenerum medica auxilia. AR. III.

Violarū dignitas & cultus.

Violæ luteæ præstantissima.

Menstrua, oris ulcera, rimæ sedis, vulua, lien, podagra, menses, par-

INuenio summum honorē fuisse Violis apud antiquos, post Rosam & Liliū. Quarum genus omne partim *Violeta* nomine, partim odore garyophylli in hortis, & illorum maceris, edificiorumq; ac templorum parietibus familiariter hærere videmus: & omnium maximè lutearum, Mauritanis & pharmacopœis *Keiri* nuncupatarum. Quæ Veris sunt præuiæ, & omnium fragrantissimæ. Sunt etiam in fenestris & pēsilibus hortulis genera omnia frequentissima, figulinis aut ligneis vasis, à mulierculis, & his qui claustra sequuntur, studiosè exculta, mira sanè coloris, albi, purpurei, cœrulei, crocei & vermiculati, varietate, odorisq; suauitate, vel eminus commendata, ditissima peræquè omniū foetura. Sed maxima autoritas luteolis esse solet: quæ omnium primæ emergunt, & odorem vsque adeò vehementem spirant, vt caput plerunque tentet, ac nares feriat. Hæ, luteæ inquam violæ, parietinis sponte vernant & florent, hyemis, glaciei, niuis, grandinis & aliarum aëris iniuriarum patientissimæ, lignosa radice ac fibrosa, rimis parietum & commissuris adeò incuneata, vt vix hinc diuelli possit. Has quandoque Christi natalibus floribus luxuriare vidimus. Verū enim uerò hæc ad medicas violarum facultates nihil attinent, quas nunc demum explicare iuuat. Aridi flores Leucoij feruefacti, menstrua educūt, oris ulcera cum melle sanant, cum cerato rimas sedis emendant, & in desefsionibus, vt scribit Dioscorides, contra vuluæ inflammationes plurimùm pol-

pollent. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt & secumunt, ac podagricos valde iuuant. Semen vnius drachmæ pondere ex vino potum, aut cum melle, genitalibus mulierum inditum, menses, secundas, ac partus, etiam mortuos, extrahit. Frutex omnium, ex Galeno facultatem habet extergentem, ac tenuium est partium: plus tamen flores, & inter hos qui sunt sicciore, quàm virides, exhausta excrementia omni humiditate: vnde oculorum cicatrices, etiam crassas, extenuant. Si quis vehementiam virium quæ in floribus latitat, multa aqua, aut aliter recundat, optimum habebit medicamentum ad phlegmonas tam vteri, quàm partium aliarum: potissimum quæ diuturno tempore ad scirrhi modum induruerunt: sic cum cerato vlcera ad cicatricem ægrè venientia valde emendabit. Sunt qui phlegmonas in articulis induratas, radice cocta, trita & apposita curant. Semina lutearum in vino albo contusa (si febris absit) & hausta, menses potenter educunt, & fotu, frigidæ podagræ dolores leuant. Flores earundem, dimidio cyatho in aquæ tribus, eosdem menses, diebus aliquot hausti, euocant. Hic adnotandum duxi, quia in nostris hortorum secretis omissum, quod mangonio holitorio, & repetita crebriore transplantatione, tum lutearum, tum purpurearum violarum flores, vt etiam aliarum, eximiam assequuntur magnitudinem multiplici foliorum foetura, moschatã rosam quandoque æquante.

Oculi, phlegmonæ vteri, vlcera, articuli, menses, & podagra.

Viola Martia nobis dicta, & medica eius
auxilia. A R. I I I I.

Hh 2

IN

Viola cur
Martia no-
bis dicatur.

Inflamatio,
ulcuscula
oris, aposte-
ma, pleuri-
tis, thorax,
crapula, gra-
uedo, & epi-
lepsia.

Oculi, ulce-
ra capitis,
matrix, rha-
gadia, & po-
dagra.

INeo violarum genere, quas Martias nūcupamus (fortasse quòd mēse Martio plurimùm se prodant, & Ver aperiant) non solùm purpureæ apud nos visuntur, sed etiam albæ, æquè suaues & odoræ atque priores: licet id non agnoscat Andr. Matthiolus medicus doctiss. ac diligentiss. sicuti apud Dioscoridem testatū reliquit. Quod ad illarum vires & facultates attinet, Tarētinus in Græcorum agricultura & medicina exercitissimus scribit, flores Violæ purpureę refrigerare, & ea de causa inflammationibus prodesse, perinde atq; oleum, & acetum, vt mox dicemus, ex illis compositum. Aqua infusionis & macerationis earundē, ulcuscula in ore paruulorum oborta, ac apostemata valde emēdat, & pleuritidi, anginae, tumoribusque thoracis summè auxiliatur. Valent etiam flores ijdem aduersus crapulam & capitis grauedinē olfacti, vel coronæ modoincipiti admoti. Addo quòd epileptici odore violę (fortassis luteæ) summè recreantur, ac non nihil iuuantur, & maximè pueri: nec tantùm odore, sed etiam potu aquæ, in qua illius flores permaduerint. Radices cum myrrha & croco tufæ, inflammationis oculis mirè opitulantur: & trita folia cum melle & aceto, capitis vlcera sanant. Eadem elixata omnem matricis tumorem curāt, si tepida elixationis aqua vterus foueatur. Profunt etiā in cerato fissuris ani, quas rhagadias nuncupant. Semina cū vino albo trita, calidā podagrā fotu recreant: cui succedere debent folia in rosaceo tusa, & ex linteolo apposita ac subinde mutata. Penè præteribam quòd dicta femina vino albo (si febris absit) intrita & pota, choleram, modo rhabarbari, de ventriculo exturbant. Quod etiam

etiam præstare ferunt virentia folia, aut flos in aqua vel oxymelite, multa maceratione permutatus. Quin & biliosos morbos, vel è sanguine factos, costales & pulmonarios, vt diximus, idem etiam iuuare solet, ac infantulorũ tusses & suspiria componere. Folia eadem per se, & ex polenta, æstuanti stomacho, et oculorum inflammationibus, sedique procidua aptissimè illinuntur. Hic me subinuitat commune iuuandi studium, vt non omittã vnum ac alterum Violarum arcanũ, mihi à medico Italo, haud ita pridè familiariter impertitum, sed quod postea apud dignum fide auctore legi & adnotaui. Si os capitis, dicebat, adolescenti, vel alteri, violenter tactum fuerit, da illi statim bibere violas tritas, & id dies aliquot facere perseuera. Prætereà, si cuipiã pes dexter læsus fuerit, liga violam cum vino tritam sub planta pedis sinistri: si sinister, sub dextra. Rem vtraque facili experimento excutiendam, rerum abditarum studiosis propono. Sed Ioannem Mesuæ de Violarum facultatibus differentem iuuat in medium accersere. Viola recēs, inquit, frigida est & humida ordine primo: siccata, minùs. Nam in recēte excrementosa humiditas superficialia, quæ lubricando purgat, caliditatem obtundit: in sicca, humiditate illa resoluta, caliditas prius obruta emicat: ex qua emergit sapor amarus, qui trahendo purgat. Recens ergo refrigerat, dolores calidos, narcoticorum et stupefacientium modo sedat, inflammationes extinguit, thoracem & asperam arteriam lenit, bilem flauã purgat, & ab ea calorem sequestrat. Somnum prætereà conciliat, vuulæ confert ac cynanche, cephalalgiam causa calida consopit, hepatis phlegmonem &

Bilis, sanguis, pulmo, tussis, suspiria, stomachus, oculi, & sedes procidua.

Vulnus capitis, & pedum læsio.

Violæ recentis & siccæ temperamentum.

Inflamatio, thorax, aspera arteria, bilis, tónus, cynanche, cephalalgia, hepar, icterus, coryza, sitis, febris.

eius obstructionem, vnà cum ictero valde iuuat, fitim sedat, & febres inflammatorias mitigat, sed coryzam excitat. Cæterùm, eligenda & decerpenda est matutina viola, cuius virtutem neque Solis calor resoluit, neque pluuia dissipauit. Si melle condiatur, magis terget ac minùs refrigerat, cum saccharo contrà. Succus, atque syrupus ex multa repetitâque eius infusione concinnatus, leniendo, clementer, vt ex rosis, purgat: daturque vtiliter pleuriticis ad ducendam aluum. Acetum similiter compositum, febrium ardores emendat. Hactenus Mesues, cum quo medicam hanc Violarum historiam claudimus.

Vetonica hortensis, seu vetonicum coronariũ,
aut caryophyllatum, & medicã eius auxilia. A R. V.

Altilis Vetonice pulchra historia.

Vetonica hortensis principis incognita.

GAllorum vulgus altilem Vetonicam & coronariam *Ocellum* seu *Oillethum*, à floris figura nuncupare solet: quæ tantam gratiam apud mulierculas, et monachos, inuenit, sui odoris iucunditate & coloris præstantia, vt tam in hortis, quàm fictilibus, cura admodum diligenti ab illis, etiam fenestratim, excolatur ac foueatur. Flores caryophyllum olent (vnde illis caryophyllati nomen) & aliquid suauius, artificio et mangonio in nostris hortorum Secretis expresso. Mirum fanè est, quòd tam illustris flos, tam suavis & iucundus, à veteribus silentio inuolutus fuerit (quamquam nō desunt qui Lychnidè coronarium esse putent) qui vnus pulchritudine, varietate & amplitudine, cū rosa de principatu vel ad victoriã, non temerè mihi certare videtur: ei nec colore cedens,

cedens, nec odore: nisi quòd è longinquo plus olet recens rosa, sed cui decerptæ, natiui vigoris longissima mora dies esse soleat: vetonicæ, quadrimum, vel amplius, vita, vigórque perseuerat. De eius facultatibus & medicis auxilijs, & si ne verbum quidem, quod sciã, prisci rerum agri & medicine cultores scripserint, nihilominus de illis quæ ab Andrea Matthiolo adnotata legi, libèter proferam. Calida, inquit, & sicca facultate pollere vetonicum indicio esse potest odoris fragrantia & saporis amarulentiã quædam: flores, præsertim purpurei, præstant ad omnes cordis affectus: nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem. Præstant item ad vertigines, epilepsiam, paralytism, & cõuulsiones, ex vetonicæ vel amaraci decocto poti: asseruantur saccharo perinde ac rosæ: vtilis admodum non solùm ad prædicta omnia, sed etiam ad cuncta venena, & venenosorum ictus. Dantur ad intestinorum animalia necanda, & aduersus pestilentie contagia. Valentiùs tamen id facit succus ex vniuersa planta expressus: Nam is haustus quat. vnc. pondere, vbi morbus inuaserit liberat. Fit etiam è floribus acetum præstantis. Quæ de hyacintho circumferuntur, nihil, quod dicunt, ad hanc Parmenonis suem. De agresti Vetonica, & eius facultatibus, præter ea quæ à Græcis & Arabibus tradita sunt, extat pulcherrimus & elegantis. libellus Antonij Musæ D. Augusti medici, ad M. Agrippam.

Agrestis Ve-
tonica ab
Ant. Musæ
descripta.

Phlogium, & Bellis hortensis, cum vtriusque medicis auxilijs. A R. VI.

Phlogij pul-
chra & ele-
gans descri-
ptio.

PLantæ & floris inodori genus illud quod gallicū vulgus *Penseam* vocat, & pharmaco-
pœorū collegium, Trinitatis herba, à triplici flo-
rum colore, Phlogiū proculdubiò mihi esse vi-
detur: à Petro Pena medico cōctis. et eloquētis.
Viola flānea nūcupatum, vere statim post violā
purpuream emergens, & flosculum coronis fa-
nè quàm aptum, folio triquetro gerens, colore
vbique commendato, licet inodoro, vt antea di-
ximus. Durat inter flores longo tempore: nam
in autumnum, imò etiam in hyemem his proro-
gatur locis & hortis, in quibus cœlum clemen-
tiùs arridere solet, & vigilis adesse cura coloni.
Quod attinet ad medica eius auxilia, hoc idem
possum testari quod de superiore, nimirum ni-
hil extare, quod sciam, apud Græcos, Maurita-
nos, ac Latinos medicos. Scribam tamen ex quo-
rundam experientia, quòd planta hæc maximè
probatum ad glutinanda vulnera, tam exteriùs
illita, quàm interiùs sumpta: adhæc ad entero-
cœlas. In quem vsum puluerem eius, mensura
dimidij cochlearis, ex vino austero, fœlici succes-
su propinant. Sunt qui plantam ipsam ægrè spi-
rantibus, & pulmonum inflammationibus non
obscuram opem ferre tradant. Quin & scabiem
sanare, & cætera cutis vitia delere affirmāt. Pro-
batur etiam ad puerorū tormina stillatitia eius
aqua hausta, illiniturq; herba tota, vel pabulo
datur ad porcorum anginas.

Vulnera &
enterocœlæ.

Florum Bel-
lidis nomen-
clatura.

His positis, transeo ad Bellidem, seu Bellium
hortense (nam campestre quoq; & pratense spe-
ctatur) de quo, priùs quàm medicè aliquid pro-
feram, monebo quòd flores eius à Gallis *Marga-
rita* vulgò nuncupantur, & à nostratibus Borbo-

nijs *Pasqueta*, fortasse quòd circa Pascha oriri incipiant, vel quòd grato & vario colore, licet inodoro, oculos pascant. Sed hæc nihil ad medicam historiam, de qua nunc demum paucis agendum Strumæ, podagra, ischi-
restat, ex recentiorum obseruatione : nam nihil dagra, ischi-
ab antiquis scriptum quoque reperio. Bellis itaq; as, paralyfis,
trita per se, vel cum artemisia, perbelle strumas capitis fractu-
emendat. Laudatur etiam ad Podagras, ischiadē ra, & thora-
& paralyfim, vnde à nonnullis herba paralyfis cis vulnera,
dici solet. Valet prætereà, ad capitis fracturas, &
thoracis vulnera, quæ in eius cavitatem penetrât.
In quem vsum, succus potionibus ritè quoque
admiscetur. Huius folia commansa tum oris, tū
linguæ exulceratas pustulas sanant: eademque tu-
sa genitalium inflammationes extinguūt, ac etiã
resoluunt. Herba ipsa recens in acetarijs deuora-
ta astrictam aluum lenit : id quod etiam præstat
ex iure pinguium carniū, vel cum recenti buty-
ro decocta. Sunt qui plantam eam ad consolidam
minorem referant.

Iris, & medica eius auxilia.

A R. VII.

IRIS quòd folium habeat in speciem gladij mucronatum, quibusdã Galliaë partibus *Glaiutū*, ac si diceres gladiolum, vulgò nuncupari solet: & à cœruleo ac versicolore flore cœlestem arcum Iridis nomi-
imitante, *Iris*. Cui flores, præter cœruleum, in- na & eorun-
sunt albi, pallidi, lutei, & purpurei, artificio in no dem ratio.
stris hortorum Secretis descripto. Rura alicubi
Flammam vocant: ob rutilum, vt arbitror, ignis
fulgorem, radiantibus aliquot lineolis, intus ex-

Vfus æcono-
micus radicū
iridis.

Tuffis, tor-
mina, lieno-
fi, perfrigera
ti, conuulsi,
gonorrhæi,
menfes, ex-
creatio, lūbi,
fternutatio.

Caput, or-
thopnœa, o-
ris halitus,
alarū tædia,
tuffis & fo-
por.

Thorax, tor-
mina, fecun-
dæ, coxédix,
Vterus, vlce-
ra & fiftulæ.

aratum: vel quòd calfaciat, vt flamma, ficuti re-
centes eius radices indicant. Quas fundit genicu-
latas, & summè odoras: vnde plerique sub veris
exitū illas terra eruunt, & per circulares taleolas
difsectas in vmbra ficcant, filoque tranffutim ex-
ceptas, recondunt. Alij lixiuio eafdem macerant,
ad abfcorbédam & exhauriendā succi excremen-
titij sobolem, qua tinearum iniurijs sunt oppor-
tunæ, deinde ficcant. Nam teredines, non ficcæ
modò, verùm & in terra virides celerrimè senti-
unt. Ita curatæ armarijs imponuntur, vt odore
per quàm iucundo, vestes ac lineam supellectilē
imbuant, & commendent. Sed hæc, si placet, mu-
lierculis tractanda relinquamus, & medicas Iri-
dis facultates fedulo excutiamus. Radici vis inest
excalfaciens atq; extenuans, qua dote contra tuf-
fim efficax esse cenfetur: nam crassitiem humo-
rum, qui ægrè reijciuntur, digerit, atque hinc tor-
minibus medetur. Cum aceto, lienofis, perfrige-
ratis, cōuulfis, & quibus genitura effluit, summè
prodest, coctaque cum vino & haufta, tardantes
menfes euocat, necnon excreationes faciles red-
dit. Lumbis & coxendicibus ex refina vtiliter il-
linitur: naribusque ritè inditur puluis aut succus
fternutamentis mouēdis. Caput purgat, lachry-
mas elicit, & suo iufculo orthopnœas difcutit.
Oris foedos halitus commāfa abolet, alarumque
tædia & graue virus fotu emēdat. Vinū decoctio-
nis eius tuffim fedat, & foporem cōciliat. Puluis
ex vino propinatus, si febris abfit, faniem tenacē,
quæ præcordia lædit, & thoraci molefta est, miri-
ficè expellit & deturbat. Idem cum aceto grauia
tormina compescit. Fiunt è radicibus cum mel-
le admodum efficaces compositiones ad fecun-
das

das educendas. In dolore coxendicum succus recētissimæ radicis vtiliter clysteribus infunditur, fotusque decoctionis eiusdem, foeminarum incommoda ad vnguem leuat, duos earum locos emolliendo, & contractos relaxando. Eadem radix arida, & in pollinē redacta, vlcera purgat, ac fistulas sinusque replet. Valet etiam ad parony-
 chias, & cū vino ad clauos ac verrucas. Ossa fra-
 ctæ, cum melle imposita, extrahit: & nudata, car-
 ne vestit. Lentæ præterea & cutis vitia emaculat,
 dentiumque cruciatus demulcet, si eius decocto
 foueantur, & frigida sit causa doloris. Vlcera
 sinus laudabili carne replet: & si mel accedat mū-
 dificat. Quod etiam præstare fertur puluis ex cō-
 busto osse mortui hominis, modo aloë & melle
 excipiatur, & in vlcere fistulam iniiciatur, quem
 admodū scripsit Rhazes. Sed hæc ad nostra medi-
 cinæ Secreta reseruanda erant. Radix iridis in pul-
 uerem redacta, & oleo de Spica ad linimenti con-
 sistentiam excepta, caput à pituitosis excremētis
 tis suauis admodū odore, per nares liberat, sed re-
 purgato prius toto corpore. Succus ex iisdem ra-
 dicibus, insertus naribus, foetorem illarū emēdat
 & cum aceto haustus, splenis dolores obolet. Hic
 tēpestiuum est, vt Ioan. Mesue audiamus. Iridis
 radix, inquit, calida est & sicca ordine tertio, nec-
 non acris: Deterget, resoluit, coquit, lenit, aperit,
 dolores sedat, pituitā viscosam, & mistam illi bi-
 lem purgat, necnon serofas aquas, eaq; omnia cle-
 menter. Lentam & hærentē materiam crassam in
 thorace ac pulmone coquit, tenuat, ac promptè
 educit, visceraq; omnia expurgat. Hepatis quoq;
 & lienis ac vicinarum partiū obstructions tol-
 lit, & affectus ab ijs excitatos, hydropem, dolo-
 rem,

Paronychia,
 lentes, clauis,
 verruce, ossa
 cutis, dentes,
 & vlcera.

Caput, narium
 foetor &
 splen.

Pituita, bilis
 & aqua sero-
 la.

Thorax, pul-
 mo, lien,
 hepar, vi-
 scera, hy-

drops, tēſio, rem, tenſionem, duritiem, ac ſimiles, ſanat aut le-
dolor, ſtru- nit. Omnes quoque tumores, etiam duros, & ſtru-
mē, tumores mas digerit; præſertim neruorum & iuncturarū:
& cephalal- maximè cum betæ vel braſſicæ ſucco, aut vino, &
gia. melle ac oleo chamæmelino. Prætereà, veterem

cephalalgiam ſanat, præſertim cataplaſmate im-
 poſita, & ſucco eius in nares attracto. Nam ſter-
 nutamentum mouet, quod excrementorum vim
 maximam per meatus occultos in partes alias de-

Tuffis, aſth- fluere paratorum, retrahit & foras ducit. Cum
ma, vterus, ſapa tuffim veterem ab humore craſſo, vel lento
dentes, rheu- factam, multum iuuat, & ab eodem ſpirandi dif-
ma, hemor- ficultatem. Vterum prætereà expurgat: & peſſo
rhoides & impoſita, vel emplaſtro admota, eius dolores ſe-
maculæ fa- dat, menſes euocat, abortum facit. Iſchiadi ſalu-
ciei. briter clyſtere iniicitur, aut emplaſtro apponitur

Si aceto cui incocta fuerit, os colluitur, dentium
 dolorem leuat & rheumatismum ſiſtit: adhæc
 ſuppoſita hæmorrhoidas aperit. Succus eius cum
 farina fabarum & cinerum illitus, faciem expur-
 gat, eiufque maculas deterget. Porrò, ne ventri-
 culum lædat, ſumitur ex mulſa & pauca ſpica,
 vel cum ſero lactis, melle & maſtiche. Hactenus
 Meſues. Paulus Aegineta tradit, obolos octo, ſeu
 ſcrupulos quatuor, purgare agarici modo, niſi
 fuerit antiqua & perforata radix. Dioſcor. doſim

Electio, col- illo amplius auget. Teri & coqui poteſt mediocri
lectio, & no- ter. Eligenda quæ eſt crebrò geniculata, denſa, ex
te præſtantis albo ruſcens, frangi contumax, odore violæ a-
Iridis. romatico, ſapore acri ac mordente, & dum tun-
Sternuta- ditur, ſternutamenta excitante. In quo Florenti-
mentum. na & Narbonenſis noſtræ præfertur: & bonitatis
 rationem ſecundam habet, cui flos ineſt cœrule-
 us: nam albus, vt reliqui mangonio accerſiti, ad

omnia inbecillior censetur. Colligi debet, incipiente florum defluuio. Fit ex ea oleum irinum dictum, ad multa valde efficax, vt in opusculo hortensium oleorum aliquando scribemus, cum aliis plerisque, fauente Domino, legi ac aspici dignis.

Amaranthus, & medica eius auxilia.

AREA. VIII.

ET si à Plinio Amaranthus spica purpurea ve Pulchritudo
rius dicatur, quàm flos, illum nihilominus Amarathi &
in censu florum hinc adnumerabimus, quòd eo eius nomen
nihil sit aspectu gratius ac iucundius. Tyrias eclatura.
nim purpuras flammeo nitore vincit. Ex quo
Gallis non ineptè *Passeneutum* nuncupatur: nam
cum holoserico coccineo, quod *Carmæsinum* di-
cunt, de coloris præstantia certare videtur, absq;
villo tamen odore: mirumque est quod cum defe-
cere cuncti flores, ille madefactus aqua reuiuif-
cit, & hybernas coronas pulcherrimè nectit:
hinc dictus Amaranthus, quòd non marcescat, **Dysenterici,**
ita Græcam nomenclaturam vsurpante Latio. Ex **cœliaci, men-**
recentium medicorum iudicio, facultas illi inest **ses vteri flu-**
frigida & sicca: vnde flos eius ex iusculo potus, **xiones, cru-**
dysentericos & cœliacos iuuare traditur: adhæc **entæ expuiti**
mensium abundantiam, & albas vteri fluxiones **ones, vom-**
cohibere. Quinetiã cruenta expuentibus prodest **tus & fluxio.**
præsertim si in pulmone, vel pectore vas aliquod
fractum fuerit, vt scribit doctis. & diligentis.
medicus Andr. Matthiolus suis in Dioscor. com-
mentarijs. Non desunt qui tradant stomacho ad- **Vomitns &**
uersari, licet cū vino vomitus ac fluxiones sistat. **fluxiones.**

Flos

Flos in aqua maceratus, vinum ementitur, grata febricitantibus impostura, quo benefico inuento illos sepe numero delusimus, ac summè iuimus. Sit hoc postremò loco in virginum & puellarum gratiam scriptum. Amaranthi flos, furni tepore, post ablatum panem, ficcatus, mira coloris præstantia, ad coronarios hyemis vsus seruari potest, etiam in septennium vsque, vegeto & elegantiori colore.

Solsequium, & medica eius auxilia.

A R. I X.

Solsequium à multis falsò existimatur esse Heliotropium, siue maius illud fuerit, siue minus. Non quod Solè non sequatur, vt mox dicemus, sed quòd pictura ei planè repugnet. *Calendula* offi-

Solsequij no cinis vulgò nuncupatur, quòd singulis ferè mē-
menclaturæ, sium calendis florere, vel (vt alijs placet) fruticare
& earundem deprehendatur, Poëtæ Caltham, & Galli *Solsiam*
ratio.

nominant, ac si diceres *Solsequiam*, quòd eius flores Solem ab ortu per meridiem ad occasum tendentem notabili conuersione sequantur, ac si eius spiraculo recrearentur: tantus est syderis amor, & occulta cum ijs floribus sympathia. Hinc nimirum planta hæc Rusticorum horologium & Solis sponsa, ac solaris herba nuncupatur, sicuti fusè & apertè ostendimus in nostris Naturæ arcanis, & alibi. Venio ad medica solsequij auxilia.

Suffimentum ex ficcis eius floribus per vuluas receptum, secundas morantes trahit: & iidem recentes in vino macerati & poti, menses cient: sed multò efficacius id præstat herbæ succus: quo, in dentium dolore, si os cum tantillo vini, vel aceti ca-

Secunde, mē-
ses & dentiū
cruciatus.

lidi-

lidiusculi colluatur, præsentaneum adfert remedium. Rem eandem facit folium, digitis vtcunq; emollitam, & crucianti denti appositum, sed illud igni oportet ante admouere. Quia frigidum, vt venerandus ille medicinæ parens Hippocrates noster scripsit, neruis, dentibus, ossibus, cerebro & spinali medullæ summè inimicū, ac valde infensum esse solet. Sunt qui Solsequij aquam omnibus oculorum morbis conducere asserant, tam à calore quam frigore: adhæc capitis dolores tollere. Hic penè tacebam & præteribam secretum magnum mihi, & amicis meis, qui naturæ abdita per experimenta scrutantur, sæpenuerò probatum & obseruatum. Si quis initio pestilentialis febris vncias duas succi calendulæ biberit, deinde in lectulo bene opertus sudauerit, liber ab ea labe resurget. Quod Alexandro Benedicto sicuti acceptum libenter ferimus, ita tibi libentius offerimus ac impertimus. Sunt medica aliquot huius plantæ secreta alia, paucis intellecta, quæ cum plerisque hætenus desideratis ex tenebris tibi in lucem aliquando proferemus. Hæc solsequij narratiunculam claudebam, dum medicinæ candidatus quispiam familiaris meus, familiariter, vt solet, me inuisit. Qui postea quàm legit hanc facultatum solsequij historiam, fidem mihi fecit se cognouisse monachum quendam qui quartanas curabat propinato ante accessionem vino albo, in quo septem grana solsequij detrita fuerant, repetito dies aliquot haustu: Quod hic te scire libenter volui, & vnà commonefacere, quòd calendulæ seu solsequij folia etiam iusculis imponuntur, gustu & odore non ingrato, Acetarijs insuper remissent mulierculæ,

Oculi, capitis dolor,

Pestis.

Febris quartana.

vti etiam flores, ad cordis affectus, icteritiam & fœdos virginum colores, ac respirandi difficultatem. Ius & teneræ cymæ luteo ouorum in placentam exceptæ & mansæ, fluentes nimium menses sistere, & cunctâtes impellere compertum est. Autor doctiss. medicus, & rei herbariæ peritissimus Petrus Pena.

HORTI MEDICI CAMPVS SEXTVS, CONTINENS PLAN-

*tas aliquot non esculentas, are-
olis vndecim.*

Abfinthium, & medica eius auxilia.

AREA I.

Abfinthij ge-
nera tria, &
eorundem
nomenclatu-
re.

HIC naturam rerum omnium parentē imitabor, quæ sicuti per vastam mūdi vniuersitatem iucundis ac lætis tristitia miscere solet, adhæc dulcibus amara: ita ego in hac hortensiū medica historia, suauibus insuauiam miscebo, & gratis ingrata. Itaq; post odoratos flores & plantas, nunc demū inodoras & insuaues herbas aliquot describam, ab Absinthio gradum mihi omnium primum faciens, quod tam odore, quàm sapore, iniucundum esse nemo nescit. In genera tria illud distinxerunt prisce. Vnum vulgare nūcupantes, quod Galli *Aluinam* vocant, ac si diceres, *aloinam*, ab insigni aloës amarore, quem refert. Nostrates Borbonienses *Fortum* appellant, à forti ac vehementi eius odore & sapore: cui Ponticum Gale-
no simile esse traditur. Alterum Seriphium vo-
cant seu marinum: cuius semine medici necem
moli-

moliuntur vermibus, ac lūbricis corporis, & ob id Semē contra lūbricos dicitant: Gallicū vulgus *Barbotinam*, & *vermium mortem* nuncupat, easque nomenclaturas officinæ egregiè norunt. Tertium quibusdam Romanum, nobis Santonicum, gentili regionis vocabulo, dicitur: quod vt reliquis minus est, ita amarore multò mitius, folijs constans albicantibus, lenibus & planis: adhæc odore iucundo, & gustu non valde insuavi. Hodie Ventriculus, apud nos in multis hortorum areis feritur & a hepar, dentes cetarijs remiscetur, summo ventriculi & hepatis auris, crudi- commodo. Sed his neglectis ad facultates & tates & tho- medica omnium præsidia transeundum est. Ab- rax. sinthium decoctum, sui vaporis suffitu, dentium ac aurium dolores tollit: hisque vtiliter instillatur, si manauerit sanies. Potionibus à multis improbatur, quod stomacho & capiti dolorem inferat, præsertim vulgare, licet illis profint folia admota. Cruditates cum pipere, ruta, sale & vino abigit: ac thoracem cum iride purgat, & maximè Santonicum. In aqua pluuiæ deco- Lotiū icte- ctum, & sub dio perfrigeratum, ventriculum & rus, menses, hepar summè roborare creditur, ac lotium po- pruritus & tu elicere. Ad regium morbum bibitur salubri- nausea. ter cum apio, vel adianto: & cum melle sumitur efficaciter, aut ex vellere imponitur laudabiliter ad menses trahendos. Sanat pruritus fottu suæ decoctionis, & nauseas maris arcet in nauigationibus potum ex vino, vel olfactum, aut è regione ventriculi appensum. Reliquas facultates & medica præsidia facillimis versibus, & plane medicis, expediet herbarius vates, de absinthij planta in hunc scribens modum,

Splen, vene-
na, suggilla-
ta, angina,
vulnera, ca-
pitis vlcera,
inguina, au-
res & splen.

*Et splenem adiecto potata iuuabit aceto:
Sic quoque fungorum depellet sumpta venenum,
Necnon lethifera cum vino damna cicuta,
Atque venenatis occurret morsibus hausta,
Ac suggillatis superaddita ritè placebit:
Subuenit angina, melli nitroq; iugata.
Vulneribus prodest contrita recentibus, illis
Si superaddatur, capitis sic vlcera curans.
In lini panno si circuncincta geratur,
Inguinis immodicum fertur cohibere tumorem
Auris depellit sonitum cum felle bouino,
Ac durum splenem illius cataplasma resoluit.
Ex oleo fuerit viridis si cocta, iuuabit
Non modicè stomachum qui sit hoc vnguine fatus.
Sub lingua factum curat cum melle tumorem:
Lioremq; nigrum, qui circa luminis orbem
Apparere solet, sanabit idem medicamen.*

Stomachus,
lingua, & o-
culi.

Capilli, som-
nus, ventri-
culus, vestes
& libri.

Haftenus poeta ille, qui ex Arabibus hæc ad ver-
bum ferè transcripsit. Penè omiseram quòd ab-
sinthij cinis rosaceo vnguento permixtus, capil-
lum denigrat, & somnos olfactu allicit eius ra-
mus sub capite repositus, modò id non senserit
æger. Transit sapor eius in vinum, quod vocatur
absinthites, quo nihil præstatius in affectibus vè-
triculi, vt dicemus in vinis medicatis. Non est hîc
dissimulandum, quòd absinthium vestiarijs ar-
cis inspersum, ab erodentium iniurijs reposita
vindicat: adhæc, quòd atramentum librarium
diluto eius temperatū, literas & libros à muscu-
lis tuetur, quemadmodum ex Dioscoride tran-
scripsit Plinius: apud quem in nonnullis exem-
plaribus, muscis pro musculis scriptum reperio:
fortasse

fortaffe quòb *μυρίαις* pro *μυρί* legerit. Pulchrum est, inquit Aegineta, ante alia pocula absinthij dilutum prælibare: nam inter ebrietatis antidota numeratur. Quod ad exhibitionem attinet, veteres succum absinthij pueris offerebant, illitis melle Prisca absinthij vasculi, quemadmodum his versibus eleganter expressit Lucretius,

*Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aspirant mellis dulci flauoq; liquore.*

Alij folia eiusdem in fico dabant, ad fallendam amaritudinem, & conciliandam gustui gratiam, summo per imposturam beneficio. Si cum rosis in vino austero coquitur, fotu, ventriculi dolores tollit, vel totius compositi applicatione. Et si cum passulis, oculis superponitur, pulsantem illorum dolorem emendat. Quod etiam præstat vapor decoctionis eius, ex vino albo, apertis oculis exceptus. Galenus scribit aurium tibilum & sonitum curari fotu decoctionis absinthij: vel immisso raphani succo, cum rosaceo: adhæc herbam contusam, & super tegula calefacta, vinòque irrorata, tostam, ictus, plagas & contusiones sanare: insuper, eius decoctum cum furfure, chamæmelo, meliloto, malua, vino & aqua, additis oleis anodynis, rosaceo, liliaceo, anethino, chamæmelino, appositum contusionibus & attritionibus musculorum, mirandum in modum iuuare. Et si folia cum melle trita, vtero ac muliebri pudendo imponantur, menses excludent. Si cum radice iridis coquatur semen, & bibatur, thoracem purgabit, & icterum valde emendabit. Sed pulchrum erit

Ventriculus,
oculi, aures,
plagæ, contu-
siones, & at-
tritus.

Vterus &
vulua.

Menses, tho-
rax icterus.

audire Ioan. Mesuæ, hæc omnia, & multò plura, paucis colligentè. Absinthiũ, inquit, constat duplici substãtia, vna calida, amara, nitrosa, purgãte & obstructa liberãte: altera, terrea, stiptica, & partes cogendo roborante: præsertim in siccato absinthio. Cũm autem eius substantia calida sit superficialiaria, vbi sumptum est, ab ea prior fit actio: à terrea verò stiptica, posterior: per quam ventrem soluere comprimendo, nonnulli malè sunt opinati. Bilem enim flauam, & aquas à vètriculo intestinis, hepate ac venis vacuat, interdum etiã per vrinas. Pituitam verò, aut non vacuat, aut maximè paucam: licet phlegmagogum quoque ipsum cẽsuerit Auenzoar. A putredine vindicat, præcipuè potu quotidiano vnciæ vnus vel duarum vini aut aquæ, cui infusum vel incoctum fuerit, vel aquæ ex eo distillatæ. Cum melle, aut vino & pauco cumino calfactũ & appositũ, mirè cõfert partibus attritis vel contusis. Si vino item, aut aqua, aut oleo cui absinthium & radix cucumeris agrestis incocta fuerint, spongia merfa & expressa temporibus alligetur, hemicraniã sanat. Auris quoque suffita vino aut aqua cui incoctum sit absinthium, dolore, tinnitu, & surditate liberatur. Acetum præterea, aut vinum cui incoctum fuerit cum cortice citri, oris foetorem à gingiuarum & dentium putredine, vel materiæ corruptelæ in ventriculo, emendat: quod etiam præstat aqua eius distillata. Succus cum nucleis persicorum, vermes aurium, & aliarum partium, enecat & educit. Sed maximè hoc electarium lumbricos occidit: Absinthij vnciæ duæ, euphorbij drachma vna & dimidia, cornu cerui vsti vncia dimidia, mellis quantũ sufficit. Ex absinthio, fumaris,

Bilis flauæ,
aquæ, putredo,
attritus,
& contusiones,

Hemicrania,
ures.

Fætor oris,
vermes, pruritus & scabies.

M. Mizaldi
1702

maria, vuis passis enucleatis, myrobalanis citre-
 is, potio fit commoda contra pruritū & scabiem.
 Quia autem imbecilliter soluit, rosæ, ferū lactis,
 fumaria, spica, vuæ passæ purgatæ, illi non ineptè
 miscentur, vt meliùs & tutiùs purget. Roborat
 ventriculum & hepar, excitat appetētiam, tollit ^{Ventriculus,}
 obstructions, & inde natos affectus, icterum ac ^{hepar, appe-}
 hydropem; febribus etiã putridis diuturnis con- ^{tentia icter^o,}
 fert. Vere debet colligi absinthium, & succus ex ^{obstructio,}
 eo media veris parte extrahi, & sole, vel calidis ci ^{hydrops &}
 neribus, in vase vitreo, vt aloë, ficcari. Flos estatis ^{febris.}
 principio decerpitur, mediocrem sustinens co-
 ctionem. Hactenus Mesues, qui nobis medicam
 absinthij narrationem claudet. In qua perfequen-
 da, si lōgè ac latè sumus exspatiati, & diutiùs in-
 morati, popularis herbæ inenarrabilibus reme-
 dijs & auxilijs, ascribendum obnixè precamur.

Abrotonum, & medica eius auxilia.

A R. II.

Quia Abrotono absinthij amaritudo inest, ^{Abrotonum}
 idcirco secundo post absinthium describe- ^{mas & formi;}
 tur loco: quod in marem & foeminam distingui ^{na.}
 nullus est qui ignoret. Hæc à multis Cypressus
 dici solet, folijs constans albicantibus. Ille non
 vsque adeò albicat. Parisienses vtrunque *Ayronum,*
 & pumilam cupressum, & *custodem vestiarium*
 nuncupāt: quod armarijs sparsum, vestes à tineis ^{Venena, al-}
 vindicet. In vino potum contra venena antido- ^{gones, coitus}
 tum esse scripserunt prisca, & cum oleo illitum ^{serpētes, bar-}
 prodesse argentibus: necnon contra omnia vene- ^{ba, nerui &}
 ficia, quibus coitus impeditur. In cubili stratum ^{thorax.}
 & suffitum, serpentes ac venenatū reptile quod-

*Coitum adjuvatum seme
 abrotani*

Dispnoici,
tuffis, lumbrici,
vulua, ifchi-
as, mentes, fe-
brilis algor,
lumbrici, ve-
nena & pe-
ftis.

Menses feu
menftrua.

Oeuli, acu-
lei, lumbrici
& venus.

uis fugat. Cinis eius cum oleo raphanino, ricini-
no vel fabino, barbam tardiùs nascentem elicit,
& neruos pectorisque affectus summè iuuat foli-
orum decoctio. Ex quo dyfpnoicis, tuffienti-
bus, & lumborum ac vuluarum doloribus ad ef-
fes creditur, fi cum vino & pauco melle hauriatur
Quo etiam modo ifchiadicis & fuppreffis menfi-
bus auxiliatur. Febriles algores abrotonum fe-
dare dicunt, fi ex aqua tepida bibatur, antè quàm
irrepant: vel oleo eius fpina dorfì ad calentem
foculum illinatur. Alij eam in rem flores cum
fummis ramorum capitulis, ex oleo in linimenti
confiftentiam atterunt, & eo pedù plantas, cum
fpina & carpis manuum illinunt. Huius femine,
quotidiano experimento mulierculæ lumbricos
necant. Adde quod idem femen vfque ad drach-
mam, cum aliquot folijs in vino albo tritum, ad-
dita nuce iuglande & bolo Armeno: deinde ex-
colatum & bibitum, mirandum in modù effi-
cax aduerfus venena, & luem peftiferam, noftro
& aliorum quamplurimorum fœlici & optato
experimento. Semen in vino albo tritum, & hau-
ftum, cunctantes menses accelerat. Quid amplius
optas?

*Huic panis micæ, & mala cydonia iungens,
Si fimul amne coquas, oculorum coctæ dolori,
Vel feruori apponens, percurabis vtrunque.*

Infixas cuti fpinas, aculeos & alia quæuis educit
per fe admotum, vel cum adipe tritum: adhæc
tam fumptum, quàm appofitum vel iniectum,
lumbricos ventris, perinde atque abfinthium,
difperdit: ferturq; ad Venerem incitare, puluino
fubditum. Quod an verum fit, dubitare malo
quàm incerta pro certis obftinatè ac temerè pro-
ferre:

ferre: quare connubio iunctis isthæc tentanda re-
linquam.

Ruta hortensis, & medica eius auxilia.

AR. III.

NVlli sunt horti, tam vrbani quàm agrestes,
qui Rutam perpetuo virentem & graui-
olentem non agnoscant. Cui ea fertur esse natura
Plinio & Palladio, vt furtiua optimè proueniat,
& sub fici arboris vmbra libenter acquiescat. Vnde
de probatissimam rutam esse putauit Theophras-
tus, quæ cortici ficulneo defixa, terra obruere-
tur. Quod etiam Plutarchus agnouit, scribens
in symplosiacis ad hunc modum: Ruta quæ sub
ficu profilit, aut illi adnascitur, suauior habetur
& sapore melior. Ab his non longe recessit Dio-
scorides, eam cibus commendans, quæ prope ar-
borem fici cresceret, & quamcunque aliam fer-
culis abdicans. Hinc illa nimirum rutæ cum fico
sympathia & amicitia à Plinio celebrata: & eius-
dem rursus cum cicuta mirabilis antipathia,
probabili argumento, quòd rutam colligentes,
cicutæ succo manus armant, ne perniciosis vlce-
ribus ab ea infestentur. Quod de ruta agresti scri-
ptum fuisse, docebit experientia, rerum dubiarum
magistra. Sed hæc nihil ad rutæ facultates & me-
dica auxilia: quæ quia præstantissima sunt, ob id
longè ac latè nobis explicanda veniunt. Floren-
tinus Græcæ agriculturæ interpres diligentissimus,
tradit obturatas aureis medulla rutæ, aut recenti
eius furculo, capitis dolores finire: adhæc, succo
illius inunctos oculos cum melle optimo, vel la-
cte mulieris masculum enixæ aut lactantis, cali-

Rutæ natu-
ra & præstan-
tia.

Mirabilis ru-
tæ cum fico
sympathia.

Aures, caput
& oculi.

gine & suffusione liberari. Quam rem etiam præ-
 itabit solus succus, tactis oculorum angulis, non
 solum hominibus, sed etiam pecudibus ac iumē-
 tis. Quod Salernitanæ scholæ poësis non omisit,
 dicens,

*Nobilis est ruta, quia lumina reddit acuta :
 Auxilio ruta, vir lippe, videbis acutè.*

Et poëta herbularius,

*Ruta comesta recens oculos caligine purgat,
 Et melius marathri cum succo, felleq; galli,
 Melleq; si succus ex aquo iungitur eius:
 Inde q; sint oculi patientis sæpè peruncti.*

Serpentes, ve-
 nena, epilep-
 sia, hydrops,
 pectus, latus,
 lūbi, tussis,
 iecur, pulmo
 renes & fe-
 bris:

Tormina,
 menstrua,
 sanguis, ozæ
 na & dentes.

Basiliscus &
 Mustela.

Ille idem succus cum vino potus, serpentium ve-
 nenis resistit, & comitialibus auxiliatur. Quin
 ruta ipsa cum ficu ad dimidias parteis decocta,
 hydropicis salubriter adhibetur: valetque plu-
 rimum ea decoctio ad pectoris, laterum ac lum-
 borum dolores: necnon contra tussis, ac pulmo-
 num & iecinoris, renumque vitia, & remeantiū
 febrium horrores. Eadem cum vino, hyssopo &
 aniso cocta, torminibus sedandis, & ciendis men-
 struis, hauſtu vel ſotu mirandum in modum opi-
 tulatur: naribusque indita, fluentem sanguinem
 sistit, & sæpè olfacta, ozænas curat, necnon collu-
 tione, dentibus summè prodest. Semen maximi
 momenti esse solet apud medicos plerosque ad
 arthritidē, molas & humiditates vteri. Certissi-
 mum est Basiliscum serpentem, homini, reliquis-
 que animantibus insidiari ac infestum esse, fruges-
 que ac fata contactu suo & viroso halitu pollue-
 re: nec esse vllum animantis genus, quod aduer-
 sus illum pugnet, præter Mustelam. Quæ rutæ
 esu, ceu præſenti alexipharmaco & propugnacu-
 lo sti-

lo stipata, illum intrepidè extra latebras raptum conterit. Quo mortuo, nisi confestim se aliò subducatur, pastuque rutæ iterum sibi prospiciat, ex contagione ambientis aëris suffocari periclitatur. Non temerè itaq; faciunt, qui circa ædes rusticas, ac pecorum stabula, et pastorum casas, frequentè rutam ferunt ac fouent, quum vi præsentanea venenis obsistat, nec vllū serpentis genus, quàm se longissimè eius vmbra porrigit, vspiam admittat: quemadmodū de Fraxino scribit Plinius. Quòd si quis sumpserit mādagoram, hyoscyanum, cerusam, nigri papaueris succum, & pleraque alia quæ immodica frigiditate lethalem stuporem conciliant, rutæ succo, vel illius decocti vino, reuiuifcet, ac malum discutiet. Sed obliuiscendum non est, quòd feruido effectū & vrente, noxam infert corpori, si copiosius sumpta fuerit, vel diutius olfacta. Vnde grassante peste sæpenumerò obseruauimus eos, qui rutam naribus identidem admouissent, pustulas & vlcusculas in labijs, naso ac vicinis locis, contraxisse: sicuti in Opusculo nostro de remedijs & secretis contra pestem nuper adnotauimus. Nam exulcerat foris admota, & parti alicui affricata vesiculas excitat. Quare carbunculis et bubonibus pestiferis, alijsq; tumoribus contagiosis opportunè ac salubriter adhibetur: virus enim elicit, nec patitur intro resilire ac remeare venenatos halitus. In quam rem contusa, & cum fermento acri, ac adipe suillo, necnon cepa & ficibus cocta, adiecto ammoniaco, calce viua, sapone cantharide & theriaces momento, præstantissimum conficiet emplastrum, quod affectæ parti tempestiuè appositum, pestiferos tumores cōfestim disrum-

Ruta serpen-
tibus exola,
ac venenatis
omnibus.

Venenas.

Ruta in pe-
ste vtendum
cautè.

Carbūculis
& bubones
pestiferi.

Emplastrum
optimū ad-
uersus pesti-
feros bubo-
nes & car-
bunculos.

pet. Id quod experiundo verissimum esse fateberis, & sciuisse aliquando gaudebis. Sed quia talium remediorum, tota (quod dicunt) plaustra in iã dicto opusculo nostro proposuimus, idcirco de illis verbum non amplius addo, reliqua hortensis rutæ medica præsidia, inuétu & paratu facilia, ordine persequens. Succus rutæ in cortice mali punici calfactus, & auri immixtus, illius dolores finit, tinnitum emendat, & vermes interimit. Folia commansa, oris foetorem tollunt ex usu alliorum & cepearum contractum, sed acetos debet postea collui. Si eadem folia coquantur, & cum sulphure ac paucis aceto terantur, deinde mammis in modum emplastri apponantur (exclusa papilla) omnem lactis coagulationem ac tumores expediunt. Scribit Galenus quòd ruta efficaciter obstat omnibus malignis vlcibus, siue sint putria, siue corrodentia: sed in molli corpore debet remisceri, & teri, coquiue cum pane vel hordeacea farina. In duro, potiùs vtendum censet pegano, id est agresti ruta, quàm hortensi & vrbana. Semen in vino coctum & potum, singultus emendat qui fiunt à pituita, & hinc periclitantes, à suffocatione liberat. Tusa folia & in modum emplastri scrophulis apposita, illarũ duritiem abolent. Et eorundem siccatorum pars vna puluerata cum media parte olibani, deinde ex vino, vel syrupo de mentha hausta, vomitũ compescit. Si aliquot recentia folia edantur, & generosum vinum superbibatur, morsum Mustelæ non secus curant, quàm simiæ & felis commansa faba, & demorso loco statim apposita. Factum præterea pessariũ, vt loquuntur medici, ex rutæ succo, muliebria potenter ducit. Et folia trita, oleoque

**Aures, foetor
oris, lac, mã-
mæ, & vlce-
ra.**

**Singultus,
scrophulæ,
vomitus, &
morsus vene-
natorum.**

lilio-

liliorum incocta cum adipe gallinæ vel anseris, si Menstrua,
 calida antrorsum & retrorsum vtero in modum matrix, co-
 emplastri apponantur, præfocacione & strangu- lû, vterus &
 latû matricis emendant. Quod vnum remedium inflaciones.
 etiam præstantissimum esse solet, ad coli, vteri &
 recti intestini inflaciones. Sed folia sicca, cum su-
 pra dictis adipibus & oleo trita, efficacius ope-
 rantur. Est sanè memorabile quod apud Arnal-
 dum à Villanoua scriptum reperi, nimirû quòd
 ruta vino albo, vel rosacea aqua imbuta, mace-
 rata & calefacta, vapidû fumum & aqueum va-
 porem exhalat, qui vitreo vase superposito exce- Oculi, vene-
 ptus et collectus, apprimè utilis est sedandis ocu- na, pestis &
 lorum morbis. Memorabile & illud quod apud morsus ve-
 Auicennâ legi. Si quis semè rutæ & folia cum nu- nenati.
 ce, & bolo Armeniæ in generoso vino albo con-
 triuerit, & iusculum tale percolatum ieiunus bi-
 berit, ab omni veneno ea die tutus erit, imò verò
 à pestifera lue, quâ tumuis sæua & immani. Folia
 eadem cum vino trita valèt plurimùm aduersus
 venenatos morsus omnes, etiam si rabidi canis
 fuerint: modò cum melle & sale morsui appo-
 nantur, vel cum aceto & pice eam in rem deco-
 quantur. Non desunt qui affirmant rutæ succo
 perunctos, vel rutam ipsam gestantes, à maleficis
 animalibus feriri non posse. Generationes eius
 cibo impediri certum est: idcirco mulieres sobo-
 lem conjugalem suscipere fatagentes, rutam cane
 peius & angue vitare debent: nam vulvas aperit,
 ac menstruum sanguinem prolicit. Adde quod
 & semè, & coitum, tam cibo quàm potu sumpta,
 deficcat, & restinguit, maximè viris: vnde $\pi\eta\gamma\alpha\nu\omicron\upsilon\upsilon$
 Græcis dicta est Ruta ἀπὸ τῆς $\pi\eta\gamma\alpha\nu\omicron\upsilon\upsilon$ δα τὸ σπέρμα,
 quia semen genitabile suo præsicco spiritu, cali-
 dός

Malefica ani-
 malia, gene-
 ratio & sper-
 ma.

dóque vapore & tetro coaguletur, quasiq; are-
scat: vnde sterilefcunt, viri præsertim, concreto
& diminuto eorum semine. Id quod mulieribus
secus cōtingit, vt etiam Salernitano iactatur hoc
senariolo,

Ruta viris coitum minuit, mulieribus auget.

Vulvæ stran-
gulatus, ar-
thritis, te-
stes, vermes,
lichen, viti-
ligo, venena
& pestis.

Vulvæ strāgulatus aperit cum melle trita, & toti
pubi vsque ad anum illita. Quæ res etiam pluri-
mum valet ad dolores articulares, & cū oleo ad
expellenda ventris animalia. Si cum laurinis fo-
lijs coquatur, testiū inflationes apposita mitigat:
lichenibusq; cum melle & alumine vtiliter affri-
catur. Cum pipere & nitro vitiligines candidas
emaculat, & folia aliquot, cibos antecedentia,
aut cum arida ficu, & veteribus iuglandium nu-
cleis sumpta, addito salis momento, venenorum
vires hebetant, & corpus contra iniurias eorum
tutissimè muniunt, pestilentique aëri resistunt.

Diateffaron
Mithridatis.

Quod Mithridatis inuentum esse tradunt, et Mi-
thridaticū diateffaron nuncupant, mihi & quam
plurimis foelici successu in magnis pestilentijs p-
batum. Sed pulchrum erit audire poëtam herbu-
larium de ruta eam in rem non ineptè ad hunc
modum philosophantem,

Mithridatis
antidotus
contra ve-
vena.

Obstat pota mero, vel cruda comesta, venenis:

Quod Mithridates Ponti Rex sapè probavit:

Qui ruta folijs viginti, cum sale pauco,

Et magnis nucibus binis, caricisq; duabus,

Ieiunus vesci consurgens manè solebat:

Armatusq; cibo tali, quascunq; veneno

Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.

Sed de ijs plura in Iuglande scribemus, vbi ad ar-
bores ventum erit.

Theo-

Theopompus vires nec dissimiles nec impares rutæ attribuit, quàm citrio, contra toxica: tradens Clearchum Heracleoti tyrannum suo tempore multos aconito interemisse, cuius violentiam vt vitarent subditi, domo non egrediebantur ante degustatã rutam: quo præsidio, ceu præfenti alexipharmaco, ab aconiti virulentia sospites euaserunt. Non desunt qui Citrio id ascribât, quemadmodum suo posthac adnotabimus loco. Prætereundum hîc non est, quòd ruta & mentha virides, ex Hippocratis & Galeni sententia, flatus ac Veneris pruritus excitare solent: sicca- Flatus, Veneris, & gonorrhœa. rutæ verò vel frixæ, & præcipuè femina, eosdem discutere, ac Veneris impetum compescere, feminisq; profluuium, gonorrhœa nuncupatum, sistere. Quod tametsi superioribus non nihil pugnare videtur, si tamen rectè ac prudenter excuseris, nullum habere dissidiũ reperies. Luc. Apuleius Platonius scribit, rutam viridem oleo incoctam, & cera noua agglutinatam, efficacem esse ad inguinum dolores, modò ex linteolo, vt ceratum applicetur. Eadem cum polenta bene trita & imposita, epiphoras lenit. Ignem sacrum ex aceto & oleo illita mire extinguit: & ros eiusdem matutinus in vasculo collectus, et oculis instillatus, illorum caliginem tollit. Quod etiam præstare solet vapor ex eadem madente, igni exceptus. Si præter voluntatem effluit semen, manducetur ruta in vino cocta cum pingui aliquo, vel butyro, aut dulcium amygdalarum recenti oleo. Si muliebri effluuium sistere voles, rutam (vt idem tradit Apuleius) auro, argento, ac ebo- re circumscribe, & sublatam infra talum alliga. Autores sunt Aristot. & Plinius, quod mustela cū serpen-

Fascinatio,
venena, ser-
pentes &
eorū ictus.

serpente & bufone dimicatura in murium venatu, rutam prius edere solet, ceu præfens quodpiã alexipharmacum. Ex quo rutam fascinationis ac venenorum, necnon contagiorum præstantissimum esse amuletum, appositissimè scripserunt prisci omnes: falsoq; putavit Pythagoras oculis nocere, nam & scalptores & pictores, oculorum causa, in cibo illa salubriter vti solēt. Tam est infesta serpentibus, vt procul ab illa stabulari certum fit, imò verò eius nidore longè ac latè abigi. Vnde cum sale & cepa admotam, remedium esse expertus sum aduersus serpentiū venenatos ictus. Consultè itaque ac prudenter mihi facere videntur, quia ruta hortorum areas olitorias coronat, vt esculenta olera à venenatis animalculis defendant. Hæc sint postrema, quanquam parum medica. Feles ab auarijs arcebuntur, pullis gallinaceorum aut aliorum, succo rutæ perfusis, aut ruta vndequaq; armatis auariis ipsis. Quod facili experientia probabis, vnà cum eo quod tradidit Democritus, nimirum culices abigi, & ne accedant impediri, si rutæ virentis ramo aquam per domum, aut locum alium ab eis obsessum resperferis, vel eiusdem plantæ decocto asperginem feceris. Quod multi etiam ad pulices meritò detorqueant, & factò experimento verissimum esse testantur. Quare rectè scripsisse censebitur herbularius poëta,

Quomodo
arceantur
feles ab auarijs,
& culices ab ædibus.

Pulices.

Cocta facit ruta de pulicibus loca tuta.

De cuius facultatibus & medicis præfidijs scriptū sit hæctenus. Quas fusiùs & explicatiùs persequi volui, quod vbique hortorum frequens sit illa, excellētissimis viribus ac occultis alijs miraculis

culis prædita, nobis alibi explicandis: ne nimius videar, feraq; coronide longus.

Vrtica, & medica eius auxilia.

AREA IIII.

Quoniam in plerisque hortis, tam vrbanis quam rusticis, multarum plantarū (si defit cura coloni) non dicā cibus, sed oculis, manibus ac naribus ingratissimarum inexpugnabilis pro- uētus etiam sponte oboriri solet, idcirco de illis nonnulla medicè hīc scribere conabor, quòd vi- res in iuuando corpore humano admodum infi- gnes ac præstantes habeant. Itaque ab Vrtica au- spicor, quæ vel peculiare id agnoscit, quòd ab- que vllis spinarum aculeis, lanuginem adeò no- xiam, ac vrentem circumfert, vt tactu quàm leuif- simo pruritus, pustulasq; adustioni similes con- festim excitet. Ex quo ab vrendo Grammaticis Vrtica mor- ritè dici mihi videtur, & Græcis ἀκαλύφη, κρηκνίδη, dax, & eius quasi non tangenda, quòd mordacis & puncto- ria vstionis sæuum dolorem sua, vt diximus, la- nugine perquam exili & mollicula acriter inu- rat. Sed mordacitas in ea (quæ oleo curatur) non protinus se prodit, nec nisi Solibus inualescenti- bus roboratur. Per veris initia planta hæc sapore solet esse non ingrato, & religioso cibo multis, ad depellendos totius anni morbos. Huius semen Venena & Nicander cicutaæ contrarium esse affirmat, adhuc fluor san- fungus, viuo argento, hyoscyamo, serpentibus ac guinis. scorpionibus pugnare. Trita folia & naribus in- dita fluentem sanguinem sistunt, omniumq; ma- ximè radix: quod etiam præstat succus, frōti illi- tus. Phantias inter Græcos medicos celebris, vr- ticæ laudes condidit, vtilissimam cibus coctam, condi-

Multæ in hortis plan- tæ inutiles.

Vrtica mor- ritè
remedia.

Venena & fluor san- guinis.

Canis mor-
sus, sudor,
aluus, pect⁹,
mēstrua, vl-
cera, vuula
& prociden-
tia ani.

conditāmue professus. Canum morfibus addito sale opitulatur: oleo incocta, sudorē elicit: cum conchulis, aluū ciet: cum ptisana pectus purgat: cum thymo aut pulegio tardantibus menstruis imperat, & cum sale vlcera quæ serpunt, continet. Sed illa mordax eius vredo, vuulas in ore cohibet, ac procidentes vuluas, infantiumq; sedes tactu resilire cogit, & Venerem in quadrupedibus excitat. Quod pinguis poëta, volebam dicere Macer, herbularius nobis passim nūcupatus, non omisit, nec ignorauit.

Vrticæ folijs (inquit) reuocatur vulua fricata.

Si quadrupes quæcunq; marem perferre recusat,

Vrticæ folijs illius vulua fricetur:

Sic naturalem calor excitat ille calorem.

Lethargus,
gangræna,
carcinoma,
vlcera, sup-
puratio, tu-
bercula lu-
xata, paro-
tis, menses,
lien, & alu⁹.

Non desunt qui affirmēt lethargicos experrectos fuisse tactis eorum cruribus vrtica mordaci, & magis fronte. Dioscorides scribit, Galeno astipulante, quòd folia vrticæ gangrēnas emendāt: nec non carcinomata quæ cacoëthe vocantur: adhæc parotidas, sordida vlcera, suppuratiōes, tubercula, ac luxata reparāt. Folia cum pauca myrrha trita & admota, menses efficaciter mouent, et cum cerato, lieni admodum profunt. Ventrem in iuscule sumpta, velut titillando & abstergendo, clementer irritant. Syluestris, quam Græci ἀγρία, Galli *Griecham* nuncupant, ex vino pota, lepras in facie tollit, quod etiam nonnulli vrticæ mordaci ascribunt: cuius succus cessantem vrinā ciere, & calculos frangere, vuulamq; inflammatione turgentem reprimere fertur. Sunt qui radice, infixā corpori extrahāt, addito salis momento: & folijs cum axungia strumas discutiāt:

Lepra, vri-
na, calculus,
vuula acu-
lei, strumæ,
arthritis &
podagra.

quæ

quæ si suppurauerit, compleri tradunt. Articulijs morbis & podagricis, cum oleo vetere tritam vrticam plurimi apponunt. In quam rem etiam radix cum aceto tusa, censetur admodum vtilis esse.

Illius semen colicis cum melle medetur:

Et tussim veterem curat, si sæpè bibatur:

Frigus pulmonis pellit, ventrisq; tumorem:

Cum mulsa bibitum, lotium producit abundè.

Colici, tussis, pulmo, venter, lotium, vomitus, ventri-

Idem semē in eadē mulsa obolis duobus, hoc est scrupulo vno sumptum, vomitiones à cœna faciles reddit: & in sapa haustum, ventriculi inflationibus succurrit: prodest etiã orthopnoicis cū melle, nam thoracem expurgat. Lateri præterea medetur cū semine lini & hyssopo frixū. Linimentum ex foliis vrticæ cōpositum cum oleo & sale, partes corporis tuetur ab atrocissimo frigore & rigore, etiã si febrilis fuerit, inūcta dorsi spina, & pedum plāta, ac manuum carpis. Valet idē ad vlcera ex gelu & frigore contracta. Noui multos

culus, orthopnoici, latus.

arcanorum naturæ cōscios, qui vt febrilem cordis æstum compescerēt ac infrigidarēt, internum vrticæ succum arterijs illinebant, addito vnguenti populei momento. Sunt qui folia duntaxat tributa eam in rem ipsi carpo, necnon temporibus applicent, cum pauco oleo violaceo vel papauerino. Penè omittebam quòd vapor ex decoctione feminis vrticæ naribus exceptus, illarum obstructionem aperit. Quod etiam operatur abrotonū, in eius historia nobis ad alia festinantibus, negliger, ne dicam imprudēter, omissum. Folia vrticæ trita & matrici superposita, emplastri modo, illā si educta fuerit, reducunt. Semen potum

Febrile frigus, vlcera ex gelu, & ardor febrilis.

Nares, matricis, vterus, menstrua, & empyci.

cum sapa, strangulationes vteri aperit, & succus foliorum cum myrrhæ momento, menses potenter euocat. Cæterùm tacendum non est, quòd si quis empyicus scrupulum vnum feminis vrticæ in pollinem redactum, cum syrupo pectorali, quasi lambendo paulatim deglutiuerit, tenacem humorem facili conatu expectorabit, & summũ præfidiũ hinc explorabit. De nõ mordete vrtica, quæ ob id mortua dici solet, tradũt multi quòd vires præclaras habeat ad strumas, carcinomata, & gangrænas. Tradunt insuper de syluestri (quæ femine est lini) quod plurimum femine eo valet ad gluten pituitosum incidendum & extergendum, cùm opinionem asthmatis & orthopnoæ veræ facit: non tantùm enim præparat viscidum fæctum, sed etiam delectu ducit clementius, cartami feminis ritu & dosi. Hoc fit postremum, etsi parum medicum: Vrticæ radices carnibus coniunctæ, eas celeritùs coqui impellũt, & nymphææ radix pisces incocta, illa omnia ad vnũ, veluti extrudente olla, foras eiaculatur. Facili experimento res innotescet, mihi nondum explorata.

Plantago, & medica eius auxilia.

AREA V.

SEquitur Plantago nullis hortis non obuia, Scuius laudes abundè complexus est Themison medicus, Plinio autore. Si quis eius folia in aqua mulsa macerata, vel contusa et expressa, horis duabus ante accessionem ad drachmas duas biberit, tertianas leuiiores ac breuiiores reddet. Quod etiam præstabit succus radicis madefactæ, vel tuscæ: aut radix ipsa macerata in aqua ferro candenti excalfacta. Quidam ternas radices in
tribus

tribus aquę cyathis, vel vt habet Dioscor. vini, et pari aquę modo, potãdas dedere tertianarijs, & quaternas quaternarijs, totidem aquę & vini modulis temperatas. Folia podagras refrigerat, conueniuntq; in primo calidarum impetu. Succus, oris vlcera collutione emendat: nec non folium admotum, aut radix commansa, etiam si rheumatismo laboret os. Datur plantago cibum non sentientibus, hoc est ijs qui non nutriuntur (quos Græci ἀρροφῶς vocant) interpositis diebus: ex quo phthifim sanare traditur in vino cocta & pota. Comitiales ac suspiriosos iuuat, & strumis cum sale auxiliatur. Eadem curantur ambusta cum oui albumine, ita vt cicatrix oculos fallat. Sanguinem claudit ex vbere (seu vlcere) fluẽtem, & carbunculos tusa rumpit. Ex aceto & sale cocta dysentericis ac celiacis salubriter exhibetur: vel succus eiusdem cum alica, vel oryza: qui etiam subter iniici potest. Cum creta cimolia & cerussa, igni sacro medetur, etiam si medium hominem ambierit, qui Zooster vocatur, & si cinxerit, enecat. Sanguinis execrationes vel (vt quidã legunt) excretiones, tam ore, quàm aluo & vtero factas, tritum semen in vino austero (si febris absit) efficaciter sistit, nec non & foliorum succus haustus vel iniectus: qui etiã fistulis inditus, præfenti auxilio esse solet. Coquitur cum lenticula plãtago, eodem quo beta more, aduersus hydro-pifim: & si corpori vitium id adhæserit, cui Leucophlegmatix nomẽ est, elixa opportunè datur, modò panem siccũ prius comederint laborãtes, vt media cibus illa interueniat. Luxatis tusa folia dolores ac tumores tollunt, andito sale modico. Crassa vlcera labra purgant, ac nomas sistunt,

Febris, poda-
gra, oris vl-
cera, atro-
phia, &
phthifis.

Epilepsia,
asthma, stru-
mæ, ambu-
sta, sanguis,
carbunculus,
dysenterici,
& celiacis.
Ignis sacer,
sanguis, fi-
stula, & hy-
drops.

Luxata, vl-
cera, nomas.

Vterus, au-
res, gingivæ
matrix, lip-
pitude, oph-
thalmia, flu-
xio vulvæ.

Dentes, ve-
sica, renes,
strumæ, vlce-
ra, sinus, ca-
nū mortuus,
& vterus.

Vlcus, vul-
nus, quarta-
na, arthritidis,
sanguis, &
menstrua.

medenturq; omnium generum vlceribus & pe-
culiariter fœminarum, senum ac infantium: sed
igne emollita meliora sunt. In quem vsum pro-
dest etiam succus cum cerato: qui in vteri stran-
gulatu per se vtiliter bibitur, ac aurium dolori-
bus appositè instillatur, & lippitudini, necnon
ophthalmijs in collyrio ppulchrè additur. Pro-
dest etiam collutione gingivis sanguine prægan-
tibus: & in vellere subditus locofas mulieres
strangulatu liberat, vulvarumque fluxiones fi-
stet, etiam si fuerint sanguineæ. Radix comman-
sa, aut masticata, dentium dolores sedat, perinde
atq; decoctionis eiusdem ablutio: quæ etiam ad
vlcera vesicæ, & renum vitia, cum folijs in passo
efficaciter præbetur. Tradunt nonnulli, quòd si
quis radicem licio alligatam, è collo suspende-
rit, strumas discutiet, ac crescere prohibebit. Re-
deo ad folia, quæ vlcera vetera & inæqualia, si
apponantur, persanant, & ad planum reducunt:
adhæc sinus glutinant, & morsibus canum ritè
medentur: & ex lana, pessi modo indita, vteros
purgant. Semen tufum, & in vlcus, aut vulnus
sparsum, citò illud curabit. Et succus cum mul-
sa exhibitus duabus horis ante accessionè quar-
tanæ, illam emendat, & repetitione facta tandem
abolet: sicuti à multis obseruatum intellexi. Fo-
lia minoris plantaginis cum sale trita, & cata-
plasmatis modo imposita, tumorem & dolorem
neruorum in arthritide sensim demulcent. Em-
plastrum quoque ex eius succo, ac albumine o-
uorum & bolo Armeniæ fronti impactum, fluo-
rem sanguinis è naribus compescit: & succus
haustus vel vtero iniectus, motum mēstruorum
continet.

Ille idem succus rectè sanare videtur

*Quod iuxta nares vel lumina nascitur vlcus,
Si super addatur cum lanis mollibus illi:*

Perq̄ nouem cataplasma dies hocce renouetur:

Si via longa pedum mouet, vt fit sæpè, dolorem,

Acri cum vino super addita trita iuuabit.

Vlcera oculorum, dolor pedū, & elephantiasis.

Vis foliorum in refrigerando, abstergēdo, & ficcādo mira est, vt testantur Dioscorides & Galenus: ideo ad vlcera quæ cacoëthe vocantur & elephantias, foelici successu illinuntur: conueniuntq̄ ad ea quæ humore madēt, & ob sordes scaturientes facilè purgari nequeunt. Non possum hîc tacere nec dissimulare, quod plātaginis vires sanè quàm eximias sæpenumerò experti sumus in lue pestifera, quibuscunq̄ administraretur mo Pestis, & verdis: prætereà vermes in vlceribus exortos plantaginis arefactæ resperso puluere interfici certo experimento nobis constat. Alia eam in rem auxilia certa & probata leges in nostris naturæ Arcanis, & memorabilium Centurijs, Chiliadem propediem explentibus.

Artemisia, & Tanacetum seu Athanasia, cum medicis vtriusq̄ auxilijs. AR. VI.

Vidimus in plerisque hortis diuitum matronarum Artemisiam curiosè plantari & diligēter excoli, ob præclaras utilitates, quas (vt mox ostendemus) illis adferre solet. Quæ res me mouit, vt de medicis eius auxilijs pauca hîc ad-Duplex Artemisiam, & absinthij modo fruticat, et folijs maioribus ex ni eius nomen, gro virescit, *Armoisa* vocata. Altera, circa aggeres clatura.

& riuos nascitur, necnon in frumentaceis agris, folijs minoribus vestita, quam Gallicum vulgus *herbam S. Iohannis* nominat. Vtraq; Dioscoridi & Galeno, excalfaciendi, resiccandi & extenuandi vires habet, adijciturq; vtiliter ad muliebres defessus, vt educatur menses, partus & secunda. Vuluæ cōstructiones laxat, & inflāmationes eius mitigat, calculos frāgens ac vrinas mouens. Ad euocandos mēses qui fuerint remorati, efficaciter pubi apponūtur calētes artemisiæ fasciculi: ad quos etiā coma eiusdem trium drachmarum pondere vtiliter propinatur. Folia minoris diligēter trita cum oleo amararū amygdalarum, & stomacho adhibita, illius vexationem sedāt: & succus cum rosaceo, neruorum dolores finit. Vtraq; ex oleo irino tusa cū fico & myrrha, vuluis optimè medetur, easq; repurgat intrōmissa, vel apposita. Succus cum oleo violaceo concretus & spinæ inunctus, febriles infantium calores emendat.

Hanc adipi iunctam strumis apponere laudat Plinius, atq; iubet cum vino sumere tritam.

Radix pota mulieres in tātūm purgat, vt partus etiam enectos extrahat. Folia cocta & imo vētrici cū farina hordeacea admota, menses ac secundas extrahunt: & si mulieris in partu laborātis vmbilico et femoribus decocta et calentia apponātur, miraculo quodam foetum educunt. Dantur decoctiones eorundem in vino dulci contra calculos & strāguriā Artemisiā secum habentibus negant nocere mala medicamenta, ac bestiam vllam, imò ne solem quidē. Et qui eam tulerit viator alligatā, dicitur lassitudinē nullo modo sentire. Quod pulchrum est ac valde notandū, hīc

omit-

Menses, partus, secunda, vuluæ, calculi, & vrinæ.

Stomachus, nerui, vulua, strumæ, partus, menses, secunde, calculus, stranguria, vterus & partus.

Lassitudo.

omittebam. Artemisia inter digitos trita, vel aliter contusa, & in pudendum mulieris, pessimo modo, detrusa, plurimum confert resiccandæ et detergendæ matrici, quæ nimium humida fuerit & lubrica. Eadē, vt diximus, cocta & imo ventri, nec non feminibus admota, foetum ac secundas accersit: sed hinc illico est auferenda, alioquin vterum vnà etiam euocabit. Si succum artemisiæ cum aliquot ouorū luteis coctis triueris, addita axungia & cumino, eaq̃ omnia vtero superposueris, dolores qui partum sequuntur demulcebis.

Non desunt qui contendant Tanacetum seu Athanasiam tertium esse genus artemisiæ, & iisdē pollere viribus. Quod à multis præclaris medicis negatum video, censentibus tanacetum potius esse parthenium masculinum. Cuius facultates receptæ ac probatæ sunt, vt vetriculi & alui flatus discutiat, ac lumbricos ex ventre pellat. Vtuntur etiam plerique præstanti admodum remedio ad comminuendos renum calculos & ciendam urinam. Sed vt viris magis cõmendatur tanacetum, ita mulieribus artemisia $\lambda\epsilon\pi\iota\phi\upsilon\lambda\lambda\omicron$, aut matricaria: sic dicta quòd matricis dolores sanet. Vulgus Parisiense *Espargoutte* vocat, à guttis spargendis: quòd eius folia trita & ori ac auribus admota in dolore dentium, guttas pituitæ spargant & saliuam tenuando eliciant.

Vetriculus,
aluis, lûbrici,
calculus,
& vrina.

Chelidonium, & medica eius auxilia.

AREA VII.

Chelidonium maius (nam de eo potissimum hic agimus) in parietinis hortorum multorum, & opacis nascens locis, à Gallis *Eclera* vulgò appellari solet: quòd caligantibus oculis acie

Chelidoniū videndi reparet. Ab hirundinibus, quæ Græcis
 hirūdinaria χελιδόνια vocantur, nomenclaturā est adeptum. Nā
 herba, & vnde id factū. Theophrasto autore, illarū aduentu suum exci-
 tat florem, ac virefcit: discessu verò, marcescit.

Alij, vt Arist. & Plin. contendunt, plantā hanc ab
 hirundinibus inuentam fuisse: quòd oculis pul-
 lorum suorum, qui cæci nascuntur, illius auspi-
 cijs visio accersatur: & si in nido puncti fuerint,
 etiā restituatur. Nam si quis nuper in lucē edita-
 rum hirundinum oculos configat, tacti ea herba
 à matre, rursus incolames reddūtur. In quā sen-
 tentiā nonnullos venisse, autor est Dioscorides.
 Sed cōmentitium id esse putat Cornel. Celsus, tra-
 dens huiusmodi auicularū acies extrinsecus læ-
 sas, interposito tēpore in pristinum statū sensim
 redire. Vnde, inquit, locus fabulæ datus est, p pa-
 rentes id restitui herbâ, quod per se sanescit. Hinc
 nimirum, collectū est hirundinum sanguinē, no-
 stris quoq; oculis ab externo ictu mederi, non se-
 cus, quàm palumbium & columbarum, si hiru-
 dineo caruerimus. Floribus chelidonij succus
 exprimitur, & in vase mūdo, cum melle optimo,
 feruenti cinere leniter decoquitur, singulari re-
 medio contra oculorum caliginem. Radix cum
 aniso & vino albo pota, regio morbo & iecoris
 obstructionibus medetur, ac vlceribus quæ ser-
 punt, vtiliter imponitur: nec non ijs quæ inuete-
 rata sunt & in fistulam abierunt. Quod Q. Sere-
 nus hunc in modum confirmat,

At si iam veteri succedit fistula morbo,

Herba chelidonia fertur cum melle mederi.

Hic non tacebo, quod multis pro ditissimo ha-
 berur secreto, nimirū chelidonij maioris herbâ

sub

Remedia ad
 oculorum
 ictus.

Caligo, icte-
 rus, obstru-
 ctio, iecur
 & vlcera.

Fistula, vlc^o.

sub nuda pedis plāta delatam ictericos vt fertur sanare, si dies & noctes ibidem gestetur, & subinde renouetur. Addunt eandē mammis mulierum admotam, mensium abundantiam sistere. Adhęc vna cum radice tusam, & oleo chamæmelino feruefactam, ventris tormina & vteri dolores tollere: & totius plantæ puluērem, vulnera, vlceraq; sanare. Cadunt quoque verrucæ & arescunt, si frequenter chelidonij succo inungantur. Qui plura volet, consulat Chiliadem nostram memorabilem. Menses nimios mammis admota efficaciter sistit: & vlcera adeò siccat, vt pro spodio vtatur multi: imponitur etiam iisdem desperatis, cū axungia. Galenus tradit calidæ & admodum ex tergentis esse facultatis, eiusq; succum ad visum exacuendum commodum esse: maximè his quibus crassum quiddam in pupilla colligitur, digestionem atque discussionem indigens. Volunt pleriq; quòd rarior intus esse debet illius vsus, commodior foris ad impetigines & pforas puerorum, necnon metallorum chymicas medicationes.

Menses, oculi, visus, & vlcera.

Mercurialis, & medica eius auxilia.

AR. VIII.

PLanta hæc Gallicis hortis Latinam retinet nomenclaturam: & in marem ac fœminam distinguitur. Hæc candidiora, ille nigriora habet Secretū pro folia. Mirum est quod de vtroque genere prodit-
 tur marem scilicet facere vt mares gignantur, fœ-
 minam verò, fœminæ: sed id contingere, si à con-
 ceptu succus statim bibatur in passo, edanturque folia ex oleo & sale decocta, vel cruda ex aceto. Plinio in ea re astipulatur Dioscorides: nisi quòd à purgatione succum iam dictum bibendum esse,

& trita folia genitalibus locis adhibēda testatur. Experientia addidit oportere altero à purgatione die dare mulieribus per triduum, & quarto die, à balneo, cum illis coire. Q. Serenus medicus & poëta æquè priscus ac doctus, eam in rem, de cōceptione & partu scribens, elegantissimis versibus aliquot ita lusit,

Q Sereni
versus pul-
cherrimi.

irrita coniugij sterilis si munera languent:

Et sobolis spes est multos iam vana per annos,

Mercurialis item capitur communiter herba:

Sic cubitum noctu coniux festinat vterq₃.

Conceptus,
menses, secū
dæ, surditas,
stranguria
& alius.

Hippocrates, Plinio autore, vtramque mercurialem miris laudibus in mulierum vsu prædicauit: adhibuitq₃ cum melle, vel rosaceo, aut irino, vel liliaceo oleo ad conceptus, & ciendos menses, educendasque secundas. Quod etiam potu, aut fottu, præstari dixit. Succum insuper surdis auribus instillauit, & cum vino vetere inunxit, & folia cum recenti axungia decocta, vesicæ ad stranguriam imposuit. Ventri exonerando, vel in febris, quantum manus capit, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias coquitur. Vel cum melle, admixto sale, succus bibitur: aut in gallinaceo iuscule (quod salubrius est) cum malua decoquitur. Dioscor. eandem soluendo ventri in olere coquit: traditq₃ epoto iure, bilem ac aquas detrahi. Malis quæ serpunt medetur succus ex aceto. Semen vtriusq₃, potioni insparsum, vel cum absinthio, aut cicere decoctum, regium expugnat morbum: & folia illita, vel succus, omnium generum verrucas tollunt, ac thoracem purgant, sed stomachum lædunt. Galenus testatur mercuriali omnes vti dantaxat ad alui solutionem & purgationes. Si quis autem in cataplasmate periculum facere volet,

Bilis, aquæ,
vlcera, icte-
rus, verrucæ,
thorax.

let,

let, digerentis facultatis esse experietur. L. Apuleius Platonius mercurialis tritū semen ex passo ad ventris duritias exhibet, & ad epiphoras oculorumque lachrymas folia ex vino albo vetere apponit. Prætereà, ad aquam, quæ in aures introierit, succum tepefactum exstillat.

Venter, epiphora, aures oculi.

Parietaria, & medica eius auxilia.

A R. IX.

A Parietibus nomē habet Parietaria, in quibus nasci, ac gigni, maximè solet: quanquā in sepibus ac vineis nasci etiam constat. Helxine dicitur, quòd lappaceis capitulis suis & echinatis sphæruleis, vestes tenaci asperitate, hærendo, trahat ac retineat. Vocatur & Perdicium, quoniā perdices ea præcipuè vescuntur, & sese libenter in illa volutant. Adhæc vrceolaris & Vitreola, quod detergendis vrceis, & vitreis vasis admodum apta fit. Turtures, columbæ & gallinacei illa pasti, annum fastidium deducere traduntur. Podagris cum caprino aut hircino seuo efficaciter apponitur, & contra rupturas, lapsus, præcipitia, aut vehiculorum euersiones, diuinitus opitulatur. Sanat ignes sacros, collectionesq; omnes, & adusta. Succus cum cerussa panos discutit, nec non abscessus & incipientia guttura. Cum recēti butyro vel gallinaceo adipe frixa, & ventri, cataplasmatis modo, calens imposita, ac subinde mutata, colicum cruciatum clementer sedat: perinde atq; nephritidem & sæuas ex calculo tyrannides, si succus illius vino albo exceptus, & recenti oleo amygdalarum dulcium remistus & transuasatus opportunè hauriatur. Tonsillas & varices cum rosaceo curat. Folia, vt scribit Dioscorides, vim habent

Parietaria nomina, & eorundem ratio,

Podagra, ruptura, lapsus præcipitia, ignis, sacer, panus, abscessus, guttur, colicus, affectus, calculus, nephritis.

Tonsillæ, varices, ignis sacer, con-

dylomata.

ulcera, gargar-
gareo, & au-
res.

Phlegmone
& podagra.

Mammarum
apostemata.

habent spiffandi & refrigerandi: quare illitu fa-
cros ignes, vt diximus, sanant, & condylomata,
ac vlcera quæ serpunt, emendant. Inflammationi
bus gargareonis tam herba, quàm succus illitus,
vel gargarizatus multùm prodest, auriumque
phlegmonofos dolores cum rosaceo infusus le-
uat, & quandoque finit. Vis etiam ei inest abster-
gendi, vt in vitreis vasis experimento docetur:
adhæc constringendi, comite humiditate subfri-
gida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio
& augmento sanat, vsque ad statum. Luc. Apule-
ius aduersus podagram in aqua decoquit, & ea
partes affectas fouet, herbamq; ipsam cum axun-
gia tusam, cataplasmatibus modo, imponit, & lin-
teolo vestit. Cæterùm certo & probato quorun-
dam experimento didici, viridem parietariam
cum pane, & oleo liliaceo, rosaceo, vel chamæ-
melino tritam & excalfactam muliebrium vbe-
rum apostemata valde iuuare.

Malua ac Althea, & medica earum auxilia.

AR. X.

Malua olim
fatiua.

Hic de vtraque malua, syluestri nimirum &
hortensi, medica & fusa agemus methodo:
quòd vtriusque vsus tam frequens vbique fit,
quàm planta ipsa passim est obuia. Olim satiua
erat & altilis, cedebatque in locum oleris, ac fa-
mem explebat, & ventrem molliebat, vnde illi
Græcum nomen *μαλάχη*, & malua Latinū. Quod
festiuè Poeta testatur, ita canens,

Exoneratur as ventrem mihi villica maluas

Attulit. Et alter Poeta, (vt in lactuca à nobis
initio adnotatum fuit.)

Vtere

Vtere lactucis, vel mollibus vtere maluis:

Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

Sanè prodigiosum naturæ miraculum est, quòd Malua, sola-
 herbæ huius folium, nedum flos (quemadmodū ris herba.
 scripsit Theophrastus) nubilo die Solem, etiam
 delitescentem, prodat: fitque curriculi illius ve-
 lut iudex de statu & conuersione: ex quo inter
 herbas heliotropas meritò accensetur, sicuti nos
 haud ita pridem admonuimus in nostris naturæ
 Arcanis, & alibi. Damageron inter Græcos me-
 dicos & geoponicos sanè quam celebris, posteri-
 tati notum esse voluit, succum maluæ exaspera-
 tas fauces lenire, & summæ cutis acrimonias e-
 mendare: adhæc laceffit renibus opitulari, ac
 irritamentis vesicæ summam adferre commodi-
 tatem. Feruefactæ cibis per se, irraucescentem vo-
 cem expedit, & ex oleo atque garo ventrem re-
 soluit. Hic omittendum, & silentio obuoluendū
 nequaquam duxi, quod à Petro Pena in suo stir-
 pium libro adnotatum reperi: Medici, inquit, &
 exercitiores Pharmacopœi Veneti, è muccagi-
 ne radicis althææ, ad tenues in pulmones defluxi-
 ones, offulas, morsellos vocatos, duriusculos ex
 saccharo coquunt, vsque mouendo, ne vrantur:
 nec enim cuiusuis est, propter lentorem, bene pa-
 rare. Folia althææ aut maluæ cum fronde saligna
 trita, pretiosum faciunt emplastrum quod inflā-
 mationes enasci vel augeri prohibet, manantem-
 que sanguinem sistit. Eadem cum cepis, vel por-
 ris tusa, serpentium ictus, imposito sanant. Suc-
 cus auribus instillatus, dolorem earum compe-
 cit, & ex melle potus, hepaticis medetur. Idem co-
 mitiales recreat, & calculosis ac ischiadicis p̄sen-
 ti est auxilio. Si quis syluestris maluæ succo per-
 unctus

Fauces, cutis
 vitia, renes,
 vesica, rauce
 do, venter,
 vulnus, luxa-
 ta & fracta,

Inflāmatio,
 sanguis, ser-
 pens, aures,
 hepar, epile-
 psia, calcu-
 lus & ischias

Vesparum
ictus auxilia

Vrina, par-
tus, dentes,
parturientes
menstrua,
strumæ, pa-
rotides, pani-
& gonor-
rhœa.

Venus, abor-
tus, venter,
vesica, vena-
ti ictus, am-
busta vulne-
ra, vulua, ma-
trix, fœtus.

unctus erit cum oleo, vel plantam ipsam secum
habebit, à vespis non pungetur. Quòd si recenter
punctus fuerit, etiam infixo aculeo, idem opitu-
labitur succus, aut oleum simplex. Ius elixæ & fer-
uefactæ epotum, vrinæ finit tormina, & difficiles
laboriososq; partus soluit. Radice eius quæ vnū
habet caulem, dolentes dentes pungere, vtile esse
docuit experimentum: nec non parturientes cele-
rius eniti, substratis, maluæ folijs: sed protinus à
partu remouenda sunt, ne vulua sequatur. In quã
rem etiam prodest succus ex vino ieiunis exhibi-
tus. Tradidère nonnulli fœminas purgari folijs
plenæ manus mensura, in oleo & vino sumptis.
Eadem strumas, parotides & panos, addita homi-
nis saliuæ, curant citra vulnus. Sunt qui ad alligēt
tritum semen brachio genituram non continen-
tium. Quod vnum Xenocrates etiã tradidit (mo-
dò sit vnicaulis maluæ) adpersum genitali fœmi-
narum, venereas auiditates mirū in modum au-
gere. Quanquam Olympias Thebana abortiuas
esse dixit maluæ cum adipe anserino in modum
pessi vuluis inditas: quod tacuisse fortassis præ-
stitisset. Dioscorides esculentio rem esse ait hor-
tensem quàm agrestem, sed stomacho noxiam:
quæ, sicuti cauliculis suis ventri ac interraneis fa-
cilis esse probatur, ita vesicæ admodum idonea
censetur. Semen cum vino, aqua & pauco aceto
coctum, valde prodest contra ictus & morsus ve-
natorum, partim bibitum, partim loco affecto
admotum: & cruda folia cum rosaceo trita, am-
bustis summè auxiliantur, quemadmodum eti-
am aqua decoctionis illorum. Eadem cum pane
ad vulnerum impetus, commodè apponuntur.
Et succus per se haustus, vel cum oleo liliaceo in-
fusus,

fusus, vulvas emollit. Addam quod fofus decoctionis maluæ, vel altheæ, feu ibifci duritiem matricis tollit, & eius oftiolum aperit. Nonnulli affirmant radicem geftatam fœtum continere, fi vterum attingat: quod plerique etiam parietariæ afcribunt. Sunt qui contra mammillarum tumores illam cum rofaceo terunt, & fubcalidam apponunt. Aduerfus omnes aculeatos ictus, vires, vt diximus, habet admodum efficaces, præcipue apum, vefparum, & fimilium. Si in vrina putrefcat, manantia in capite vlcera fanat: adhæc lichenas, & oris paruulorum vlcuscula, cum melle. **Q**teinesmus & Serenus decocto radicis videtur tradere vim miram aduerfus capitis fcammulas & furfures, de ea elegantiffimis verfibus ad hunc fcribens modum.

Mâma, vene
nata, vlcera,
lichenes, vl-
cuscula, por-
rigo, ignis fa-
cer, ambufta
teinesmus &
dysenteria.

Dum caput immenfa pexum porrigine ninget,

Hanc poterit malua radix decocta leuare.

Folia ex rofaceo attrita & elixata, facris ignibus, Pituita, nauac ambuftis efficaciter illinuntur: Et femen ex vi fea, asthma, no nigro potum, à pituita ac naufeis liberat, falu- melancholia briterque teinesmo & dysenterijs infunditur, infania, cal- aut bibitur: necnon etiam asthmaticis & melan- culus, infla- cholicis. Quibus tamen, vt etiam infanientibus tio, opiftoto & calculofis, vel inflatione & opiftotono labo- nus & mâmæ rantibus, multò falubrior effe folet fuccus tam exhibitus, quàm illitus. Radix eius quæ vnicau- lis est, mammaram vitijs occurrit, in nigro vel- lere alligata: & ex lacte, forbitionis modo fumpta, tuflim paucis diebus emendat. Iufculum totius plantæ cum fua radice, contra omnia vene- nata plurimùm valet, fi potum identidem vomat **T**uflis, vene- tur. Hippocrates adnotâte Plinio, vulneratis, & nata, vulne- fanguinis defectu fitientibus, coctæ radicis fuccū ra.

fum-

summa efficacia bibendum dedit: vulneribusq;
Luxata, cōtu radicem cum melle & refina salubriter imposuit,
 sa, musculi, necnon luxatis, contusis, tumentibusq; musculis,
 nerui & arti- & nervis, atque articulis affectis. Sed mirum est
 culi.

**Aqua maluæ
 lactea.**

aquam addensari & lactescere, in qua trita maluæ
 radix, horas aliquot sub dio emaduit: quam ad
 multa vtilem esse nouimus, ac eò efficaciorē,
 quò recentior fuerit: nec ignoramus Theophra-
 stum id althææ, seu ibisco, ascribere, potius quam
 maluæ.

Lathyris, seu Cataputia minor: adhęc Ricinus,
 vel Cataputia maior, aut Palma Christi, cum
 medicis vtriusque auxilijs.

AREA. XI.

**Lathyris &
 Ricinus peri-
 culosi fruti-
 ces.**

REstant in hoc hortensium herbarum medi-
 co theatro plantæ duæ, Lathyris & Rici-
 nus, nobis solita methodo describendæ. Has sanè
 vel præterire, vel dissimulare animus erat, pro-
 pter abutentium incommoda, nisi me ab ea sen-
 tentia reuocassent improbæ, proborum aliquot
 amicorum, preces, quibus nihil improbius in re-
 ctis consilijs esse potest. Cuperem, ita me Deus a-
 met, frutices istos admodum suspectos, ex om-
 nibus hortis radicitus euelli, potius quàm coli,
 & à consortio florum ac olerum penitus excludi
 nec tam curiosè curari. At futurum mihi pollice-
 or, vt hac narratiuncula legitimus plantę vtriuf-
 que vsus innotescat. Quando itaque visum est,
 etiam magnatibus, vt in censu & cœtu suorum
 hortensium essent, de illis, qua cœptū est metho-
 do, sincerè hîc scribam, à Lathyride factō gra-
 du primo, quàm Gallicū vulgus & rura, *Esburgiã*
 vocant,

vocant, quòd ventrem purget ac inaniat: & offi-
 cinæ, *Cataputiam minorem*, quòd, nisi fallor, in or-
 biculis, & pilulis, ceu paruis catapotijs semen fe-
 rat. Vel, quòd granis eius ad soluendam aluum,
 & ciendas vomitiones, pro catapotijs & pilulis
 vtantur non solum populares: sed etiam fatis in-
 consulte, ne dicam temerè, magnates & aulici ple-
 rique. Totus frutex copia lactis turget, folia ha-
 bens amygdalinis proxima: sed ita vt quæ in sum-
 mis emicant ramulis, minora ijs videantur quæ
 caulè ambiunt. Gerit pilulas in cacuminibus, tri-
 plici cellula ac loculamento distinctas. In quarū
 ventriculis, aut si mauis, vtriculis, grana septem
 vel octo, continentur, intercurfantibus membra-
 nis discreta, rotunda, & eruis maiora. Quæ corti-
 cibus exuta, candida spectantur, & gustu dulcia:
 horum viginti ex pura aqua, vel mulsâ pota, hy-
 dropicos sanât. Qui vehemētius purgari volunt,
 ea cum suis folliculis sumunt: sed quia stomachū
 impensè ledunt, excogitatū est, vt cum iusculo pi-
 forū, aut gallinacei capiantur. Granis septenis vel
 octonis in catapotio ad vacuandam aluū vti cō-
 cessum est, sed infrænari debent & corrigi cū sto-
 machicis, cinnamomo, mastiche, aniso, vel fœni-
 culo, alioquin ventriculū ac intestina turbabunt.
 Hæc eadem mandi solent ac deuorari cum sicca
 ficu, vuis passis, aut palmulis, sed aqua frigida est
 superbibenda. Trahunt aquam, bilem & pituitā.
 Folia cū gallinaceo, vel oleribus, aut iusculo alio
 decoquuntur, ad eosdem effectus. Dantur grana
 minora xx. maiora verò xv. plūs minūs, pro su-
 mentis ætate & viribus. Qui efficacius purgari
 volunt, grana, Aëtio autore, debent mandere:
 qui verò parcius, integra deuorare: præsertim

Legitimus
 Lathyridis
 vsus.

Quos humo-
 res vacuet
 Lathyris.

qui sunt imbecillo ventriculo. Vt vt fit, cautè, & parcè vtendum moneo.

Ricini nomi Ricini fruticem recentiores herbarij *Cataputiã*
na, & eorum *maiozem* vocant, quòd femina eius in pilulis ma-
dem ratio. ioribus claudantur, quàm in lathyride. vel quòd
 catapotiorum more purget. Gallicum vulgus, cū
 officinis *Palmam Christi* nuncupat, quòd eius fo-
 lium in effigiem manus & palmæ articuletur. Se-
Talparum ; ritur in plerisque hortis ad arcendam, vt volunt,
fuga. effodientium, ac passim tumultantium talparum
 iniuriam. Profilit instar parvæ arboris, folio vi-
 tis æmulo, sed nigriore, ramis cauis, & in arundi-
 nis modū fistulosis, semine in asperis vuvis clauso,
 & *Kerua* officinis dicto. Quod vnum suis cortici-
Pulchra rici bus spoliatum, ricini animalculi foedi ac liuidi
ni descriptio effigiem tam proximè repræsentat, vt si vita ad-
 esset, planè ricinus esse videretur: vnde huic plan-
 tæ impositum nomen. Plantæ huius triginta gra-
 na, vel vt placet Ioã. Mes. quod verius puto, quin-
 decim ad summum, & septem ad minimum, suis
 putaminibus repurgata, bilem & aquas per aluū
 ac vomitiones, potu deijciunt. Vrinas etiam mo-
Bilis, aquæ, uent, sed iniucunda, vt loquitur Diosc. potionē:
vrinæ, vari, quam sequitur violenta stomachi subuersio. Ea-
culi, epipho dem tusa & imposita, varos ac maculas à Sole cō-
ræ, mamma, tractas emendant: tritaq; folia cum polenta, ocu-
ignis sacer, lorum tumores & epiphoras sedant, ac turgentium
& facies. mammaram inflammationes coërcent. Cum ace-
 to illita, sacros ignes restinguunt, & per se triduo
 imposita, faciem purgant. Sed pulchrū, & sanè q̄
 vtile fuerit hîc audire Ioan. Mesuæ, de Ricini, seu
 grani Regij, vt vocat facultatibus egregiè differē-
 tem: Ricinus, inquit, pituitam ac interdū bilem
 violenter purgat, deiectione & vomitū: materias
 quo-

quoque & serofam aquam à iuncturis trahit. Dantur grana eius trita & cocta in iure galli antiqui, conferuntque dolori colico, & iuncturarum, ut podagræ, chiragræ & ischiadi. Aut coquuntur in aqua casei, vel caprinum lac super ea mulgetur, colatur, & ita hydropicis utiliter exhibetur. Oleum ab his expressum, cicinum seu ricininum dictum, colico dolori à pituita & flatibus summè confert, adhæc morbis articulorum. Corrigitur ricini noxa, eo modo quo lathyridis, estque eius dosis à granis septem ad grana quinque, ut paulò antè scripsimus. Sed iam tempestiuum est, ut hanc hortensium plantarum medicam historiam claudamus, & domesticas arbores, cum suis fructibus, eadem persequamur methodo.

Colicus dolor, podagra ischias, iuncturæ, hydrops & articuli.

HORTI MEDICI CAMPVS
SEPTIMVS, POMIFERAS AR-
*bores, cum suis fructibus, areolis
tredecim describens.*

Malus & eius pomum, cum medicis vtriusque auxilijs & facultatibus.

AREA I.

HActenus, quod fœlix, faustumque sit, hortensia & domestica olera, radices item, & odoratas herbas, necnon fœtus herbaceos, ac flores, plantasque inodoras, pro nostræ mineruæ tenui captu, vtcunque expediuimus. Superest, ut Parasceue ad simili methodo frugiferas hortorum arbores, sequentem vitæ humanæ accommodas, explicemus: & maxime illarum fructus: ab his auspiciâdo qui mol-

Pomi & nu- li tunica vestiuntur, & à Grammaticis generali
cis significa- nomine *Poma* nuncupantur. Hinc gradum factu-
tic. ri ad eos, qui dum maturuerunt, dura & lignosa
 veste forinsecus teguntur, & *Nucis* appellatione
 comprehenduntur: à malis itaque exordimur,
 quorum arbor tam prædijs rusticis, quàm vrba-
 nis paradisis, aut, si mauis, hortis & viridarijs per
 quàm familiaris esse solet. Diphilus, Græcus agri-
Mala matu- cola & medicus, tradit mala, quæ nondum matu-
ra, immatu- ritatem attigerunt, noxium succum in corpori-
ra & acida. bus gignere, bilemque ac morbos excitare, & hor-
 roris causas promouere. Quæ verò maturitatem
 assecuta sunt, melioris esse succi pollicetur: pro-
 pterea quòd aluo facile excernuntur, ob minorè
 acerbicatem. Acida improbum humorem gignūt
 ac magis substringunt. Atque, vt rem diffusam
 paucis colligam, malis vti debemus sobriè & cir-
Mala austera cum spectè, pro vincentium saporum facultati-
acerba & a- bus & naturis. Austeris, cùm ventriculus propter
cida. calidam intemperiem, vel multam humiditatem
 imbecillus fuerit: Acerbis, dum hæc multum au-
 cta videbis: Acidis, dum crassum succum, qui nõ
 magnoperè frigidus sit, in ipso collectum suspi-
 beris. Siquidem frigidus succus non acidis, sed a-
Mala ægrotā cribus expugnatur. Quæ in hyemem, ver & æstia-
tibus vtilia. tem optimè seruata fuerint, ea morbis sæpenu-
 ro perquàm vtilia esse solent: modò farina aqua
 subacta circumlinantur, & clibano coquantur,
 aut calicis cineribus mediocriter assentur, vel ad
Venter, flo- aquæ bullientis vaporem tenerescant. Dare au-
machus, vo- tem conueniet statim post cibum: aliquando eri-
mitus, diar- am cum pane, ad ventrem & stomachum roborā-
rhœa, dylen- tum, his qui cibū fastidiūt, ac tardè concoquunt
teria & nau- quiq; vomitu, diarrhœa ac dynteria infestatur.
sea.

In quem vsum apta sunt acerba: nã parata vt modo dixi, mediocrem agnoscunt adstrictionem. Hic minimè superuacaneum erit admonere ex Plutarcho (licet parum ad medicam nostram historiam pertineat) quòd mala tam graua esse solent gestantibus dorsuarijs iumentis, etiam si pauca portent, vt oneri, viribus alioquin non impari, succumbant, ac sudando deficient: solo odore *Pulehrum*, (vt Latinus putat Apuleius) adeò illa offendente, & notandũ. vt animo linquantur. Quod ad mala cydonia, summè odorata, referendum potius crediderim: vt vt fuerit, facilis admodum erit experiẽtia cuius. Remedium præsentissimũ est oblatus panis, quem si vorarint, vt scribit Plinius, sese protinus recolligũt. Vitabitur id periculi, si aliquot prius conspicienda aut odorãda illis offeras. Modos varios, & formulas item diuersas custodiendorũ cuiusuis generis pomorũ, reperies in nostris hor- *Mirum auxi-* torũ Secretis. Illud mihi penè exciderat: Malumliũ pro pleu- *riticis.* dulce odoratũ, ab interioribus feminibus mun- datum si olibano impleatur, & superaddito suo operculo sub cineribus absq; vstione coquatur, deinde à pleuritico edatur, rem planè admirandã operatur. quod in deploratis semel atque iterum experti sumus.

Pyrus & eius fructus, cum medicis auxilijs
ac facultatibus vtriusque.

A R. II.

QUæ de malis scripta sunt, si ad pyra transf- *Pyrorum dif-* ferantur, nihil nouo sermone opus erit. *ferentia.* Nam in his quoque alia austerasunt, alia acerba, quædam acida, nonnulla dulcia, & multa ex horum mistione composita. Sunt quæ nullam infi-

gnem qualitatem præseferant: quo fit ut cum aquea sint & hebetia, nulla roborandi vi polleant. Talis itaque pyrorum usus erit, qualis malorum, ut præclare scripsit Galenus: qui aquosam dulcedinem omnibus ferè tribuit pyris cum lenta acerbitate: quod inæquale temperamentum arguit: & ob id à cibo sumpta conferre stomacho tradit: præsumpta verò, aluum substringere.

Pyrorum crudorum usus ieiunio onerosus.

Sanè pyrorum omnium crudorum usus, etiam valentibus onerosus esse solet, & maximè ieiunio: decocta multò salubriora cèsentur. Sunt qui diuisa, & granis purgata, Sole ficcent vel clibano, hisque per hyemem, & Ichthyophagiam, vino vel calente aqua maceratis & saccharo resperfis iucundè vescantur. Pyrorum genera omnia adstringentia, usum habent accommodum repellentibus cataplasmatibus. Aduersantur etiam boletis & fungis: nam illos extrudunt pondere, & pugnante prementeque succo. Scripserunt nonnulli quòd pyra in cubiculo enitentis & parturientis reposita aut latentia, partum difficilem faciunt, Sed id cotoneis malis, ut mox dicemus, ascribendum esse mihi fidem fecerunt amici aliquot, qui naturæ arcana per rerum experimenta quotidie quærunt & scrutantur.

Remediū aduersus boletos & fungos.

Cotonea arbor & eius fructus, cum medicis utriusque auxilijs. A R. III.

Cotoneorum differentia.

POmi arboris istius figura, ut superiorum, simpliciter exprimi nequit: quoniam cotoneorum alia incisuris crispantur, colore ad aurum vergente, ex quo Græcis χρυσόμηλα, & Virgilio aurea mala, ut multis placet, dicta sunt. Alia candidiora videntur & odoris præstantissimi: Alia fru-

struthea nuncupantur, serotino prouentu maiora, & nescio quid suauius reliquis vibrantia. Habentur prætereà syluestria parua, in sepibus plurimùm nascencia. Quotquot sunt, tenui lanugine omnia pubescunt, & fragrâti odore nares exhilarant, ac cerebrum roborant. Plutarchus autor grauis. memoriæ prodidit cotonea mala, seu cydonia, odoris sui præstâtia lethalium venenorum vires retundere, eorumque vehementiã hebetare. Addit, pharicum, præfens alioquin venenum, in patinam adhuc cydonium, vel eius salgamum olentem, ignauum fuisse ac elanguidum: necnon à peculiari sua natura viribus exhaustis defecisse: ac ita incolumes & illæfos euasisse omnes, quos insidiantes veneficio eo potionarât. Idq; tandem compertum fuisse illorum relatu qui venenũ vendentes rem ita habere deprehenderunt.

Cœliacis cruda profunt cotonea & cocta: nec non dysentericis, orthopnoicis, cholericis & purulentum excreantibus. Oris gratiam & halitum summè commendant. Vnde Solon, vt Plutarchus scribit, vxoribus præcipiebat ne irent cum maritis cubitum, nisi cydonium malum prius degustassent. Maceratorum humor, stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Quæ cruda in melle condiuntur, vrinas proliciunt, & mel eorum naturam induit, adstringendi & conspissandi vim imbibens. Quæ verò cocta melle condiuntur, stomacho vtilia sunt, & gustui iucũda: sed constringendi vires deponunt. Cruda in cataplasmate, aluum si fluat retinent, & ventriculum si in vomitiones effundatur, vel ardore conflagret, roborât ac firmant. Simeon Sethi in libro quem de cibarijs scripsit, tradit cotonea in ædes

Lethaliũ venenorũ auxiliũ, cũ pulchra historia

Cœliaci dysenterici, orthopnoici, cholericis, purulenti & halitus:

Stomachus & aluus:

Vrina, stomachus, vomitus & parturiens.

Præstantissi-
ma cydoni-
arum cōpositio

Cydoniatū
Lugdunense
periculosum

Quomodo
paratur & co-
quatur cydo-
niū, aluū abs-
que molestia
vacuans.

parturientis perlata, vel ibi latentia, partum non solum remorari, sed difficilē ac laboriosum reddere. Quibus nihilominus si suæ gestationis tempore crebrius v̄sa fuerit, fœtum pariet ingeniosum, vt ille idem admonuit. Quod ad condituram cydoniorum attinet, quam cydoniatum & cydonitem appellant, præstans admodum fiet (vt id etiam obiter adnotemus) si aperta, cotonea, & ab omnibus suis interaneis repurgata, nec non in taleolas diuisa (sed superstite pellicula & cute summa, quæ valde est odorata) in aqua, donec tabuerint, coquantur: postea per linteum colata, ac violenter compressa, excernantur: & cum optimo saccharo recoquantur. Quod dum fit, si adieceris selecti rhabarbari sufficientem puluerē habebis incomparabile cydoniatum, non dicam ad ciendam aluum & purgandum corpus valde ideoneum, sed etiam ad roborandum hepar, ventriculum & viscera omnia: longè sanè tutius & salubrius quam ex Lugdunensi illo scammonea- to & diagridiato cydonite: quem cane peius & angue vitandum hortor & suadeo his qui suæ valetudinis seduli custodes esse satagunt, ob sæuissima & periculosissima symptomata, quibus vtentes sæpenumerò excruciaci & mirè excarnificari vidimus, vitæ nonnunquam irreparabili iactura. Quod monuisse, & meminisse iuuabit. Pulchrum est etiam ac multorum experimentis confirmatum quod sequitur. Diuidatur cydonium, & sublatis interaneis, seminibus nimirum cum suis folliculis, impleantur partium cauitates, puluere optimi rhabarbari haud negligenter triti, vel seminum cartami mundatorum, vel agarici trochiscati aut alterius, vel epithymi,

vel

vel foliorū fennæ orient. vel alius simplicis medicamento purgantis, quale visum tibi fuerit: deinde vniantur dictæ partes, papyro inuoluâtur, & ligatæ coquantur perfectè vsque ad tabem in clibano, vel foculo. Absoluta coctione soluatur cydonium, aperiatur, & abiectis medicamentis internis, pulpa manducetur. Purgabit absque vlla noxa & molestia (imò verò purgando roborabit) ventriculum, hepar, & corpus vniuersum, eo (inquam) humore, quem immissum & concoctum medicamentum vacuare aptum erit. Quòd si diuersæ naturæ & facultatis medicamenta includeris, diuersos humores vacuabis. Verum enim verò, si maiusculum erit cydonium, poteris dilatare feminum loculamenta ac cellulas, vt capaciores fiant excipiendis idoneis medicamentis, quantitate à docto medico tibi præscribēda. Sed tutius est vti minusculo, ampliata, si opus fuerit, cavitare, vt totum manducare possis. Quod fiet absque vllò tædio ac nausea, si expertis credis, qui mihi pro tam iucundo & salutari secreto gratias immensas egerunt, quo te quoque participem, gratis facere visum fuit. Venio ad alias cydoniorum facultates. Si succum astringentium cotoneorum cum pari mellis rosacei portione coxeris, & eo tonsillas vel vuulam inflammatam aut oris putrilagines illeueris, illinc summū auxilium experieris. Addò quòd integrorum cotoneorū decoctio salubriter propinatur & infunditur aduersus tormina & dysenteriam. Crudorum succus, doloribus mammaram confert: & decoctum florum arboris, fotu prohibet ne vterus decidat, aut foetum lubricum reddat. Decoctio carnis & pulpæ, sedes & vuluas prociduas

Pulchra & notatu dignissima.

Tonsillæ, vuula, oris putredo, tormina & dysenteria.

Mammæ, vterus, foetus sedes & vulua.

coërcet, ac easdem ab inflammatione liberat. Sed in cydonijs versatum satis.

Prunus ac eius fructus, cum auxilijs & facultatibus vtriusque. **AR. IIII.**

Prunorum
differentiæ
variæ.

Prunidaçty-
la & nuci-
pruna.

Aluus quo-
modo emol-
liatur.

Vētriculus
vuula, gin-
giuæ & ton-
sillæ.

Aluus, cal-
culi & liche-
nes.

PRunorum differentiæ apud nos esse solent innumeræ, ac ferè inexplicabiles: sed prima omnium laus Damascenis tribuitur: à Damasco Syriæ monte, vt scribit Galenus, oriundis, & cognominatis, nobisque admodum familiaribus. Secundas partes sibi vendicât, quæ Prunidaçtyla vocâtur, à digiti longitudine, vt puto, dicta: ouata ferè specie, & carne admodum suaui. Habêtur & nucibus infita, quæ faciem & succum adoptionis repræsentant, & ab vtroq; parente Nucipruna appellantur. Sed hæc nihil ad medicas illorum facultates & præsidia. Pruna itaque, dulcia præsertim, ex aqua mulsa, aut alia, decocta, si prandium inchoent, ventri molliêdo ac mouendo sanequàm sunt idonea: modò non illico supra earum assumptionem prædium sequatur, vel cibus, sed semihorula interponatur. Quæ acidula sunt, postrema mensa apponi debent, ad os ventriculi roborâdum. Folia arboris in vino cocta, vuulam, gingiuas et tonsillas fluxione laborâtes, gargarizatu, vel oris collutione iuuant ac reprimunt. Idem præstant syluestrium prunorum refficatae baccæ dum maturuerunt. Quæ si in austero vino coquantur, aluum sistunt, ac eius sedant tormina. Gummi trunco prunaceorum & prunorum adnascens, cõglutinat, & in vino potum calculos frangit: lichenásque infantium ex aceto perũctum sanat, vt scribit Dioscorides. Sed tempestiuum est vt Ioan. Mesuæ audiamus, me-
dicè

dicè et argutè de prunorum facultatibus hunc in modum differentem: Pruna aluum subducunt & alterant, sed alba, flaua, rubra, minùs sunt medicamentosa, quàm nigra. Quorum quæ *μίσσ* sunt, hoc est dulcacida, alterant magis. Dulcia largiùs soluunt, tamen vtraq; alterant & soluūt, magis scilicet & minùs. Damascena & Armena, vtrunq; præter cætera præstant, humida tamen, potiùs quàm sicca: quæ etiam in ventriculo, pròptiùs quàm sicca corrumpuntur. Omnia lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt: & ob duo hæc, biliosis tum febribus, tum morbis alijs sunt salubria: stomacho nocent, ac pauci sunt alimentati. Quia imbecilliter soluunt, eis adduntur, præsertim infusione, cassia fistula, manna, tamar Indi, violæ conditæ. Ex horum carnibus coctis fit electarium, in eadem quæ priùs, salubre. Porro, si truncū Pruni arboris locis duobus, vel tribus, palmę vnus interuallo, perforaueris, et immisso scamoneo lutaueris, pruna ob id purgantiora euadent. Hactenus Mesues. Hæc sint pro coronide in gratiam ægrotantium. Si pruna passa modicè cocta, & compuncta, in frigidam merferis, tumere ac pulpa multum turgere videbis. Idem etiam continget absq; coctione, si passim puncta, biduo aqua frigida maceraueris. Quod & vux passæ, & fructus alij etiam agnoscunt. Sed de ijs fusiùs à nobis alibi scribendum propediem.

Quomodo
fiant pruna
aluum sub-
ducentia.

Pulchra &
notatu di-
gna.

Cerasus, ac eius fructus, cum auxilijs & facultatibus vtriusque. A R. V.

Speciosissimos hortensium arborum omnium fructus gignit Cerasus: adhæc varios & diuersos: quò fit vt diuersa quoq; sortiantur nomina

mina, quæ hîc explicare non admodum laboro, contentus docere, quòd Francis cerasi nomê fructus ille propriû sibi fecit, qui mediocri arbore nascitur, pomo rotundulo ex breui pediculo dependente, & inter virentia folia dum maturuit, carbunculi modo elegãter rubente: cui caro multa & mollis, necnon succosa inest: solétque vsus eius maximè placere grato acore: vnde morosa ægrotantium palata mirè recreat, & prægnantiû malacijs summè expetitur, antè quàm ad vnguë maturescat. Diphilus Siphnius, arte medica aliquanto tempore post Hippocratem admodum celebris (vixit enim ætate Lysimachi successoris Alexandri) de cerasis hunc in modum scribit. Cerasa bonum succum creant, sed parû alimenti subministrant: stomacho estuãti grata sunt, & eidè auxiliãtur sumpta in frigida: sed rubëtia præstant & Milesia, q̄ vrinam pellant. hæc ille: cuius æuum ideo p̄ferre volui, vt refellatur error illorum qui cerasa à Cerasunte Pontico municipio dicta cõtendunt: et à Lucullo, deuictò Mithridate, illinc in Italiã primum deportata. Sed redeo ad medica pomi huius auxilia. Quæ dulcia sunt cerasa ventrè emolliunt ac mouent, quæ acida vel passa indurant ac continent. Eadè, acida inquam, refrigerant & adstringunt: quò fit vt flauã bilem restinguãt et iecinoris infarctus liberent. Gummi quod de arbore stillat, ex vino diluto sumptum, gutturis asperitates lenit, colorè cutis gratiorem reddit, oculis claritatè adfert, veteri tussi medetur, lichenas infantium ex aceto curat, et (quod vtiliter experti sunt multi) calculosis ex vino albo summè p̄dest. Penè omiserã quod memoratu dignum arbitror. Aqua distillationis cerasorû non multò

Fructus cerasi descriptio pulcherrima.

Cerasorum facultates.

Venter, bilis, iecur, guttur, cutis, oculi, tussis, lichenes, & calculus.

Aqua mira pro epileptico.

multò antè ex arbore decerptorū, vi ignis medio-
 cris excepta, si in os epileptici infundatur, quo-
 ties eū paroxysmo laborare cōtigerit, inhibetur
 impetus morbi violētissimi. Res preciosa, & sæ-
 penumero pbata à Ioanne Manardo Ferrariensi
 medico præstātissimo. Pauca supersunt. Inuenio
 apud autores, inquit Plinius, q̄ si quis matutino
 roscida aliquot cerasa cum suis nucleis deuora-
 rit, ei aluus in tantū leuatur, vt pedes morbo li-
 berentur. Sunt qui æstuante & cādenti Sole, vsq̄
 ad rugas ficcant. Alij blando & temperato cliba-
 ni calore idem assequuntur: eorūq; modo optimè
 seruant ad sanorum & ægrotantium vsū.

Aluus & pe-
 des.
 Cerasorum
 custodia nō
 spernenda.

Morus ac eius fructus, cum auxilijs & faculta-
 tibus vtriusque. A R. VI.

VRbanarum arborum omnium, vt scribit
 Plin. nouissima floret Morus, serotino ger-
 minatu se prodens, nec nisi exacto frigore: vnde Morus vnde
 arborum sapiētissima nuncupatur, licet fatuæ & dicta.
 stolidæ nomen à Græcis, κατ' ἀρίστον adepta sit.
 Succus foliorū, aut radicis vtilissimus est garga- Cynanche,
 rizatu contra cynanchem, ac præfocationem. Et præfocatio,
 folia ex aceto illita, ambustis medētur. Si quis au ambusta, tō-
 tem acceperit mororū seminatorum vnciam fillæ, vuula,
 vnam, & rosarum siccarum tantundem, omniaq; oris putredo
 melle miscuerit, modicè coxerit, & expresserit, & vulnera.
 habebit salutare medicamentū ad tōfillas & vuā
 inflammatione tentatā, nec non oris putrilagines
 ac vitia. Corticis succus vulnera glutinat. Quod Mororum
 ad naturam pomorum istius arboris attinet, quæ natura.
 mora nuncupant, si matura fuerint, aluū soluunt Aluus.
 ac lubricāt: sed in ventriculo statim corrumpun-
 tur. Humectant prætereà, ac modicè refrigerant,
 nisi

Fluor alui,
coeliaci, dy-
senterici, vl-
cera, dentes,
gingivæ am-
busta, capil-
lus, menses
& sanguis.

Pulchrū nisi
esset super-
stitiosum.

Sāguis, vul-
nus, hæmor-
rhoides, &
dentes.

Miraculum
notatu di-
gnum.

nisi actu frigida fumantur: quòd si non superue-
niat alius cibus, facilè intumescūt. Immatura vē-
trem fluentē retinent: quæ si Sole vel clibano ca-
lente siccata fuerint, & in puluerem trita, non so-
lùm obsonijs iucūda erunt, sed etiam coeliacis, &
dysentericis summè proderunt: valebuntq; ad-
uersus vlcera quæ pascēdo serpunt. Sunt qui den-
tes putridos & gingiuas coluant eo puluere ex
vino. Folia arboris trita & cum oleo illita, va-
lent ad ambusta, capillūque tingunt cum folijs
vitis nigræ & fici simul coctis in aqua cœlesti. Ea-
dem in vrina madefacta, pilum corijs detrahunt.
Ramus ex arbore Luna prima defractus, cum in-
cipit turgere fructu, proficit (vt magi existimant,
& adnotat Plin.) contra mensium abundantiam,
si mulieribus lacerto alligetur: modò ille terram
non attigerit, nec in polterum contingat. Sub-
ditque hunc non modò fœmineum sanguinem
fistere ex vtero multū emanātem, sed etiam ex
vulnere, ore, naribus & hæmorrhoidibus. In
quam rem multos ramum illum religiosè serua-
re dicit. Faciet experiētia fidem. Multi foliorum
& corticis decocto, dētium cruciatum collutio-
ne efficaciter emendarunt. Hic Plinianum mira-
culum de moro nō tacebo, etsi ad medicum hoc
nostrum institutum nihil facere videatur. Mo-
rus, inquit, laurus, & hederamutuo attritu ignē
facilè concipiunt: quod exploratorum vsus in
castris, pastorūque industria reperit: quoniam
ad excutiendum ignem non semper lapidis occa-
sio est, teritur lignum ligno, & arido vomite ex-
cipitur scintilla. Sed nihil hederam præstatiūs quæ
teratur lauro, & laurum terat. De moro & moris
sint satis ista tibi.

Persi-

Perfica arbor, ac eius fructus, cum auxilijs & facultatibus vtriusque. AR. VII.

Perficorum genera tria apud nos agnoscuntur. Vnum *Præcox* appellatū & *Anteperficum*, genera & quòd cætera perfica longè præueniat: ex quo nomenclaturæ. *Abricocum* Gallis dici cōsuevit, ac si diceres præcocum, olim *Armeniacum* nuncupatum, æstatis initio nobis familiare et esculentum. Alterum est populare cuique notum, & sub finem æstatis maturefcens, citiùs, tardiùs, pro cœli & foli natura. Tertium ex re *Duracinum* vocatur, quod carne *Perficū du-* constet dura: quæ tam pertinaciter ossi adhæret, *racinū, præ-* vt auelli nequeat, vnde *Pressum* vulgus nūcupat, *sum, sangui-* quòd caro, ceu agglutinata ligno interiori, valde *neum & fla-* apprimatur. In quo etiam genere inueniuntur *uum.* quæ sanguinea pulpa turgeant, & nucleum, vel si mauiis, os internum, vbi diuiduntur medium aperiant: ac veluti farina quadā mollita: saccharatæue vndiq; respersum, vnà cum adhærēte pulpamento præ se ferant. Cuiusmodi sobolem innumeram, maiore quàm alibi corpore, alit Mōlucianus ager, natale mihi solum, in Borboniorum ducatu & prouincia notissimam. In eodem & superiori genere Perficorum reperiuntur, quæ cotoneorum more, intus & extra summè flauescant. Alia sunt genera olitorio mangonio, & infitionis adulterio prognata, quæ hîc prudens omitto, vt medica tam arboris, quàm pomi eius remedia persequar. Galenus Perficorum genus omne damnasse mihi videtur, ceu prauis succi ali- *Perficis po-* mētum, ob facilem corruptionem. Quod de popularibus *pularibus* popularium perficorum genere cum doctis intelli- *nihil fuga-* gendum esse puto: quo vno, etiã Plinij seculo, ne- *cius.* dum

dum Galeni, nihil fuit fugacius: nam longissima decerptis mora erat bidui, & ob id cogebāt se illico venundari, vt hodie, etiā de multis, fieri solet. Hinc nimirum primis mensis semper edenda præcepit idē Galenus, præsertim quæ carne constant humida, & aquoso pulpamento: nam postremis epulis sumpta, stomacho innatare solēt, & quidquid prægustatum fuit, vnā in tabem & corruptionem secum deducere. Quæ si præierint, lubrico meatu viam facilem alijs cibis sternunt. Innocentiora his causis traduntur esse præcocia, & quæ carne constant nullatenus humida, qualia sunt Parisiensibus Corbelliana: nam corruptioni facile non patent, neq; a corem citò contrahūt, & ob id stomacho suauiter commodant. Vulgus Gallicum sibi persuasit persica suo nucleo noxā expedire, quam eorum pulpa attulerit. Nec temerè, nam incidendi, detergendi & aperiendi facultate ille idem pollet nucleus, qua ex re improbitati pulpæ occurrit. Noxa etiam vino generoso tollitur, siue illud superbibatur, siue persicum in eo madescat & innatet. Quod populari & rythmico sacrificuli cuiusdā versu, hunc in modum per mensas iactari solet,

Petre, quid est pesca? cum vino nobilis esca.

Pestis, lumbrici, obstructio etcaput. Nuclei per auram pestiferā sumpti, maximo perire profunt, lumbricos enecant, & obstructiones tollunt. Qui, quòd summè sint amari, & linguæ parum grati, saccharo excipi & condiri à multis solent. Cum aceto & oleo triti, capitis doloribus vtiliter illinūtur: sed quibus, & qua ex causa, nō scripsit Plinius: qui plerunq; remedia absq; limitatione pronunciat, vnde cautè & circumspectè legendus est. Persici flores aluum deijciunt, tam
esu,

Persica Corbelliana.

Quomodo tollatur noxa a persicis.

esu, quàm iuscule immissi: sed non absq; labore, & ventriculi ac hepatis detrimento. Quod minore noxa p̄stabit aqua vbi flores illi amarulenti septena commutatione macerati fuerint, modò cum saccharo ad Zulapij consistentiam decocta **Aluus & fit.** Nam præterquàm quòd alui excrementa dei- corporis lū- cit, etiã vermes vnà extrudit: quos trita folia, & **brici.** puerorum vmbilicis admota, similiter perdunt. Prætermissum hîc nolim quòd persica locis irriguis nata & educata, dētibus, cordi, oculis ac pulmōni valde obesse solēt: locis aridis, contrà: quē admodū doctè adnotauit Albertus re vera Magnus. Nolim insuper omissum, q̄ qui impleuerit fictile floribus Persicis, & obturato ore pmiserit dies aliquot sub terra macerari, vel in fimo putrescere, exprimet oleū, quo si inungat pulsus, tēpora & spinā, ante accessiones febrium putrida **Febres.** rū, certo experimento illas curabit. Quod à Germano quopiam medico ingenuè acceptum fero.

Mespilus ac Sorbus, earūmque fructus, & medica auxilia ac facultates. **AR. VIII.**

DVo poma duarū arborū rusticarū potius quàm vrbanaarū, vna (quod dicunt) fidelia hîc dealbabimus: mespilū nimirū & forbū. Prior arborum istarum, Mespilus inquam, Gallis nūc **Mespili ge-** *Meslierus*, nūc verò *Neslierus* dici solet. Cuius duo **nera duo.** sunt genera. Vnum, quod rarioribus spinis horret, nasciturque in dumetis, nemoribus & viuissimis sepibus, quasi syluestre: cui pomū paruum inest, & per initia tam acerbum, vt vix edendo esse possit, nisi hyemis frigoribus excoctum mollescat. Alterum grādiore pomo sese profert, ita vt mala magnitudine sua sæpenumerò peræquet, absque

villis spinis. Quod crebro insitu et cultu in hortis habitasse, & feritatem deposuisse dubium nō est.

Sorborum
differentiæ
quatuor.

Sorbus, Gallis *Cormierus* vel *Sorbierus* vulgò nūcupatur: poma gerens quatuor differentijs à Plinio discreta. Nam quædam rotunditatem mali præ se ferunt: altera turbinationem pyri: tertia oualem formam: quartum genus torminale appellant, remedio (vt scribit ille) tantum probabile. Venio ad medica vtriusq; auxilia. Mespili immaturum pomum, plerique omnes vsurpare solent ad coërcendum alui immodicè ruentis impetum. Non desunt qui ficcata arboris folia, & in puluerem redacta, clysteribus dysentericorū magno & fœlici successu remisceant. Est sanè memorabile & miratu dignum, quòd licet mespilorum caro adstringentis sit naturæ (de immaturis loquor) nihilominus puluis eius lapillos in renibus vehemèter comminuit. Cuius rei periculum efficacissimum à se factum testatur Ant. Musa, medicus apud Ferrarienses doctiss. & exercitatis. Scio non deesse qui de ossiculis idem polliceantur, vt Brassauolus, et alij qui id certa constantiq; probauerunt experientia, quam nos in rem sæpenumero fœliciter etiam cōtulimus, dato illius cochleari ex vino albo cum puluere anisi. Sed de ijs plura in nostra Memorabilium omnis generis Chiliade. Quòd ad sorborum poma attinet, Galenus eadem facultate pollere scribit, atque superiora: censètque duobus his parcè vtendum, & non affatim, vt de ficubus ac vuis fieri solet. Nam illis, ceu cibus, nequaquam indigemus, quin potius vt medicamentis. Dioscorides dissecta sorba prius quàm maturescant, Sole deficcat, pbabili remedio ad aluum retinendam, si nimium fluxerit

Alui fluor,
dysenteria,
& renum
lapilli.

Mespilis &
sorbis vtendū
ceu medicamento.

Remedium
aduersus
fluorē alui.

xerit

xerit, aut lubrica fuerit. Idem vsus esse consuevit
 farinæ ficatorum & pila contusorum, si polen-
 tæ modo sumatur, aut iusculis & pulticulæ mi-
 sceatur, clysteribusue immittatur: quod etiã de-
 coctum eorundem immaturorum præstare adfir-
 mant experti. Memorabile fanè est, & ob id ne-
 quaquam prætereundum, quòd si quis à cane ra-
 bido aliàs morsus, iacuerit sub sorbo, periclita-
 tur in rabiè rursus incidere: nam consopitã exci-
 tare creditur arboris huius vmbra. De qua, & su-
 periore, hæc satis erūt, propterea q̄ in Gallicanis
 hortis multis nondum habitare consueuerunt.

Notandum.

Rabies.

Citria arbor, eius fructus, & medica vtriusque
 auxilia. A R. IX.

IN hac medica pomiferarū arborum narratio-
 ne, aliquot nobis supersunt memorabiles ex-
 plicandæ arbores cum suis pomis. Quæ tametsi
 in septentrionalibus hortis & agris nostris eger-
 rimè nascantur & foueantur, de his nihilomi-
 nus hîc scribere non detrectabo, vt labor noster
 omnibus ex æquo profit. Citria arbor in his pri-
 mum obtinebit locum: quæ sicuti Theophrasto tri nomen.
 Medica & Persica, Plinio verò Assyria nomina-
 tur, ita illius quoque pomum, Medicum, Persi-
 cum & Assyrium nuncupari legimus. Quod cum
 sua parente, gentes plurimæ ob remedij præstan-
 tiam, olim ad se transferre frustra sudarunt. Pli-
 nij æuo in Italia nondum vigebat: primusq̄ Nea-
 politanus Palladius è Medis in Latiū, cultu va-
 rio & multiplici cura ac diligentia transtulisse &
 propagauisse fertur. Quem postea solers imita-
 ta posteritas, Hispaniæ, & meridionali Galliæ,
 ceu per manus, paulatim communicauit. Theo-

Arboris ci-
triam ar-
boris in Eu-
ropa exco-
luerit.Quis primus
citriam ar-
boris in Eu-
ropa exco-
luerit.

Halitus cō
mēdatio, &
vestiū odo-
rumentum.

Pulcherri-
ma historia
probans ci-
trium vene-
norum esse
antidotum.

Miranda vis
citriorum.

phraſti ætate pomum iſtud nequaquã mandeba-
tur, ſed ne Plutarchi quidẽ autorũ memoria, vt
Athenæus ſcriptũ reliquit. Parthorum proceres
huius grana dũtaxat eſculētis incoquere ſolebāt,
cōmendandi halitus gratia. Quod pleriq; etiã ad
folia detorquent, non minũs odorata quã po-
mũ ipſum: ex quo veſtarijs ſcrinijs vtrunq; pera-
ptẽ inferebatur: quemadmodum indicãt Home-
rus & Neuius, veſtes ob id, epitheto decēti citro-
ſas nuncupantes. Sed hæc, q̃a extra medicum in-
ſtitutum noſtrum eſſe videbũtur, ideo ad citrio-
rum auxilia commodũ tranſeo. Qui de reme-
dica & ruſtica ſcripſerunt Aphri, Arabes, Græci
et Latini, vno ore prædicãt omnes, citrium pomũ
venenis inimicum eſſe, & hinc antidoti loco illis
efficaciter opponi. Quod celebri historia ſic A-
thenæus confirmat. Cũ princeps quidã Aegy-
ptius maleficos nebulones duos cōdemnaſſet, vt
ſuorum facinorum meritas pœnas luerent, eoſq;
aſpidibus, ſecundum Aegyptias leges, in prædam
exponendos dixiſſet: ij fortẽ fortuna citrium in
itinere comederunt, dum beſtijs futurum pabu-
lum ducerentur: quod caupona quædam, vicem
eorum miſerata illis obiecerat. Mox dum in thea-
trum deſcendiſſent, & à ferociſſimis ac famelicis
feris demorſi eſſent, nihil noxæ ſenſerunt. Quam
rẽ Præfectus ſummẽ admiratus, à ſatellitibus p-
contari cœpit, num antidotum aliquod præſum-
piſſent. Reſpondentibus citrium, ex integra ſim-
plicitate donatum, eos in via tantũm mãducaſſe,
poſtridie iuſſit vni præberi, alteri verò denegari,
ac denuò in theatrũ trudi ad ſupplicium. Quo fa-
cto, qui comederat, demorſus nihil incommodi
paſſus eſt: alter illato ictu, vndiq; liuidus factus,
confe-

confestim interijt. Quæ res multis postea probata, factoque frequenter periculo, tandem inuentum, confessumque fuit, citrium omni exitiali veneno presentissimum ac præstantissimum esse remedium, sumptumque, venenatis ictibus resistere, donec concoctum fuerit. Si quis huic historiæ fidem non habet, veracem fidelemque Theopompum Chium consulat: ab eo discet Clearchum Heracliotam Ponti tyrannum multos veneno sustulisse, pluresque necare voluisse, nisi excellentissima citrij vis à populo cognita, venenis restitisset. Quod nonnulli etiam rutæ adscribunt, quemadmodum in medica eius narratione diximus. Citria itaque venenis efficaciter aduersantur: & maxime illorum semen tritum, & ex vino generoso haustum. Eandem rem præstabit etiam succus, nam per ventrem toxicum excludit: nec omnitemendum est, quod cortex tetrum & fœdum oris halitum emendat. Quam in rem Virgilianum testimonium huc proferre πᾶσι γινώσκουσιν fortasse non erit.

Venena.

Semen & succus citriorum.

O. ishalirus.

*Media (inquit) fert tristes succos, tardumque saporē
 Fœlicis mali: quo non presentius vllum
 (Pocula si quando saue infecere nouerca,
 Miscueruntque herbas, & non innoxia verba)
 Auxilium venit, ac membris agit atra venena.*

Virgil. in Georgicis.

Deinde subdit,

*-animas & olentia Medi**Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.*

Si cruda manduntur citria, non facile coctioni obediunt, quin & crassum generant succum: ob id illis melle aut saccharo conditis, vesci fatius esse putant medici: quod ita ventriculum excalfaciant ac roborent. Quam rem non animaduertens

Quomodo citrijs vtendum & vescendum.

Melancholici morbi, flaua bilis, pestis, ictus venenati, & halitus.

Antidotus mira contra pestem & venena.

Aurantia & limonia septentrionalibus inuisa.

nec obseruans hæc nostra ætas gulæ nimum dedita, ac voluptati plus æquo famulans, cruda citria in cibis parum prudenter esitanda proferre solet. Vt ut fuerit, aduersus atrabile & morbos, quos illa longos ac mæstos excitat, egregiè opitulari nouimus. Succus flauâ bilem reprimit, & pestis arcet contagia: vnde recentiores medici ad febres pestilentes serapijs è citrio cōcinnatis, fœliciter vtuntur. Semen scorpionū ictibus tam potum, quàm appositum, mirificè prodest. Si integrum pomum quis in iure vel liquore alio coquat, expressisq; interaneis succum sorbeat, suauissimum sibi conciliabit halitum. Si idem, vt sua fert natura, etiam integrum in aqua rosacea & saccharo tandiu coquatur, donec tabescens in ius resoluatur, immunem ab omni veneno & peste reddet eum qui manè iusculi, vel decocti talis, aut si mauius Electarij, vnum vel alterū cochleare paruum hauserit. Res in pestilētibus contagijs mihi & fidis amicis meis fœlicissimo successu, sæpenumerò experta & pbata. Verūenimuerò, q̄a Parisiensibus, & vrbibus quamplurimis rara admodū sunt citria, in eorum locū limonia, paruo errore, substituere licebit: quæ compitatum pro citrijs, proclamari ac venundari solent.

Aurantia arbor & Limonia, earumq; fructus, & medica auxilia. A R. X.

DVo poma ista cum suis arboribus, climati huic nostro septentrionalis Galliaë vsque adeò sunt infensa, vt nullis blanditijs, nullis officijs & artibus in eo habitare velint: etiam si mitioribus locis hospitia illis designentur, & omni cura sollicitè tractentur: tantus est patriæ & natalium

talium

talium amor. Sed missa longiore præfandi mora, ad rem veniamus, & duo poma, vna (si placet) arcula includamus. Aurantia cùm auri colore peluceant, meritò nomē ab auro accepisse mihi videntur: ex quo aurea mala à Virgilio dicta fuisse, contēdunt multi: licet id ad cotonea relatam malint pleriq; sicuti in illorum historia scripsimus. Quod ad Limonia attinet, triplicem assignant illorum differentiam, quam elegantissimis Iouiniani Pontani versibus, ex horto Hesperidū paucis depromemus. Sic itaq; Limonia distinguit,

- altera foetu

Exiguo, succos gustu meditantur acerbos:

Altera sunt fructu maiore, & rorida succo

Vberiore: sed oblongo tamen vtraq; ductu.

Tertia prægrandi turgent ouata volemo,

Ac citrij referunt sinuosa ab imagine formam:

Sed gustu ingrato, quemq; ora offensa recusent.

Tres Limoniorm differentia.

His positis venio ad facultates et medica vtriusq; auxilia. Aurantiorū tria obseruātur genera, dulcia, acida, & ex his mista, vulgò acidodulcia nuncupata. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt: aliorum succus refrigerat, magis, minus, librato cuiusq; aciditatis gustu & sapore. Quocirca febricitantibus ad sitim extinguendā optimè exhibentur acida. Cortex omnibus calidus & igneus est: quod gustatu deprehenditur, nam acer est & amarus: hinc contra lucernarum flammulas expressus ab eo succus, ignem facilè concipit: transitq; expeditè in vinum essentia suæ tenuitate per vitreum calicem, vel è longinquo iaculatus.

Aurantiorū genera tria. Febris & sitis.

Pulchra & notatu digna.

Limonia citrijs & aurantijs omnibus gustu acidiora sunt, & ob id succo frigidiore ac sicciore

Bilis feruor,
& febris pe-
stilens.

constât. Ex quibus serapium conficitur ad restin-
guendum bilis feruorem mirè efficax: nec non ad
pestilentes febres, et eas quæ contagione serpunt.
Sed illud non prætereundum, quòd

*Ad motus foculo limon, sensimq; recoctus
Instillante anima, ac tenuem conuersus in amnem,
Ora puellarum maculis lauat, & candorem
Inducit nitidis per colla argentea guttis.*

Fucus mu-
liebris, viti-
ligo, vari, fe-
bres acutæ
& pestilen-
tes, elephan-
tiasis.

Hodie in calente balneo Mariæ vocato, vitreis
organis elicitor aqua ex limoniorum succo: quæ
præterquam q̄ mulieribus summè expetitur ad
faciem fucis expoliendam & erugendam, etiam vi-
tiligines vbicunq; fuerint, ac varos, et totius cor-
poris maculas emendat, etiam si ex elephantiasi
essent. Eadè serapijs idoneis remissa, acutis feбри-
bus & contagiosis feliciter succurrit. Quod nos
frequenter sumus experti. In gratiã virginum &
muliercularũ quibus faciei candor et cutis decor
summo solet esse studio, hîc nec grauabor, nec
detrectabo docere præstâtissimum mangonium
& fucum, quauis Regina dignum. Magnum li-
moniũ parte superiori aperitur ita, vt carnis &
pulpæ interioris instar parvæ nucis educi possit.
Tum demum cauitas saccharo rosaceo vel cãdo
vocato, cum aliq̄t folijs auri impletur, suo oper-
culo clauditur, calētibus cineribus exponitur, et
dum ebullit remiscuntur omnia, ac mox ab igne
tolluntur. Vfus erit ex pãno lineo hisce intincto
miscellaneous, & per faciem blandè circumducto,
videbis eam Ioue dignam. Hîc finem facturus
eram, nisi in mentem opportunè mihi venisset,
quòd succo limoniorum bis aut ter colato, si in-
tegras margaritas lauabis & immerges, Solique
expo-

expones, in quinque aut sex diebus ita illas colli-
quabis, vt mellis consistantiam referat. Ex ea ma- Duo summe
teria poteris formare quidquid tibi visum fuerit admiranda
& paucis diebus diues fieri. Autor Hieron. Car. & notanda
danus, cui ingenteis debentur gratiæ, si vera sunt
que tradit. Aliud est etiam admiratu dignum, quod
apud Leuinum Lemnium medicum doctiss. scri-
ptum & adnotatum legi, nimirum, limonijs tam
acidum succum inesse, & vsque adeo exedentis na-
turæ, vt si ei per horas aliquot aureum numisma
inferas, acciso, imminutoq; pondere illud eximi
deprehendes. Sed hæc quia extra limites medici
nostri instituti vagantur, missa libenter facimus:
de illis alibi per occasionem (si diuina annuerint)
fusè & opportunè scripturi.

Punica arbor & eius fructus, cum medicis
vtriusque auxilijs. AR. XI.

ARboris istius pomum etiam ex illis est,
quæ palpamus, gustamus, videmus & ad-
miramur, sed parentes re vera ignoramus, & in
hoc septentrionali Galliæ tractu planè desidera-
mus. Granatū dici contendunt nonnulli, à multi- Mali granati
tudine granorum & acinorum, quibus scatet. ratio & no-
Alij, à Granata Hispaniæ (vbi plurimum nasci- menclatura.
tur) id nomenclaturæ adipisci defendunt. Sed
has, si placet, controuersias ociosis & opiniosis
Grammaticulis exagitandas ac discutiēdas relin-
quamus, & medica punicorum auxilia, ac facul-
tates paucis explicemus. Dulcia punica stoma- Dulcia pu-
cho inutilia esse tradit Plinius, quòd inflationes nica.
pariant, ac dentes & gingiuas lædant. Quæ verò
his sapore proxima sunt (vinosa nūcupata) aliuū Aluus & ven-
sistunt, & ventriculo (si pauca sumas) valde pro- tricus.

Vrina, dentes, aluus & tormina.

Menses, oris ulcera, tonsillæ, vuula, sanguis, venter, stomachus, dysenteria & vomitus.

Fluor alui, vomitus, sanguis, vuula.

sunt. Hæc danda in febre nonnulli negant, quòd nec succo, nec acinorum carne vtilia sint: vnde vomentibus ac bilem reijcientibus non probantur. Hæc Plinius: cui non subscribit Dioscorides, tradens malum omne punicum boni esse succi, & ventriculo vtile, sed perexiguum tamen sufficere alimentum. Dulce vt stomacho vtilius habetur, ita in illo aliquantulum gignit calorem ac inflationes parit: ex quo in febribus abdicatur. Acidum astringit, ac æstuanti stomacho auxiliatur, & vrinam ciet: verùm ora gingiuasque lædit. Cortex, malicorium vulgò dictus (quòd coria maximè perficiat, vel quòd sit ipsi pomo velut coriaceum tegumentum) si in aceto mixta galla coquatur, mobiles dentes stabilire fertur. Et si integrum punicum ollâ nouâ, addito operculo, in clibano torrefactum fuerit, deinde contritum, & ex vino potum, aluũ sistet, ac eius tormina discutiet. Quod etiam præstabit integri & triti punici decoctio, hausta, vel clystere iniecta. Flores (quos balauftia nuncupant) fœminarum menses potu retinent, oris ulcera sanant: adhæc tonsillas, vuulam, excreationes sanguinis, nec non ventris ac stomachi solutiones, genitaliumque ulcera, & alia quacunque in parte manantia emendant & adiuuant. Tusorum farina pleròsq; dysentericos à morte liberauit. Nuclei acidorum ficcati, puluerati, & obsonijs respersi, vel incocti, fluentem aluum & stomachum in vomitiones effusum retinent, bibunturq; salubriter sanguinem excreantibus, ac valde vtilis habentur ad dysentericorum desessus, nec non vliginosas & impuras yuluarum defluxiones, quas albos menses dicunt. Dioscor. tradit eum, qui tres quàm mini-

mos punicatorum cytinis deuorauerit, nullam il-
 lo anno lippitudinem passurum. Fieri solet ex
 punicis seu granatis medicatum vinum, cuius ar-
 tificium tale habeto ex nostris vinorum secretis
 depromptum. Acini maturi ex suis membranis
 diligenter exclusi, prælo committuntur, expri-
 muntur, vinum faccis ad id accommodatis per-
 colatur, vasculis idoneis, quousque fæx residat,
 seponitur, & clarum custoditur, oleo desuper af-
 fuso ne corrumpatur aut acescat. Sūt qui absque
 oleo illud in cadis asseruent: sed per æstatem fa-
 cilè vapescit. Modos alios docebimus: alibi,
 Deo fauente, cum facultatibus & auxilijs eius-
 dem vini. Quod postremum erit, vbi monueri-
 mus corticem punici mali, ferrum in chalybem
 mutare, quemadmodum adnotauit Hieronym. Cardanus:
 qui modum conticuit, quem proprio loco alias
 exprimemus. Sed hæc quia fabrum ferrarium
 potius olent, quàm medicum hortulanū: idcirco
 verbum nō amplius addo, vt medici medica tractent,
 & fabrilia fabri. Transeo itaque à punicis ad ficus.
 Sed ô me obliuiosum: qui singulare arcanum,
 mihi & amicis multis foelici successu expertum,
 omittebam. Quodnam illud est, inquires? Si punicum
 dulce cum suo corio & cortice tufum ac læuigatum
 percolaueris, & sex partibus succi, vnā mellis adieceris,
 omniaq; ad spissitudinem coxeris, habebis eximium
 auxilium aduersus inflammationes oris, columellæ
 & gutturis, etiam si præsentem suffocationem
 minitarentur: necnon ad narium vlcera, polypū,
 oris foetorem, & alia quamplurima, quæ vt mihi
 longa essent recensere, ita facilia tibi erunt excogitare.

Lippitudo
& vuluarum
defluxio.

Vinum ex
malis puni-
cis.

Quomodo
ferrū in cha-
lybem muta-
tur.

Inflammatio
oris, colu-
mellæ, gut-
turis, poly-
pus, foetor o-
ris & vlcera
narium.

Ficus & eius fructus, cum medicis auxilijs
vtriusque. A R. XII.

Mira Cato-
nis solertia
ad suadendū
Carthaginis
excidium.

Ficus panis
& obsonij lo-
co fuisse.

Ficus passæ
& recentes.

Pomum istius arboris, priscis temporibus, nedum nostris, notissimum fuisse, testatur memorabile Catonis ingenium, & indicibilis prudentia. Nam dum perniciali odio Carthaginis flagraret ille, & nepotum securitatis anxius esset, clamaretq; omni senatu Carthaginem delendam, attulit quodā die in curiam, præcocē ex ea prouincia ficum. Quem (vt scribit Plinius) Patribus ostendens: Interrogo vos, inquit, quādo hoc pomū demptū putetis ex sua arbore? Cū inter omnes recens esse constaret: Atqui, respondit, tertium ante diem scitote decerptum Carthagine: tam prope à muris habemus hostē: statimq; sumptum est Punicum tertiū bellum, quo Carthago deleta est, & sequenti anno raptus Cato. Qui vnius fici argumento, res mira, tantam urbem, & de terrarum orbe vnam per cxx. annos Romanę glorię æmulam, funditū euertendā suavit, & tandē impetrauit. Sed hæc nihil ad medica fici præsidia quæ nunc demū aggredior, vbi prius monuero. quòd tam recentes, quàm passæ ficus, olim panis ac obsonij vicē habuerunt: eoque cibo prisci Athletæ vires aluerunt, priusquā Pythagoras eos ad carnes transtulisset. Sale inueteratis etiam casei loco vesci excogitatum fuit, Plinio authore. Meliores & salubriores habentur quæ Solis vigorē expertæ, per propriam naturam ematuruerunt. Quæ plurimo turgent lacte, aut aquoso madent succo, & si palato ac stomacho gratiores vidētur grauiores nihilominus, ponderosioresq; censentur: ex quo facilius descendunt, & aluum ad excretionem proritant, perinde atq; recentes nuces.

Deme-

Demetrius Sceptius admonet, studiosos vocis de bere ficis abstinere: motus exemplo Egesianactis Ficus voci Alexandrini, qui optimus tragœdiarum actor inimicæ. euasit, quòd ficis annos octodecim abstinuisset. Coctæ cum hyssopo corpus expurgât, tussim veterem abolent, ac longa pulmonū vitia emendât. Tussis, pul. Cū ruta colico dolori & torminibus summè pro mo, colicus sunt, sumpto ore decocto, vel clysteribus oppor- dolor, tormi- tunè iniecto. Duritias in corpore discutiunt, tri- na, duritiæ, tæ & appositæ, per se, vel cū oleo liliorū, aut alio Parotides & quopiam idoneo: quo etiam modo parotidas & furunculi, furunculos emolliunt. In vino cum absinthio ac Hydrops, farina coctæ & subactæ, hydropicis salubriter il- pernio, po- dagra, den- linuntur, & cum cera crematæ pernionibus auxi- tes, & verru- liantur. Addo quod podagris cum farina fœni- cæ. græci & aceto efficaciter admouentur, ac dentiū cruciatibus, recēti succo in lana aut gauſapio ex- cepto & appposito, perpulchre succurrūt. Qui suc- cus etiam verrucas, carne circumlita, tollit: præ- fertim myrmecias nuncupatas, quæ quendā pun- gentis formicæ sensum repræsentant. Aliæ folijs Ani aposte- ficulneis contactæ aboleri traduntur, si postea fo- mata, condy- lia sepeliantur. Ficus in vino coctæ, tritæ & ano- lomata, & he- appositæ, eius apostemata, condylomata ac fissu- patis obstru- ras curant. Et si cum nucibus, pipere aut amaris &io. amygdalis ieiuno stomacho edantur, obstructio- nes hepatis soluunt, ac ventriculū roborât & de- tergēt. Eubolus medicus meridiano esu ficus ab- dicauit, morbum inde concipi testatus, quòd sta- tim febris accelerans inuadat, quę vomitū flauæ bilis solet elicere. Quare Aristophanes cū æsta- te ægrotantem quendā conspexisset, meridiando ficibus vsum p̄ſagijt. Quod de musteis & adhuc humentibus intelligendum arbitror: aut, si ma- uis,

Ficus recens uis, de recentibus & lacteis, quæ etiam sudores
autumno ac papulas mouent, & ob id autumno insalubres
insalubres. putantur. Fit è cinere ficus lixiuia, crematis ramo
Lixiua ficus rum fruticibus, quæ eò melior est, quo sæpius ite-
ad gangræ- ratur & veterascit: Hæc, vt tradit Dioscor. vlce-
nas & sinus ribus quæ gangrænæ vitio periclitantur multum
cuniculosos. prodest, necnon ijs consumēdis, quæ nimium ex-
 crescent: vsus erit ex spongia eo liquore imbuta,
 & subinde apposita. Salubriter eadem etiam per-
 linuntur grandes & cuniculosi sinus: nam gluti-
 nat, carne replet, astringit, absterget, ac oras hian-
 tes committit, nō secus atque emplastra quæ cru-
Sanguis coa- entis vulneribus admouentur. Dissoluit præter-
gulatus. ea sanguinem in ventriculo coagulatum, si cum
 pauco oleo bibatur drachma vna. Sed pulchrum
 erit Galenum audire de ficuum facultatibus hūc
 in modum differentem. Tametsi ficus minus gignat
 prauis succi, quàm cæteri omnes fructus, nō
Quæ gignant modò fugaces, sed etiam autumnales, non tamen
carne ficus. vitium prorsus effugere potuerunt. Et cum autū-
 nales fructus omnes exiguum corpori alimentū
 præbeant, minimè ficibus id vsu venit. Carnem
 tamen non compactam, neque firmam generant,
 ceu panis & suilla caro, sed turgidulam, subinanē
 & fungosam, veluti fabæ. Cæterum, extergendi
Nephritici, facultate pollent, cuius gratia nephritici post il-
venena & pe- larum vsu arenulas multas excernunt. Caricæ,
stis. seu ficus passæ, multiplicem vtilitatem habent: si
 quis tamē largius esitauerit, ab eis offendetur: nā
 sanguinem non admodum probū gignūt, quapro-
 pter pediculorum quoque agmen eas comitatur.
 Fit ex ficibus, ruta & nucibus, celebris illa Mi-
 thridatis antidotus cōtra venena & pestilentem
 auram, de qua superius in ruta. Hic mihi omiten-
 dum

dum non est, quòd si bubulis carnibus ficulnei *Pulcherrima*
 remisceantur cauliculi, efficient vt magno ligno- & notatu di-
 rum compendio celeriter illæ percoquantur, *Pli* gna.
 nio autore: quod multi etiam caprifico tribuunt:
 quam Columella tradit decoctam, & alitibus at-
 que gallinaceis cum cibo exhibitã, ficorum fasti-
 dium illis creare, quorum alioquin sunt appeten-
 tissimi. Tradit prætereà Africanus ex Græcis geo-
 ponis vnus, & idem celebris, lac igni tepefactũ,
 & fici ramulo motum, statim coagulari & cõcre-
 scere. Quod etiam præstabitur succo in lac misso,
 qui ex vulnerato fici cortice stillare solet: aut la-
 cte ficuũ fatiuarum, sed non syluestrium. Penè mi *Perniones,*
 hi excidebat, quòd fici crematę, *porrigines,*
 rigines cum cerato emendant. Et lac ficus ictui & ictus scor-
 scorpionum illitũ, salutare est. Hic finem faciebã *pionum.*
 cum duo prodigiosa naturæ miracula mihi in
 mentem venerunt, nequaquam tacenda, aut dissi-
 mulanda: & si parum ad medicas ficuum facul-
 tates attinere videantur. Vnum est, Tauros quam
 libet indomitos & feroces cicurari, & immobi- *Taurorum*
 les acquiescere, si ficulneæ arbori alligētut. Quod *cicuratio.*
 etiam caprifico illorum collis circundatæ ascri-
 pisse mihi videtur Plinius. Alterum est, Alitũ &
 cesorum animalium carnes, perquam celeriter te-
 nerescere & fragiles effici, quæ de ficu pepend-
 rint. Rationem in Symposiacis reddidit Plutar-
 chus. Cũ inter obsonia Aristionis, inquit, co- *Quomodo*
 quus immolatum Herculi gallinaceum gallum *carnes citò*
 recentem, tenerum ac penè friabilem obtulisset, *ac facile te-*
 tam citam teneritudinem fico referebat Aristion, *nerescant.*
 contendens iugulatas aues, etiam præduras, te-
 neritatem induere, si pensiles fico adhæserint.
 Nec temerè, nam auram halituosam & digerentem

Panis mira
energia in
virium deli-
quio.

tem expirat ficus, qua carnes concoquuntur & tenerescunt. Idem etiam cōtinget: vt id obiter admoneam, si tritici aceruo obruantur, aut penitus demergātur. At de ficu satis. Sed, ô me iterū & tertio obliuiosum: nam silentio ferè obruebā, quod ille idem Plutarchus celatum noluit. Quid illud? Equos & asinos linqui animo, qui ficos dorfuarij comportarint. Verumenimvero maiore miraculo dignū est remediū, quo & ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata penè iumenta, & propemodum extinctos viriū deliquio homines oblatus panis reuocat: nam si vel pauxillum vorauerint, protinus à cibo sese recolligunt, roborātur, ac pristinū iter iucundè persequuntur.

Olea & eius fructus, cum medicis auxiliis
vtriusque A R. XIII.

Olea quon-
dam paucis
nuntia.

Gallicum vulgus Oleam *Oliuerum* nuncupare solet: quam pauci ignorant equitum turmas olim coronauisse, & minoribus triumphis ouantes illustrauisse. Huius rami gestati, indicium pacis fuerunt: ex quo à poëtis iusto epitheto pacifera dicitur. Sed, ô dolor: nobis non tam licet esse beatis, vt hanc arborē verè aureā, septentrionalibus hortis & agris nostris videre possimus, & ex ea fructus vberes percipere: inscrutabili Dei Opt. Max. consilio, qui omnibus omnia nō dat, sed quod bonum atque vtile nouit. Neque tamen ob id laborem detrectabo, vt quæ de illa & eius baccis ac oleo scitu digna à medicis cūm priscis, tum recentioribus cognoui, & meo multorumq; experimēto didici, cādide ac ingenuè (vt omnia) in medium proferā. Venio itaque à verbis, quod dicunt, ad rem. Oleæ folia præmāsa, & vlceribus admo-

admotā, summum adferunt auxilium. Decoctū Vlcera san-
 eorundem cum melle, sanguinis profluvia cohi- guinis proflu-
 bet, tam sumptum, quàm appositum: crustas in- uia, crustæ,
 super emarginat, & cicatrices delet. Succus ab his cicatrices,
 expressus carbunculantibus circa oculos vlceri- oculi & de-
 bus, ac pustulis, procidentique pupillæ, & anti- lachymatio-
 quatis delachrymationibus mirè auxiliatur. Ex- nes.
 primitur autem tufis folijs, & affuso vino albo
 cum aqua cœlesti. Qui, si visum fuerit, in pastil-
 los & offulas ad Solē reficcari poterit, & in vsum
 opportunum seruari. Vuluæ admotus in vellere,
 pessarij modo vel aliter, menses immodicè fluen- Menses, ignis
 tes sistit: estque ignibus sacris, & vlceribus quæ sacer, vlcera,
 serpunt summè utilis: necnon auribus, siue vlcera- aures, liche-
 ratæ fuerint, siue purulentæ. Liquor ex accenso nes, furfures
 recenti ligno stillans, lichenas, furfures, pforas, pfora.
 & manantia vlcera curat. Cortex è radice quam-
 tenerrimè derasus, crebro gustatu & illinctu ex
 melle rosaceo, sanguinem excreantibus, & sup- Sanguinis
 purata tussientibus, miraculo quodam medetur: excreatio,
 eiusdemque cinis cum axungia tumores discutit, suppurati,
 & fistulis vitia detrahit. Hæc de arbore ex Dios- tumores &
 coride, Plinio & Galeno: nunc de fructu paucis fistulæ.
 dicendum. Oliua flaua & recens, stomacho utilis
 censetur, sed ventri difficilis: nigra & matura
 corruptioni est opportuna, & proinde cacosto-
 macha. Recens cibi modo per se manducata antè
 quàm condiatur, præclarum habet vsum: nam Vrina areno
 arenosæ vrinæ opitulatur, dentibusque attritis, sa, dentes at-
 aut conuulsis summè prodest. Olearum succus è triti, gingiuæ
 muria, collutione gingiuas comprimit, & den- & scabri vn-
 tes labascentes, infirmos, ac commotos stabilit. gues,
 Nucleorum pulpa cum axūgia & farina, scabris
 vnguibus commodissimè illinitur. Quod ad oli-

**Vires recētis
olei oliuarij.**

**Historiæ pul
chræ & nota
tu dignę.**

**Oleum ad-
uersus frigo-
ra præstan-
tis. esse.**

**Venter, ve-
nena, vom-
itiones, tor-
mina, ileosi
& facies.**

uarium liquorē attinet, vulgò *Oleum & Oliuum* nuncupatum (quo nullus à vino preciosior succus esse solet in vniuersa rerum natura) hæc à me in præsentiarum accipies. Receptum confessumque est apud omnes rei rusticæ & medicæ doctores, Pœnos, Arabes, Græcos & Latinos, oliuariū oleum recens, & minimè vitiatum, ad corporis & virium reparationem, conseruationemque, foris adhibitum valde conferre. Quod celebri Pollionis Romuli exemplo docetur. Hunc enim centesimum iam annum excedentem, vt autor est Plinius, cum D. Augustus hospes interrogasset quam ratione vigorem illū animi, corporisq; maximè custodisset: Intus (respondit) mulso, & foris oleo. Id quòd à Democrito potuit didicisse vt Diophanes in suis tradit Græcis Georgicis. Nā cum rogatus esset, quonā modo homines viuere possent inoffensa valetudine, & animi corporisq; statum incolumem ac vegetum diu seruare: Si externa corporis (inquit) oleo, interna verò melle præmuniunt. Valet itaque oliuum ad corporis & virium conseruationem, necnō cōtra algores. Quod cū intelligeret magnanimus ille & incomparabilis Annibal (Romanorū terror quondam nuncupatus) in Alpium transitu, militum suorum corpora, aduersus niuales iniurias & rigentem aërem, oleo præmunienda imperauit. Quod vnum à frigoribus homines vindicare, & gerēdis rebus corpora habiliora reddere prudēter nouerat. Si introrsum recipiatur, de recenti loquor, ventrem durum emolliet, ac venena hebetabit, & ea vomitionibus statim excludet. Si cum succo rutæ calidum hauriatur, tormina illico sedabit: & ileosis vtilissimè infundetur, quos tenui-

tenuioris intestini morbus tentare solet. Faciem expurgat, & bubus per nares infusum, donec ructent, inflationem mitigat. Reliqua oliuarij olei præsidia (ne sim lōgior) omitto, vt ad eius amurcam veniā: cuius vsus olim rusticis fuit frequēs. Nihil autem aliud est amurca, quàm expressæ oliuæ sanies, aut sidens eius retrimentum: quod super omnia miris viribus esse dixit M. Cato: ex quibus hīc nonnullas docebimus, maximè quæ ad hominum vel animalium vsum pertinebunt. Boues qui cibum fastidiunt, cupidè illum appetent, si eorum pabulum amurca respergas: ita enim curati, corpore pulcherrime valebunt: & si quis aderit morbus, abigetur. Si eādē quadru pedes & detonsas oues, cum aqua vbi lupinus deferbuerit illinantur, sic vt biduum vel triduum desudent, deinde aqua falsa lauentur, neque scabræ fient, neque ricini erunt molesti. Hæc rustica nobis fusius alibi explicanda, vltèrius non procedent. Tria supersunt œconomica veriùs quàm medica. Primum est, Condita vestimenta in armarijs quæ fundum habuerint amurca illitum & resiccatum, nullo modo à tineis contingentur ac derodentur. Secundum, Lignea supellex quam amurca deterferis & expoliueris, coloris gratiam ac splendoris elegantiam miram contrahet. Tertium, Ligna eadem amurca niacerata, aut delibuta, nullo fumi tædio exardescunt. Hæc de olea & pomiferis arboribus satis erunt, vt nuciferis suum demus locum.

Quid amurca, & quibus proffit.

Tria pulchra & notatu summè diuina.

ANTONII MIZALDI
 HORTI MEDICI CAMPVS
 OCTAVVS, ARBORES NVCI-
*feras & earundem fructus, areolis
 quinque distinguens.*

Iuglans & eius nux, cum vtriusque medicis au-
 xilijs. A R. I.

Iuglandis no-
 menclatura
 & eius ratio.

Iuglandem prisca Grammatici idem esse volue-
 runt, ac si diceres Iouis glandem, inter lisis lite-
 ris. Quo nomine, non procul à primo mundi æ-
 uo, ita appellatam fuisse nucem plures tradunt.
 Quippe cum homines diu glandibus victitassent
 inuenta tandem arbore quæ nuces ferebat, degu-
 stato nucleorum tam suaui sapore, illico nuces,
 Iouis glandes, ob præstantiam & excellentiam
 nuncupauerunt. Grammatici posteriores à no-
 cendo nucem dixerunt: quòd graui foliorum o-
 dore in cerebrum penetrante, & vmbrae suæ pra-
 uitate, ijs noceat, qui sub eius arbore dormierint
 aut diu steterint. Nulla est arborum, post cera-
 sum, quæ vel faciliùs, vel meliùs proueniat, quàm
 nux, quòd de se apud Ouidium, sic querula te-
 statur,

Sponte mea facilis contempto nascor in agro:

Parsque loci qua sto, publica penè via est.

Nucis pro-
 uentus faci-
 lis.

Gallis Noïerus vulgo dici solet: cuius vmbra fa-
 tis omnibus, Plinio teste, nouerca veriùs quàm
 nutrix habetur nam quæcunq; attingit, haud du-
 biè venenat, & sua lædit præsentia: ob id in hor-
 tis, ac agris, ceu inutilis & noxia extremis parti-
 bus plantari ac locari solet: quemadmodum apud
 eun-

eundem Nasonem, illa de se testimonium hunc in modum perhibet.

- quoniam sat a ledere credor,

Me quoq; in extremo margine fundus habet.

Sed omiffa arbore veniamus (fi placet) ad eius fru **Nucis inge-**
 ctum, quem duplici munimento & inuolucro te- **niosa descri-**
 gi, nullus est qui non videat : herbaceo primum **ptio, & cur-**
 cortice, mox ligneo putamine, compactili cari- **nuptijs dica-**
 narū loculo, & tenui tunica intus armato : quot **te sint.**
 modis fœtus in parente folet contineri, ficuti in-
 geniosè fcribit Plinius. Quæ caufa nuptijs religi-
 ofas fecit nuces, olim à Regibus è Perfide transla-
 tas, & ob id basilicas ac Perficas nominatas. He- **An primo,**
 raclides Tarentinus petere folebat, prima ne men **postremou-**
 fa an fumma, nuces offerri debeāt. Sanè, fi postre- **cibo fumen-**
 mo cibo (vti mos est) exhibeantur, ficcæ præfer- **de sint nu-**
 tim, bibendi defiderium proritabunt, potusque **ces.**
 auiditatem molientur : quo ferculis infinuatae,
 diftento iamiam ventriculo & refertis interrane-
 is, deturbante impetu & grauitate, flatus ac infla-
 tiones facilè excitabunt, & cibos corruptionis
 labe vitiabunt : propterea quod illis ob oleagi-
 nofam fubftantiam quædam infita est enatandi
 facultas, quæ coctioni parum cedit : vnde cru-
 ditates oriuntur, & alui intempeftiuæ deiectione- **Nuces coctu-**
 nes. Diphilus Siphnius hinc capitis dolores cie- **difficiles &**
 re, & reliquis cibis extare dixit. Cui fubfcribit **capiti inimi-**
 Diocles : additque fagina fua ftrigofos ad craffi- **ca.**
 tiem reducere, modò ab illorum ftomacho pro-
 bè vincantur & coquantur. Vt vt fuerit, recentes **Recentium**
 parcè & opportunè fumptæ, ftomacho iucundi- **nucū & fic-**
 ores effe folet : ficcæ verò nocentiores, biliofæ, carum natu-
 concoctu difficiles, & capitis dolorem (fi profu- **ra, nec non**
 sè affumantur), concilians. Sunt prætereà tuf- **torrefactarū**

Morsus, má-
ma, luxata,
tormina, gá-
grænæ, car-
bunculi &
suggillata.

Fœminarum
purgationes
alopecia &
teinesmus,
verberati,
percussi, fla-
gellati, ton-
sillæ, suffoca-
tio, capillus.

fientibus inimicę, sed vomituriensibus ieiunis a-
ptæ. Torrefactæ, minus negocium corpori facef-
sunt: quo modo Mnesitheus Atheniensis eden-
das præcipiebat, depasta ab igni & calore, super-
flua earum oleacitate. Cum cepa, sale & melle
tritæ, canum, hominumque ac venenatorũ mor-
fui auxiliantur: & cum exiguo melle ac ruta, má-
marum doloribus, inflationibus, ac luxatis par-
tibus optimè apponuntur: & cū suo cortice cre-
matæ ac vmbilico admotæ, tormina efficaciter
discutiunt. Quæ perueteres sunt, gangrænæ, car-
bunculis & suggillatis perbellè medentur. Nu-
cleorum combustorum cinis ex vino subter indi-
tus, fœminarum fluentes plus æquo purgationes
cohibet. Idem nuclei commansi, & ex ore pro-
tinus impositi, areas capitis, pilo celeriter replēt:
modò id sæpius iteretur. In teinesmo ad extra-
hendam pituitam magna eduntur efficacia. Ad-
do quod vestigia verberatorum, aut percusso-
rum, vibicesque flagellatorum facilè obliterabũ-
tur, si succo corticis recétium nucum illinentur.
Qui si ex pauco melle coctus fuerit, vitijs oris v-
tilissimum adferet remedium, necnon ad vehe-
mentes tonsillarum inflammationes, ac suffoca-
tus. Lixiuum ex corticibus, capillum denigrat
& infuscat. Sed celebratissimum illud Mithrida-
tis alexipharmacum & diateffaron, de quo in ru-
ta scripsimus, fusius ex Plinio rursus recitare iu-
uabit. In sanctuarijs (inquit) Mithridatis maximi
Regis deuicti, Cneus Pompeius inuenit in pecu-
liari commentario manu ipsius descripto, com-
positionem antidoti è duabus nucibus ficcis, fi-
cis totidem, & rutæ folijs viginti simul tritis, ad-
dito salis grano: quam antidotum qui ieiunus
sum-

sumpserit, nullum venenum eo die formidabit. Plinio subscribunt Q. Sereni, poëtæ & medici antiquissimi, versus, quos eã in rem eruditè, vt omnia, ad hunc cecinit modum:

*Antidotus præstans, multis Mithridatica fertur
 Consociata modis, quam Magnus scrinia Regis
 Dum raperet victor, vilem deprendit in illis
 Synthesin, & vulgata satis medicamina risit:
 Bis denum ruta folium, salis & breue granum,
 Iuglandesque duas, terno cum corpore ficus:
 Hac oriente die, parco conspersa Lyæ,
 Sumebat, metuens dederat qua pocula matri.*

Mirabilis & præstantissima Mithridatis antidotus contra venena.

Prodest eadem antidotos mirabili successu, aduersus grassantis pestis contagia, vt testes mihi Aduersus pestis contagia sunt multi cum noti, tum ignoti, qui præstantissimo hocce alexipharmaco, per magnas & deplopræstas alexiratas pestilentias, me admonente & præscribente, pharmacon. è medijs manibus tam sæui & metuendi hostis erepti fuerunt. Hoc loco non omitam, quod virides iuglandes, sub finem Iunii, antequam putamina obdurescant, saccharo aut melle conditæ & asseruata, quo postea dicemus modo, stomacho vtilis, ac ori perquam gratæ habetur. Quin & ex ijs stillatitia fit aqua ad multa salutaris, præsertim ad abigendas tertianas febres. Gargilius Martialis in libris *ἡκπουργικῶν*, siue hortensiu, quos illi Virgilianus adscribit Seruius, asserit se expertu, quod nuces post annu virides inueniatur, si liberè putaminibus suis melle demergatur additq; mel illud ita medicatu fieri, vt ex eo cōcinnata portio faucibus & arterijs medeatur. Sed hîc præstantissimam condituram nucu nequaquam tacebo, quã die vna hoc modo absolues. Tenerè nucis cortex

Mel nucatu, faucibus & arterijs medicabile.

putamenue antequã lignescãt cultro illico deglubuntur testa albida & teneriuscula tenuis: è vestigióque ne nigrescant in puram aquam p̄iciuntur & vsq; dum molescãt coquuntur, cinamomo & cariophyllis traiecta: mox saccharo in syrupum perfectè cocto bulliunt, tribus, quatuorue ebullitionibus: tumq; quò saccharum ebibant, triduo aut quatruiduo inibi finuntur. Et quia saccharum recrudescit propter humorem quem imbiberat, illud idem saccharum per se denuo coquitur, & sic bis, terue repetitur. Hæc Petrus Pena Anglorũ medicus eruditus æquè ac eloquens. Quod reliquum est, duo à fidis amicis mihi nunciata, & illorum crebris experimentis confirmata, priscorumq; libris descripta hîc prætermittã, & tibi denegata non patiar. Vnum est, Si proba nux vetus diligenter teratur, & horis aliquot demorse partia rapido cane eodem die superponatur, postea tollatur, & famelicę gallinę, vel gallo obijciatur: si vorauerit & non moriatur, signum erit canem qui momordit, rabidum non fuisse: si verò iacturam vitæ patiatur, significabit haud dubiè, canè rabie actum fuisse. Quare, post tres dies, quod summum est, ad citam & exactam curationem properãdum erit: alioquin de incurabili *ὄσφορσία* timendum erit. Alterum tibi communicandum tale est, Rancida nux suggillata efficacissimè delet, si flamma leniter exuratur, aut cadenti ferro ita comprimatur, vt oleum reddat ad id præstantissimum. Quid vis amplius? Dum hæc de nuce scribo, & pagellas meas in quibus legendo semper aliquid adnotare sum solitus diligenter excutio, fortè fortuna incido in antidotum Mithridatis è nuce, cuius paulò antè facta fuit mentio:

Signa morfi
à cane rapi-
do.

Suggillata,
gangrænæ.
ægyllops &
crabunculus

tio:

tio: sed quam Rases medicus Arabs fertur emendasse, & ad Almanforem Sarracenorum Regem misisse. Huius itaque germanam descriptionem sic habeto. Accipe nucum veterascentium, & à Mithridatis putaminibus ac interaneis purgatarum, partem antidotus vnam: salis & foliorum rutæ, vtrorumque sex- contra ve- tam partē vnius: ficuum in aceto aut vino mace- nena, ex ratarum, quantum ad prædictorum commistio- Rase ad Re- nem sufficit: accuratè tritis & confusis omnibus, gem Sarra- fiat antidotus: cuius vsus per se esto ad magnitu- cenorum. dinem vernaculæ auellanæ, superepoto vini albi momento, si videtur. Dicit non potest quanta sit alexipharmaci huius efficacia, non dicam contra venena, sed etiam contra pestis nocentissima quæuis contagia, à quibus omnium seruator nos seruare dignetur.

**Amygdalus & eius fructus, cum medicis vtri-
usque auxilijs. A R. II.**

ARbor Amygdali tā est nota apud omnes, vt nihil notius esse possit: cuius ea fertur esse natura, vt in senio fœcundior sit, quàm in iuuenta, & sola minus ferax habeatur, quàm socia- ta. Nuculas eius, amygdalas nuncupatas, gemino Amygdala- (vt iuglandes) operimento tegi nullus est qui non rum descri- videat: puluinati primùm calicis, mox lignei pu ptio & pi- taminis multos scarificatus admittentis, & in ri- ctura elegās. mulas varias dehiscentis, cui solidus subest nu- cleus, in quibusdam dulcis ac iucundi gustus, in alijs verò amari & ingrati: sed qui ebrietatem ar- ceat, Plutarcho autore, cuius hæc sunt verba, Fuit apud Drusum Tiberii Cæsaris filium, medi- cus quidā amaras amygdalas comessari solitus, Amaras qui omnes bibendi certamine prouocabat, nemi- Amygdalas

ebrietatem
arcere, &
quomodo
id fiat.

Amaras a.
mygdalas
vulpibus le-
thales esse.

Pulmo, re-
nes, calcu-
lus.

Vtcrus, fur-
fures, alope-
cia, ophia-
sis, vari,

nique in omni palestra cedebat. Is tandem depre-
hensus est, antè quàm biberet, quinas senasue co-
messe, quò minùs temulentia tentaretur. Porrò,
cùm deuorare vetuissent compotores eius bibu-
li, ne pauxillū quidem in huiusmodi certamine
resistebat. Plutarcho subscribit Athenæus, cau-
sam amaritudini tribuens, quæ resiccat & hu-
miditatem depascit, nec finit venas impleri: qua-
rum distétione & perturbatu, temulentiam con-
trahi volunt, effluuijs calidis, & fumosis nebulis
obsessa mentis arce. Huius rei argumentum eui-
dens esse potest, quòd vulpes amarorum pastu,
atq; adeò amygdalarum (vt idem refert Plutar-
chus) certò moriantur, si non contingat è vicino
aquam lambere, interno humore affatim ab his
exucto. Quod & Dioscorides & Plinius etiam
testatum reliquerunt. Mnesitheus Atheniensis eo
in libro quem alimentis dicauit, omnem cuiuscq;
generis nucem, quæ ignem experta non fuerit,
cibus abdicandam præcipit, exceptis recentibus
amygdalis. Sed aliàs torrefieri, aliàs verò incoqui
iubet, vt ignis illarum pinguetudinem absorbeat
& ebibat. Vitijs pulmonū & renum ex aqua po-
tæ succurrūt, & illinctu cum resina terebinthina
calculosis medétur, ac difficili vrinæ in passo tri-
tæ auxiliátur. Gummi ex arbore stillans, spissan-
di viribus pollet, ac cruétis excreationibus opi-
tulatur: adhæc summæ cutis impetigines ex ace-
to illitū rapit, & funditùs abolet. Amaræ amyg-
dalæ excorticatæ, tritæ, & linteolo inclusæ, si in
muliebri pudendū mittantur, vterū à corruptis
humoribus potenter vindicant, & repurgant. Si
in vino terátur, & eo caput lauetur, illius furfu-
res amoliuntur. Si integræ vrantur, & acri aceto
mace-

macerentur, postea contundatur & capiti illinan ionthi, pruritur, alopeciam & ophiafim, ex Galeni sententia, ritus & imcurant. Si aceto infundantur, terantur, in pastillos cogantur, & in vmbra siccentur, summè proderunt ad varos delendos, & obliteratedas pustulas paruas in facie, quas Græci ^{ἰόνθης} nuncupant. Quod fiet, si quoties vsus postulauerit, aceto dissoluantur, illinantur, & facta reficcatione, cum sapone abstergantur. Proderit etiã res ea ad pruritus, scabiosas impetigines, et prætumidas faciei dispositiones, quæ sunt veluti præludia ad elephantiasim. Sunt olea ex vtrisque amygdalis expressa, quarum facultates fatius duxi omittere, quàm paucis describere, suum locum alibi per occasionem illis daturus.

Pinus & eius fructus, cum medicis auxilijs vtriusque. A R. III.

SIcuti Pineas nuces Græci, vt testatur Galenus conos ac strobilos appellarunt, ita earum nucleos Hippocrates coccalos nuncupauit: vnde facta fuit alticoccali nomenclatura, vt in cinara, seu altili carduo superius admonuimus. Nuces Nucis pineæ istæ in sua arbore altissimi à terra suspensæ, intus exiles nucleos, lacunatis toris & ferruginea, tunica vestitos cõtégunt: qui nisi purgati fuerint, durare non possunt. Contendunt tamen aliqui illos cum suis testis in vasis fictilibus nouis, terra optetis cõtsepultos, rectè custodiri posse. Arbor iuglandi contrariam habet naturam, nam prodesse creditur omnibus quæ sub ea feruntur. Nuclei & si ægrè concoquantur, nihilominus corpus perbellè alunt, nisi humorem crassum gignerent. Si sitis, stomachum sedant, stomachi acrimoniam, rosionesque chus, vires, leni-

renes, vesi-
ca, fauces,
bilis, tussis
& vrina.

Tabes &
tussis.

Pulchra &
notatu di-
gna.

leniunt, virium infirmitatem roborant, & renibus ac vesicæ vtilis habentur. Fauces tamen videntur exasperare, & tussim irritare, licet bilem expellat, ex aqua, vino passo, vel balanorū decocto poti. Contra vehementes stomachi rosiones, ijs miscetur cucumeris femina, & portulacæ succus: necnon ad vesicæ & renum vlcera, quoniam vrinam cient, & eius acrimoniam hebetant. Humores qui putrendo coierunt in stomacho facile retundunt: & si recentes ex arbore, in passo conterantur, ad tabem & tussim veterem vtiliter coquuntur, vt liquor per singulos dies bibatur. Hinc nimirum tradiderunt autores grauissimi, pineas syluas quæ picis ac resinæ gratia raduntur, tabidis vtilissimas esse: & ijs qui longa valetudine vires non recolligunt: adeò vt illum cœli aërem plus quàm nauigationem Aegyptiam, aut lactis cuiusuis potionem medicatam, conferre dicant. Sed de nuce pinea & eius arbore pauca hæc satis erunt: nam rara quoque in nostris septentrionalis Galliæ hortis spectatur.

Corylus & Auellana, eius fructus, cum medicis vtriusque auxilijs. AR. IIII.

Auellanæ
descriptio,
& eiusdem
prouentus
magnus.

Auellanæ nuces ex ea sunt arbore quæ Corylus dicitur, & in multorum hortis frequens hodie conspicitur. Hæ molli primùm caliculo teguntur, mox lignoso quidem, sed fragili putamine, cui tenuis subest membrana rotundū nucleum obuoluens, in cuius umbilico peculiaris alter includitur. Gallicani montes, præsertim nemorosi, coryletis adeò vestiuntur, & auellanis oblongis ac rotundis tanta scatent vbertate, vt illas plenis faccis rura in vrbes comportent. Ob-

Oblongæ &
rotundæ a-
uellanæ.

longas

longas præstantiores & gustui gratiores esse constat: maximè quæ putamine & interiore tunica vehementer rubent, suntq; fractu minimè contumaces: nam vegetiore sunt nucleo, ac diu perdurât. Sunt in magna nominum ambage nuces istæ, primùm auellinæ patrio nomine vocatæ, ac si diceres abellinæ, ab Abellino Campaniæ oppido (vt volunt Grammatici) vbi abundare cœperunt. Appellantur etiam Ponticæ, quòd è Ponto in Asiâ & Græciam venerint, vt tradit Plinius. Dicuntur prætereà Heracleoticæ, Prenestinae, & Leptocarya Græcis. Rura Gallica *Nucellas, Coryelos & Auellanas* nuncupant. Quod ad facultates attinet & medica auxilia, Galenus eas plus essentiaë terrestris & frigidæ habere contendit, quàm iuglandes: adhæc plus alimenti præbere, nam densiores sunt, & minùs pingues. Philotimus libro quem alimentis dicauit, dolorem capitis ciere scripsit, sed iuglande minùs: cibus prætereà extare ac innatare dixit: si tamen ignem expertæ fuerint, innocentiores reddi, quòd torrendo noxia pinguetudo tollatur. Faciunt itaq; dolorè capitis immodicè ac intèpestiuè sumptæ, aduersanturq; stomacho, què inflationibus distèdunt. Alopecias pilo vestiunt, modò axungia, vel vrsino seuo excipiantur: medentur prætereà distillationi, si tussis fuerint. In aqua mulsa tritæ, veterem tussim haustu leuant: & cum modico pipere tostæ, deinde contusæ, & ex eadem aqua potæ distillationes cõcoquunt, vt scribit Dioscorides. Alij è passo bibendas cēsant: suntq; autores nōnulli, cæsiorum oculorū pupillas infantibus denigrari cinere putaminū auellandarum ex oleo sincipiti consperso: adhæc pinguedini cõferre, & præter fidè corpulen-

Auellanarū
variæ nomē-
claturæ.

Facultates
auellanarū.

Alopecia,
distillatio,
tussis pupil-
la & pingue-
do.

len-

lentiam augere. Diocles inter Græcos geoponicos celebris, posteritatis memoriæ mandauit, nucem auellanam minùs amygdalis alere, ac cibus (vt diximus) extare: quæ si largiùs estur, caput tētabit, viridem, tamen arida innocentio rem esse promissit. Sed hoc loco non est omittendum quod simplex rusticitas obseruauit, serpētem obtorpescere quæ coryli caudice, vel furculo ic̄ta fuerit, ac tandem emori. Addit Plutarchus, scorpium in domicilia non obrepere, quoties coryli nucula laquearibus appensa cohærebit. Horum veritas facili experimento elucescet.

Castanea arbor, eius fructus, & medica
vtriusq; auxilia. AR. V.

ET si Castaneæ potiùs agrestes & montanæ censeantur esse, quàm hortenses & vrbaneæ, videanturque classi pomiferarum arborum veriùs quàm nuciferarum ascribendæ, de illis nihilominus breuem hoc loco narrationem ideo institui, quòd per hyemem tam diuitiù, quàm pauperum mensas vbiq; onerare soleant, et nucis nomine apud scriptorū genus omne passim donari ac illustrari: quanquam accommodatiùs glandium ordini accenseri possent, vt Græcorū nonnullis visum fuit, qui castaneas *σιός Καλάνας*, hoc est Iouis glandes, dici voluerunt: cū tamen iuglandis, aut si mauis, Iouis glādis appellatio, nucibus regijs (quas basilicas nuncupāt) aptiùs conueniat, ob causas nobis in iuglande superiùs productas. Sed hæc Grāmatico, nō medico discutienda erāt. Duplices apud nos visuntur castaneæ, altiles quæ multo maiore corporis tuberculo constant, & vulgò *Marones* appellari solent: quòd inter casta-

neæ

Duo pul-
chra & sum-
mè notāda.

Cur casta-
neas mon-
tanas non
hortenses
hic autor
describat.

Castaneam
quibusdam
iuglandem
dici.

neis veluti mares habeantur, quos in omni rerum genere (vt tradit Galenus) foeminis habitiores esse constat. Aliae multo sunt minores, reputanturque vt foeminae: vnde maronibus seu maribus castaneis longe inferiores & macilentiores esse spectantur. Illae lautiores diuitum mensas claudunt, haec pauperum ieiunia saturant. Illas cineribus calidis torret locupletes, has in aqua coquunt & elixant populares, ad auidam eorum famem exfatiant: ex quo populares & coctiuae Plinio nuncupantur. Verum enim vero prius quam & haec & illae igni credantur, ferro ad carnem vsque intra earum pediculum vulnerari debet, vt hiatu plagae spiritus igne citatus erumpat: alioqui magno crepitu, instar nubis tonantis, profiliunt, non sine assidentium terrore & periculo. Sed haec coquinam potius olet quam medicinam. Venio itaque ad praefidia. Castaneae tam alui quam ventriculi fluxiones Dioscoridi sistunt: idque tunica maximè, quae carnem & corticem media intercurfat. Siccæ sanguinem excreantibus valde profunt: & cum sale tritæ, mellèque subactæ, rabidorum canum moribus vtiliter imponuntur. Cum hordeacea polèta & aceto illitæ, mammaram duritias discutiunt: & recenter coctæ ac parcè piperatæ, sopitam Venerem excitant, ob flatulentam humiditatem qua scaturit. Largius tamen sumptæ capitis dolorem conciliant, inflant, aluum astringunt, & ægerrimè coquuntur, praesertim ab imbecillo vetriculo. Quae tamen cineribus obrutæ torrentur, innocentiores redduntur, maximè si cum sale, saccharo, aniso, vel cinnamomo edantur. Sunt qui illis in vino maceratis, & cum farina subactis, pessis vice vtantur ad suppressendos menses. Sanè & si

Castaneae
duplices,
mares &
foeminae.

Cur ferro
vulnerandæ
sint castane
æ. antequam
igni com-
mittantur.

Aluus, ven-
tricus,
sanguis,
morsus ca-
nis, mammae,
Venus &
menstrua.

Quomodo
innocenter
sumantur
castaneae.
Castanearum
vsius suspe-
ctus.

Galenus

Castanearū
vsus, vbi a-
liarum fru-
gum anno-
na deficit.

Galenus scripserit castaneas plurimum nutrire, non tamen in cibis valde commendantur. Nam siue elixæ, siue tostæ, siue etiã frixæ fuerint, semper esitantis noxam inferunt, multoq; magis si crudæ edantur. Non sum nescius monticolas, vbi aliarum frugum annona deficit, per totam hyemem castaneis victitare, fumo prius in cratibus exsiccatis, & ab vtroque cortice spoliatis, necnon in farinã redactis, & postremò in panem coactis & coctis: aut ex lacte, vel iusculo in pulciculam conformatis. Quæ omnia eos bellissimè alunt, nec quidquam illis obsunt, propter assiduas exercitationes, & salubrem aëris regionem quam inhabitant.

Laurus & eius baccæ, cum medicis earum facultatibus & auxilijs. A R. VI.

Laurus Cæ-
sarum & Pō-
tificum, ina-
trix.

Laurus triumphis propriè dicata, & Cæsarum ac Pontificum, vt scribit Plinius, ianatrix, eorū palatia exornās, & ante limina excubans, iure bono hîc de me posset conqueri, si ex ista plantarum & arborum medica historia excluderetur: cùm etiam suo nomine Gallis non solum sit cognita, sed & sedulò exculta & summe dilecta. Ad illam itaque calamum peropportunè conuertemus, pauloq; fusiùs de ea philosophabimur, quàm in præcedētibus arboribus factum esse audiueris: cùm ob illius eximiam præstantiam, tum q; de eius historia in nostris Hortorū secretis, cura & auxilijs, ne ɣɣ̄ quidem, vt loquuntur, scriptum reperias, perinde atq; de sequētib; aliq̄t arbusculis. Sed à verbis ad ré festino.

Cur de hac
arbore, &
sequentibus
fuisse scriba-
tur.

Lauri pi-
ctura & de-

Laurus arbor est odorata, leui cortice & tenui vestita, perpetua frōdens coma, caudice pro-
cero,

cero, pingui succo scatente, & nodis perquã pau- scriptio pul-
 cis exasperato, flores edit paruos & muscosos, cherrima.
 oleæ ferè similes, ex luteo albicantibus, ex quibus
 baccæ prodeunt colore primùm viridi, & per ma-
 turitatem nigro, crasso intus nucleo. Aspernatur
 argentes & frigidos tractus, quòd calida sit. Pro-
 uenit cùm femine, tum auulsiõne, si quis illam se-
 rat furculis ablatis. Vfus eius ad baculos & sci-
 piones, quibus & perpulchris & leuibus, caduca
 & nutans innitatur senectæ. Vaticinationis arbor
 esse fertur. Vnde Apollini lucidissimo & igneo Lauri præ-
 sacra est, vt testatur Porphyrius in libello de Sa- stantia &
 crificio & magia, et ob id ignes manifesto crepitu quòd à ful-
 abdicat (Plinio autore) ignitisq; & flammiumis mine non
 fulminibus, vt postea dicemus, palàm resistit: q; feriatur.
 etiã nonnihil Iouia sit. Nam in Iouis gremio per
 templa quoties noua victoria lætitiã attulerat,
 deponebatur. Pacifera itaq; hæc arbor, victoria-
 rum semper fuit index, lætitiæ semper nuncia, &
 ob id militum arma, Pontificum ædes, Impera-
 torum fasces olim decorauit. Id quod ingenio-
 sus ille poëta nec ignorauit, nec tacuit, dũ Apol-
 linem de sua Lauro, κατὰ ἀποπροφήτην, ad hunc loquẽ-
 tem modum introducit:

*Arbor eris certè, dixit, mea: semper habebunt
 Te coma, te cithara, te nostra, Laure, pharetra:
 Tu ducibus latis aderis, cùm læta triumphum
 Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
 Postibus augustis, eadem fidißima custos
 Ante fores stabis, mediamq; tuebere quercum:
 Utq; meum intonsis caput est iuuenile capillis,
 Tu quoq; perpetuos semper gere frondis honores.
 Illa eadẽ boni genij arbor esse fertur: vnde etiam*

Laurũ Apol-
 linis arborẽ
 esse, ex Oui-
 dio.

Mira lauri
natura &
prodigiosa.

Pulchra hi-
storia de
lauro & gal-
lina demis-
sis in gremiū
Drusillæ
Augustæ.

Vnde Romæ
tot laurorū
copia.

dæmonibus aduersatur: nã ubi Laurus fuerit, in-
de illi recedūt: vt à Cassio Dionysio Vticensi ^{ἱστορικῶς} Magonis interprete, scriptum & adnota-
tum esse reperi. Addit prætereà, quòd neque dæ-
mon, neque morbus sacer locum infestare po-
test in quo laurus fuerit: inò verò neque fulmẽ,
quod sæpenumero ab aëris spiritibus & potesta-
tibus, Deo ita permittẽte, excitatur. Traditur de
eadem arbore quòd sanitatem efficiat: vnde etiã
folia ipsius vnã cum caricis à populo Romano
Calendis Ianuarij Magistratibus porrigebantur,
boni ominis nuncio, vt autor est Plinius. Cũ
antiquitũs laurei rami inter armatos hostes præ-
tendebantur, firmum quietis erat indicium. Hæc
vna arborum sola est, quæ Romæ è cœlo missa à
Ioue fuit, vt ea Imperatores coronarentur. Ete-
nim cũ Liuia Drusilla, quæ postea ex cõnubio,
Augustæ nomen accepit, pacta esset Cæsari, con-
tigit gallinam conspicui candoris, ea sedente in
hortis, ab aquila in eius gremium ex alto, absque
vlla læsione, demissam fuisse: intrepideq; miran-
ti aliud accessit miraculum, quòd teneret rostro
laureum ramum suis baccis onustum. Consulti
aruspices iusserunt auem seruari cum futura so-
bole, & ramum seri ac ritè custodiri. Qui postea
adeò creuit & se propagauit (licet radicibus ca-
ruerit) vt breui tẽpore populosam fecerit syluã:
ex qua postea Cæsar triumphans laurum in ma-
nu tenuit, & coronam in capite gessit. Quod de-
inde à reliquis Cæsaribus factum, obseruatumq;
fuit: contigitq; inde, vt Romæ plures laurorum
syluæ longè lateq; virescerent, quæ ob id laure-
ta vocabantur: traditusq; mos est, Plinio auto-
re, ramos ferendi quos manu tenuerant Impe-
rato-

ratores: & obseruatum sub cuiusq; Cæsaris obitum, arborem ab ipso institutam elāguisse, ac ultimo Neronis anno syluam totam cum gallinis omnibus interiisse, vt tradit Suetonius in vita Galbæ. Laurum dijs gratissimā esse arborem, vel illud de multis indicare potest, quia manu fatarum receptarūque in domos, fulmine sola non icitur. Quod equidem fulmē nec diuinitatis, nec principum amplitudinis ratione habita, plerunque turres templorum excelsas deiicit, superba mūdi palatia dilapidat, & homines sæpenumero immāniter atterit, vna arborū lauro salua & incolumi, nisi in futuræ calamitatis signum & prodigiū: ac ne quidem ædes in quibus illius fuerint rami, de cœlo tāgi, pro certo creditū est. Proinde Tiberius Cæsar fulminum metuentissimus, cœlo tonante, lauro coronabatur, poëtarum more, quorum tempora virente lauro præcingi solent, & estque Apollineorum Musas colentium præmiū: Phœbo, inquit Maro, sua semper apud me munera sunt laurus, & sua uerè rubens hyacinthus. Olim in prophanis vsibus laurum & oleam pollui moris non erat: vt ne propiciandis quidē numinibus accēdi ex his altaria, aræve debebāt. Ceterū, corui, occiso chamæleōte, deuorata lauri fronde infestum virus extinguunt: hac etiam graculi, palumbes, merulæ, & aliæ aues quamplurimæ annum fastidiū purgare consueuerunt. Ad- do, quòd tanta vi pollent lauri virentis rami, vt his per arua defixis, rubigo, summa segetum pestis, abigatur, transeatq; illa, ex Plinij & priscorum geoponicorum sententia, in eorum folia ex aruis. Porro, hīc nec tacendum nec omittendum mihi duxi, quòd laurus ex se vim habet ignē pro-

Quando fulmine tan- gatur laur⁹.

Tiberius Cæsar ful- minum me- tuētissimus.

Lauri ramos pollere con- tra rubigi- nem.

Laurū pro-
ducēdi ignē
vim habere
ex se.

Lauro quan-
do & quo-
modo vtan-
tur coci.

Calculi, ie-
cur, lumbrici
& aures.

ducendi. Quippe, si exsiccatæ lignum ligno frequētius teratur superasperfo sulphuris puluere, aut arido fomite alio, statim ignis exiliet: id quod Plinius paulò aliter quàm Matthiolus tradit: Si lauro, inquit, teratur hædera, laurumq; terat eadem, ignis excutietur: itaq; teritur lignum ligno, flammamq; concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis fungi, vel foliorum. Exploratores hos vsus in castris, & pastores repererunt: quoniam ad excutiēdum ignem non semper se offert lapidis occasio. Sunt qui moro idem tribuant, & alijs plerisque arboribus, è quibus igniaria fiunt. Penè præterieram, quòd in Ponto circa Heracleā laurus erat, quæ, vt ferunt, tumultum regis Berycum tegebat, quam vocabant insanam: quoniam si quid ex ea decerptū inferebatur nauibus, iurgia fiebant donec abijceretur. Lauri folia vsui sunt ad ficas ficus seruandas, vt scribit Petrus Crescētius georgicographus non ignobilis: eadē præterea non ineptè, inquit ille, remiscuntur gellatæ, sic vocatæ, ad odorem conciliandum, si febris absit. Sunt etiam qui circa cidoniatum inspergant: sed hæc cocis curanda relinquemus, vt medica medici tractemus. Venio itaque ad medicas & auxiliares lauri & baccarū eius facultates, ex Græcorum, Latinorum, & Arabum medicinæ professorum placitis et obseruationibus. Cortex radicis lauri, vt autor est Galenus, calculos confringit, & iecori prodest, ex vino fragrante bibitus triū obolorum pondere. Lauri cymæ tenerri-mæ vnà cum calamintha & sale tritæ, & ex aqua tepida sumptæ, aluum concitant, pituitamq; & lumbricos celeriter eijciunt. Eadem cum nardo in vino feruefactæ, aurium grauitatem & sonos curant,

curant, si calentis decocti vapor per infundibulum in aures excipiatur. Laurus, quod scriptum antea oportuerat, excafactoriam & emollietem habet facultatem, tam folijs, quam cortice & bac Vterus, vesicis: ob id eius decoctum prodest vuluis infidentica, menses, tium, ac vesicæ vitijs auxiliatur. Viride foliū tri-venena & tum, vesparū, crabronum, & apum iētibus illitu inflamma- resistit, adhæc serpentium venenis. Podest men- riones. sibus foeminarum cum oleo coctum, & inflam- mationes cum pane ac polenta mitigat. Terna fo- lia tenerrima per triduum commāducata, ex re- centi butyro, liberant à tussi. Germina cum po- Tussis, ocu- lenta trita, oculorum inflammationes, cum rosa- li, testes, ca- ceo & ruta testium, & cum irino oleo capitis do- put, suspiria, loribus auxiliantur. Eadē cum melle trita suspi- vomitus, & rijs commendantur: sed pota vomitiones mo- calculi. uent. Quanquam cortex radicis calculos dissipa- re fertur, nihilominus grauidis summoperè est cauendus, nam partus enecat. In remedio iacen- tis vuulæ, foliorum, baccarūmve decoctum ad Vuula & in- aque ternas partes, gargarizata calido exhibetur, testina. & salubriter ad alui, intestinorūmque dolorem propinatur. Trita lauri folia, subindeq; olfacta, pestilentiaē contagia cohibent: tanto magis si v- rantur. Sunt qui celeritati partus multūm con- ferre putent lauri radicem, acetabuli mensura ex Partus & pruritus. aqua potam, sed eam in rem efficacior habetur recēs quàm arida. Tenerrima folia trita in vino, & illita, pruritus noctibus delent. Baccæ lauri, quæ Græcis *δάφνιδας* nuncupantur, magis quàm Tabes, tho- folia calfaciunt. Cum melle vel passo, aut ecli- rax, & co- gmate cum aqua mulsa, tabescentibus profunt: lumella. eodē modo & omnibus thoracis rheumatismis: nam & excoquunt pituitam, & eam expectorāt.

Restituunt prolapsam columellam, si cum æquali pondere cumini, hyssopi, origani et euphorbij, melle excipiantur, & summo capiti calidè applicentur. Eadem cum tritico furfure iuniperi granis & allio contritæ, & super calente tegula vino subinde resperæ, pubique admotæ, suppressam & remoratum urinam euocât. In capitis dolore, numero impari eas ex oleo conterere, calfacere & admouere iuuat. Ex vino bibuntur aduersus scorpiones. Tritæ & appositæ, vel ex vino generoso, si absit febris, potæ, menses trahunt. Epinyctides & vitiligines ex oleo illitæ emaculant, & lentigines vlceraq; capitis manantia ac furfures tollunt. Succus earundem cutis pruriginem & phthiriasim emendat. Sptem lauri bacæ à prægnantibus popediem parituris, cum se dormitû recipiunt, deuorata, facilem, fœlicemque partum præstant. Bibuntur ex vino aduersus scorpiones. Veterem tussim & orthopnceam sanant. Bacæ illius lauri quæ tenuiora habet folia, serpentibus, araneis, & scorpionibus cum vino aduersantur, illinunturq; salubriter lieni ac hepatis, ex oleo & aceto, necnon gangrænis cum melle. Recêtium succus, aurium dolori ac grauitati instillatur cum vino vetere & rosaceo, earundemq; strepitum coërcet. Ad fatigationes & perfrictiones succo earundem vngi, nitro adiecto, summè prodest. Venenata omnia laurino oleo perunctos fugiunt: Quod vnum etiam discutiendis neruorum vitijs, doloribus lateris relaxandis, & febribus frigidis vtile est, adhæc aurium grauitati in cortice punici tepesactum. Sic autem oleû id conficies. Baccas lauri quamplurimas maturitate turgentes in calida aqua discoque, & vbi diu

ferbue-

Vrina, capitis dolor, menses, vitiligo, & lentigines.

Prurigo, phthiriasis, parturiètes.

Tussis & orthopncea.

Lien, hepar, gangræna, aures, et perfrictiones.

Nerui, lateris, febres, aures.

Oleum lauri ad neruorum vitia,

ferbuerint, olei quod ex se dimiserint superna- lateris dolo-
 tantis vndam, pennis leniter cogentibus & de- res, febres
 ducētibus, in idonea vasa transfunde, & in vsum frigidas, &
 serua. Ex Plinio & Columella id postremum aurium gra-
 esto, & ad superiora veluti πᾶσις γογῆς habeto. Pi- uitatem.
 tuitæ gallinarum medicina est in fame, & cuba- Gallinarum
 tus in fumo, vtique si ex lauro, vel herba sabina pituita.
 fiat. His positis, ad Iuniperum, eiusque baccas
 & vernicem commodum transeo.

Iuniperus, & eius baccæ, ac vernix, cum medi-
 cis eorundem facultatibus & auxilijs.

AREA VII.

hidropico

HIC de Iunipero, quæ Gallis nostratibus
Geneura nuncupari solet, eò libentiùs, &
 alacriùs scripturus sum, quòd eius rami et caudi- Iuniperi vs-
 ces non illepidè topiarias hortorum vites & ce- in magnatū
 lebres attegias in magnatum viridarijs fulciāt & viridarijs.
 sustineant. Adhæc, quòd eius ligna plenis nau-
 gijs Lutetiam deferantur in vsus varios, & fasci-
 culatim per compita à baiulis hominibus decla-
 mentur, fouendis & recreandis ex illorum igne,
 calore & odore, cum corporibus, tum animis &
 spiritibus: Nam fumum vbi aduruntur non in- Lignorum
 iucundum expuunt & effundunt. Qui eximia Iuniperi fu-
 odoris suauitate grassantia pestilentia contagia mus contra
 excludit, & sæuientem perniciem eluit. Sed ad pestilentia
 eius historiã accedo. Iuniperi genera duo, apud contagia.
 nos, vt etiam alibi reperiuntur, montibus verna-
 cula. Vnum, humile, ramulis in terra sessilibus et
 parum se ab humo attoilentibus: quibus spina Duo genera
 est pro folio, coronarij rosmarini æmulo, sed Iuniperi.

angustiore, baccis primùm virētibus, deinde per maturitatem nigris, & nouis semper caducas occupantibus. Alterum, sublimiùs adolescit, caudice procero, cortice fragili & leuiter fatifcente, ligno fuluo & odorato, latioribus ramis aculeorū aceruo stipatis, & baccis alteri similibus: vtrique facies horrida, & pungentibus spinis minax, coma perpetuò virente, abque flore. Montes & colles lapidosamq; humum amat vtraque: ob id in planis vel ægrè nascitur, vel humilis & abiecta in his iacet, cubilibus sanè quàm opportuna & grata cuniculorum: nam illius baccis & pilulis libèter vescuntur: ex quo iuniperum olere, dum mensis apponūtur, & eduntur, vulgò dici solet. Porrò, licet iuniperi, vere nouo, cum alijs germinēt arboribus, nihilominus omnium tardissimè fructum reddunt. Nam nouus fructus in ijs autumno pendet, recénsque veterem, vt diximus, occupat, & ita ad bimatum prorogatur, baccis subnascantibus, quæ biennio hæreant, & si in arbore relinquantur marcescant & corrugentur: ob id decerpuntur, & aliquandiu cōditæ seruantur in vasis, paulò post tibi exponendos. Iuniperi lignum & materia fabricis tam sub dio futuris, quàm terra obruendis admodum conuenit, ad multas annorum centurias incorrupta perdurans. Quod memorabili historia, ex Plinio, apertum notumque faciemus. In Hispania, inquit, Sagunti aiunt templum Dianæ Ephesiæ à Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, vt autor est Bocchus, infraq; oppidū ipsum id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal, iuniperi trabibus, etiam nunc, inquit Plinius, durantibus. Hinc sanè mirari

rari

Cur iuniperum sapere dicantur cuniculi.

Iuniperi materia ad multos annos incorrupta manet.

cari non licet, si Chymistæ asseuerent carbonem Carbonem
 iuniperinum accensum, & suo cinere obrutum, Iuniperi in-
 ignem integro anno fouere. Sed de arbore satis, tegro anno
 nunc demum de illius gummi agendum. Sunt qui igne fouere.
 tradant iuniperum æstiuis solibus lachrymam
 sudare, quæ caloris vi durata in gummi coëat, q̄ Vernicis Iu-
 vernicem nuncupant: colore vbi primùm meti- niperi color
 tur, candido, dum senescit luteo, & nimia senecta præstātia, &
 in rufum degenerante. Præstantissimum, claro ni- probatio.
 tore lucet, ac prunis iniectum nidorem thuri nō
 cedentem expirat. Eo vtuntur scriptores pēnarij
 ad poliendā & exasperandam papyrū. Si colores
 quiuis infectorijs eodem aliquantulū imbuantur,
 ita tinguntur, vt pertinacius hereant, q̄ deleri fa-
 cilè possint: Quibus si farina eiusdē superiecta fu-
 erit, summum nitorē conciliat. Non omitam q̄ Vernix liqui
 ex syncero vernice & oleo ex lini semine presso, dus & eius
 fit vernix liquidus. Cuius vsus est ad illustrādas vsus.
 picturas, & ad nitorē ferro conciliandum. Vtilis
 etiam ad ambusta, & præcipuus ad dolores ac tu-
 mores hæmorrhoidū. Sed id ad medica iuniperi
 auxilia reseruandū erat: de quibus sese hīc offert
 dicendi locus. Verum enim uerò, prius quā id ag-
 grediar, & de medicis iuniperi facultatibus dicā,
 precium operę facturum me puto, si defunctoriè Pulchra &
 & obiter admoneā medicinæ candidatos, (ne pro summè no-
 re salutari venenum exhibeant) quòd vbi Arabes tanda de ver-
 sandaracham medicamentis inferendam præci- nice & san-
 piunt, gummi iuniperi miscendum intelligant. daracha.
 Vbi verò à Græcis sandarachæ fiet mētio, fossilis
 illa, rufa & auripigmento similis, concipiatur &
 vsurpetur. Nam sæculo Dioscoridis & Galeni, vt
 volūt, nondum venerat vernix in vsum, nisi fuc-
 cini nomine, cui & dotibus naturæ, & viribus

proximè accedit. Nunc ad medicas iuniperi & partium eius facultates calamum conuerto.

Vrina, hydropici scabies, pruritus, & podagra.

Ex iuniperino cinere & vino albo paratū lixiuium, si hauriatur pondere vnciarum quatuor, valentissimè vrinam pellet. Quo auxilio visi sunt etiā hydropici sanati, nullo alio, diebus aliquot, adhibito remedio. Idem lixiuium scabiem curat & pruritum tollit, vbi eo sese perfuderint affecti. Paratur & ex iuniperi ligno balneum admirandæ virtutis & facultatis ad podagricos, hac forma.

Balneū præstantissimū ad podagricos,

Accipe ligni iuniperi in scobem attriti & derasi libras XII. coque ex aqua in lebete magno, donec pars tertia fuerit consumpta: tum demum decoctum vnà cum ligni rasura in labrum proijce, & in eo æger vmbilico tenus sedeat, ac ibi excrucianta membra, corpore præpurgato blandè foueat. Vidimus, inquit Matthiolus, nonnullos podagricos in Bohemia, perpetuo cruciatu languētes, & in lectulo miserè iacentes, eo balneo aliquoties vsos, adeò reualuisse, vt expeditiores, quàm antea, ad solita negocia redierint. Fit & ex

Oleū iuniperinū ad dentiū cruciatum mirum.

iuniperina materie oleum per descensorium, vt Chymistę loquuntur, duobus aduersis fictilibus tum pariter vitreis instrumētis: quod calidū ore contentū carnificinam dentiū mirificè demulcet, si ex frigida defluxione processerit. Sed ex baccis iuniperi longè præstantius euadit, & iucundissimo odore summè placet. Foliorum succus illinitur, bibiturq; vtiliter cōtra viperæ morsus. Cinis corticis lepras exterit: & tam folia, quàm ligna

Ventriculus pectus, latus & partus.

accensa serpentes fugant. Nūc de baccis dicendū. Bacca iuniperi vtilis sunt doloribus ventriculi, pectoris & laterū, siue sumantur, siue ex earū decocto partes illæ foueātur. Ex eisdē & lauri, cuiusq;

septe-

septenæ, additi cinnamomi vulgaris drachma, si in turturis ventrem confracta immittantur, & turtur inter affandum gallinaceo adipe perfundatur, & tum demum mulieri prope diem parituræ diebus alternis in escam vesperi exhibeatur, prægnas facillimè & nequaquam laboriosè, vt ferunt, pariet. Iucundum sanè remedium ac suaue. Eadè ex nigro vino potæ, aluum, ventrisque tumores sistunt, & vteri strangulatibus profunt. Saccharo conditæ, aut ex vino generoso coctæ, inflationes, tormina, eorumque langores discutunt, tussis concoquunt, & vrinas mouent. Confractæ, vino albo incoquuntur, vnà cum rosis, cupressi pilulis & myrti folijs, ad dētium cruciatus. Sanè si quis hoc decocto calido, addito aquæ vitæ momento, os colluerit, vel insuccato ibidem linteolo, dolentem dentem vestiuerit, extemporaneum & mirabile experietur auxilium. Coxarijs, seu ischiadicis quaternæ iuniperi pilulæ, ex vino albo vtiliter propinantur. Addo quòd & baccarum & foliorum decoctum haustum, menses valentissimè proritat & elicit. Sed de baccis hætenus, vt vernici seu iuniperino gummi suum demus locum: cuius vsus frequens occurrit. Iuniperi gummi, quòd vernicem nuncupari diximus, sanguinem naribus ruentem sistit, si cum oui cãdido teratur & temporibus ac fronti illinatur. Ventriculum in biliosos vomitus effusum cohibet, si eius farina in ouo sorbili deglutiatur: quæ etiã cruentam alui proluuiem coërcet. Neruorum resolutionibus quas humores frigidi contraxerunt, opitulatur. Capitis destillationes suffitu discutit: & fluentes hæmorrhoidas illitu supprimit, sanguinisque excreationes cum idonea materia retinet.

Aluus, venter, vterus, tussis, tormina, & vrina.

Remediũ extemporaneũ ad dētium carnificinã.

Ischiadici & menstrua.

ojo

Sanguis neruũ, vomit⁹, alui proluui es, neruorũ resolutio, cana pitis destillationes & hæmorrhoides.

Sanguinis excreatio,

VOMIT⁹

vomitus, al-
ui fluor, rha-
gades, catar-
rhus.

Vomitionem cum polline thuris & oui albo ex-
ceptus supprimit, si ventriculo calidè admouea-
tur: aluum quoque fluentem illitu retinet. Addi-
to rosaceo vel myrtino, sedis rimas claudit: &
hiantibus frigore pedum, manumue, scissuris, il-
tu succurrit. Catarrhum suffitu suspendit, arcet-
que ne præceps ad ima decumbat. Pituitam, quæ
in ventriculo, vel intestinis hæserit, valenter ex-

Dentes, fistu-
læ, menses,
grauedo.

pedit: & humorem qui à cerebro deorsum per-
niciter ruit, pulchrè continet. Fumus per infun-
dibulum exceptus, dentium cruciatus mulcet,
vbi ad dolentes peruenerit. Vliginosos fistularū
finus, vernicis puluis ijs inditus resiccat, & men-
sium profluuia sistit. Grauedini suffitu auxilia-
tur. In summa, vernix viribus & facultatibus suc-
cini, vt diximus, pollet: calfaciens & exsiccans
secundo recessu, & nonnihil amaritudinis præse-
ferens, quod hîc postremum erit.

Sambucus arborea, & herbacea altera, Ebulus
nuncupata, cum medicis vtriusque faculta-
tibus & auxilijs. AR. VIII.

Duo Sambu-
ci genera.

Sambucus, vel, vt Quinto Sereno placet, Sabu-
cus, Ἀκτὴ Græcis, & *Sus* vel *Suseau* Gallis vo-
cata, duorum est generum. Prius in hortorum
& vinearum sæpibus frequens & medullosum
visitur, umbellam, seu muscarium gerens candi-
dis flosculis illustre: qui tanta odoris suauitate
placent, vt eorum conditurâ nostrates acetum
iucundissimum faciant. Semen fert baccis, seu a-
cinis mollibus & paruis, lentoque humore sca-
tentibus, & sanguineo colore manus inficiētibus

Materia Sâ-
buci scutis fa-
ciēdis apta

Materies ei mirè firma datur, & ob id scutis faci-
endis, vt perhibet Plinius, aptissima. Nam acce-

pta

pta plaga, (vt de ficu, tilia, falice, betula, & vtraque populo, ille idem testatur) se protinus contrahit, clauditque, & ob id ferrum contumaciùs transmittit, aut transmissum pertinaciter retinet. Alterũ sambuci genus agreste potiùs quã hortẽse Gręcis chamæacte (quòd humi breuius iaceat, ac si esset pumila sambucus) Latinis Ebulus, & Gallicis Hyebla dictum, herbaceo generi propius accedit, quã arboreo, quadrato caule constans, densis articulis geniculato, cui folia ex interualis circa nodulos expandũtur, amygdalinis haud dissimilia, præter serratũ marginis ambitũ. Graui odore planta hæc nausẽa mouet, flore, acino, & muscario, sambuci æmula: sed odore longè dispari. Nascitur in opacis, vliginosis, & aquosis locis. Hæc perfunctoriè & obiter de vtriusq; sambuci pictura & effigie scripta sint: Superest vt eodẽ penicillo, medicas vtriusq; facultates depingere, p nostræ Mineræ tenuitate satagamus.

Ebulus seu
humilis sam-
bucus.

Stillatitia aqua radicum Sambuci maioris, & item minoris, hoc est Ebuli, hydrope tympanite laborantes mirificè iuuat: si huius vnciæ binæ, illius verò quaternæ, vtriusq; simul mistis, ab egrotante diebus xxx. cõtinuis hauriãtur. Eiusdẽ sambuci tenerrima folia, quæ primo statim germinatu erumpunt, vnà cum pari põdere radicũ plãtaginis, suillæq; axungia veteris trita & subacta, podragicos dolores præsentaneo remedio placant. Succus foliorum, collectiones cerebri, & priua-

Hydrops
tympanites.

tim mēbranæ quæ circa cerebrum est, infusus le-
busta, cere-
nit. Eiusdem, vt etiam ebuli, decoctum, recenter brũ, canis
ambustorum inflãmationes refrigerat: & canis morsus, & ca
morsum cum polenta sanat, mollissimis foliorũ pitis dolor.
appositis. Aqua è sambuci floribus fronti & sin-
cipiti

Hydrops, vomitus, narium sanguis, veteras, podagra & serpentes.

Iudæ auricula auriū dolor, & columellæ inflāmatio.

Compositio vnguēti sambucini præstantis ad ignis ambustiones.

capiti illita, capitis dolores mitigat, qui à calido humore processerint. Foliorum teneritudines & germina ex oleo & sale eduntur, ad pituitā & bilem detrahendā. Acini tingunt capillū. Vtriusque sambuci decoctū in vino veteri, foliorū, feminis, vel radicis, ad binos cyathos potum, aluo aquas detrahit: sed ventriculo summè est noxiū, nisi roborātibus tam intus q̄ foris ille præmunitus fuerit. Succus è cortice radicis expressus, vomitum valentissimè mouet, & aquā intercutē excludit: præstat idem è radicibus extractus. Vsta sambuci folia & in puluerē trita, fluentem è naribus sanguinem fistūt. Decoctionis radicis & vini cyathi duo, hydropicos exinaniunt: & foliorum decoctū, infidētibus vuluas & vteros emollit. Resistunt folia serpentium ictibus in vino pota: & illiti cauliculi cum hircino seuo, podagris valde profunt. Sed ad omnia efficacior est sambucus minor. Baccarum vtriusque succus à recremento suo purgatus seu defæcatus, si cum melle optimo coquatur ad Zulapij consistentiam, aurium dolores tollit, si calidus imponatur. Fungi qui ad imā sedem caudicis sambuci reperiuntur (auriculam Iudæ proditoris vocant nonnulli) in aqua rosacea macerati, capitis dolores & columellæ inflammationes emendant. Hoc loco mihi prætereundum non est, sambucinum vnguentum omnium præstantis. ad ignis ambustiones, quod hoc paratur modo. Accipe corticis viridis sambuci, qui statim sub primo delitescit libro herbacei coloris, libram vnam (vel quantum libuerit, habitati sequentiū ratione) olei pluries loti in stillatitia florū sambuci aqua, libras duas, ferueant simul aliquandiu: deinde in colatura expressa adde ce-

ra nouę & odoratę, necnon succi furculorū sambuci, cuiusq; vncias quatuor: rursus ferueāt quousque succus exhauriatur & vanescat: tūc ab igne auferto, & rudicula agitato, vt omnia ritē pmisceantur: sub finem, adde vernicis liquidi vncias duas, & ouorum duorū albumina, diu multūq; cochleari agitata. Tum demum misce omnia diligenter, & mundo vase ea in vsum referua. Hęc Andreas Matthiolus. Ad Ebuli medicas facultates accedo.

Ebuli, seu minoris Sambuci, caules tenelli & *Aluus, puli-*
 cymæ, cum butyro recenti, vel oleo & sale si co- *ces, muscæ,*
 quantur, aluum lubricabunt, & sparsa ex simpli- *procidentia*
 ci decoctione foliorum aqua, pulices necabit, ac *sedis.*
 muscas fugabit. Radicum succus procidentem se-
 dem reprimit, & anginam tollit, si calidus illina-
 tur circa gulam, & infuccato eo linteolo, exteri-
 ūs admoueatur. Semen per diutinas & multas a-
 quæ lotiones à nigro circūstante succo repurga- *Podagra, i-*
 tum, datur vtiliter ex decocto chamępythios po *schias, hispa-*
 dagricis, ischiadicis, & Hispanica lue laboranti- *nica lues.*
 bus. Nam deiectoria vi eorum dolores eximiē
 mulcet, quōd ruentes in partes affectas humores
 partim reuocet, partim excludat. Radix in vino *GydFops,*
 decocta & cibus data, hydropicos iuuat, & vteri *vterus.*
 spiracula laxat, eiusque vitia emendat. Sunt qui
 Ebuli radicibus succum eliciant, & subinde info-
 lent, ac in pastillos digerant, & ad idoneum op- *Intestinarū*
 portunumque vsum seruēt. Hic clysteribus infu- *& coxendi-*
 sus, tam intestinarū, quàm coxendicum dolores *cū dolor, mē-*
 à frigiditate & flatu obortos tollit. Quinetiam v- *ses, & cache-*
 tiliter foeminarum locis ad menses euocādos sup *xia, seu ma-*
 ponitur, præsertim si lana exceptus intromitta- *corporis ha-*
 tur. Ebuli decocto commodē & salubriter suffi- *citus.*

untur

untur qui febre diuturna vexati, in cachexiam, hoc est, malum corporis habitum deuenerunt: dum modò ventriculus & iecur interim odoratis astringentibus, & ad id conferentibus medicamentis, opportunè roborentur.

HActenus quam breuissimè potuimus, sed non tam accuratè quàm voluimus, medicas hortensiu materias, & earūdem facultates, methodo, vt res ipsa poscere videbatur, perspicua, & distincta, perstrinximus, docere potius, quàm ornare contenti. Hoc potissimū consilio vt tenuis fortunę hominibus, vrbani ac rusticis, quò nos inuitat christiana charitas, aliqua ex parte populari ista medicina consuleremus. Quibus quoties libet nō licet medicos accercere, aut inuisere, et à pharmacopœis cōposita medicamenta, vel alia, sumptu magno comparare. Prætereā, vt medicinę studiosis fenestram aliquam aperiremus ad huiuscemodi auxiliares hortulos, patriæ, parētibus ac amicis, vbicunq; locorū fuerint, describendos, colendos, exponendos, & pro cuiusq; facultatibus, elegātius exornandos. Si in id consilij rationes traducent suas, curabunt vt vetus medicina, & priscus medendi vsus, ab omni impostura & suspicione alienus, in apertam & desideratam lucē, veluti postliminio, aliquando redeat: magno sane, & indicibili posteritatis commodo.

F I N I S.

619402983